

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտերձագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

33

2531

2532

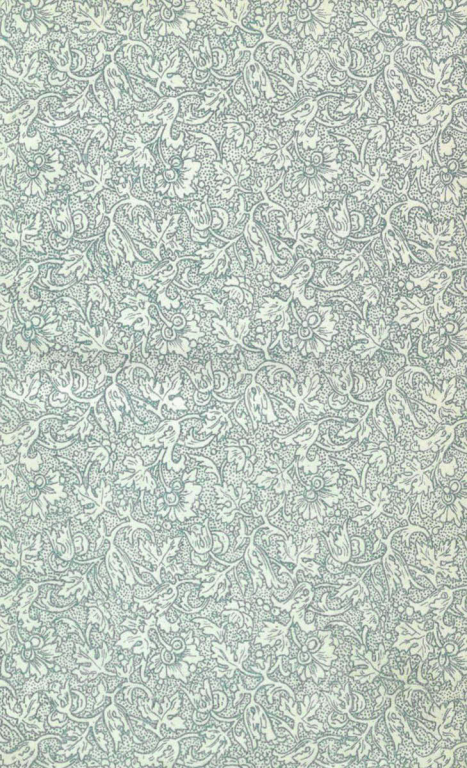
2533

84

4-79

10

W

708

7442.57 g

34

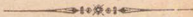
ԲՕԼ ՏԸ ԳՕԳ

ԱՆԻՆԱՍՏՈՒԱՆՆԵՐ

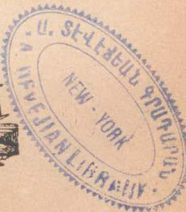

ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ

ՍԵԴՐԱԲ Խ. ԲԻԻԼԶՈՆՃԵԱՆ

معارف نظارت جلیله سنک رخصتیه طبع اولنمشدر

Կ. ՊՕԼԻՍ

ՏՊԱԳՐ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

1882

ԳԼՈՒԽ Ա.

ԶԱՐՅՈՒՐԱՆԲ ԵՒ ԱՂԷՏԲ

— Օ՛ն ուրեմն, յառաջ Զեփիւռ, քաջ լեր, իմ գիրուկս, վոքք մղոն մ'ալ ընդոստէ որ գիւղ հասնինք, կ'երեւայ թէ ակտուի հոտը առնելով սկսար շուտ քալելու:

Հայր Լիւքա, Լուվրէն էրմնօնվիլ տանող ճամբուն վրայ այսպէս կ'խօսակցէր իր բռնոյին հետ, և սլարապ խօսքերով կ'ջանար սիրտ տալու Զեփիւռին՝ որ այսու ամենայնիւ իր ընդօստումը չ'էր արագացըներ:

Յանկարծ ծանրութիւն մը իյնալով խեղճ կենդանւոյն գաւակին վրայ, ոստում մը կ'ընէ և կ'սկսի պահ մը քառարշաւ ընթանալ, այնպիսի քառարշաւ մը որու նման

տարին երկու անգամ չէր պատահեր իրեն, վասն զի կարծես թէ ցնցումին սաստկութիւնը անոր թեւեր տուած էր : Հայր Լիւքա կ'ուզէ պոռալ . . . սակայն երկու զօրաւոր բազուկներ զինքը կ'ըջապատեն և ուժգնաբար կ'պրկեն : Խեղճ գեղացին ահաբեկ՝ գաւակին վրայինը սատանայ կարծելով խօսելու զօրութիւն չ'ունենար, հետեւաբար մատաղածիուն սանձը ձգելով ինքզինք իր ճակատագրին կ'յանձնէ և իր ճամբու ընկերը չ'տեսնելու համար աչքերը կ'փակէ :

Իսկ Զեփիւռ որ ոյժ և յօժարութիւն չ'ունէր երկայն ատեն քառարշաւելու, մանաւանդ աւազոտ տեղերու եկած ըլլալով, խստութիւնը մեղմացուց և վերստին իր սովորական քայլը ձեռք առաւ : Այս միջոցին Լիւքան չըջապատող բազուկները բախուելով բարձրաձայն քրքիջ մը ելաւ : Խեղճ գիւղացւոյն քիչ քիչ խելքը գլուխը եկաւ և սիրտն վերստին դտաւ իր արիութիւնը : Հետեւաբար մտածելով թէ առանց չար ոգի մ'ըլլալու ալ Զեփիւռին գաւակին վրայ կրնար ոստումը պատահած լինել, գլուխը քիչ մը դարձուց, նայուածք մ'ը-

բաւ աչքին ծայրովը և փոխանակ Բէեղղե-
բուղի կամ Աղմտէի՝ ախորժելի դէմքով
երիտասարդ մը տեսաւ որուն վրան գլու-
խը քիչ մ'անկանոն էր, բայց այսու ամե-
նայնիւ երկիւղալի բան մը չ'ունէր :

— Բա՛րէ, դիտէ՞ք պարսն թէ որչափ
վախ պատճառեցիք ինձ :

— Սակայն դուք ալ, խոշորուկ հայրս,
գրեթէ քառորդ մղոն մը ճամբայ ըրիք ա-
ռանց շարժելու և կարծեմ՝ նաեւ առանց
չունչ առնելու :

— Ասոր վրայ ալ կ'ինդաք հա՞. խըն-
դալո՞ւ բան է աս. եթէ մեռած տուն հաս-
նէի, ի՞նչ պիտի ըսէր կնիկս :

— Քիչ մը կուլար և ապա ուրիշ մէկուն
կ'նայէր :

— Ո՛հ, ասիկայ կարելի է, բայց իմ աղ-
ջիկս, փոքրիկ Սիւզոնս . . . որ իր Լիւքա
հայրիկը այնչափ կ'սիրէ :

— Ինչ որ է, այլ ևս չ'խօսինք ասոր վը-
րայ, հայր Լիւքա՛, որովհետեւ դուք հիմա
մեռած չէք, և կ'տեսնէք թէ վախնալու
բան մը չ'կայ զի ես ո՛չ սատանայ եմ եւ
ո՛չ գող :

— Տակաւին շատ վստահ չեմ ասոր վը-

րայ . . . մարդ մը որ պատահարի նման
իմ ետեւս կ'իյնայ . . .

— Ի՞նչ ընեմ, քանի մը վայրկենէ ի վեր
ձեզ կ'կանչէի, բայց վերջապէս նայեցայ
որ չէք լսեր, վաղեցի ու առանց ձեզի կե-
ցընելու ձիուն վրայ հեծայ. վասն զի ես
Ֆրանգօնիէն դասեր առած եմ:

— Արդարեւ, այս դասերու մէջ շատ
յառաջ դացեր էք: Բայց միթէ կ'կարծէ՞ք
որ ասանկ երկայն ժամանակ պիտի տանիմ
դձեզ:

— Անշո՛ւշտ, մինչեւ ձեր տունը:

— Իմ տո՛ւնս, և ի՞նչ ընելու համար:

— Այս գիշեր ինձի օթեւան տալու հա-
մար:

— Երկնքէ ինկած մարդու մը օթեւան
տալ . . .

— Ի՞նչ հոգ, ուրկէ իյնալս բաւական է
որ էւելօք ձեզի կ'վճարեմ: Ստակը կ'սիրէ՞ք,
հայր Լիւքա՛:

— Հարկ'աւ, եթէ պարկեշտութեամբ
չահուի, կ'հաւանիմ:

— Լա՛ւ ուրեմն. քանի որ ճամբորդի մը
կերակուր և անկողին տալու մէջ չարիք մը
չ'կայ, այս իրիկուն պիտի ընդունիք զիս

ձեր տունը : Առ այժմ առէք սա քսան ֆրանքը և քիչ մ'ալ մտրակեցէք Չեփուռը որ ժամ յառաջ երթանք տիկին Լիւքան հանդարտելու :

Երիտասարդը այնպիսի համոզիչ խօսքեր և այնքան անկեղծ կերպարանք ունէր որ գիւղացին բան մը չ'գտաւ նորա առաջարկութեան դէմ կենալու : Նա մանաւանդ հայր Լիւքա ստակը շատ կ'սիրէր , և քսան ֆրանք , մեր գիւղին համար մեծ գումար մ'է ըսելով մատաղածին կ'մտրակէ և ընդոստումը կ'շարունակուի :

Ճամբայ կտրած ատեն , Լիւքա նոր հարցումներ կ'ուղղէ իր ընկերին :

— Ա՛հ , կ'երեւայ թէ մերձավայրերէն կ'գաք , քանի որ առանց փեղոյրի կ'չըջիք :

— Նայինք թէ ժամանակ ունեցա՞յ փեղոյրս առնելու հազիւ թէ տափատ մը և թիկնոց մը հագայ :

— Ա՛յ , արդեօք լոգումը արգիլուած չուրի մը մէջ լուացուելու վրա՞յ էիք :

— Ատոր պէս բան մը , մուտքը արգիլուած տեղ մը դացած էի :

— Հասկցա՞յ , առանց հրամանագիր ունենալու կ'որսայիք :

— Այո՛, հայր Լիւքա, ճիշդ ըսածնուդ պէս. ինձի չվերաբերող անդի մը վրայ կ'որսայի :

— Ահաւասիկ այսպէս են այս երիտասարդները ասոնք տարակոյս ըսած բանդ չ'են ճանչեր, ուրեմն ասանկ, առանց թիկնոցի և անվա՛րտի կ'որսայիք :

— Այո՛, որսալիք թռչունս շատ դիւրին և հանդիստ կերպով բռնելու համար :

— Այ նզովից արմատ որսամու . . . այսպիսի որս մը երբէք լսած չ'էինք :

— Բայց, հայր Լիւքա՛, կարծեմ Զեփիւռը կասեցուց իւր քայլը :

— Ահ, հարկա՛ւ, խեղճը սովորութիւն չ'ունի երկու բեռ տանելու :

— Որչա՛փ ալ նքթած եմ, Ո՞ր դիւղը կ'բնակիք :

— Էրմնօնվիլ :

— Սա տեսնուած գի՞ւղն է :

— Ո՛չ, անիկայ Մօռֆօնդէն է : Մենք տակաւին մէկուկէս մղոն ճամբայ ունինք, նաեւ գիշերն ալ վրայ եկած ըլլալով, գողերէն և գայլերէն կ'վախնամ :

— Բանէ մը մի՛ վախնաք, ես զձեզ պիտի պաշտպանեմ :

Երբ մեր ճամբորդները այսպէս խօսակցելով կ'երթային, ետեւի կողմէն ձիերու քառարշաւ մը լսեցին: Թէեւ խաւարը կոխած և հեռուէն մէկզմէկ ճանչել անկարելի եղած էր, սակայն աղմուկին աւելնալէն կ'հասկցուէր թէ ձիաւորները կ'մօտենային:

Յանկարծ Լիւքային երիտասարդ ընկերը հարեկութիւն մ'ունենալով.

— Ա՛յ, կ'դոչէ, զիս կ'հալածեն, շուտ ըրէ, իմ քաջ հայրիկս պէտք է խոյս տալ ասոնց ձեռքէն:

— Ձեզ կ'հալածեն, ի՛նչպէս, այն թըռչունի՞ն համար զոր շապիկով կ'որսայիք:

— Ինչու համար ըլլալը կարեւոր չէ հիմա. վերջը կ'պատմեմ ձեզի: Գիշերուան խաւարէն օգուտ քաղելով, պէտք է ճամբայ կարել այժմ:

Առանց գիւղացւոյն խօսքին սպասելու, երիտասարդը խեղճ ձին կ'մղէ և շարունակ հարուածներ տեղալով կ'ստիպէ քառարշաւելու. հայր Լիւքա ի զուր կ'ողբայ կ'հայհոյէ և կ'դոչէ թէ իր ձին պիտի ճաթի, զի ընկերը ձիերուն աղմուկը և զինքը հալածողներուն մօտենալը լսելով, միմիայն

խոյս տալու կ'ջանար : Ասանկով Մուֆօն, դէնը կ'անցնին, սակայն Չեփիւռ որ երբէք այսպիսի վարմունքի մը սովորած չէր, սաստիկ կատաղութեամբ մը անկուշելով, կից նետելով իր սանձը կ'խորտակէ և դէպ ի ճահիճ մը կ'ընթանայ :

Մինչդեռ հայր Լիւքա իր ձին կեցնելու կ'ջանայ, և ետեւէն ձիաւորները «կեցէք» կ'պօռան : Մեր երիտասարդը կ'խնդայ և միանգամայն կ'հայհոյէ :

Վերջապէս Չեփիւռ ճահիճին մէջ մտնելով հոն լողացող բադերուն վրայ կ'թաւալդլորի և իր հեծեալներն ալ ջուրին մէջ ցելսոտ և տղմաթաթաւ կ'լինին :

Գ Լ Ո Ւ Ն Բ .

Բ Ե Ռ Ի Ն

— Միշտ ցօփութիւն և շուայլութիւն, դարձեալ վեց հարիւր ֆրանքի սումակ մը, զոր պէտք է պարոնին համար վճարել :

— Սակայն, քեռի՛ս, պատուոյ պարտք մ'է ասիկա :

— Բա՛րէ, պարո՛ն բոլոր պարտքերն ալ նուիրական խոստումներ են . բայց քանի որ ես գիտեմ՝ ձեր բոլոր պիտոյքը կանխաւ հոգալ, պէտք չէ որ պարտք ընէք դուք . գիտէ՞ք արդեօք թէ որչափ ստահակութիւն կ'ընէք :

— Ե՛ս, սիրելի քեռիդ ի՛մ, բայց այդպիսի անառակութիւն մը չեմ տեսներ վերաս :

— Հա՛, դուք չէք տեսներ, շա՛տ լաւ, ես ձեզի պիտի ցուցնեմ, պարո՛ն, հոն դիմացս հանդարտ նստեցէ՛ք :

— Սիրելի քեռիդ ի՛մ, ես ձեզի ունեցած պարտաւորութիւնս աղէկ գիտեմ :

— Լռէ՛ ուրեմն : Հօռգանս Մօռանվալ, ձեր մայրը և իմ քոյրս բարի, կարգադիր, խնայող և ամէն մարդու սիրելի կին մ'էր . . .

— Վերջապէս ամէն տեսակ բարեմասնութիւններ ունէր . . .

— Լռեցէ՛ք պարո՛ն, քրոջս ինչ բլալը ես գիտեմ, խեղճ կին, որդիական սիրով կուրցած չէր տեսներ թէ դուք անտանելի, ստախօս և խաղամոլ էք : Ձեր հայրն ալ

խելացի մարդ մ'էր, իր տաղանդները, իր արժանիքը, ախորժական բարքը ամէն ընկերութեանց մէջ հետազօտել կ'տային զինքը: Եւ պատուով ի գործ դրած փաստաբանութեան մէջ անուն պիտի ստանար, բայց յանկարծ մահը անջատեց զայն իր ամուսինէն և բարեկամներէն: Դուք տակաւին շատ պզտիկ էիք այս կորուստը գնահատելու համար գոնէ չ'էք կրնար յիշել այն սիրելի Սէն-Բէալը:

— Ո՛չ, քեսիս, սակայն իր յիշատակը սիրելէ և մեծարելէ ետ կեցած չ'եմ:

— Եթէ մեծարէիք անոր յիշատակը, պարո՛ն, այնքան անառակութիւններ չ'պիտի ընէիք: Ինչ և է խօսքերնուս դառնանք: Ես կենացս մէկ մասը բանակին մէջ անցուցի. երբ Փարիզ ըրած դոյզն ճամբորդութեանցս մէջ քոյրս տեսնելու կ'երթայի դուք սուրս կ'առնէիք, և շամփուրի տեղ կ'գործածէիք, դարգմանակս կատուին ճարակ կ'ըլար. փեղոյրս և ուսադիրննրս կ'ապականէիք. և ատրճանակիս մէջ մօխիր կը լեցնէիք. թէեւ ասոնք սնտի բաներ են բայց ձեր ուսումը կ'արգիլէին. վարժապետներն ալ մօտիկ չ'էիք ընէր, կատինե-

բէնի և պատմութեան դասատուին հետ կը
խաղայիք, քնարի դասատուին քթին վրամ-
փուշտ կ'արձկէիք, գծագրութեան դասա-
տուին գրպանը մամի կտորներ կ'դնէիք . . .
Չեղ ուղղութեան ածելու համար շատ ան-
գամ քոյրս կ'յորդորէի . բայց խեղճ Հօռ-
դանս ձեր վրայ սաստիկ սէր ունենալով
կ'կարծէր թէ տարիքը պիտի կրնայ ձեր
վարքը բարեփոխել :

— Ահ, քեռիդ իմ, ո՛չ միայն մայրս,
այլ բոլոր կանայք յօժարութիւն մ'ունէին
ինձ համար :

— Այո՛ . . . ասոր համար է որ դուք
ալ այնչափ կ'սիրէք զանոնք :

— Երախտագիտութեան համար է քե-
ռիդ իմ :

— Ուրեմն պարկեշտ աղջիկները և կնիկ-
ները գլխէ հանելով, նոցա ապօրինի ա-
մուսին ըլլա՞ն ալ երախտագիտութեան
համար է : Բայց յառաջ տանինք : Արդա-
րեւ ձեր մօրը կորուստը սաստիկ տառա-
պեցուց զձեզ, վասն զի շատ կ'սիրէիք
զայն . սակայն ասի բնական բան մ'է . ա-
նոր վրայ լալով բան մ'ըրած չ'եղաք եթէ
ոչ ձեր պարտաւորութիւնը : Հօռդանս,

մեռած ժամանակ, ինծի յանձնարարեց իւր զաւակը. ես ալ անոր խոստացայ ձեր վրայ հսկելու. և Աստուած գիտէ, մինչև հիմա ձեր ինձ տուած վիշտը: Երբ տասուերկու տարեկան էիք գիշերօթիկ վարժարան մը դրի զձեզ. հոն քանի մը տարի բաւական աղէկ դացիք. ինծի կ'գրէին ձեր արագութեամբ յառաջ երթալը, որուն համար կաթողին կ'ուրախանայի: Վերջապէս իմ սիրելի քեռորդիս տեսնելու համար Փարիզ եկայ. ուղղակի ձեր դպրոցը գալով երբ կ'հարցնեմ զձեզ . . . ամէն մարդ վարանման մը կ'իյնայ. դեմքերնին կ'երկրննայ և կ'թոթովեն: Սակայն տեսնելով թէ իմ համբերութիւնս հատած կ'սրդողիմ, կ'պօռամ, անատեն կ'իմացնեն ինձ թէ իմին անառակս փոքր աղջկան մը հետ ութ օրէի վեր աներեւութացեր է:

— Ահ, քեռի՛դ իմ, ի՞նչ ընեմ, սիրահարութիւնը . . .

— Չե՞ս ամաչէր, պարո՛ն, տասնուվեց տարեկանի մէջ առեւանգում ընել:

— Սակայն լիզ, որչա՛փ գեղանի, որչա՛փ խորագէտ էր:

— Եւ դուք ալ որչափ ստահա՛կ որչափ

անառա՛կ . . . Վերջապէս Պ. Կիւսթավի և իր տարփածուին բնական տեղը գտայ, Ֆոգօնիէ փողոցը փոքր սենեկի մը մէջ, Մանկամարդ աղջիկը իր մօրը տունը բերի, չեմ գիտեր ինչ վիճակի մէջ . . . սակայն այս բանը իր անտարբեր ծնողացը կ'վերաբերի: Եթէ քաղաքը թողում զձեզ, պարահանդէսներու կ'վազէք, գէշ մարդիկները տունս կ'բերէք, լաւագոյն զինիս կ'խըմէք, ձիերս կ'ճաթեցնէք, կառքս կ'խորտակէք, և ամենէն յոռեգո՛յնը՝ պարտքեր կ'ընէք: Եւ եթէ գիւղի տանս մէջ ձեւմ զձեզ, պարտէզս կ'աւերէք. որսի շուներս և ճագարներս կ'վիրաւորէք, գիւղացիներու հետ կ'ծեծկուիք: Աղէ՛, պարո՛ն, ալ պէտք է որ այս բանը վերջանայ: Գիտեմ որ զինւոր ըլլալ չ'էք ուզեր. ես ալ չեմ ուզեր պնդել ասոր վրայ. զի կ'վախնամ թէ հոն ալ թերուժիւններ ընելով հրացանի բռնուելու կ'դատապարտուիք: Բայց վերջապէս քսան տարեկան էք, ես ալ սկսած եմ ծերանալ. և ինձի տուած զբաղմունքէդ շատ յոգնած ըլլալով, այլ եւս հանգստանալ և զձեզ խելացի ընել կ'ուզեմ՝, ահա ասոր համար է որ, պարո՛ն, ձեզ պիտի ամուսնացնեմ՝:

— Ձիս ամուսնացնել, Եւ ասիկա զիս
խելացի՞ ընելու համար է :

— Հարկա՛ւ : Ձէ՞ք կրնար շատանալ ձեր
կնիկէն :

— Գործը գիտէ , նախ պէտք է որ ինձ
հաճելի ըլլայ և ապա զիս սիրէ :

— Քեռորդիդ իմ, կ'կարծէք որ այդ
բաները ես չեմ խորհած : Օրիորդք ձեզ
հաճոյ պիտի լինի , վասն զի սքանչելի գե-
ղեցկութիւն մ'ունի . նոյնպէս դուք ալ ա-
նոր հաճելի պիտի ըլլաք , որովհետեւ բա-
րեկիրթ աղջիկ մը իրեն սահմանուած այրը
կ'սիրէ : Ասկէ ի դատ դուք սիրուն տղայ
մ'էք , և թէ ընդհանրապէս կանայք աւե-
լի միտում ունին ձեզի պէս աշխոյժ երի-
տասարդներու : Վերջապէս այս ամուսնու-
թիւնը ինձի մեծ հաճոյք պիտի պատ-
ճառէ :

— Ա՛հ քեռի՛դ իմ, իմ ամենամեծ իղձս՝
սէրս ձեզի յայտնելու մէջ կ'կայանայ :

— Լա՛ւ ուրեմն , Պ. Կիւսթավ , դուն հի-
մա Պէրլիին երկիրը կ'մեկնիս , և հոն կը
տեսնաս անոր քեռաղջիկը , ձեզի սահման-
ուած դեռահաս Օրէլին :

— Բայց քեռի՛, ես ոչ Պէրլին և ոչ իր քեռաղջիկը կ'ճանչեմ՝

— Հող չէ, հոն կ'ճանօթանաք. և մեծ քնդունելութիւն պիտի գտնաս զի արդէն քեզ կ'սպասեն : Պ. Պէրլին մեր բանակներուն համբարապետ եղած ատեն ճանչցած եմ որ բոլորովին անկեղծ և բարի մարդ մ'է :

— Բայց քեռի՛, դո՛ւք . . .

— Ես կարող չեմ հիմա տեղէս շարժիլ, սա անիծեալ յօդացաւութիւնս զիս Փարիզի մէջ կենալու կ'ստիպէ, բայց քիչ մը հանդարտ թողածին պէս պիտի գամ ձեզ տեսնելու, առ այժմ թող ներեն ինձի : Դուք որսի ալ կ'երթաք, զի Պ. Պէրլի որսամու է : Որչա՛փ դո՛հ պիտի ըլլաս շարագործ : Աղէ՛, ըստ որում խոհականութիւնը ձեռք առնել ցոյց կ'տաս, կ'ուզեմ անցեալ յիմարութիւններդ մոռնալ : Ահաւասիկ հարիւր ւ-ի, ճամբորդութեանդ եւ Պէրլիի գղեակը զուարճանալուդ համար : Բայց, այսուհետեւ կատարելապէս յարաբերութիւնը կարելու էք նորաձեւութեան վաճառականաց և Օբէրայի պարուհեաց հետ մանաւանդ այս փոքր Լիդին հետ, ո-

Է. 242. 17

ընն որ ձեր առաջին սիրոյ առարկայն ըլ-
լալով, նա է որ կ'ստիպէ զձեզ անհնազան-
դիլ առ իս : Վերջապէս, Պարոն, խոհեմ
եղէ՛ք : ապա թէ ոչ զձեզ բարեփոխելու
համար խստութիւն կ'գործածեմ :

— Բաւ է արդ, քեռի՛, ուղղութեան ե-
կայ :

— Թխագոյն ձին ա՛ռ . հիմա ժամը տա-
սըն է, ճաշէն յառաջ դղեակ կ'հասնիս : Ես
արդէն Պէնօային ըսեր եմ՝ պարկզ պատ-
րաստելու :

— Պէնօա՞ . ձեր գոնապանին որդի՛ն .
բայց անիկայ սագի մը պէս ապուշ է :

— Աւելի աղէկ, մեքենայութիւն լարե-
լու համար զայն շեռ կրնար գործածել :
Ազէ՛ . ճամբայ ել և ըսածիս պէս ըրէ :

Կիւսթավ կ'զրկէ իր քեռին, և թխա-
գոյն ձին հեծնելով Պէնօային հետ միատեղ
դէպ ի Պ. Պէրլիին երկիրը կ'մեկնի :

ԳԼՈՒԽ Գ.

ՄՕՐԱՔՈՅՐ

Վիլէդի և Վօտուլանի մէջէն անցնելով, հիւսթավ իր խորհրդածութիւնները կընէր : Կ'մտածէր թէ կարգուելէ յառաջ պէտք է ճանչնալ աղջիկը, որովհետեւ չ'պիտի ամուսնանար եթէ օրիորդ Օրէլի իր տեսած աղջիկներէն ալ աւելի գեղեցկութիւն, համեստութիւն և քաղցրութիւն չ'ունենայ : Կիւսթավ սիրոյ վերաբերեալ գործքերուն շատ կանուխ սկսած ըլլալով, իր քսան տարեկան հասակին մէջ՝ չափահաս մարդու մը փորձառութիւնը ունէր : Սակայն այս փորձառութիւնը թէ աղէկ և թէ գէշ կողմերը ունի : Աղէկ կողմը ունի, զի ասով իգական սրտին վրայ բաւական ծանօթութիւններ ստացած էր . գէշ կողմը ունի, վասն զի այնպէս կ'հաւտար թէ կատարելապէս կ'ճանչէ իգական սիրաը, և իրեն խաբուիլն անկարելի կարծած ատեն, ալ աւելի խաբուելու ենթակայ կ'գտնուէր :

Կիւսթաւ ի բնէ անսպառ զուարթու-
թեամբ լի էր , և երբ իր զուարթութեանը
հետ մէկտեղ , քսակն ալ լեցուն ըլլար , ալ
ամէն ինչ վարդագոյն կ'տեսնէր : Մտքի
այս երջանիկ հանդամանաց մէջ , Պ. Կիւս-
թաւ Լուվրէն անցնելով դէպ ի Սէնլի դար-
ձաւ : Քանի կ'մտենար այնչափ հետաքրք-
րութիւնը կ'եւեռնար Պ. Պէրլիի և նորա
քեռաղջկանը վրայ : Կ'մտածէր , բայց չէր
յիշեր թէ զանոնք իր քեռւոյն տանը մէջ
տեսած ըլլայ :

Կիւսթաւ խորհեցաւ թէ իր Պէնօա նոր
ծառան , թերեւս կ'ճանչնայ Պ. Պէրլին ,
ուստի որոշեց զայն հարցաքննելու :

Պէնօա տասնեւութը տարեկան փցուն ,
յամառ և անմիտ մանչ մ'էր . նաեւ ցեցի
մը չափ մեծ , տաճկի մը պէս ուժեղ , վար-
դի մը պէս թարմ :

Կիւսթաւ քրքիջ մը վրցուց Պէնօաին նա-
յած ատեն , զոր ճամբայ ելնելէն ի վեր
մոռցած էր : Եւ արդարեւ նորա գիրքն ու
կացութիւնը շատ յարմար կ'գար մարդուն
խնձիղը գրգռելու : Պէնօա երբէք ձի հեծած
չէր , բայց գնդապետ Մօրանվալէ սաս-
տիկ վախնալուն համար , այս բանը անոր

առջև ըսելու չ'համարձակելով, բայց պատշաճի վարուած և ամենէն փոքր ձիուն վրայ հեծած էր, որուն վրայ Զուհիցերացիի մը պէս լռջարար կ'նստէր :

Կիւսթավ կ'կասեցնէ իր ձին որպէս զի Պէնօան կարենայ իրեն միանալ, բայց նոր ծառան որ գիտէր իր հօրմէն առած մէկ մանրամասն դասը, ծառայի մը առ իւր տէրն ունեցած պարտականութեանց վերայ, և երդում ալ ըրած էր բնաւ չ'շեղելու այն դասէն. կ'յիշէր թէ պէտք է միշտ Պ. Կիւսթավէն ակնածական հեռաւորութիւն մ'ունենալ. իր սկզբան վրայ հաստատ' տիրոջը կենայլը տեսածին պէս ինքն ալ կանգ առաւ :

— Յառաջ վարէ, գոչեց Կիւսթավ համբերութիւնը կտրած :

— Ո՛չ Պարո՛ն, այնչափ անմիտ չ'եմ ես :

— Ինչպէ՞ս անմիտ, ես քեզի մօտեցիր կ'ըսեմ :

— Ես աղէկ կ'ճանչնամ իմ պարտաւորութիւնս, պարո՛ն :

— Բայց, ապո՛ւշ, որովհետեւ ես կը պատուիրեմ :

— Նոյն բանն է. ես գիտեմ, պարո՛ն,

այն յարգանքը զոր ծառայ մը կ'պարտի իր տիրոջը . ուստի չեմ կրնար յառաջանալ :

— Այ նզովից արմատ ապո՛ւշ , յարգանք ընեմ ըսելով , զիս իր ոտքը երթալ կ'ստիպէ :

Երբ կիւսթալ կ'խօ՞թէ իր ձին և գէպ ի անոր վրայ կ'վազէ , Պէնսոյի ձին կ'ահաբեկի և ոչխարական ոստում մ'ընելով , իր հեծեալը փոսի մը մէջ կ'նետէ : Խեղճ տղան լալով վեր կ'ելնէ և իր յարգանքին հետեւանքէն կարի գժգոհ ըլլալով՝ նորէն ձին կ'հեծնայ . բայց այս անգամ տիրոջը կ'հընազանդի :

— Օ՛ն , Պէնսո՛ , կ'յուսամ թէ այլ եւս ինձի մտիկ պիտի ընես :

— Այո՛ , պարոն . . . այո՛ . . . հի՛ , հի՛ , հի՛ . . .

— Ա՛տ ինչ է , կ'լաս , մեծ պանդո՛յր :

— Տէ՛ր իմ . . . կարծեմ վիրաւորեցայ . . .

— Ո՛ւր տեղէզ :

— Պարո՛ն , ասկէ . . . ասկէ . . .

— Բայց ո՞ւր է , պիտի զուրցե՞ս :

— Մէջքիս և ազդրներուս մէջ տեղն է :

— Ապո՛ւշ , ետևի կողմ՝ չե՞ս կրնար ըսել :

— Պարո՛ն , ես իմ յարգանքս և պարտաւորութիւնս գիտեմ :

— Սա անառակը զիս պիտի կատարեցնէ իր պարտաւորութեամբը : Աղէ՛, մեր գացած տանը մէջ զիստերդ կ'ըուտես : Հիմա, պատասխա՛ն տուր ինձի, Պ. Պէրլին կը ճանչնա՞ս :

— Այո՛, պարո՛ն :

— Ի՞նչպէս մարդ է :

— Ո՛չ մեծ, ո՛չ պղտիկ, ո՛չ գեղեցիկ, ո՛չ տգեղ :

— Տարի՞քը :

— Ո՛չ երիտասարդ, ո՛չ ծեր :

— Ահաւասիկ պէտք եղած տեղեկութիւնները առինք : Քեռաղջիկն ալ կ'ճանչնա՞ս :

— Բայց, պարո՛ն, գալով քեռաղջկանը, աղէկ մը չեմ յիշեր թէ զայն տեսած եմ :

— Օ՛ն ուրեմն . . . կ'տեսնեմ թէ բանէ մը տեղեկութիւն չունիս : Բայց գեղատեսիլ տուն մը կ'նշմարեմ, աս ըլլալու է Պ. Պէրլին տունը :

Արդարեւ ճամբորդք իրենց ճամբուն վախճանը հասած էին : Կիւսթավ գեղջուկի մը կ'հարցնէ և իմանալով որ սխալած չէ, Պէնօսին հետ մէկտեղ մեծ գաւթի մը մէջ կ'մտնէ, և ձիէն վար իջնելով՝ Պ. Պէրլին կը

հարցնէ : Գունապանը , Պ. Պէրլիին՝ պարտէ-
ղին մէջ ըլլալը իմացնելով՝ կ'յաւելու թէ
եթէ պարոնը չ'ուզէ սպասել սրահին մէջ ,
կրնայ պարտէզ երթալ : Կիւսթավ իր աւ-
պընջականը տեսնելու անհամբեր ըլլալուն ,
Պէնսօան հոն կ'թողու և պատշգամէ մ'անց-
նելով պարտէզ կ'մտնէ :

Մեր երիտասարդը շատ մը շուշանի և
այծիտերեւներու ծառուղեաց մէջէն անց-
նելով , կ'զարմանայ պարտէզին գեղեցիկ
կացութեանը և այն վայելչաձեւութեանը
վերայ որով նորա կարգադրութեանը հոգ
տարուած էր : Մուտքը՝ վարդի մացառնե-
րով գոցուած թանձրախիտ ծաղկաստան-
ներ հրաւէր կ'կարդային առ հանգստու-
թիւն և առ սէր :

Արձաններ , կ'զարդարէին այս սիրուն և
հեշտական վայրերը , բայց ոչ թէ տխուր
ճանախտներու , գժբախտ Գանդալի , սոս-
կալի և ժանտատեսիլ Բօլիֆէմի արձաննե-
րը , այլ իր դօտին քակող Աստղիկը , իր
նետերը սրող Սէրը և Գիւբիտօնի բոլորտի-
քը խաղացող հրապոյրները կ'ընծայուէր
ճեմնոց աչքին :

Կիւսթավ՝ կ'զարմանար ամէն բանի և կը

խորհէր թէ տանտէրը հանճարեղ և բարե-
ճաշակ մարդ մ'ըլլալու է : Այս մտածմամբ,
երբ ծառուղւոյ մը դարձուածքին մէջ ծաղ-
կաստանի մը տակ նորատի կին մը կ'նշմու-
րէ , կանգ կ'առնէ զայն նկատելու համար ,
չտարակուսելով բնաւ թէ այս է Պ. Պերլի-
ին քեռաղջիկը և այս է իրեն սահմանուած
օրիորդ Օրէլին : Երջա'նիկ կիւսթալ , որ-
պիսի հաճոյքով կ'հիանայ ի տես սքանչելի
բերանոյ մը , վարդագոյն երեսի մը , բա-
րեձեւ քթի մը , շնորհալի ճակտի մը՝ զոր
կ'հովանաւորեն խարտեշագեղ մազեր , վա-
յելուչ և պերճ հասակի մը , բոլորչի ձե-
ւերու , փոքր ոտքի մը՝ որ գոգցես հարե-
ւանցի կ'հպի գետնին , և լանջքի մը որոյ
իւրաքանչիւր շարժումը , ուժգին զարկ մը
կ'գրգռէ մեր դիւցազնոյ սրտին : Իսկ աչ-
քերը՝ գրքին վրայ խոնարհած ըլլալով , չը
կրցաւ տեսնել զանոնք , բայց գուշակեց
նոցա ազգու տպաւորութիւնը , և բերկ-
րալի հեշտութիւնը :

Կիւսթալ , չկարենալով աւելի երկար
ժամանակ հանդուրժել իր ծփանքին , ա-
ւելի կ'մտենայ : Դեռահաս կինը իմանալով
զայս՝ գիրքը կ'թողու և անոր կ'նայի :

— Վստահ էի ասույ արդէն , կ'ըսէ ինք-
նիրեն կիւսթավ , ամենասքանչելի աչքեր :

— Ի՞նչ կ'ուզէ պարոնը , կ'հարցնէ այն-
պիսի ձայն մը՝ որ մինչեւ երիտասարդին
սրտին մէջ կ'թնդայ .

— Ներեցէ՛ք օրիորդ , ես կ'ուզէի . . .
կ'գայի . . . բայց ստուգիւ , քանի որ ձեզ
գտայ ալ բան մը չեմ փնտռեր :

Մանկամարդ կինը , « օրիորդ » անուան
ժպտելովը հանդերձ , ողորբեալ երեւցաւ
այն ազդեցութենէն և այն յուզումէն զոր
իր տեսքը յառաջ կ'բերէր սիրուն պատան-
ւոյ մը վրայ :

Ի զուր է ասել թէ սիրտը , յատկութիւն-
ները , բնութիւնը գործոյն էական մասը
կ'կազմեն : Ակնահասճոյ գեղ մը , շնորհալի
կերպարանք մը և հեշտական ձեւ մը կը
հրապուրէ զմարդ : Հարցուցէ՛ք օրիորդաց
նոյն իսկ կանանց թէ զիրենք մոլերեցնող
գլխաւոր պատճառն այս չէ՞ : Ես աղէկ
գիտեմ որ եթէ մարդ միայն երեւութա-
կան գեղ ունենայ , շուտով կ'դադրի հա-
ճոյանալէ . և ասանկ ըլլալու է , ասիկա
փոխարինութիւն մ'է այն բարի անձանց
համար որք զուրկ են գեղեցկութենէ :

— Բայց , պարոն , ըսաւ դեռահաս կի-
նը կիւսթավը նկատելէն յետոյ , արդեօք
դո՞ւք էք մեր սպասած Պ . կիւսթավ Սէն-
Րէալը :

— Ես ինքս եմ , օրիորդ . և դուք ալ
հարկաւ Պ . Պէրլիին քեռաղջիկը օրիորդ Օ-
րէլին էք :

— Ո՛չ , պարոն , ես Պ . տը Պէրլիին ա-
մուսինն եմ :

— Ուրեմն , կ'ըսէ կիւսթավ մտքէն , այս
նորատի տիկինը օրիորդ Օրէլիին մօրաքոյ-
րըն է : Ադէ՛ , այս տունը ինձ բնակարան
Շնորհաց կ'երեւայ . անշուշտ հիմա ուրիշ
սքանչելիք մը պիտի տեսնեմ :

Տիկին Պէրլի , կ'առաջարկէ կիւսթավին
զինքն իր ամուսնոյն և օրիորդ Օրէլիին
բով տանելու :

— Եւ արդարեւ , կ'ըսէ քաղցր ժպիտով
մը , շատ ուրախ պիտի ըլլան , որովհետեւ
ձեր գալստեան անհամբեր կ'սպասէին :

Ճամբան՝ մտազբաղ և ծանրաքայլ եր-
թալով , միմեանց սրտին խորը թափանցե-
լու և գազտնեացը վերահասու ըլլալու կը
ջանային , և ո՛ր գիտէ որպիսի բաղձանքի մը
մղմամբ իրար նայելով , լռելեայն կ'հառա-
չէին :

Վերջապէս, տիկին Պէրլիի «Ահաւասիկ իմ ամուսինս» խօսքին վրայ կիւսթավին մտածմունքը փարատելով՝

— Տեսնենք ուրեմն սա ամուսինը, կ'ըսէ մտքէն, այս երջանիկ մահկանացուն, այնչափ դեղեցկութեանց ստացիչը, հարկաւ շատ արժանիք, բնական տաղանդներ և բազում առաւելութիւններ ունենալու է:

Կիւսթավ աչքերը կ'վերցնէ և դիմացը յիսուն տարեկան, խոշոր, պալարալից, փոքրակն և տգեղ մարդ մը կ'տեսնէ, եւ անկէ յառաջ եկած քրքիջ մը հազիւ թէ կ'զսպէ: Այսու ամենայնիւ այն տեսքը մեր երիտասարդին թաքուն ուրախութիւն մը կ'առթէ, զոր ուշիմ ընթերցողը կրնայ դիւրաւ գուշակել:

— Բարեկամդ իմ, քսաւ դեռատի տիկինը, ահաւասիկ Պ. Կիւսթավ Սէն-Բէալը զոր քեզ կ'ներկայացնեմ:

— Շատ աղէկ, եկէ՛ք պարոն, շատ ուրախ եմ ձեզ տեսնելով, զի տասնուհինգ օրէ ի վեր կ'սպասէի: Գրկենք զիրար: Չերքեռին իմ բարեկամն է, և ստէպ ձեր վըրայ խօսած է. կ'ըսէ թէ դուք քիչ մ'անառակ էք: . . Աղէ՛, երիտասարդութիւն

է, մարդ կրից ենթակայ է, ամենքնիս ալ անառակութիւն ըրած ենք. ասոնք բնական բաներ են : Բարեկամդ իմ, ահաւասիկ ձեզ կ'ներկայացնեմ ամուսինս որ արգարեւ իմ պարծանքս է :

Կիւսթալ, ձեռքը թոթուելու և սեղմելու թողած՝ և տակաւին ժամանակ դտած չէր Պ. Պէրլիին քաղաքավարական խօսքերուն պատասխանելու, որովհետեւ անհնար էր բառ մ'անգամ դուրցել, երբ այս մարդը խօսիլ սկսէր :

— Տիկի՛ն, Օրէլիին իմացուցի՞ք մեր երիտասարդ պարոնին գալուստը :

— Ո՛չ, բարեկամս . . .

— Աղէ՛կ, աղէ՛կ, չ'իմանալը աւելի աղէկ, զարմանքը կ'գրաւենք, վասն զի այսօր չէր սպասեր ձեր գալստեան. բարէ՛, որչափ ուրախ պիտի ըլլայ : Բարեկամ, ես չեմ զարմանար թէ դուք ալ ձեր սիրուհեաց համար նոյն բանն ընէք ի Փարիզ, զորինչ ես կ'ընէի ատենօք : Ես շատ հարուստ էի . . . դեղեցիկ կանանց մեծ ընդունելութիւն կ'տայի, բայց հիմա խելօք եմ . . . հա՛, պարոն, որսալ դիտէ՞ք, զի ես մեծ որսորդ եմ. ո՛հ, աս ալ կիրք մ'է, բոլոր

օրը անտառներու մէջ կ'անցնեմ՝ նապաստակները և այծեամները հալածելով, բայց այսու ամենայնիւ աղէկ ալ կրակ կ'քաշեմ:

— Պարո՛ն, ես կ'որսամ միայն . . .

— Շատ լա՛ւ, ըսել է դուք ալ կ'որսաք, ուրեմն ձեզի հետ մեծ որսեր կ'ընենք. իմ անտառներս երէներով լի են, ընտիր պառականաց ջոկ մը և աղէկ հրացաններ ալ ունիմ: Բայց ինծի կ'գայ թէ ճաշի ժամանակն եկած է, ստամոքսս երբէք չը սխալեցներ դիս, երթանք սեղան նստելու և հոն բաժակ ի ձեռին աւելի պիտի խօսակցինք: Բարեկա՛մն, կ'տեսնեմ թէ հանճարեղ տղայ մ'էք, մեծ հաճոյք պիտի ունենամ ձեզի հետ ծանօթանալով:

Մինչդեռ Պ. տը Պէրլի իր հրամանները կ'տայ ծառաներուն, և կ'երթայ ըստ սովորութեանը խոհարանին նայուածք մը նստելու, կիւսթավ ձեռքը տիկինին տալով՝ հետը միատեղ սրահը կ'անցնին: Նորատի օրիորդ մը նստած էր դաշնակին առջեւ:

— Ահաւասիկ, կ'ըսէ տիկին Պէրլի, աս է օրիորդ Օրէլին:

Երկի՛նք, ի՛նչ աարբերութիւն ի մէջ մօրաբրոջ և քեռաղջկան: Եւ կիւսթավին աչ-

քերը հանդիսացուցին տիկին Պէրլինին ինչ որ արդէն նորա սիրտը կ'զգար : Դեռատի կլինը , չտեսնել կեղծեց այս լուեւեայն խոստովանութիւնը , սակայն երիտասարդը նըշմարեց թէ այս նախամեծարութեան համար նա տժգոհութեան նշան մը չէր արտայայտեր :

Օրիորդ Օրէլի մեծ , պիրկ և նաչհուտ էր . թէեւ երեսը գէշ բան մը չունէր , սակայն հաճոյատեսիլ ալ չէր , աչքերը մեծ և դուրս ելած , բերանը անձուկ , քիթը երկար և արծուային , մորթը աւելի դեղին քան ճերմակ , և վերջապէս իր բոլոր անձին վրայ տարածեալ պաճուճագեղ մը , նորա ձեւերուն այնպիսի անարգութիւն մը կ'ընծայէր որ ո՛չ սէր կ'զբոգուէր և ո՛չ ցանկութիւն :

Օրիորդը , տիկին Պէրլինին ձայնէն ոտք ելլելով , ծանրութեամբ մը կ'բարեւէ կիւսթափը , և նորէն դաշնակին առջեւ կ'նստի :

— Ահաւասիկ , կ'ըսէ կիւսթափ մտքէն , այն կլինը , զոր մօրեղբայրս կ'սահմանէ ինձ . . . թէեւ չպիտի ամուսնանամ անոր հետ , սակայն և այնպէս ուրախ եմ այս տունը գալուս համար . . .

— Պարո՛ն , ըսաւ տիկին Պէրլի , կ'տեսնէք թէ իմ ամուսինս պարզաձեւ մարդ մ'է , բարեհաճեցէք դուք ալ նոյնպէս վարուելու . միանգամայն ես պիտի ջանամ՝ ձեր տաղակութիւնը նուազել :

— Ա՛հ , տիկին , ձեր ներկայութիւնը սխրալի բան մ'է ինձ համար :

Եւ երիտասարդը որ դեռատի տիկնոջ ձեռքը բռնած էր , համբուրեց զայն եռանդով . մինչդեռ քեռաղջիկը դաշնակի թելերուն վրայ կ'պտտոցնէր իրենը :

— Սեղա՛նի . . . սեղա՛նի . . . գոչեց Պ. Պէրլի սրահը մտնելով , ի՞նչ սատանայութիւն կ'ընէք հոս , փոխանակ կերակրոյ սրահը գալու : Ա՛հ , հասկցայ . . . երկու տարիածուք իրար կ'զննէին , կողմնակի աչօք կ'նայէին և կ'ժպտէին . . . Ա՛հ , այնպէս չէ՞ տիկին , այժմէն սկսան :

— Բարեկամս , չեմ կրնար ըսել . . .

— Ա.յո՛ , այո՛ , իրաւ է , ատոր վրայ չես ուզեր խօսիլ . դո՛ւ , որ պաղ և խիստ սիրտ մ'ունիս , չես մտածեր թէ մարդ կըրնայ այսպէս վաղվաղակի բորբոքիլ : Ա՛հ , կիւսթա՛վ , կնիկս զարմանալի է , նա կը լնդայ կ'ծաղրէ երբ այս կիրքերուն վրայ

իրեն խօսք բանամ . . . Օ՛ն ուրեմն , կերակուրը պիտի պաղի . ձեռքերնիդ Օրէլիին տուէք բարեկամս , և դուք ալ քեռաղջիկս , ժպտեցէ՛ք քիչ մը :

Կերակրոյ սրահին մէջ Կիւսթամլ տիկին Պէրլիին և օրիորդ Օրէլիին միջև նստելով ,

— Գոնէ , կ'ըսէ մտքէն , եթէ ձախ կողմը դիս կ'նեղէ՛ աջո գայն պիտի տուժէ :

Պ. տը Պէրլի , որ շատախօս ըլլալուն պէս շատակեր ալ էր , քիչ մը հանդիստ կ'թողուիր ունկնդիրները : Յայնժամ իւր կինը կըրնայ խօսակցիլ Կիւսթամլին հետ և կ'սքանչանայ նորա խելացութեանը , զուարթութեանը և սիրաշահութեանը վրայ :

Օրիորդ Օրէլի քիչ , սակայն այնպիսի անբնական պչրանքով և սեթեւեթանօք կը խօսի , որ կեղծ համեստութեան մը քողին տակ ծածկուած տենչանքներ ի յայտ կը դան :

— Բարեկամս , կ'ըսէ Պ. տը Պէրլի , մինչդեռ իր կինը ընտիր հաւ մը կ'յօշէր , հարկաւ ձենէ է սա տեսնուած մանչը , որ բանջարանոցի մէջէն թրթնջուկ կ'ժողվէ :

— Այո՛ , պարօն , բայց կ'զարմանամ թէ՛ ինչպէ՛ս համարձակեր է :

— Աղէ՛, թրթնջուկ ժողովելէն բան մը
չ'ելլար :

— Շատ ապուշ ըլլալուն՝ կ'վախնամ թէ
հոս ալ անխելքութիւն մը կ'ընէ :

— Աղէ՛կ, աղէ՛կ, ան ճանբու կ'գայ,
վասն զի իմ բոլոր մարդիկներս խելացի են :
Կ'սիրեմ տսիկա . և նաեւ ինչպէս որ կ'ըսեն .
« Որպէս տէրը նոյնպէս ծառան » :

Կիւսթավ ինքնիրեն խնդաց Պ. Պէրլին
կոչութեանը վրայ, որ չէր նշմարեր թէ
յարգանք մ'ըրած ատեն իր անմտութիւ-
նը ցոյց կ'տար :

Երիտասարդը առանց պատասխան տա-
լու, աջ կողմին վրայ ծունկ մը . . . ոտք
մը յառաջացուց, Գեռահաս կիներ առջի
բերան յետս կ'մղէ . յետոյ կ'հաւանի : Այլ
եւս Կիւսթավին երեսը չ'նայիր և սաստիկ
յուզեալ կ'երեւի, բայց այսու ամենայնիւ
անտարբերութեան և ցասման նշան մը
չ'արտայայտէր :

Աս ի՞նչ է, պիտի ըսէք, այժմէն յան-
դուզն ձեռնարկութիւններ, այժմէն ծուն-
կեր, ոտքեր . . . : Ի՞նչ կ'ուզէք, ասանկ
չարամէտ մարդիկ իրենց գործը շտապաւ
կ'կատարեն . և ասոր մէջ այնչափ մեծ յան-

ցանք մը չ'ունին : Բայց պարկեշտութիւնը , պիտի բռնէ ինձ , պէտք է այսպէս ստանալի՞ս ընել : Ո՛հ , իրաւունք ունիք , պէտք է յարգել պարկեշտութիւնը : Սակայն քրննեցէք թէ բոլոր այս բաները սեղանի տակ կ'անցնին և չեն տեսնուիր : Ա՛հ , ընթերցո՛ղ , եթէ կարենաք որ մը սպրդիլ սեղանի մը տակ , ուր գեղեցիկ կլիներ և սիրուն երիտասարդներ կ'բազմին , խիստ ծաղրաշարժ բաներ պիտի տեսնէք , ապա գլուխնիդ դուրս հանելով , նայեցէք այն խոնարհ աչքերուն , այն անկեղծ և յստակ դէմքերուն . . . յայնժամ կ'հաւանիք թէ այն որ գաղտնի է պարկեշտութիւնը չը խանդարեր :

Սեղանէն ելան և սրահը անցան : Տիկին Պէրլի ընտիր ճաշակով մը կ'երգէր և օրիորդ Օրէլի գաշնակի վրայ կ'զարնէր՝ որպէս ձի մը քարայատակին վրայ :

Տիկինը մեր երիտասարդին տեղեկացուց տան սովորութիւնները , և յորդորեց նաև իրենց տանը պէս վարուիլ հոն :

Կիւսթավ չ'կրցաւ արգիլել հառաչանք մը , աիկին Պէրլիի իր ամուսնոյն հետ հեռանալը տեսնելով . . . մեծ բարեւ մ'ուղ-

դեց առ գոռոզն Օրէլի , և զինքը իր սեն-
եակը տանող ծառայի մը հետեւելով ,
ճամբուն վրայ Պէնօաի հանդիպեցաւ որ
կաղելով իրեն կ'ներկայանար :

— Հա՛ , ապուշ դու , ի՞նչու նորէն չ'տե-
սայ զքեզ :

— Ա՛հ , պարոն հարկաւ կ'տեսնէք թէ
հաղիւ ինքզինքս կ'բռնեմ , խոհակերին ըսած
դեղը յոյժ կ'կսկծէ զիս : Ինձի ըսին թէ ,
կեղեքածները բուժելու համար թրթնջու-
կէ զատ լաւագոյն դեղ մը չկայ : Կարծեմ
թէ կատակ մ'ըրին :

— Խեղճ Պէնօա՛ս , կ'տեսնեմ թէ , Պ. ար
Պէրլին մարդիկները յիրաւի շատ խորա-
գէտ են . աւելի աղէկ , անոնք քեզ պիտի
կրթեն : Գնա՛ , պառկէ ապուշ , և ջանա որ
ուրիշ անգամ չ'խարուխ :

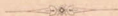
— Ա՛յո՛ , պարոն : Եթէ ինձի պէտք ու-
նենաք , ահաւասիկ իմ խուցս :

— Ա՛հ , ես քեզի բան չեմ հարցներ :

Կիւսթալ հանուեցաւ , միշտ տիկին Պէր-
լիի վրայ խորհելով , որուն մոլեկան ցան-
կութեամբ սիրահարած էր : Պէնօա ան-
կողին մտաւ թրթնջուկին և խոհարար կը-
նոջ անէծք կարգալով : Տէրը սիրով և յու-

սով կ'հառաչէր, ծառան կ'հեծէր և դէմ-
քը կ'խորշոմէր: Մեր քաջը երազին մէջ
տիկին Պէրլին, սովորականէն աւելի սիրուն,
աւելի գեղանի և աւելի հրապուրիչ տե-
սաւ: Անոր հետ միասին մրտենեաց և վար-
դերու ծաղկաստանի մը մէջ էր. նորա վա-
յելուչ հասակը և հեշտալի մարմինը գրկա-
խառն կ'սեղմէր. և շրթանցը վրայէն կը
քաղէր այնպիսի կիզիչ համբոյր մը՝ որ իր
զգայութեանց մէջ արբեցութիւն և զա-
ռանցում կ'բերէր:

Պէնսոան ալ երազեց թէ գլխի գեղ մը
կ'ընէր:

ԳԼՈՒԽ Դ.

ԳՆ ԳԱԽԱՂԸ

Հետեւեալ օրը, արևուն ծագման ատեն,
կիւսթալ պարտէզը իջած էր: Ո՞ր գիտէ ինչ
պատճառաւ տիկին Պէրլին ալ հոն գտնը-
ուելով, իրարու հանդիպեցան:

— Ինչպէ՞ս , տիկին , այժմէն ելած էք :

— Ո՛հ , պարոն , գիւղի մէջ հաճոյք մ'է կանուխ ելելը :

— Որչա՛փ երջանիկ եմ ձեզի հանդիպելու համար :

— Քանի որ հոս էք . շատ անգամ կը հանդիպինք իրարու : Էրիկս որսի գնաց : Չեզ ալ տանելու համար արթնցնել կ'ուզէր , բայց դիտել տուի թէ գոնէ այսօր հանգստութեան պէտք ունիք : Ներեցէ՛ք որ այս զուարճութենէ զրկեցի զձեզ :

— Ա՛հ , տիկին , այդպէս մի՛ մտածէք , առանց ձեր ներկայութեան զուարճութի՞ւն կ'ըլլայ :

— Արդարեւ , Պ. Սէն-Բէալ , փաղաքշահան խօսքեր կ'ընէք :

— Ո՛չ , տիկին , այն միայն կ'խօսիմ զոր կ'զգայ սիրտս :

— Բայց կ'սխալիք պարոն , այն խօսքերը որ ինձ կ'ուզղէք քեռազջկանս կ'պարտիք : Չէ՞ք մտածեր որ անոր հետ պիտի ամուսնանաք :

— Անոր հետ կարգուի՛լ , երբէ՛ք , տիկին :

— Ինչպէ՞ս , ձեր քեռւոյն դիտաւորութիւնները չ'պի՞տի կատարէք :

— Ոչ տիկին, ես չեմ ամուսնանար այն աղջկան հետ զոր երբէք չ'պիտի սիրեմ :

— Տակաւին ի՞նչ գիտէք, կարելի է Օրէլին աւելի ծանօթանալով, կարծիքնիդ փոխէք : Զի Պ. ար Պէրլին քեռաղջիկը առաքինութիւններ և տաղանդներ ունի . . .

— Կերեւայ թէ տիկին, զիս համոզել կ'ուզէք :

— Բայց պարոն, պարտաւոր եմ, մանաւանդ այս ամուսնութիւնը ձեր քեռին ալ պիտի հաճոյացնէ :

— Եւ իմ երջանկութիւնս, տիկին, զայն բանի տեղ չէ՞ք դներ :

— Դուք ալ պարոն Սէն-Րէալ, մինչեւ հիմա խորհած չէ՞իք այն երջանկութիւնը, Մեր լսածին նայելով, ձեր երջանկութիւնը և զուարճութիւնը հրապոյրք, նենգութիւնք և անհաստատութիւնք եղած են : Աղէկ գիտեմ որ գրեթէ բոլոր մարդիկ յեղյեղուկ են. մանաւանդ երիտասարդները փոփոխութիւնը միայն կ'սիրեն :

— Բայց տիկին, ես զգաստացեր եմ այլ եւս :

— Քսան տարեկանի մէջ զգաստացաք :

— Գուք որ այդպէս կ'յորդորէք զիս , մի-
թէ շո՞ւնիք այն յօժարութիւնները :

— Սակայն ես ամուսնացեր եմ՝ պարոն :

— Ո՛հ , այս . . .

— Ուրեմն , պիտի մեկնիք ասկէ :

— Ինչո՞ւ համար , տիկին :

— Քանի որ Օրէլին չէք սիրեր , այս ասու-
նք յայսմհետէ չ'հաճոյացներ զձեզ :

— Ա՛հ , տիկին երբէք չպիտի հեռանամ
ձե՛նէ :

— Յիրաւի , պարոն , ձեր ներկայութիւ-
նը յոյժ կ'հաճոյացնէ զմեզ : Եւ կ'յու-
սամ նաեւ թէ ստէպ Օրէլին նայելով . . .

— Կ'աղաչեմ տիկին , ալ չ'խօսինք ասոր
վրայ :

— Աղէ՛ , այսօրուան համար անանկ ըլ-
լայ : Հիմա ձեզի ցուցնել կ'ուզեմ այս պար-
տիդին զուարճութիւնները :

Եւ սկսան ամէն կողմ շրջագայիլ : Նախ
հովանաւոր և թանձրախիտ անտառակի մը
մէջ մտան , ուր արեգական ջերմութիւնը
բնաւ չէր թափանցեր , և հոն տիկին Պէրլի
գրեթէ ամէն օր կարգալու և աշխատելու
կերթար , ապա նշգարենիի մը քովէն անց-

ներով, լուսազարդ անձաւ մը այց առին .
և յետոյ ժայրի մը վրայ ելան :

— Տիկին, կ'ըսէ, հիւսթալ, սա կողմը
ի՞նչ է որ հոն չգացինք :

— Ա՛հ, անիկայ Լարիւրինթոս մ'է :

— Լարիւրինթոս . ո՛հ, նայինք, շատ կը
սիրեմ՝ այնպիսի տեղուանք ուր մարդ կ'մո-
լորի :

— Լաւ, քանի որ կ'փափաքիք, երթանք :

Նորատի կինը մտածեց թէ, Լարիւրին-
թոս երթալը մերժելով՝ վախ ցուցուցած
պիտի ըլլար և թէ վախը տկարութեան ա-
պացոյց մ'է : Մանաւանդ երիտասարդը,
նորա յուզումը պատճառող բան մ'ըսած
չէր : Արդարեւ աչքերը շատ ազդեցական,
գորովալից և սիրավառ էին, բայց Պ. Սէն-
րէալ միշտ այսպիսի աչքեր ունի : Մ'ն ու-
րեմն, պէտք է զայն Լարիւրինթոս տանիլ :

Մի՛ կարծէք թէ ընթերցող, հոն այնպի-
սի բաներ անցած ըլլայ, զորս չ'համարձա-
կիմ՝ պատմելու :

— Արդարեւ, կ'ըսէ տիկին Պէրլի, կ'մոռ-
նայի ձեզի ցուցնելու մեր գնդախաղի սը-
րահը :

Այս սրահը, նշդ արիներով եւ շուշան-

ներով շրջապատեալ ըլլալով, մինակ վերէն լոյս կ'առնէր : Ներքսակողմը զարդարող դեղեցիկ մացառներ, և ամէն կողմ՝ գետեղուած դալարադեղ նստարաններ կարծես թէ բնականէն շինուած փոքր ծաղկաստան մը կ'ձեւացնէին :

— Գնդամուղ կ'խաղա՞ք, պարոն, հարցուց ժիւլի :

— Ա,յո՛, տիկին :

— Ուրեմն կ'բարեհաճիք ինձի սորվեցընելու : Ամուսինս շատ քիչ գիտէ և միշտ տապալի կ'խաղայ : Ասկէ ի զատ ամուսին մը դուն ուրէք ունի իր կնկանը բան մը սորվեցնելու համբերութիւնը :

— Տիկին, ես կ'ուրախանամ ձեզի հաճոյ ըլլալ կարենալուս համար, եթէ կ'ուզէք կրնանք սկսիլ :

— Ո՛չ, մտածեցէք թէ հիմա նախաճաշի կ'սպասեն զմեզ : Ա,յս իրիկուն յիշել կ'աամ ձեր խոստումը :

Քանի՛ քաղցր է գեղեցիկ կնոջ մը քով ըլլալ, որուն էրիկը որսը կ'սիրէ. օրն ի բուն անոր հետ է միայն :

Կիւսթավ, գնդապետ Մօրանվալը լաւ եւս խաբելու համար, գրեց անոր թէ, Պ.

Պէրլիին տունը շատ գոհ էր , և թէ հոն պիտի մնար այնչափ ատեն՝ որչափ որ զինքը պահել կ'ուզեն : Թէպէտև Օրէլի վրայ յօք բան մը յայտնած չէր , սակայն այսնամակէն ուրախացաւ գնդապետը , ուստի վստահ ըլլալով որ քեռորդին իր կամքերը կատարած է , նամակ մը դրեց Պ. Պէրլիին , որով կ'այայտէր թէ ամենայն ինչ բոս իւր բաղձանքին կատարուած էին :

Մինչդեռ քեռին այսպէս կ'չարունակէր իր թղթակցութիւնը , քեռորդին ալ իր սէրը յառաջ կ'տանէր : Ժիւլի (այս է տիկին Պէրլիին անունը) երիտասարդը շատ սիրուն գտած ըլլալով , բնտանութիւնը դիւրաւ մուտ կ'գտնէ : Խօսակցութեան մը մէջ կիւսութալ կ'իմանայ թէ Ժիւլի իր ծնողաց անաչառութեամբը ամուսնացած ըլլալով , արժանանգամ տեսած չէին նորա կամքը հարցնելու : Արգարեւ Պ. Պէրլիին վրայ գանգատ մը չ'ունէր որ ներողամիտ էր և զինքը ազատ կ'թողուր : Բայց այսպիսի անհամեմատ միացումէ մը սէր կրնա՞ր յառաջ գալ : Պ. ար Պէրլի տղեղ , անմիտ և շատախօս ըլլալովը հանդերձ , կնկանը տարիքին կրկինէն աւելի ունէր . իսկ Ժիւլի , գորովալից , հանճա-

րեղ և միանգամայն զարմանազեղ էր :
Նա՛ սէրը զգայարանաց պիտոյքը կ'հա-
մարէր , բայց ժիւլի կըթեալ ոգի մ'ունե-
նալով , կ'ճանաչէր այն զգացման բոլոր
քաղցրութիւնները : Ահա այսպէս այն ծը-
նողք որք իրենց աղջիկը նոցա չ'սիրած մար-
դու մը կ'տան , կ'դատապարտեն զայն եր-
բէք անձնատուր չ'ըլլալ բնութեան ամենա-
քաղցր հաճոյից . . . Խեղճ կանայք . . .
այն ամենատկար սեռը , որ անդադար մեր
մեծ արանաց և հրապուրանաց նշաւակն է ,
առաքինութիւն , անտարբերութիւն և քա-
ջութիւն ցուցնել կ'պարտի : Ստուգիւ այս
բաները շատ յանիրաւի կարգադրուած են
և այն պարոնները որ քաղաքական օրէնքը
շինած են . ալ աւելի բնական օրէնքը գըն-
նել կ'պարտաւորէին :

Ամէն օր ճաշէն յետոյ , գնդախաղի սը-
րահը կ'երթային ուր ժիւլի կիւսթավէն դաս
կ'առնուր : Որպիտի՛ զուարճարար է ուսու-
ցանել այս խաղը գեղանի աշակերտուհւոյ
մը : Երիտասարդը միշտ գունդերը գորգին
մէջտեղը կ'դնէր , որպէս զի տիկինը գըն-
դախաղին վրայ տարածի . յայնժամ կ'հիա-
նար կիւսթավ այն սքանչելի մարմնոյ , զոր

բեհեզեայ անօսր շրջագգեատ մը կ'սքողէր
առանց ծածկել կարենալու : իր աչակեր-
տին ձեռքը ուղղելու համար երբեմն սպի-
տակագոյն պարանոցի մը թեթեւակի կը
հպէր . յայնժամ աչքերը կ'յենուր կուրծքի
մը վրայ զոր համբուրելու ցանկութեամբ
կ'բորբոքէր : Ժիւլի կ'գանգատէր թէ ստէպ
միւնոյն հարուածը կրկնել կ'տայ : Բայց
Կիւսթավ այնչափ քաղցրութեամբ կ'ուսու-
ցանէր որ երբէք բարկութեան առիթ մը
չէր տար :

Օրիորդ Օրէլի բնաւ գնդամուղ չէր խա-
ղար . նա իր պատիւը վտանգած կ'համա-
րէր այնպիսի դաս մը սորվելով զոր կարի
արական կ'գտնէր : Աչքերը դժկամակու-
թեամբ խառն զարմացում մը կ'յայտնէին ,
ամէն անգամ որ Ժիւլի և Կիւսթավ պար-
տէզ կ'երթային , բայց չէր համարձակեր
բան մ'ըսել այն նկատողութեանը վրայ զոր
մտքէն իր մօրաքրոջը անմտութիւնը կ'հա-
մարէր :

Պ. տը Պէրլի ամէն առտու Կիւսթավը
որսի տանիլ կ'ուղէր . բայց սա ծունկը վի-
րաւորած կեղծելով և թեթեւ իմն կաղա-
լով . մինչեւ յայնժամ իր տանախրոջը ընկերա-

նալէ գերծած էր : Քանզի նա սէրը և տար-
վանքը քիչ ճանաչելովը , կ'հաւատար թէ
կիւսթավ , իր քեռաղջիկը շատ կ'սիրէ . և
նապաստակաց հետամուտ չ'ըլլալու համար
անոր ըրած մերժումները , Օրէլիին քով
կենայու բաղձանքէն և յօժարութենէն ըլ-
լալը կ'կարծէր :

Տէժարտէն անուն պարոն մը , կիւսթավէն
երեք օր վերջը Պ. Պէրլիին տունը եկած
էր : Ասիկա յիսուն տարեկան , վախ , շա-
տակեր , ստախօս նաև հացկատակի մը պէս
բանասարկու և փաշաքուշ մարդ մ'էր : Ա-
մէն բան քիչ մը գիտէր . ըստ բաւականի
քնար կ'չալէր և ստուերական պատկերներ
կ'նկարէր : Ամէն իրիկուն Պ. աը Պէրլիին
հետ տապալի խաղալու միջոցին տիկին Պէր-
լիին յարգանքներ կ'ուղղէր , օրիորդ Օրէլի-
ին՝ գովեստներ իր երգելու եղանակին վը-
րայ . կատուին՝ դգուանք և շան՝ բոկեղ-
ներ :

Վերջապէս կիւսթավ իր սէրը խոստովա-
նած , և տիկինն ալ առանց ո՛ր և է հաւա-
նութիւն մը ցոյց տալու ըրկ հաճոյական
կերպով մտիկ ըրած էր : Ասկէ ի վատ տի-
կին Պէրլի խորհելով թէ , թանձրախիտ նըշ-

դարենիններու մէջ երիտասարդի մը հետ
առանձին խաղալը, վտանգաւոր կընայ լի-
նիլ, մանաւանդ քաջութիւնն ալ կ'նուա-
ղէր . . . ըստ որում մերժեց շարունակել
դասերը :

— Աղէ, զիս չ'սիրէր, կ'ըսէ Կիւսթավ,
յիբաւի ասիկա քծնող մ'է որ իմ անձկու-
թիւնս միայն կ'զբօսցնէ. ես խենդ մ'եմ
որ անոր համար կ'հառաչեմ . . . բայց հե-
րիք է արդ. այլ եւս անոր չպիտի խօսիմ :

Ի վերայ այս որոշման, Կիւսթավ Զանաց
Օրէլիին սէր ցուցնելու, սակայն այս Զան-
քը խիստ դժուարին էր : Տիկին Պէրլի ա-
ռանց դուրս ելնելու իր գործիքին քով
տխուր և մտախոհ 'նստած' Օրէլիին համար
Կիւսթավին շինծու մեծարանքները կ'դի-
տէր, և կանանց պչրանացը վրայ նորա
փոքր տաղերը կ'ըսէր : Երիտասարդը զայ-
րանալով ինչ ընելիքը չէր գիտէր. իր յու-
սահատութեանը մէջ Պ. Պէրլիին հետ որսի
կերթայ, բայց փոխանակ կնճի և նապաս-
տակի, շուները կ'զարնէր. կոցարներու տեղ
անձեղներ կ'որսար : Յերեկոյին տապալի
խաղալ կ'ուզէ բայց միշտ սխալներ կ'ընէր.
քուեայները գետինը կ'նետէր. երգել

կ'ուզէ բայց ձայն չ'ունէր . քնար չալել կ'ուզէ , ձեռքը կ'դողար : Պ. Պէրլի կ'ծաղրէ , Պ. Տէժարտէն կ'խնդայ , իսկ ժիւլի կ'հառաչէ :

— Օ՛ն , կըսէ Պ. Պէրլի , երիտասարդք խենդի պէս սիրահարեր է իմ քեռաղջկանքս . . . Նայէ տիկին , հոն առանձին նքատող կիւսթալը . կ'տեսնե՞ս նորա խոժոռ դէմքը , թաղծալից և սեւամազձոտ ճակատը : Սէրն է որ կ'ընէ այս բաները . ս'հ , ես փորձով գիտեմ . . . նորա հոս գալուն առջի օրերը յիշէ՛ , բոլորովին տարբեր էր . կ'խնդար , կ'խօսէր , կ'երգէր և հազար ու մէկ խենդութիւններ կ'ընէր . սակայն այսօր հառաչելու միայն կ'բանայ բերանը աչքերը կ'վերցնէ դէպ ի երկինք . . . և որսի ատեն ըրած ամէն անխելքութիւնները եթէ տեսնայիր խնդալէ պիտի մարէիր : Բարէ՛ , ասիկա չըլլար ես պիտի գրեմ իր գնդապետ քեռւոյն . որպէս զի շուտով վախճան մը տայ ասոր . զի վերջապէս պէտք չէ որ այս խեղճ տղան հիւժուի : Այնպէս չէ՞ Տէժարտէն :

— Կատարելապէս իրաւունք ունիք , զի . . .

— Գալով իմ քեռաղջկանս , թէեւ ան

բան մը չըսեր , բայց վստահ եմ որ խարե-
բան ասկէ նուազ չ'խորհիր : Ա՛հ , եթէ գըն-
դապետը իր անիծեալ յօդացաւը չ'ունե-
նար , արդէն հոս եկած և գործը լմնցած
պիտի ըլլար :

— Բայց բարեկամս , վստահ էք ասոր
վրայ :

— Այո , տիկին , այո , վստահ եմ որ այս
ամուսնութիւնը մերինէն աւելի երջանիկ
պիտի ըլլայ : Բայց ինչո՞ւ ալ չէք խաղար
գնդախաղ : Ասիկա կ'ըուարձացնէր մեր սի-
րահարը : Կիւսթա՛վ , կնիկս կ'գանգատի թէ
գնդախաղի գաս տալ չէք ուզեր այլ եւս :

— Ե՞ս , բարեկամ , ես այդպէս բան մը
չ'ըսի :

— Լաէ՛ , դուն ալ գործը մ'աւրէր :

— Երբ տիկինը կամի , կ'ըսէ Կիւսթավ
ստք ելլելով , միշտ պատրաստ եմ նորա
հրամանին :

— Շատ լաւ , ուրեմն , վարատեցէք քիչ
մը ձեր մտատանջութիւնը , երիտասարդ :
Ես Տէժարտէնի հետ տապալի պիտի խա-
ղամ . դուք ալ գնդամուղ խաղացէք : Օ՛ն ,
տիկինն , գացէ՛ք , կ'տեսնէք թէ պարոնը
ձեզ կ'սպասէ :

Անհնար էր դիմադրել , քանի որ Պ. Պէրլի այդպէս կ'ուզէր : Կիւսթավ ձեռքը ժիւլիին ներկայելով՝ զգաց թէ նա կ'դողար : Յուսոյ և հաճոյքի անորոշ զգացում մը վերստին իր սիրտը կ'արծարծէր :

Գնդախաղի սրահը եկան : Տիկինը լուսպահ և յուզեալ էր : Կիւսթավ այնչափ տըխուր էր , որ վրան չ'գթալու համար շատ կարծր սիրտ ունենալու էր մարդ :

— Ի՞նչ ունիք մի քանի օրէ ի վեր , պարո՛ն , ըսաւ վերջապէս տիկին Պէրլի , չէ՞ք բարեհաճիր խօսելու :

— Իմ ունեցածս . . . ա՛հ , տիկին , հարկ է նորէն ըսել : Ես զձեզ սաստիկ կ'սիրեմ , և դուք զիս կ'ատէք :

— Ես զձեզ կ'ատեմ , ի՛նչ անիրաւութիւնս Երիտասարդը դեռատի կնոջ ձեռքը առնելով սրտին վրայ կ'դնէ :

— Թողէ՛ք , պարոն , դուք իմ թշուառութիւնս կ'պատճառէք . . . Ա՛հ , Կիւսթավ , տկարութիւնս մի՛ զեղծէք :

Բայց սիրահար մը երբ կ'իմանայ թէ կը սիրուի , իր եռանդը ալ աւելի կ'բորբոքի : Ժիւլի կ'լար . Կիւսթավ զայն իր կուրծքին վրայ սեղմելով , նորա թափած ար-

ցունքները համբոյրներով կ'ծածկէր : Նորատի կիներ մերժել ուզեց . . . բայց անծանօթ սէր մ'արդէն կ'ըջէր իր երակացը մէջ . բան մը չ'կրցաւ ընել, այլ՝ յուզման դէմ յուզում և սիրոյ փոխարէն սէր :

— Տիկի՛ն, տիկի՛ն, գոչեց Պ. Պէրլի, այսօր առաջին անգամն է որ կրկնախաղ (հար) եղայ, դուք ի՞նչպէս կ'երթաք :

— Պարօն, ըսաւ երիտասարդը, աս իրիկուն շատ աղէկ կ'խաղանք, ձեր տիկին ամուսինը զգալի կերպով յառաջ կ'երթայ :

— Շատ լաւ, շատ լաւ :

Անտարակոյս խաղը երկար տեւեց. զի կիւսթավ և ժիւլի հազիւ ընթրիքի ատեն եկան : Կիւսթավ զուարթագին էր, հաճոյքը և երջանկութիւնը իր աչքերէն կը շողային :

— Կարծեմ բաւական ընտելացաք, ըսաւ Պ. տը Պէրլի, ո՞վ շահեցաւ :

— Տիկինը :

— Բարէ՛, փաղաքշութեամբ կ'խօսիք, նա տակաւին ձեզի շափ վարպետ չ'է, որ ինծի պէս ճարտար ձողահարուած մը գիտէք : Բայց տիկին, շատ յոգնած կ'երեւաս . և արդարև գնդամուղը յոգնեցուցիչ խաղ մ'է, միշտ

յոտին մնալ , երթալ , դալ :

— Ես անդամ մը , կ'ըսէ Տէժարտէն , երեք օր անընդհատ խաղացի . երկու խաղամոլներ էինք . . .

— Օ՛ն , Տէժարտէն ընթրիքի մէջ պատմեցէք զայդ :

Կերակրոյ սրահն էին : Պ. Տէժարտէն ըստիպուեցաւ իր պատմութիւնը ուրիշ առթի մը թողոյ : Տիկին Պէրլի քիչ խօսեցաւ եւ իր նուազեալ աչքերը հաստատ բռնեց : Օրիորդ Օրէլի անխորաբար ժիւլին և Կիւսթավը կը դիտէր , առանց գիտնալու թէ ինչու համար բանմը իմանալ կ'ուզէր :

Այս կեղծ պարկեշտները երբեմն շատ պայծառ տեսողներ են : Գալով Կիւսթավին , ուրախ , գուարթ , Պ. Պէրլիին հետ յետին ծայր յարգանօք կ'վարուէր և գովեստներ կ'չաօյլէր :

Խեղճ ամուսինը երիտասարդէն շատ կ'ախորժէր : Սեղանէն ելնելով սեժգնարար նորա ձեռքը սղմեց , ըսելով թէ իր քեռին բարի վարուց մէջ կրթած է զինքը :

Յայսմհետէ ի՛նչ կ'ըսէ , եթէ կասկածներ ունենայ :

ԳԼՈՒԽ Ե .

ԱՂԻՈՂՈՐՄ ՎԱԽՃԱՆ

Ժիւլիին արցունքները ցամքեցան : կնկան մը իր տարփածունն համար ըրած զոհողութիւնը նորա սէրը կ'յաւելու : Սակայն արանց համար միևնոյնը չէ . հաճոյքը եւ երջանկութեան տեւականութիւնը կ'յափրացնէ զնոսա . ցանկութիւնը կ'բորբոքէ, իսկ ըմբոշխնելը և վայելումը կ'ուծայնէ . և սիրահարութեան կապած զօդերը՝ հեշտութիւնը կ'արձակէ :

Ուրեմն ի՞նչ պէտք է ընել, Միթէ միասին ապրելու է ըստ վարդապետութեան Պղատոնի . . . ո՛հ, թէ և յայնժամ՝ սէրը աւելի երկայն կ'տեւէ, սակայն սպասելէ պարտասած կ'դադրի : Մանաւանդ սիրոյ այս կերպը հասարակութեան ձախող ըլլալէն զատ՝ բնութեան և Աւետարանի մէջ ո՛ւլ այդպէս չէ . որովհետեւ ըսուած է թէ «Աճեցէ՛ք և բազմացար՝ : »

Ուրեմն հարկ է ամենայն ինչ փիլիսոփա-

յական իմաստով ըմբռնել, մանաւանդ՝ սէրը : Պէտք է տառապի՞լ, երբ տարիաժու մը կ'խարէ զմեզ . . . երբ սիրահար մը անհաւատարիմ է : Նախ՝ ասիկա անդարման ակտ մ'է . և ապա անհաւատարմութիւն մը անզգայութիւն չ'սեպուիր : Քանզի « Մարդը սխալական է : »

Եթէ մարդիկ համարձակ խոստովանէին իրենց տկարութիւնները, յայնժամ վստահութիւնը վերստին պիտի աժէր սէրը . նախանձը՝ նիազ պիտի տանջէր սրտերը եւ գժտութիւնը պիտի դադրէր հեշտութեան գերեաց վրայ իր ջահերը և իր օձերը արժարձելէ :

Բայց չեմ հասկնար թէ ինչու ըսի այդ բաները : Զի ասոնք յարաբերութիւն մը չ'ունին մեր պատմութեան հետ . ուրեմն ընթերցս՞ղ, համարեցէք թէ բան մը չ'ըսի :

Կիւսթավ սիրոյ զօրութեամբը, փարատած էր ժիւլիին հառաչանքը, երկիւղը և տազնապը : Ս,մէն օր առտու և երեկոյ կը խաղային :

Քնդամուզ խաղալը երբէք յանցանք մը չէ, բայց երբ որ ծածուկ տեղ մը խաղալ ուզուի . տակաւին պէտք է իր զգուշու-

Թիւններն ընել : Ահաւասիկ այս զգուշու-
թիւնը կ'մտնային :

Սէր, երբ դու գրաւես մեզ ցանկութեան,
Պարտէ հրաժեշտ առ խոհեմութեան :

Իրիկուն մը Պ. Պէրլի պարտէզը կ'իջնէ,
կնոջը գնդամուղ խաղալը տեսնելու հա-
մար : Բարի ամուսինը նշդարիներուն կ'մո-
տենայ, բայց հոն լոյս չտեսնելով .

— Կ'երեւայ թէ, կ'ըսէ մտքէն, կար-
ծիքնին փոխեր են :

Յետո դառնալու վրայ էր . . . բայց ձայն
մը զոր աղէկ կ'ճանչնար . այս բառերը ար-
տասանեց :

— Ահ, Աստուած իմ, ի՛նչ հաճոյք կը
վայելեմ . . .

— Էհ, բարէ, կնիկս է, կ'ըսէ մեր մար-
դը և խաղի սրահը կ'մտնայ : Խաւարին մէջ
սարքը քանի մը բաներու զարնուելով կ'իյ-
նայ և կիւսթափին վրայ կ'թաւալի :

— Դ՞ուք էր պարոն, կ'ըսէ երիտասար-
դը որ անատեն չգիտեմ ինչու կանաչ նըս-
տարանի մը քով ծնրադրած էր :

— Հարկաւ ես եմ . ասանկ մութի մէջ
խաղալն ալ նո՞ր ելաւ . . .

— Բայց պարոն , տակաւին վայրկեան մը կայ մութննալուն :

— Բարէ՛ , ծակերն ինչպէս կ'գտնայիր այսպէս խաւարին մէջ : Բայց ես լսեցի թէ տիկինը ուրախութեան աղաղակ մը կ'արձակէր :

— Ա՛հ , տիկինը անատեն գունդը մէջտեղ կ'ձգէր :

— Օ՛ն ուրեմն , ձեր կարողութիւնը տեսնել կուզեմ . կնի՛կ , ըսէ լոյսը թող վառեն . ես ալ պիտի խաղամ :

Տիկին Պէրլի լոյսը վառել տալով , էրկանը հետ խաղացին : Պ. Պէրլի բոլոր խաղերն ալ շահեցաւ :

Պ. տը Պէրլի , գնդապետ Մօրանվալի նամակ մը գրեց , որուն մէջ մանրամասն կը յայտնէր , իր քեռորդւոյն պարկեշտութիւնը , օրիորդ Օրէլին վրայ ունեցած սաստիկ սէրը , կնոջը համար ըրած մեծարանքը և իրեն հետ ունեցած բարեկամութիւնը :

Մօրանվալ գնդապետը Պ. տը Պէրլիին պատասխան գրեց թէ կիւսթավին կրթութիւնը վրայ շատ ուրախ էր . և թէ յօդացաւ քիչ մը զինքը հանգիստ թողած ըլլալով՝ ամուսնութիւնը կնքելու պիտի գար .

բայց ասոր վրայ իր քեռորդւոյն բան մը
չ'պիտի ըսէր . որովհետեւ իր անակնկալ
գալստեամբը զարմացնել կ'ուզէր զայն :

Այս պարագայից մէջ , առտու մը եկան
Պ. աը Պէրլիին իմաց տալու թէ, Մօնթէնսիի
կողմը մատակ գայլի մը հետքը գտնուած
է . Այս լուրը մեր որսորդը յոյժ գրգռեց :
Որչա՛փ պարծանք է նորա համար սպան-
նել այնպիսի կենդանի մ'որ մերձակայքը
կ'աւերէր :

Կիւսթավ առջի օր ինկած ըլլալով , կուշ-
տը շատ կ'ցաւէր և հետեւաբար այդ պա-
րօններուն հետեւելու միճակի մէջ չ'էր :

— Կարելի է որ , կ'ըսէ Պ. Պէրլի , այսօր
չենք գտնար կենդանւոյն ապաստանը , սա-
կայն , Մօնթէնսիի քով փոքր ագարակ մը
ունիմ' , այս գիշեր հօն կ'սլառկինք : Կա-
պահովեմ զձեզ տիկին թէ չ'պիտի վերա-
դառնամ առանց կենդանին սպաննելու :

Տիկին Պէրլի էրկանը այս դիտաւորու-
թիւնը գովեց . Կիւսթավ այս նպատակին
մէջ՝ դիւցազնական և ազնիւ նուիրում մը
ըլլալը յայտնեց . և կանխաւ գաւառին ա-
զատիչը անուանեց զնա :

Մեր որսորդք յատից մինչեւ Յգլուխ զը-

բահ հագած , շուները արձակուած , ձիւ-
րը թամբուած և հրաժեշտք կատարուած
էին :

Օրիորդ Օրէլի անհանգիստ ըլլալով սեն-
եակը մնաց : Տիկին Պէրլի իր սենեակը մը-
տաւ և հրամայեց ծառաներուն թէ եթէ
մէկը գալու ըլլայ , չ'ընդունին :

Գալով կիւսթափին , ան ալ ո՛ր գիտէ հի-
ւանդ է ինչ է , Պէնօային կ'պատուիրէ թէ
իր խուցը գալով զինքը անհանգիստ չ'ընէ :

Հազիւ թէ ժամը ութը կ'ղարնէր , երբ
օտարական մը Պ. տը Պէրլիին տունը եկաւ :
Ծտուաները նորա կ'իմացնեն թէ ուզած
մարդը չ'պիտի գտնայ , զի տիկինը հիւանդ
է և պարոնն ալ երկու օրուան համար օրսի
գնաց :

— Է՛հ , խաբերայնել , կ'գոչէ գնդապետ
Մօրանվայը , եթէ Պէրլի հոս չէ , ներսը կը
սպասեմ :

Գնդապետը առանց ծառայներուն խօսքը
մտիկ ընելու , ներս կ'մտնայ և գաւիթին
մէջ Պէնօան կ'տեսնէ :

— Ա՛յ , դո՛ւք էք , պարոն գնդապետ :

— Ա՛յո՛ , տղաս , քեռորդի՞ս ուր է :

— Պ . գնդապետ , անիկայ հիւանդ իր

սենեակը պառկած է, ինծի ըսաւ թէ զինքը անհանգիստ չ'ընեն :

— Տիկին Պէ՞լլին :

— Ան ալ քիչ մ'անհանգիստ է : վասն զի խստիւ հրամայեց թէ չ'երթան իր սենեակը :

— Բայց օրիորդ Օրէլի , արդեօք ան ալ ո՞րտի գնաց . կ'յուսամ՞ թէ նա առողջ է :

— Ընդհակառակը պարոն , ջերմ՝ ունի , առտուընէ ի վեր կ'պառկի :

— Բարէ . ուրեմն այս տունը հիւանդանոց մ'է : Աղէ . . . մինակ կ'սպասեմ :

Երբօր գնդապետը այս բառերը կ'ըսէր , ձիերու մեծ ազմուկ մը լսուելով , ամէն մարդ դուռը վազեցին : Պ. Պէլլին և Տէժարտէնը չ'տեսնա՞ն :

— Ի՞նչպէս եղաւ , կ'ըսէ գնդապետը իր բարեկամին , քու մարդիկներդ ինծի ըսին թէ դուն երկու օր բացակայ պիտի ըլլաս :

— Այո՛ , սիրելի գնդապետս , ես ալ այնպէս կ'կարծէի . բայց գործը ուրիշ կերպ եղաւ . մատակ գայլի մը որջը գտնուած ըլլալով , երբ Տէժարտէնի հետ կ'երթանք , կ'իմանանք թէ գազանը սպաններ են : է՛ ուրեմն , քեռորդիդ տեսա՞ր :

— Աչ, դեռ հիմա եկայ . բայց տանդ մէջ ամէն մարդ հիւանդ է :

— Բա՛, տակաւին այս առտու բան մը չկար : Բարեկամս քեռորդիէդ մեծապէս գոհ եմ, քանզի շատ խոհեմ, կամարար և սիրուն աղայ մ'է . իր բոլոր հաճոյքը կնկանս հետ գնդամուղ խաղալն է :

— Արդարեւ, շատ բան, այս դաւառին օդը սքանչելիքներ կ'ընէ : Անհամբեր եմ զինք գրկելու :

— Գնայ գտիր, քեզ տեսնելով պիտի զարմանայ, զի ես բան մ'ըսած չ'էի :

— Օ՛ն, Պէնօա, տիրոջդ քով տար զիս :

— Բայց պարոն . . . արդիւնց ինձի . . .

— Ադէ՛, անմիտ, քեռւոյն համար չէ անոր արգելքը : Օ՛ն, քալէ նայիմ . . .

Պէնօա դողալով կ'առաջնորդէր զգրն-դապետ : Միւս կողմէն Պ. Պէրլին ալ շոյտուլթեամբ մը վեր ելաւ :

Տիկին Պէրլինն պառկելու խուցը վերնա-յարկն էր և պարտիզին վրայ կը նայէր : Պ. Պէրլի մինչեւ սենեկին առջեւը եկաւ . թէև դուռը ներսէն դոյ գտաւ, սակայն նա երկու բանալի կ'գործածէր, որպէս զի

երբոր գիշերը սէրը արթննայ, դիւրաւ գա-
լու . . .

Կրկին բանալի՛, սոսկալի բան մ'է . . .
վտանդի կ'ենթարկէ զմարդ : Գուռը պար-
զունակ մ'ունէր, բայց մոռցած էին զայն
դնելու, և շատ ապահով էին : Աղէտալի
անդգուշութիւն . . .

Պ. Պէրլի ուղղակի կնոջը անկողնոյն եր-
թալով՝ սրահակը կ'բանայ, և իր ամուս-
նոյն այն փափուկ լանջքը համբուրել կար-
ծելով . . . Կիւսթալին ետեւը կ'համ-
բուրէ . . .

Մէտիւզի, Սիլլայի գլուխը, Բասիլիսկո-
սի, Սպինքսի աչքերը, Սինկեղի աղւանները
Ասդարոզի մագիլները քիչ ազգեցութիւն
յառաջ պիտի բերէին խեղճ ամուսնոյն վը-
րայ, քան թէ Կիւսթալին ետեւը : Աչ-
քերը կայուն, բերանը բաց, թեւերը տա-
րածեալ, անշարժ կ'մնայ . . . Ժիւլի վեր-
մակին տակ կ'մտնայ . . . բայց Կիւսթալ
ասանկ բաներ շատ տեսած ըլլալով, ոտք
կ'ելնէ և քանի մը ձորձեր առնելով յա-
խուռն, պատուհանը կ'բանայ և պարտի-
զին մէջ, ճիշդ իր քեռւոյն վրան կ'իյնայ,
որ ի զուր կ'որոնէր զինքը :

Գնդապետը ունչքին վրայ կ'իյնայ : Կիւս-
թավ քեռին ճանչնալով կ'սկսի ա'լ աւելի
վազել . պատերէն , մացառներէն և խրամ-
ներէն ցատքելէ յետոյ , սոնազգեստը եւ
թիկնոցը կ'հագնի . ապա դաշտին մէջ ալ
վազելով կ'տեսնէ հայր Լիւքան և Զեփիւ-
ռը , զորն որ պատմեցի ձեզ այս հատո-
րին սկիզբը :

ԳԼՈՒԽ Զ .

ՍԱՏԱՆԱՅ ԵՒ ՍԵՒ ԿՈՎ

— Գո՛ւ ես Պէնօս , կ'ըսէ Կիւսթավ գը-
լուխը ճահիճէն դուրս հաննելով :

— Այո՛ պարոն , ես եմ : Ա՛հ , տան մէջ
շատ մեծ աղմուկ կայ : Քեռինիդ սովորա-
կանէն ալ աւելի կ'պօռայ , կ'հայհոյէ . . .

— Հերիք է : Նախ և յառաջ պէտք է սա
անիժեալ բազերէն ազատել զիս և այս քաջ
մարդն ալ դուրս հանել :

Երիտասարդը հայր Լիւքան նորէն Զե-

փիւռին վրայ դրաւ . . և ինքն ալ Պէնօաի բերած ձիուն վրայ հեծնալով վերստին ճամբայ ելան :

Կիւսթավ կ'ինդար թէ՛ քեռին կարծելով՝ Պէնօայէն այնչափ վախցած էր : Սակայն երբոր գիշերուան դէպքերը միտքը բերելով , այնպիսի ծանր քննադատելի վիճակի մը ենթարկուած ժիւլիին վրայ կը մտածէր , մտատանջութեան և խոկման մէջ կ'ընկղմէր :

Իր այս մտակոծութեանը մէջ , մեր երիտասարդը կ'հաւատար նաև . . թէ՛ կանայք միշտ հնարագէտ ըլլալով՝ ամենադժուար հանգամանաց մէջէն իսկ կ'ազատին : Բայց այնպիսի դէպքեր կան , ուր ամէն իգական ոգի անկարող կ'գտնուի . և ահա աիկին Պէրլի ճիշդ այս դժնդակ վիճակի մէջ էր :

Ի վերայ այսր ամենայնի , ինչպէս որ մեր բաջը չէր կրնար երկայն ժամանակ տառապիլ , և խորհելով թէ՛ իր հառաչները այն դէպքէն բան մը չպիտի փոխէին , իր բախտին յանձնեց խնամել զպատահարս :

Վերջապէս Էրմիսնովիլ եկած էին . խել մը փոքր կամուրջներ ալ անցնելէ յետոյ , շինական տան մ'առջև կ'կենան . Լիւքա իր բը-

Նակարանը տեսնելով կ'սկսի խօսելու :

— Ահա եկանք , չարագործ , բայց որ-
չափ նեղութեամբ :

Կիւսթալ և Պէնօս ձիէն վար իջնալով
կամաց մը դուռը կ'զարնեն . մինչդեռ հայր
Լիւքա բոլոր ուժովը կ'պոռար .

— Մարի-Ժանն . . . Սիւզօն . . . Նի-
գօլա թո՛ւփէ . . .

— Բայց ձեր կիներ չէ՞ք կանչեր , հայր
Լիւքա :

— Ո՛հ , զայն արթնցնել չ'ըլլար
հէ՛ , Մարի-Ժանն , Նիգօլա :

Ասոր վրայ վերնայարկէն լուսանցոյց մը
բացուելով ,

— Դո՛ւք էք , հարցուց կերկերած խո-
չոր ձայն մը :

— Է՛հ , այո՛ , Նիգօլա , եկուր բաց , աղաս :
Տասը վայրկեան ետքը Նիգօլա դուռը
բացաւ :

— Ասոնք քաղքին շինականներն են , զո-
րոնք պէտք է օթեւանեմք , ըսաւ հայր
Լիւքա :

Նիգօլա հնազանդելու կ'պատրաստուէր .
Կիւսթալ զայն կեցուց :

— Առանց ընթրիքի կ'խրկէք զմեզ պառ .

կելու հայր Լիւքա . ես կէսօրէն ի վեր ա-
նօթի եմ . եթէ գէթ ինձի ձուագեղ մը չը
տաք , գիտցէք որ տունը վեր ի վայր կ'ընեմ :

Մինչդեռ հայր Լիւքա մառանի բանալ-
ւոյն կնկանը քով ըլլալը խորհելով կ'վա-
րանէր , վերնայարկէն դժոխային աղմուկ
մը լսուեցաւ : Միամիտ մարդը , իր կնկանը
ձայնը ճանչնալով , հոն գտնուած գինւոյ
թակոյկներու ետեւը կ'նստի . նիգօլա ա-
խօռը կ'մտնայ , և Պէնօան ալ գոմին մէջ
պահուելով՝ կիւսթավը միայն կ'մնայ աղ-
մուկին գէմ դնելու :

Փոքր , յոյր , ատրագոյն և աչքերը բար-
կալից կին մը , սանդուխէն չորս առ չորս
վար իջաւ :

— Ինչ ըսել է գիշեր ատեն այս ժխօ-
րը : Սա խէնէշ Լիւքա միթէ չ'գիտէ՞ր որ
ես այսպիսի բաներու չեմ կրնար տոկալ :
Ինչո՞ւ Լուվրին մէջ չ'է պառկած և արբշխօը՝
ասանկ քնացած ատեն կ'արթնցնէ զիս :

Տիկին Լիւքա այսպէս խօսելով՝ զուարթ-
երես օտարական մը կ'տեսնէ և կ'պակչի ,
որուն տեսքը արդարեւ խիթալի էր . վասն
զի ճահիճին սիկը նորա հագուստը կ'ծած-

կէր և բաղերուն կտուցի հարուածներէն երեսը յարեան թաթաւած էր : Տիկինը բընաւ չ'տարակուսելով թէ գողերը մտած են տանը մէջ , երկժանի մը , բահ մը և աւել մը կ'նետէ կիւսթափին գլխուն : Երբ այս վերջինը տան մէջ կ'խուսափէր , կինը գաւիթէն դուրս կ'երնէ և գիւղին մէջէն անցնելով՝ իր բոլոր ուժովը կ'պոռայ :

— Գո՛ղ կայ , մարդասպա՛ն կայ :

Գիւղացիները ծանրաքուն կ'ըլլան . հետեւաբար ո՛չ ոք կ'պատասխանէ անոր աղաղակներուն : Տիկին Լիւքա յուսահատած՝ կ'օկսի պատուհանի ապակեաց քարեր նետելու , և « Կրակ կայ » պոռալու : Այս կըսէ բառը լսածնուն պէս , գիւղացիները անմիջապէս կ'արթննան և կ'վազեն : Քանզի գիւղ մը շուտով կ'այրի :

Արդարեւ մեք այն բանը միայն կ'լսեմք որ ա՛յ՛՛ս կ'մնասէ զմեզ . և սակայն այլոց վիշտը . . . բնաւ չ'եմք խորհիլ :

— Ո՛ւր է կրակը , հարցուցին գիւղացիք :

— Տղա՛քներս , թէև կրակ չ'կայ , սակայն անկէ աւելի յուեգոյնը կայ . կարծեմ՝ Գօզաքներ կան գիւղին մէջ :

— Գօզաքներ՞ , հարցուցին ամենքը միաբերան :

— Այո՛, հարկաւ . արդէն իմ տունս գըրաւեցին : Ա՛հ , իմ փոքր Սիւզոնս արդեօք հիմա ի՞նչ վիճակի մէջ է :

— Պէտք է անոր օգնութեան երթալ , ըսին բոլոր շինականք , որք կուոյ վտանգէն չէին վախնար : Բայց այն մարդիկ որ շատ քիչ փոյթ բրած էին , որոշեցին իրենց տունը ապաւինելով , հոն թշնամւոյն սպասելու : Մէջերնէն աւելի խորագէտին մէկը ,

— Ինծի մտիկ ըրէք , կ'ըսէ , բաւականատենէ ի վեր կուոյ վրայ խօսք չկար , ըստ որում չեմ կարծեր որ տիկին Լիւքային տեսածները Գօղաքներ եղած ըլլան :

— Ուրեմն ասոնք աւաղակներ են , պատասխանեց գեղջիւհին . իմ տունս փլուզեցին և գեհնային աղմուկներ ըրին . ես կ'կարծէի թէ ամուսինս է , և զայն կշտամբելու համար վար կ'իջնայի , երբոր կարմիր և նեւ մարդ մը տեսայ :

— Ա՛հ , Աստուած իմ , սատանան ըլլալու է , ըսին կնիկները :

— Ճիրանները և պոչը տեսա՞ք :

— Աղէկ մը տեսած չեմ պոչը , բայց կարծեմ մէկ հատ ունէր : Աչքերը , սակայն , կրակ կ'ցայտեցնէին :

— Պէտք է կռուիլ , ըսին գիւղացիք , որք սատանայէն աւելի Գօզագոններէն կը վախնային :

— Ժողովրդապետը արթնցնելու է , ըսին կնիկները , որպէս զի նա գեւը հալածէ :

Գիւղացիք բահերով՝ թիւերով՝ բրիչներով և ամէն հոն գտնուած բաներով զինուեցան և վաշտ մը կազմեցին : Տիկին Լիւքան միջավայրը կեցաւ , միւս կնիկներ ալ ետեէն սկսան քալելու սատանային հետ մարտնչելու համար :

Մինչդեռ Պէնօս գոմին մէջ կովու մը ստինքը ձեռք ձգած ըլլալով՝ ամենուրէք խռովութիւն եղած ատեն իրեն կոչունք կ'ընէր , խեղճ Լիւքան ալ տակառներուն տակ աւելի կ'թաքչէր . և Նիգօլա՝ տան մէջ դող կայ կարծելով , ախոռէն դուրս ելնելու չէր համարձակեր : Միւս կողմէն մեր քաջ երիտասարդը , իրեն կերակուր հայթայթելու համար , առանց շուարելու երկրորդ դասիկոնը կ'ելնէ , և դուռ մը բանալով՝ կնկան ձայն մը կ'լսէ . խարխափելով ձայնին եկած կողմը կ'յառաջանայ , ուր անկողին մը գրտնելով կ'վստահի թէ գեղջկուհի մը պառկած է : Մանաւանդ այս գեղջկուհին ինք-

զինք մեծ հաճութեամբ թոյլ տուած էր հպել, որով երիտասարդը կ'հասկնայ թէ նա շատ յոյր և կակուղ մարմին մ'ունի :

Որչա՛փ ալ անվեհեր է եղեր այս կինը որ երբէք սատանայէն չ'վախնար :

Եւ մտնալով զժիւլին, որ անտարակոյս կ'թախսծի և կ'մորմոքի իրեն համար, Կիւս-թալ Մարի - Ժանի հետ կ'զուարճանայ :

Ահաւասիկ մարդիկ, ուրեմն կրնա՞ք վըստահիլ անոնց հաւատարմութեանը :

Այս միջոցին, զինեալ գիւղացիները տանը առջեւ եկան. խեղճ Լիւքա լսած աղմուկէն ահաբեկած և պակուցեալ՝ տակառներու տակէն ելլելով ամբոխին մէջը կը նետուի :

— Ահաւասիկ մէկը, կ'սրուայ տիկին Լիւքա, կ'տեսնա՞ք թէ կարմիր և սեւ է :

Արդարեւ Լիւքա, ճահիճի գայուէն եւ վրան թափուած դինի մրուրէն անճանաչելի եղած էր : Գաւազանի հարուածներով վրան նետուեցան, և նա պողալով պրծաւ : Երբոր գայն կ'հալածէին իր կինը ամբոխին ամենէն քաջը հանդիսանալով՝ դաւիթին մէջ մտաւ և իր Սիւզոն աղջիկը կանչեց :

Սիւզոն իր պատուհանը բանալով՝

— Ի՞նչ է այս աղմուկին պատճառը, կը հարցնէ :

— Մի՛ վախնար աղջիկս, դեւ մը սպըր-
դեցաւ մեր տան մէջ :

Նորատի աղջիկը՝ դեւը իր անկողնոյն վը-
րան կարծելով չուզեց սենեկին մէջ մինակ
մնալ : Եւ որովհետեւ պատուհանները բարձր
չէին, մէկ սրունքը անցուց, յետոյ միւսը
և վար պիտի սահէր, բայց շապիկը բևեռի
մը կառչելով՝ ամէն կողմը յերեւան կ'ելէ :

— Տղաքներ, աչքերնիդ գոցեցէք, կը
պոռայ մայր Լիւքա :

Միթէ երիտասարդներ ասանկ տեսա-
րանի մը աչք կ'գոցե՞ն : Անոնք ընդհակա-
ռակը, լաւ կերպով նկատելու համար ի-
րենց լապտերները վեր վերցուցին :

— Ա՛հ, մայր իմ, գոչեց Սիւզոն, հար-
կաւ սատանան է որ շապիկս կ'քաշէ, վար-
ժապետս կ'ըսէր թէ նա՛ միշտ աղջիկները
շապիկէն կ'կորդէ :

— Սպասէ՛ աղջիկս, ախոռին մէջի սան-
դուխը բերելով՝ քեզ պիտի քեցեմ : Եղբայր
Թումա, օ՛ն, գացէք սանդուխը բերէք :

Թումա դէպ ի ախոռը յառաջանալով,
գուռը բացածին պէս, յանկարծ սեւ կով

մը կ'ելէ, Թուման կը տապալէ և ահռելի պողոտիւններ հանելով, մոլեգնաբար դիւզացւոց մէջ կ'խոյանայ :

Պէտք է յիշել թէ Պէնօա դովին մէջ ապաստանած էր : Եւ շատակեր տղան, ծառան անցնելու համար, իր բոլոր ուժովը, կովի մը ստինքը կ'քամէր : Արդէն խուլ բըշիւններ խեղճ կենդանւոյն անհամբերութիւնը կ'յայտնէին, որով Պէնօա, իր որկրամոլութեանը զոհ պիտի երթար, եթէ Թումա ախոռին դուռը չ'բանար :

Գիւղացիները, իրենց մէջ կատաղի կով մը տեսնելով զարհուրած, չ'երկմտեցան բընաւ թէ խեղճ կենդանին դիւահարեր է : Նա մանաւանդ կովին սեւ ըլլալն ալ նոցա տարակոյսը կ'հաստատէր . . . կարծեմ՝ գիտէք թէ չար ոգիք այս գոյնը շատ կ'սիրեն : Միանգամայն սեւ հաւերով է որ դեւերը, ճիւաղները և խալքիկները կ'կոչեն : Արդարեւ Անբրը սպարապետուհին, միջնալուսին՝ ճերմակ աքաղաղ մը մեռցնելուն համար, Փարիզի մէջ հրոյ ճարակ եղաւ, բայց եթէ աքաղաղը սեւ ըլլար, սատանաները պիտի ազատէին զայն :

Բանաստեղծներն ալ ընդունած են այս

գունոյ ազգեցութիւնը : Քանի մը ծաղ-
րածուններ ըսին թէ բժիշկներուն սեւ ըզ-
գեստ հագնիլը , իրենց հիւանդներուն սու-
ղը բռնելու համար է : Ընդհակառակը ես
կ'կարծեմ թէ այս զգեստը նպաստաւոր
սատանայի անձնատուր ըլլալու համար կը
հագնին , որպէս զի նա իրենց ուսուցանէ
ժանտախտը , քոսը , ջրգոզութիւնը , լուս-
նոտութիւնը , մօլեգնութիւնը և այլ դժո-
խային հիւանդութիւնները՝ բուժելու մի-
ջոցները :

Վերջապէս մոզերն անգամ երկայն ու
սեւ հագուստներ կ'հագնին : Կարելի է հի-
մա ինձի պիտի հարցնէք թէ որոնք են մո-
զերը : Ասոնք այնպիսի մարդիկներ են որք
բնութեան օրէնքը տապալելու , այսինքն
անկարելի բաներ ընելու կ'տրնին : Յիրաւի ,
ես երբէք կիւս տեսած չ'եմ . բայց պէտք
է որ եղած ըլլայ , որովհետեւ ինչպէս որ
մեք այսօր գոզութեան և սպանութեան
համար ատեաններ ունիմք . նոյնպէս ալ յա-
ռաջագոյն Եւրոպիոյ մէջ քաղցէութեան
վրայ հաստատուած դատարաններ կային ,
և ժողովուրդը չ'էր կրնար հաւատ չ'ընծա-
յել անոր , զի ատենակալներն անգամ կը

հաւատային : Իսկ այսօր այլ եւս չեն տես-
նուիր ո՛չ կախարդներ և ո՛չ մոգեր : Այժմ
քանի մը բախտագիւտք և քարտահանք մի-
այն մնալով , սոյն արհեստն ալ օր ըստ օրէ
խափանման վրայ է :

Սիւղօն սատանային և սեւ կովին վախէն
ներս մտնելու դեղեւելով , վար սահեցաւ
և ամբօխին մէջ մտաւ :

Մայր Լիւքա կ'ապահովէ իր մարդիկները
թէ անշուշտ սատանան կովին հետ միատեղ
կծիկը դրած է ուստի և հարկ է տան մէջ
խաղաղութիւնը վերահաստատել :

Ըստ որում տան ամէն կողմը շրջելէ զկնի
մայր Լիւքա և իր խումբը վերնայարկի
սենեակը մտնելով՝ Մարի - Ժանի դրանը
առջեւ կ'գան ուսկից կոծեր և հեծկլտանք
կ'ըսուէր :

— Ահ , չարագործ , կ'ըսէ մայր Լիւքա ,
ահաւաստիկ սատանան որ Մարի - Ժանը կը
նուաճէ :

Գիւղացիները չ'համարձակելով դուռը
բանալու մի զկնի միոյ քաշուեցան :

— Մարի - Ժա՛ն , սատանան քու սենե-
եակդ մտաւ :

— Այո՛ , այո՛ , բայց ինձի ձգեցէք ,

ես մինակ կրնամ անոր հետ կռուիլ :

— Զգոյշ կեցիր . չ'ըլլայ որ մարմնոյդ մէջ մտնայ . շնչառութիւնդ աղէկ բռնէ . քանզի սատանաները ամէկ տեսակ ձեւերու կ'մտնան :

— Նա արդէն երեք անգամ մտաւ . բայց ներսը չ'մնաց , ահաւասիկ վերստին դուրս ելաւ :

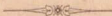
Քիւղացիները կարծելով որ սատանան սենեակէն դուրս ելածին պէս ճիրանի հարուածներով իրենց վրայ պիտի ցատքի , շտապաւ և զարհուրած զիրար խոնելով , տապալելով վար իջան :

Այն կիները , որք ախուին քովը կեցեր էին , այնպէս համոզուեցան թէ սատանան կովի մը կերպարանօք մեկնած է . բայց աւելի ապահով ըլլալու համար ամէն կողմ կ'նայէին : Այս միջոցիս լոյսը դամ քան զգամ կ'սկսէր ծագիլ , սակայն դեռ ամէն բան դժուարաւ կ'որոշուէր : Քանի մը գիւղացիք մոլորած՝ թէ գոմին մէջ և թէ ախոռին մէջ մտան և գէպ ի յառաջ քալելով , ոմանք Պէնօայի գլխին և ոմանք Նիգօլայի սրնգացը զարնուեցան : Այս պարոնները որ կուին վրայ կ'քնանային , իրենց

մարմնոյն վրայի քայլերը զգալով աղաղակ-
ներ արձկեցին : Գիւղացիները կարծելով
թէ դեւերու վրայէն կ'քալեն , պռռալով
դուրս ելան :

— Տունը կախարդներով լի է , ըսին կա-
նայք :

— Սատանան երիցս մտեր է Մարի-Ժանի
մարմնոյն մէջ : Հոս չ'կենամք , փախչիմք :

ԳԼՈՒԽ Է .

ՄԱՐԻ - ԺԱՆ ԵՒ ՍԻՒԶՈՆ

Մարգիկ՝ եթէ ընդվայր երկիւղի մը անձ-
նատուր ըլլալէ յառաջ քննադատէին , եթէ
մաքառելէ յառաջ ուշի ուշով ունկնդիր լի-
նէին , եթէ անմտութիւն մ'ընելէ յառաջ
խորհէին , և եթէ ամուսնանալէ յառաջ լաւ
ճանաչէին զիրեար , յայնժամ տղայք չ'պի-
տի երկնչէին խուճապներէ , ցնորքներէ ,
ուրուականներէ և կրկնատեսիլներէ : Նո-
րատի օրիորդք չ'պիտի դողային մառանը

իջնելու : Գիւղացիք աչքերնին չ'պիտի դո-
ցէին գիշերը դերեղմանատան մ'առջեւ :
Գեղեցիկ կանայք առանց սարսափելու պի-
տի կարդային իրիկունը լօրտ Պայրընի և Ան-
նա Բատգլիֆի վիպասանութիւնները : Յայն-
ժամ քիչ պատերազմներ պիտի տեսնուէր .
որովհետեւ վեհապետաց դեսպանները՝ պի-
տի ջանային իրենց նախարարները պատաս-
խանատու ընել և ոչ թէ խաժամուժ ամ-
բոյս մը զինուորութեան դատապարտել յա-
նիրաւի : Երկու երիտասարդներ , սնտի
պատճառի մը համար չ'պիտի ոգորէին ըզ-
միմեանս : Յայնժամ երիտասարդ մը չ'պի-
տի ջանար յանկուցանել մի պարկեշտ օ-
րիորդ՝ որով չ'ուզեր ամուսնանալ : Կար-
դուած մարդ մը , պակշտ կանանց չ'պիտի
ընծայէր այն սէրը՝ զոր իր կնկանը կ'պար-
տի : Այն ատեն մարդիկ՝ բախտախաղի չը-
պիտի երթային իրենց պատիւը վտանգելու
և քսակնին պարսելու՝ ի նպաստ խաղա-
րանի վարձակալ պարոններուն : Վիճակա-
հանութեան չ'պիտի դրուէին , պետութիւնը
հաճոյացնելու համար : Եւ մեծ ակմտոց չը-
պիտի յաճախէին ուր պաղպաղակ , օշարակ
և քաղցրաւենիք կ'վառնեն : Յայնժամ ծեր

մը նորատի օրիորդի մը , կարգագիր կին
մը գինեմօլի մը հետ , հանճարեղ երիտա-
սարդ մը տխմար և լկտի կնկան մը հետ
չ'պիտի ամուսնանային :

Վերջապէս , եթէ տիկին Լիւքա հան-
դարտովին վար իջած ըլլար , այն ատեն
Կիւսթավը գող մը կամ սատանայ մը չ'պի-
տի կարծուէր , և Էրմիսօնիլի բնակիչք գի-
շեր ատեն անհանգիստ չ'պիտի ըլլային :

Ինչ և իցէ : Նոյն պահուն մեծ աղմկով
մը խուճրը կ'վերադառնար . մեր քաջը այն-
պիսի շաղփաղփ և վախկոտ մարդկանց դա-
լըստեանը հանդարտովին սպասեց :

Գիւղացիք ցերեկուան մէջ քաջասիրտ ըլ-
լալով , որոշած էին գիւթուած տունը այ-
ցելելու . երբ մեծ փողոցը մտան , մարդ-
մը տեսան որ սեւ կովը կ'բերէր :

— Ասիկա իմ էրիկս է , ըսաւ տիկին
Լիւքա :

Արդարեւ հայր Լիւքան էր , որ դղեակի
խրամներէն միոյն մէջ վրան և երեսը լուա-
նալէ յետոյ , իր սեւ կովին հետ տունը կը
վերադառնար :

Մօտեցան և տեղեկութիւն խնդրեցին :
Հայր Լիւքա ընդունած դաւազանի հար-

ուածներէն դանդատելով՝ պատմեց նաեւ երիտասարդ օտարականի պատահիլը, ճահիճին մէջ իյնալը և գիշերուան մէջ գիւղ գալը: Յայնժամ սկսան հասկնալ թէ այս բաներու մէջ սատանան չկայ:

Մայր Լիւքա նախ իր էրիկը կշտամբեց երիտասարդ մը բերած ըլլալուն համար, բայց յետոյ երբ կ'իմանայ թէ այս երիտասարդը առատածեռն է, այն ատեն կ'ուրախանայ և թոյլ կ'տայ իր էրկանը գաւազանի հարուածոց փոխարէն զինքը փարելու:

Ստուգիւ մեր երիտասարդը հարուստ էր. վասն զի Պէնօա իր տիրոջը հագուստներէն մէկ մասը բերած էր և բաճկոնի մը մէջ բարեբախտաբար կ'գտնուէր հարիւր շտապարունակող քսակ մը զոր գնդապետը իր քեռորդւոյն խրկած՝ և այս վերջինը պատեհութիւն ունեցած չէր գայն ծախսելու տիկին Պէրլիի տունը:

Մեր դիւցազնը տեսնելով թէ ամէն բանէ յառաջ տիկին Լիւքան հաճոյացնել պէտք է, ձեռքը շտապարուն մը դրաւ, նորա մտքնել տալու այն վախը զոր յակամայս առթած էր:

Յայնժամ տան մէջ կիւսթավի հետ աղէկ վարուիլ սկսան մինչդեռ յառաջ մահ կ'ըս-

պառնային : Անոր ամենէն գեղեցիկ սեն-
եակը տալով լաւագոյն նախաճաշ մը պատ-
րաստեցին :

Բան մը միայն կ'տանջէր տակաւին խուն
մի գիւղացւոց սիրտը : Այսինքն թէ ի՞նչ
կ'նշանակէր Մարի-Ժանի կռիւը : Ուրեմն
տան մէջ արտաքոյ կարգի բան մ'եղած
էր : Սպասուհին կանչելով կ'հարցաքննեն :

— Բարէ , կ'պատասխանէ Մարի-Ժան ,
հիմա կ'յիշեմ թէ երբոր դուք վեր ելաք և
ընդօստ արթնցուցիք զիս , գէշ երազ մը
կ'տեսնէի և մղձաւանջ մ'ունէի որ զիս կը
խղդէր :

Գիւղացիները իրենց վախին պարապ ըլ-
լալուն վրայ խնդացին , և Մարի-Ժանն ալ
խնդաց ըսածին և թերեւս ըրածին վրայ :
Վերջապէս հանդարտութիւնը վերանորո-
գելով՝ ամէն ոք իր օրական գործին վե-
րադարձան :

Կիւսթավ Պէնօաի հետ միատեղ սենեակը
քաշուելով , պատուիրեց անոր լաւ կերպով
պատմելու , իր վախուստէն ետքը ինչ որ
անցած էր տիկին Պէրլիի տունը :

— Նախ , կ'ըսէ Պէնօա , քեռինիդ , զոր
պատուհանէ մը վրան իյնալով գետինը

տապալած էիք, ոտք ելաւ ձեր ետեւէն վազելու համար, բայց դուք այնչափ կը սուրհայիք որ անկարելի էր ձեզի հասնիլ. գնդապետը զայս խմանալով ետ դարձաւ և դէպ ի ինձ գալով հարցուց թէ որչափ ատենէ ի վեր դուք խենդեցած էք, վասն զի ձեր, շապիկով մացառներու և խրամներու վրայէն ցատքելը տեսնելով, կ'կարծէր թէ խելքերնիդ կորուսած էք: Այս միջոցին Պ. Պէրլի ահաբեկ դէմքով մը վազելով ձեր Պ. քեռւոյն կ'գոչէր.

— Գեռորդիդ ինձի պղծութիւն ըրեր է, կնոջս սենեակը գտայ . . .

— Ես արդէն վստահ էի, ըսաւ յանկարծ գնդապետը, թէ շաղաշուտը կ'անդոսնէր զձեզ:

Եւ ձեր Պ. քեռին սկսաւ հայհոյել. մինչդեռ Պ. Պէրլի մեծ աղաղակներ ընելով, կ'անիծէր կնիկը, ամուսնութիւնը և գնդախաղի սրահը: Ես այն ատեն դէպ ի տուն կ'վերադառնայի երբոր կեղեքածս բուժող խոհարարուհւոյն հանդիպեցայ. ասիկա ի բնէ բարի կլին մ'է, պարոն, և զձեզ շատ կ'սիրէ, որովհետեւ զիս տեսնելով ըսաւ.

— Կ'թողուս որ տէրդ առանց հագուստի

դաշտին մէջ վազէ , շուտով իր սենեակը ե-
լիր , հագուստը , ստակը և ձին առնելով
ետեւէն վազէ , անոր դացած ճամբան քեզի
դիւրաւ ցոյց կ'տան , զի մերկ մարդ մը ա-
մենուն աչքին կ'դարնէ : Խոհարարին ըսածը
ըրի և գիտէք թէ ուրտեղ հասայ ձեզի :

— Լաւ , Պէնօա , առայժմ դնայ :

Կիւսթավ առանձին մնալով , խորհեցաւ
թէ ինչ ընել պէտք էր . Ժիւլիին հետ թըղ-
թակցութիւն մը հաստատելու միջոց չ'կար .
սակայն կ'տոչորէր դայն ապահովցնելու թէ
զինքը միշտ սաստիկ կ'սիրէ . քանզի այս ա-
պահովութիւնը , իրեն համար հանգիստը և
պատիւը զոհած կին մը կրնար փոփոգել :

— Պէտք է գրել , մտածեց Կիւսթավ ,
թերեւս այս բարի խոհարարուհւոյն միջ-
նորդութեամբ նամակս անոր կրնամ հաս-
ցընել : Գիւղացիներն ըսես , բնաւ չեն գի-
տեր ծածուկ հաղորդութիւն մ'ընել : Է՛հ ,
ուրեմն , ծպտելով ես անձամբ կ'երթամ .
բայց պէտք է սպասել որ առջի վայրկեան-
ները անցնին . մինչեւ այն ատեն էրկանը
տքնութիւնը կ'նուազի և քեռիս ալ Փարիզ
կ'վերադառնայ : Ութ օր էրմնօնվիլի մէջ

անցնեմք . ութ օր , խեղճ ժիւլի , թէ և շատ երկար է , բայց այնպէս պէտք է :

Այս դիտաւորութենէ զկնի , խորհեցաւ թէ ինչ ընելու է ութ օր գիւղի մը մէջ , Բայց այս գիւղը Էրմնսօնվիլ է , որուն անունը միայն կ'յիշեցնէ սրտառու յիշատակներ , և նորա ակնահաճոյ դիրքը կ'հրապուրէ զմարդ : Յովսէփ երկրորդը , անհհիւղի մը մէջ ճաշ ըրած էր : Ժան - Ժագ Բուսօ հոն անցուց իր կենաց վերջին մասը : Պ. Սէն Բէալն ալ կրնայ քանի մ'օր հոն ժամանակ անցնել : Մանաւանդ Մարի - Ժան մ' և փոքր Սիւզօն մ'ալ կար որ այս վերջնոյն սիրուն դէմքը խափանուած սիրոյ մը յիշատակները կ'յարուցանէր : Մեր երիտասարդը վար իջնալով տիկին Լիւքան կ'տեսնէ՝ որ աղաւնիները կ'փետտէր :

— Տիկին , գիւղին մէջ քիչ մը պտտիլ կ'ուզեմ : Ես առանձին այցելութեան համար հոս եկայ , և նախամեծար համարեցի ձեր տան մէջ իջեւանիլ :

— Աղէկ ըրած էք , պարօն , ուղածնուշափ կրնաք մեր տունը կենալ : Դուք պիտի ախորժիք մեր երկրէն , ո՛հ , աղւոր բաներ պիտի տեսնաք :

— Արդէն մինչեւ հիմա տեսածներս ալ շատ աղէկ էին :

— Տակաւին ի՞նչ տեսաք : Սա դղեակին պարտէզը տեանա՛ք , շատ գեղեցիկ է : Աղջիկս ձեզ թող տանի , հիմա դղեակին մէջ բերդապահէն զատ մէկը չ'կայ . Սիւղօն , Սիւղօն :

— Եթէ կ'ուզէք , կ'ըսէ Մարի-Ժան յառաջ գալով , ես երթամ պարոնին հետ :

— Ո՛չ , ո՛չ , պէտք է որ դուն կարագ և պանիր շինես , Սիւղօնը պիտի երթայ :

Մարի-Ժան Սիւղօնի տրուած պատիւէն գոհ չ'ըլլալով , տհաճութեամբ իր գործին վերսկսաւ :

Փոքր աղջիկը գեղեցիկ գլխարկը և իր կիրականօրեայ ընթանոցը հագնելով , ուրախութեամբ պատրաստուեցաւ պարոնը առաջնորդելու . բայց մայրիկը՝ մտածելով թէ՛ անձամբ իր հիւրին ընկերանալով առաւել պատիւ մ'ըրած պիտի լինէր , պատուիրեց իր էրկանը կերակուրին վրայ նայիլ և պատրաստուեցաւ աղջկանը հետ երթալու , ասկէ ի զատ փոքրիկը թերեւս չ'կարենայ քաղաքացի պարոնի մը պէտք եղած զգուշութիւնը ընել : Մանաւանդ ի՞նչ պի-

տի ըսէր Նիգօլա , եթէ վերադարձին իմա-
նար թէ Սիւզօն օտարականի հետ մինակ
պտտելու գացեր է : Քանզի Նիգօլա թու-
բէ , օրիորդ Լիւքային նշանածն էր : Սիւ-
զօն առանց աղէկ մը գիտնալու նախամե-
ծար կ'համարէր երիտասարդի հետ մինակ
երթալը . սակայն Մարի - Ժան գոհ եղաւ
այս նոր պայմանէն :

Իսկ Կիւսթավ , 16 տարեկան դեռահաս
Սիւզօնի սեաւ մազերը , կապոյտ աչքերը ,
գեղեցիկ ակռայները նկատելով կ'հառա-
չէր , որոնց քով , բոլոր Մարի - Ժանները կը
տօգունէին :

Երեքը միատեղ գիւղին մէկ մասը ան-
ցան , և ի ճանապարհի Կիւսթավ նշմարեց
թէ բոլոր բնակիչք գեղեցիկ ակռաներ ու-
նին , այս որ յառաջ կ'գայ ջուրին առող-
ջարարութենէ :

Դղեակին պարտէզը մտան . ինչ հրա-
պուրիչ տեղուանք , բարձրատարած և հո-
վանուտ ծառեր , պայծառագոյն և զմրլխտ-
եայ դալարիք , խաչածեւ և մանուածապատ
հոսող վճիտ առուակներ , քարավաղներ ,
ամայի սորեր , գոյնզգոյն ծաղկոք մարդա-
գետիններ , լիճ մը որ կ'ջրէ դղեակին պա-

տերը , և որուն ամենցը վրայէն կ'բարձ-
րանայ բաղեղներով շրջապատեալ հին աշ-
տարակ մը . այսպիսի հեշտական և ակնա-
պարար վայր մը կ'հոլանի ի տես ճեմողաց ,
բայց ի'նչ օգուտ , ամայութիւնը փլանել
կ'սպառնայ զայն :

Աշտարակին ստորոտը , մալուխով և կա-
ռաններով զետեղուած լաստափայտ մը պը-
ղընձոտ առուակներու վրայէն մէկ եզրէ
միւսը երթալով անցուդարձի դիւրութիւն-
ներ կ'ընծայէ :

Անապատ կոչուած մասին մէջ , բարձրա-
ւանդակի մը վրայ կառուցեալ Բուսօի փը-
լուզած տնակը կ'տեսնուի : Պէտք չ'էր պա-
հել այն տնակը որ ի յուշ կ'ածէ մի մեծ
մարդու յիշատակը :

Անձաւի մը տակ կիւսթավ քանի մը տա-
ղեր ընդօրինակելով՝

— Եթէ ժիւլի հետս ըլլար , ըսաւ մըտ-
քէն , յայնժամ այս մամուէ բաղմոցին վրայ
կ'նստէինք , ուր այլք այնչափ երջանիկ ե-
ղած են : Տրփողները արգարեւ շատ ան-
զգօն են : Պէտք է գիտնա՞ն օտարական
այցելուներ թէ պարոն և տիկին այս ինչ ,
սիրահարութեան համար հոս եկած են :

Մարգարեաբանէն ելնելով , դղեակին միւս կողմք անցան , ուր մարդ՝ ուռենիներով և ամէն կողմէ ջրով շրջապատեալ ճամբու մը վրայ կ'գտնուի . կղզիին քով գտնուած նաւակիկ մը դիւրութիւն կ'տայ այցելելու այն չքնաղ շիրիմք՝ ուր կը հանգչի ժանժագ Բուսօ :

Գերմանիոյ , Զուիցերիոյ , Անգղիոյ և նըշանաւոր իջեւաններու մէջ , ճամբու տետրններ կան . որք ճամբորդաց արձակ և ոտանաւոր խորհրդածութիւնները պարունակելու յատկացեալ են : Այս ուղղատետրնները , որոնց վրայ բան մը գրելու համար ձեռք կ'ներկայուի , դուն ուրէք կ'փոխուին . զի շատ դիւրին է անուն մը գրել քան թէ մտածութիւն մը :

Վերջապէս կիւսթավ և իր առաջնորդուհիները տուն վերադարձան , ուր իրենց համար աղէկ ճաշ մը պատրաստած էին : Ըստ գիւղային սովորութեան Սիւղօն , իր ծնողքը , կիւսթավ , Մարի - Ժան և Նիգօլա Թուփէ միւսոյն սեղանը նստեցան . միայն թէ իր պարտաւորութիւնը լաւ ճանաչող Պէնօս՝ տիրոջը ետեւը կենալով՝ նորա ծառայել ուզեց :

Մայր Լիւքա՝ որ քիչ մը շարախօս էր , ճաշի ատեն , Կիւսթավին պատմեց , գաւառին բոլոր դէպքերը , միայն խօսքը կ'ընդմիջէր իր էրկանը՝ գինի լեցնելու , Սիւզօնի շիտակ նստելու պատուիրած ատեն :

Նորատի աղջիկը՝ երիտասարդին քովը նստած , ժպտելով կ'դիտէր զնա , և որովհետեւ գիւղի մէջ քիչ սովորութիւն կայ այդպիսի բաներու , ըստ որում Սիւզօնը շիկնեցաւ : Մայր Լիւքա ատաղձագործի մը պատմութիւնը կ'ընէր , որ իր աղջիկը Բժռիկին ըլլալու համար Փարիզ զրկած էր :

— Վերջացնելու համար , պարո՛ն , ըսաւ նա Կիւսթավին պնակը լեցնելէ յետոյ , գիտցէ՛ք թէ այս աղջիկը Փարիզի մէջ . . . պարոնն ի կեանս ձեր , եթէ ներելի է . երկձի կառք մը առեր է , չեմ՝ գիտեր ինչ կերպով . . . ինչո՞ւ չէք ուտեր պարոն . . . վերջապէս այս գեղեցիկ օրիորդը . . . դըլուխդ վերցուր Սիւզօն , թրթրակառքով գաւառը այցելելու եկաւ , և կ'հաւատա՞ք պարոն , աղջիկը իր ծնողացը տունը չեկաւ , իշխանուհւոյ մը կերպարանքը ունէր . . . ի՞նչ կ'ընես , Լիւքա՛ , փոխանակ պարոնին գինի տալու : Չեր կենացը , ձեր

տիկին մօրը և պարոն հօրը կենացը, նաև
ձեր բարեկամներուն կենացը . . .

Մայր Լիւքա ընդմիջեց խօսքը Նիդօլայի
համար որ մեծ աղաղակով կ'հայհոյէր, և
կ'ըսէր թէ իր բլիթէնի վրան կոխած են :
Այս միջոցիս հայր Լիւքայի ձեռքէն ալ շիշը
սեղանին վրայ իյնալով, դինին յօշածի մը
վրայ կ'հօսի :

Կիւսթավ կ'խօսակցէր Սիւզօնի հետ, բայց
Մարի - Ժան դանօնք չ'էր վախցնել աչքէն :

Գեղջկուհի մը ունի այն սէրը զոր ունի
բաղքուհի մը : Սէրը երբեմն անմիտները
հանճարեղ եւ շատ տխմարները խելացի
կ'ընէ :

Ճաշէն յետոյ, Կիւսթավ մինակ անտառ-
ներու մէջ կ'ըջադայէր : Հովանավայրից և
կանաչեղէն գորգերուն տեսքը, նորա միտ-
քը բերին գնդախաղի գեղեցիկ սրահը, և
այն բազր դասերը զորս իր աչակերտուհին
կ'սորվէր : Անիծեց էրիկները և քեռիները,
անիծեց նաև իր անզգուշութիւնը : Ահ,
եթէ պարզունակը դրուած ըլլա՛ր . . .

Գիւղ վերադարձին, Սիւզօնի վեհերոս և
անմեղ կերպարանքը դիտելով,

— Ստուգիւ, ըսաւ, ես յանցաւոր եմ ա-

նոր ոտքին վրայ կոխելու համար, այս փոքրիկը տակաւին ամօթխած է, ես անոր շառագնելուն պատճառ եղայ: Ես կնիկները կ'սիրեմ: Թէպէտ և այս մասին փոփոխամիտ եմ, սակայն յանցանքը իմն չ'է: Անիրաւութիւն մ'ըրի Պ. Պէրլիի, բայց եթէ ես չ'ընէի իմ տեղս ուրիշ մը պիտի ընէր: Ասիկա նաև ծառայութիւն մ'ալ է, արանց համար, որք փորձեն իրենց կիները: Այսու ամենայնիւ պէտք չ'է մոլորեցնել անմեղ աղջիկ մը և նորա կեանքը դժբաղդութեան վտանգել: Գալով կամովին մոլորիչ ուղող օրիորդաց, որք տեսականը ունին և գործնականը կ'ուզեն, անոնց համար թոյլտուութիւն կայ. անոնք գիտեն ինչ որ կը ցանկայ սիրահար մը:

Գիւղացւոց քով միայն երեք բան կ'զըռնուի. աշխատիլ, ուտել, քնանալ: Կիւսթավ ընթրիքը ընելէ յետոյ իր սենեակը քաշուեցաւ քնով դարմանելու համար նախորդ օրուանց յոգնութիւնը. Մարի-Ժան նորա աչացը մէջ բան մը կարդալու ջանաց, բայց երիտասարդը որ հանգստութեան պէտք ունէր, առանց ուշադրութիւն ընելու խոշոր աղջկան գաղտագողի նայուածոցը

վրայ, սենեակը մտաւ և գոցեց : Եւ ապա
ամէն մարդ պառկելու գացին, զի նախորդ
գիշերուան դէպքերէն անքուն մնացած էին :

Մարի-ժանը միայն քնանալու փափաքը
չ'զգաց. թէև պառկեցաւ, բայց մտիկ ը-
րաւ . . . սպասեց . . . խոշոր աղջիկը ա-
մէն գիշեր սատանայի հետ կռուելու ու-
ժը ունէր :

Գիշերը կ'անցնէր և մէկը չ'եկաւ : Գի-
տէ՞ք ընթերցո՞ղ : Աղջկան սէրը այնպիսի
տապ մ'է որ կ'տոչորէ զնա : Ուստի, որով-
հետեւ սաստիկ սիրով բորբոքած ժամանակ
մարդ չ'կրնար քնանալ, Մարի-ժան իր ան-
կողմէն վար իջաւ : Կարծեց թէ յերեկոյին
Կիւսթավ նշան ըրած է և արդէն կ'սպասէ
զինքը . մանաւանդ ասիկա քաղաքավարու-
թիւն մ'է զոր կը պարտի նմա : Այսպէս
խորհելով, պարզ վտաւակ մը հագաւ եւ
վար իջաւ :

Խոշոր աղջիկը երիտասարդին պառկած
սենեկին դրանը առջեւ գալով, նախ կա-
մացուկ մը զարկաւ, յետոյ քիչ մ'ուժով,
Կիւսթավ վերջապէս արթնցաւ :

— Ո՞վ է ան, հարցուց :

— Ես եմ, որ հետս, երէկ գիշեր . . .

— Ա՛հ , դո՛ւ ես Մարի - Ժան , ա՛յ , ի՞նչ կ'ուզես այս ատեն :

— Աղէ՛ , հարցնել պէ՛տք է , ես եկայ , որ . . . որովհետեւ դուք չ'եկաք :

— Ա՛հ , սիրելի բարեկամդ իմ , սատանան ամէն գիշեր չ'գար աղջիկները ի մեղս հրապուրելու . դեւերը երկաթէ չ'են . եւ այն սադայելը որ երէկ քեզ անհանգիստ բրաւ այսօր քնոյ պէտք ունի :

Խեղճ աղջիկը դրան առջեւ ապշեալ մընաց : Զայրումը և դժկամակութիւնը յուղեցին զնա . նախանձն ալ չ'ուշացաւ տեղի տալու . քանզի երիտասարդին՝ Սիւզօնի վրայ ըրած ուշադրութիւնները , և դեռատի աղջկան կարմրիլը , միտքը գալով՝

— Աղէ՛ , ըսաւ մտքէն , անոնք իրար կը սիրեն , և որովհետեւ ինծի դուռը բանալ չ'ուզեր , պատճառը սա է որ . . . բայց , ո՛ր գիտէ կարելի է հիմա անոր հետ է : Ա՛հ , պէտք է որ գիտնամ ասիկա :

Մարի - Ժան ահանջը կղպանքին մօտեցընելով ներսէն հառաչանք , շարժում և խօսքեր լսեց : Ասոր վրայ ապահով ըլլալու համար , որոշեց երթալ Սիւզօնի դուռը զարնելու , եթէ դեռահաս աղջիկը չ'պատաս-

խանէ , յայնժամ պարոնի սենեկին մէջ ըլ-
լալը իմանալով , բոլոր տունը պիտի ար-
թընցնէր , և առաջին անգամ Նիգօլա Թու-
բէն , որպէս զի պատժէ օրիորդը : Ասիկայ
նախատինք մը , պիղծ և վատթար բան մ'է ,
և միանգամայն կ'արդիլէ երիտասարդը , իր
դուռը Մարի-Ժանի բանալու :

Այս վերջինը նեղ անցքէ մ'անցնելով ,
Սիւզօնի դուռը զարկաւ , պատասխան չ'ե-
կաւ , երկրորդ անգամ եւ աւելի ուժով
զարկաւ :

— Ո՞վ է ան , հարցուց անոյշ ձայն մը :

Մարի-Ժան Սիւզօնի ձայնը ճանչեց . յան-
ցաւոր էր , և շուտով պիտի հեռանար ,
երբոր սաստիկ հարուած մ'իջուցին երաս-
տանին վրայ : Խոշոր աղջիկը աղաղակ մը
արձակեց և փախաւ :

Նիգօլա Թուբէ օրիորդ Սիւզօնը կ'սիրէր ,
զոր իրեն կնութեան պիտի տային , որով-
հետեւ շատ աշխատասէր էր և հարուստ
քեռւոյ մը ժառանգորդն էր : Քաղաքացի
պարոնը անդադար իր նշանածը կ'դիտէր ,
և օրիորդ Սիւզօն անոր երեսը նայելով կը
չիկնէր . Նիգօլա կասկածելով այսպէս իր
տարփածուին վրայ բնաւ չ'էր կրնար քնա-

նալ : Սանդուխին վրայէն ոտքի ձայն մը
լսելով , վար իջած և օրիորդ Սիւզօնի դը-
րանը քով պահուըտած էր , և տեսնելով
թէ մէկը օրիորդին դուռը կ'զարնէ , Նիգօլա
իր բոլոր ուժովը Մարի-Ժանի ետևը զար-
կած էր , իր հակառակորդին զարնել կար-
ծելով : Քանզի բարկութիւնը և նախանձը
բնաւ չ'են ճանչեր խտրել զոք յայտնապէս
և մեկին :

Մարի - Ժան դերբուկ սանդուխէն վեր
ելնելով կ'փախչէր , բայց Նիգօլա նորա ե-
տեւէն վազեց և զայն բռնելով ,

— Այ , ստիկա պարոնը չ'է , գոչեց նա
զարմացմամբ :

— Ի՞նչպէս , դո՞ւ ես , Նիգօլա ըսաւ աղ-
ջիկը ոտք ելնելով :

— Ասիկա Մարի - Ժանն է եղեր : Ա՛հ ,
եթէ դիտնայի այնչափ սաստիկ չ'էի զար-
ներ , ես զքեզ գող մը կարծեցի , բայց
ի՞նչ կ'ընէիր ուրեմն Սիւզօնի դրան առջեւ :

— Փոքրիկ տիրուհիս զիս կանչեց կար-
ծելով , վար իջած էի , և դո՞ւ , Նիգօլա :

— Ես , ոտքի ձայն մ'առնելով դուրս ե-
լած էի , բայց քանի որ բան մը չկայ եղեր
կ'երթամ պառկելու :

Երկուքն ալ իրենց սենեակը մտան . և խարուած ըլլալնէն գոհ ըլլալով պառկեցան : Նիգօլա համոզուեցաւ թէ Սիւզօն իր սենեակն է . Մարի-Ժանն ալ հաւանեցաւ որ պարօնը իր սենեկին մէջ մինակ է :

Խեղճ նախանձոտներ , դուք կ'գայիք պատահարը երեւան հանելու որուն համար կ'երկմտէիք , որ թերևս առանց ձեզի տեղի չ'պիտի ունենար :

Սիւզօն , ինչպէս որ գիտէք , իր դրանը երկրորդ հարուածէն արթննալով՝ ո՞վ է ան հարցուց . պատասխան չ'տուին , աղաղակ մ'արձկեցին , նորատի օրիորդը Մարի-Ժանի ձայնը ճանչեց և խռովեալ ելաւ անկողնէն :

Միւս կողմէն , կիւսթալ երբոր արթնցաւ , նեղութիւն կ'քաշէր նորէն քնանալու , խորհեցաւ թէ շատ տմարդութիւն մ'ըրած էր ասանկ խեղճ աղջիկը արձակելով , դոնէ պէտք էր թեթեւ սփոփում մը տալ անոր : Արդարեւ Մարի-Ժան Սիւզօնի չափ գեղեցիկ չ'էր , բայց այն ալ իր արժէքը ունէր :

Մեր քաջը դուռը բացաւ և նեղ անցքին մէջ քանի մը քայլ առնլով , Սիւզօնի հետ դէմ յանդիման գտնուեցաւ , զոր

Մարի - Ժանը կարծելով իր սենեակը քա-
շեց , Սիւզոն գալու յանձն առաւ :

— Աստուած իմ , ըսաւ երիտասարդը
զարմանքով մը , ասիկա Մարի - Ժանը չէ :

— Ո՛չ պարոն , ես եմ :

— Սիւզոնն է : Մ'ն ուրեմն գրուած է թէ
ես միշտ անմտութիւններ պիտի ընեմ , սա-
կայն այս անգամ յանցանքը իմն չէ . եր-
կինքը վկայ է թէ ես չ'ուզեցի հրապուրել
զայն . բայց ինչ կ'ըսեմ . քանի որ բազմը
իմ գիրկս կ'ձգէ այս աղջիկը , շնորհակալ
ըլլամ իմ երջանիկ ճակատագրէս :

Կիւսթավ , Մարի - Ժանի համար յոգ-
նած , իսկ Սիւզոնի համար իր բոլոր ոյժը
ստացած էր :

Ամենաքաղցր հաճոյքներն անգամ խիստ
շուտ վախճան մ'ունին :

— Ի՞նչպէս եղաւ , հարցուց վերջապէս
Կիւսթավ , սիրելիս , որ գիշեր ատեն նեղ
անցքին մէջ գտնուեցար :

— Պարո՛ն , մէկը եկաւ դուռս զարկաւ
և ես արթննալով՝ դուրս ելայ . կ'վախնայի
թէ չ'ըլլայ որ դուք հիւանդ ըլլաք :

— Խեղճ փոքրիկ , ըսել է որ զիս կ'մը-
տած էիր : Է՛հ , ուրեմն , բարկացա՞ր հիմա :

— Թէպէտև գոհ եմ, բայց միանգամայն բարկացայ թէ բնաւ չ'էք մտածեր զիս, որովհետև Մարի - Ժանը կարծեր էք :

— Ընդհակառակը, շատ կ'խորհէի և կը սիրէի զքեզ, Սիւզօն, բայց չ'էի համարձակեր քեզի սէրս յայտնելու, ես կ'մեծարէի քո անմեղութիւնը, և նաև տակաւին հիմա, որ ամենաքաղցր երջանկութիւն մը կ'հատուցանես ինձ, կ'մերժեմ այն երջանկութիւնը եթէ քեզ վշտերու պատճառ պիտի լինի :

— Բաւ է արդ, կ'աղաչեմ :

— Բայց Նիգօլա թուբէն չե՞ս սիրեր :

— Ո՛չ, արդէն չ'էի սիրեր. իսկ այժմ բնաւ չ'պիտի սիրեմ :

— Սակայն պիտի կարգուիս անոր հետ :

— Կարգուի՛լ, ո՛հ, պարոն, ո՛չ. այլ ևս մէկու մը հետ չ'պիտի կարգուիմ. որովհետև ես մէկը խարել չ'եմ ուզեր, և ըստուգիւ չ'պիտի կրնամ սիրել իմ էրիկս քանի որ հիմա ձեզ միայն կ'սիրեմ :

— Իմա փոքրիկ Սիւզօն, ես ալ քեզ կը սիրեմ ի բոլոր սրտէ, բայց չ'եմ կրնար հետը կարգուիլ :

— Ո՛հ, այդ մասը աղէկ գիտեմ, պարոն :

— Եւ ճնողքդ ի՞նչ պիտի ըսեն, եթէ դու մերժես անոր հետ ամուսնանալ :

— Ասոր վրայ բան մը չեմ գիտեր :

— Օ՛ն, ուրեմն, կ'ըսէ Կիւսթավ մրտաբէն, ես այսօր պատճառը չ'պիտի իմացընեմ անոր . երբ որ ես կ'մեկնիմ, նա զիս կը մոռնայ և այս ասպուշ Նիգօլային հետ կ'ամուսնանայ :

Այսպէս խորհելով մեր երիտասարդը բազկացը մէջ կ'առնու գեռատի աղջկը :

Գիշերը կը վերջանար ուստի պէտք էր գատուիլ :

— Պարո՛ն, ըսաւ Սիւզոն երկչոտութեամբ մը, կրնամ վերստին դալ դձեղ տեսնելու :

— Ա՛հ, ասպահով եղէք թէ այս բանը իմ բոլոր բաղձանքս կը ընու :

Նորատի օրիորդը հեռացաւ, գոհ ըլլալով այն երջանկութենէն զոր կ'զգար և զոր տակաւին վայելել և ճաշակել կը յուսար :

Իսկ Կիւսթավ, ցերեկը քնանալ օրոշելով, նորէն կը պառկի, որովհետեւ հայր Լիւքային տանը մէջ գիշերները թանկագին էին :

Կէսօրուան մօտ՝ վար իջած ատեն, Կիւս-
թավ Մարի - Ժանի հանդիպելով .

— Սիրուհիդ իմ, ըսաւ անոր խիստ ձայ-
նով մը, ձեզ կը պատուիրեմ այսուհետեւ
գիշեր ատեն գալով իմ դրանս առջև դը-
ղըրդիւն չ'ընել . թէ և անցեալ գիշեր սը-
խալանք մը տեղի ունեցաւ, բայց յայսմհետէ
կ'պարտիմ զգաստ լինիլ : Եթէ դուք նորէն
այս գիշեր ի դօրժ դնէք ձեր անմտութիւն-
ները, անմիջապէս կ'ստիպուիմ այս տունը
ձգելու :

Խեղճ Մարի - Ժան, ամօթահար՝ քանի
մը բաղայք մըմնչեց, և հեռացաւ . շատ
բարկանալով քաղաքացի երիտասարդաց
դէմ, որոնց վրայ մարդ չ'գիտեր ինչպէս
վստահելու է :

Սիւղօն անհամբեր կ'սպասէր երիտասարդ-
պարօնի արթննալուն, որն որ գիշեր ատեն
իրեն այնչափ գեղեցիկ բաներ սորվեցու-
ցած էր . և տակաւին հետեւեալ գիշերն
ալ պիտի սորվեցնէր : Տասնուվեց տարեկան
սիրտ մը խիստ շուտ կը յարի :

Նիգօլա Թուփէ իր կասկածներուն ի դե-
բեւ ելլելը տեսնելով, այլ եւս չ'ըրտեսեց
իր նշանածը : Նաեւ ծնողքը վստահ ըլ-

լալով, չ'էին հսկեր իւրեանց աղջիկը : Մա-
նաւանդ թէ անոնք բաւական զբաղմունք
ունէին Պէնսօաին հետ, որն որ միշտ ծա-
ռերուն վրայ ելնելով՝ ոստերը կ'կոտրէր .
կարագ շինել ուզելով՝ կաթը կը թափէր,
վառեակները կ'փախցնէր և բաղերը աղաւ-
նիներու հետ կ'ներփակէր :

Այս կերպով տասնուհինգ օր անցաւ :
Թէև մեր երիտասարդը ութ օր պիտի կե-
նար Էրմնօնվիլի մէջ, բայց օրիորդ Սիւզօնի
գեղջկական և պարզ վայելչութիւնը մոռ-
ցնել տուին անոր, իր նախորդ սիրուհին :
Այսու ամենայնիւ տասնվեցերորդ օրը, Կիւս-
թավ՝ որ տակաւին ի գուր կ'բռնադատէր
փոքրիկ աղջիկը, նիգօլայի հետ կարգը-
ուելուն համար, իմացաւ թէ այն տունը
մնալով, անկարելի էր այս, ըստ որում՝
գիւղացիի զգեստներ գնեց, Սիւզօնը գո-
րովանօք դրկեց և ըսաւ գիւղացւոց թէ
դէպ ի Փարիզ կ'մեկնի :

Սիւզօն թէև չ'էր յուսար այս չուն, սա-
կայն բաւական ատենէ ի վեր յոյժ կ'զար-
հուրէր . քանզի չպիտի կրնար ապրիլ ա-
ռանց Կիւսթավի . դեռատի աղջիկը աղա-
ղակ մը ձգեց և մօրը ոտքը ինկաւ :

Կիւսթավ դողաց , դեղնեցաւ և չ'էր գիտեր թէ տակաւին հոն մնալ պէտք է :

Պարզամիտ ծնո՛ղք , որք իրենց աղջկան դալուկը , սլարզ տկարութիւն մը համարելով , կ'աճապարէին սթափել զնա . միւս կողմէն Կիւսթավ , Սիւզոնի նայուածքին հանդիպելէ վախնալով , առանց գլուխը դարձընել համարձակելու , գիւղէն հեռացաւ :

ԳԼՈՒԽ Ը .

ՀԱՆՈՐԵՅՂ ԿԻՆ ՄԸ ԿԸ ՀԱՆՏՈՑՆԷ ԶՄԱՐԳ .

ՍՔԱՆՉԵԼԵՆՑ ԻՍԿ

Մզոն մը երթալէ զկնի , Կիւսթավ խիտ թփուտի մը մէջ մտաւ : Հոն գորշագոյն կըտաւէ լայն տափատ մը և կապոյտ բաճկոնակ մը հագաւ . մեծ փեղոյրով մը գլուխը ծածկեց և դէպ ի Պէնօա դալով , պատուիրեց անոր Փարիզ երթալ զինքը իր Օլիվիէ բարեկամին տունը սպասելու :

— Բայց ձիե՞րը ինչ ընեմ , պարո՞ն , ը-

սաւ Պէնօա , աղէկ գիտէք որ անոնք քեռ-
ւոյդ են :

— Ապո՛ւշ , այն որ քեռւոյն է , քեռ-
որդւոյն ալ կ'ըլլայ :

— Ձիե՞րն ալ Պ. Օլիվիէի տունը տանիմ :

— Ա՛հ , գժուարութիւն մը կայ : Օլիվիէ
ախոռ չ'ունի :

— Գետնայարկը փոքր ոննեակ մը չ'ունի :

— Աղէ , Օլիվիէին ըսէ , ձիերը թող ծա-
խէ , վասն զի Փարիզի մէջ ստակի պէտք
պիտի ունենամ :

— Ի՞նչպէս , պարոն , ուրեմն հետի՞ մը-
նամք : Ձիուն վրայ ալ աղէկ կենալ սկսած
էի . պարոն , եթէ անկէ մէկը միայն ծախ-
ուի , միւսը երկուքնիս համար կ'ծառայէ .
ես ձեր ետերը գաւակին վրայ կ'հեծնամ :

— Ինչ կ'ըսես թանձրամիտ , օ՛ն , ըսածս
կատարէ . Օլիվիէին տունը գնայ , և մին-
չեւ իմ վերադարձիս անոր քովը կեցիր :
Ա՛հ , Պէնօա եթէ Փարիզ մտած ժամանակդ
գժբախտաբար իմ քեռւոյս հանդպիս , ա-
նոր կ'ըսես որ , ա՛յ , թշուառական , ի՞նչ
ըսելու է . . . զայն ի գութ ածելու հա-
մար « Հիւանդ է » ըսէ :

— Շատ աղէկ , պարո՛ն :

— Բայց ուր ըլլալս գիտնալ պիտի ուզէ :

— Մեռած է, կ'ըսեմ :

— Ո՛չ չ'ըլլար . քեռիս, իր սաստիկ եւ դաժան բնաւորութեանը հետ մէկտեղ, շատ կ'օիրէ զիս, և այս լուրը անոր մեծ վիշտ կ'պատճառէ : Կ'ըսես թէ, բարեկամներէն մէկունն տունը գնաց, բայց անունը ինձի չ'ըսաւ :

— Այո՛, պարոն, այնպիսի բարեկամ մը որուն անունը դուք ալ չէք գիտեր :

— Պէնօ՛ա, աղէկ գիտեմ որ, սխալ բան մը պիտի ընես :

— Ընդհակառակը պարոն, պիտի տեսնէք թէ ինչպէս պիտի խաբեմ գնդապետը :

— Օլիվիէի տունէն բնաւ դուրս չ'պիտի ելնես, վասն զի կրնայ ըլլալ ո՛ր քեզի կը պատահին, և ուր ըլլալս կ'հարցնեն :

Պէնօա հեռացաւ և դէպ ի Փարիզ արշաւեց : Կիւսթավ՝ Պ. Պէրլիին տունը տանող ճամբան ձեռք առնելով .

— Արդեօք, ըսաւ մտքէն, անճանաչելի ըլլալու համար բաւական ծպտած եմ. ժիւլի լրտեսներ դրած է, իրեն ուղղուած նամակները ստանալու համար . կրնամ արդեօք վստահիլ այն խոհարար կնոջ, որ շա-

պիկով փախած երիտասարդի մը վրայ գուժ
ունեցած էր . բայց ան ալ , այսպիսի աղէկ
տունէ մը չ'վունտուելու համար , չուզեր
անձը վտանգի ենթարկել : Սակայն այսու
ամենայնիւ , կ'յուսամ թէ տիկին Պէրլի հը-
նարքներ գտած է , էրկանը առջեւ զինքը
արդարացնելու համար . թէպէտ և ասիկա
գժուարագոյն կ'երեւայ , բայց և այնպէս
անկարելի չ'է . քանզի կանայք , մասնաւոր
յատկութիւններ ունին , ակներեւ բան մը
երկբայական ցուցնելու . և երբեմն էրիկ-
ներն ալ , բնաւ չ'տեսնելու +—ը--ը--ն--ը ունին :

Ահա այսպէս երկայն ատեն մտածելէ
յետոյ , մեր երիտասարդը վերստին ճակա-
տագրին յանձնեց ինքզինքը , որ ստէպ ի-
րեն համար նպաստաւոր էր : Վերջապէս
գիւղի աունը տեսաւ , զոր քաղցը վայր-
կեանի մը մէջ շտապաւ թողած էր , կանգ
առաւ . յայնժամ աւելի ազատ շունչ առնե-
լու համար : Վանդակի մը մէջէն պարտէզը
տեսաւ . Տան բոլոր պատուհանները գոց
էին , պարտէզը ամայի էր : Կիւսթավ իր
քայլերը կրկնապատկեց . գաւթին մեծ դը-
րանը առջեւ մարդ մը տեսաւ : Փեղոյքը

աչքերուն վրայ առնելով, ներս մտաւ եւ
տնապահին մօտեցաւ :

— Ո՞վ կ'ուզէք, ըսաւ այս վերջինը բիրտ
ձայնով մը :

— Պարոն Պէրլին :

— Փարիզ գնաց ան :

— Քեռաղջի՞կը :

— Քեռաղջիկն ալ :

— Կնի՞կը :

— Բարէ, էրիկը երթալէն վերջը կնիկը
հարցնել պէ՞տք է : Եթէ անոնց ըսելու բան
մ'ունիք, Փարիզ, Սանթիէ փողոցը կրնաք
երթալ :

Տնապահը ուսը դարձուց . այս մարդը
շատախօս չ'էր, այլ ծանր և վայրենամիտ
էր : Կիւսթալ գրան ճամբան բռնելու վը-
րայ էր երբ որ կին մը գետնայարկի սրա-
հէն դուրս ելաւ և իրեն եկաւ . ի՛նչ յա-
ջողութիւն, ասիկա խոհարարուհին էր որ
քովը մօտենալով, կամացուկ մ'ըսաւ .

— Ես զձեզ ճանչցայ, պարոն, քանի մը
բան ունիմ ձեզ հաղորդելու, ուստի դուրս
ելէք, ճամբուն միւս կողմէն մեծ տանձե-
նիին ետեւը գացէք :

Կիւսթալ այս նշանակուած ծառին ե-
տեւը երթալով .

— Այս սպասուհին , ըսաւ մտքէն , որ գուն ուրէք կ'տեսնար զիս ստորին սրահի մը յատակէն ճանչցաւ . բայց սա անպիտան տնապահը որ օրը քսան անգամ իր առջեւէն անցնիլս կ'տեսնար բնաւ չ'երկմտեցաւ : Ա՛հ , կանայք ամէն պարագայի մէջ քաջ և ճարտար նայուածք մ'ունին , մէկ վայրկեանի մէջ կ'տեսնան այն բաները զորս գուշակելու համար օրեր պէտք է մեղ :

Սպասուհին անմիջապէս եկաւ :

— Պարոն , շատ ժամանակէ ի վեր ձեզ կ'սպասէի . միմիայն ձեզի համար էր որ հոս մնացի , և Փարիզ չ'երթալու համար հիւանդ երեւցայ . տիկինը ինծի միայն կրնար աւանդել ձեզի տրուելիք նամակ մը . . .

— Նամակ մը , ուրեմն շուտ ըլէ տուր :

— Տիկինը կ'յուսար թէ , դուք շուտով կ'վերադառնաք զինքը տեսնելու . ես ալ սպասելէ կ'ձանձրանայի : Առէք , ահաւասիկ նամակը :

— Իմ նամակս ալ անոր կ'տանի՞ք :

— Այո՛ , պարո՛ն , հիմա :

— Առ , Մարկերիթ , սա երկու շաբաթու ժեշու համար այն ձանձրոյթը , զոր զգացեր ես ինծի սպասելով :

— Ո՛չ , պարոն , ես ստակի պէտք չունիմ , տիկինը շատ բարիք բրած է ինձի :

— Մարկերիթ , կ'ուզեմ որ ասոնք առնես :

— Պարոն , միայն ձեզի հնազանդելու համար կ'առնեմ :

— Մնաս բարեաւ , Մարկերիթ , նամակս մի մոռնար :

— Հանդարտ եղէք , պարոն , այս իրիկուն տիկինը զայն պիտի ընդունի :

Բարի աղջիկը հեռացաւ :

— Առանց նորա , ըսաւ երիտասարդը , ժիւլիէն լուր չ'պիտի առնէի . ասիկա խոհարարուհի մ'է , որ ապերախտ չ'է : Ուրեմն կ'զանուի երբեմն զգայուն սիրտ մը որ կ'սիրէ ծառայել իր տիրուհւոյն , աղատքեղը յօշատելով , և հաւ մը տապակելով միանգամայն : Կարգամք նամակը :

« Սիրելի բարեկամդ իմ .

« Պէտք չ'ունիմ գրել ձեզի , ինչ որ կ'ըզգամ ձենէ հեռու : Կ'սիրեմ հաւատալ թէ ձեր սիրտը կ'մասնակցի իմ ցաւերուս եւ իբրեւ իմ սիրա կ'զգայ հեռաւորութեան բոլոր անձկութիւնքը : Այժմ կը պարտիմ

յայտանել, զոր ինչ ձեր բացակայութենէ ի վեր անցած է :

« Պ. Պէրլի, ձեր պատուհանէ ցատքելէն քիչ մը յետոյ, սենեակէս դուրս ելնելով, պարտէզը իջաւ, բայց անմիջապէս նորէն վեր ելաւ : Ես գրեթէ զգացմանս կիրարկութիւնը բոլորովին կորուսած էի. սակայն այսու ամենայնիւ տակաւին Պ. Պէրլին սպարելու կ'ջանայի : Այս ջանքը ինծի համար չէր. ասով էրկանս սրտէն տառապիչ կարծիք մը հեռացնել կ'ուզէի : Զի ես նախամեծար կը համարիմ իմ հանգստութիւնս կորսնցնել. և երբէք չեմ կրնար միտիթարուիլ զՊ. Պէրլին վրդոված տեսնելով :

« Ուստի նոյն միջոցին շատ բարկացած ըլլալ կեղծեցի, երբ Պ. Պէրլի ինքզինքը կատաղութեան կ'տար. սաստիկ յանդիմանեցի զայն, իմ վրէժս չ'ուծելուն համար, այնպիսի երիտասարդէ մը որ քնոյս ժամանակ, սենեակս մտած, եւ իմ դիմադրութեանս հակառակ կ'նուաճէր զիս, եթէ նա յանկարծ ներս մտած եւ զիս աղատած չ'ըլլար, այս յանդուգն երիտասարդին ձեռնարձակութենէ :

« Ասոր վրայ խեղճ Պ. Պէրլի այլ եւս չէր

գիտեր ինչ ըսելիքը եւ որու հաւատալը , մերթ ինծի կ'նայէր , և մերթ սենեկին մէջ կ'ըջագայէր : Իր վարանումը տեսնելով , դառնապէս կ'լայի , և իմ արցունքներս բընաւ կեղծիք չ'էին : Յայնժամ Պ. Պէրլի , որ երբէք իմ լալս տեսած չ'էր , չ'երկմտեցաւ իմ անմեղութեանս , և ծունկերս իյնալով , ներում խնդրեց ինձմէ : Կ'տառապէր դընդապետին այնպիսի բաներ ըսելուն վրայ , որոնք եղած չ'էին :

« Պ. Պէրլի ձենէ վրէժ առնելու երգում ըրաւ . բայց ես չ'եմ վախնար այս սպառնալիքէն : Զի ես գիտեմ որ նա երէոց հետ միայն կրնայ կռիւ ընել : Ահա այսպէս խաղաղութիւնը վերահաստատած է . բայց այլ եւս չ'պիտի տեսնամ զձեզ : Ահ , Կիւսթավ , այս պատուհասը այնչափ անագորոյն է որ կրնայ իմ յանցանքս քաւել : Ուստի պէտք է որ արտասուքով վերջանայ իմ կեանքս : Ահ , եթէ ծնողք գիտնային թէ որչափ անտանելի է կենակցիլ այնպիսի մէկու մը հետ , զոր մարդ չ'կրնար սիրել , յայնժամ պիտի հարցաքննէին իրենց աղջկան կամքը զայն ամուսնացնելէն յառաջ : Իմ ծնողքս զիս զոհած են այնպիսի մարդու մը , որ

իմ ճաշակիս , խելքիս , բնաւորութեանս
բոլորովին հակառակ է : Բայց և այնպէս
ուրիշ մէկը սիրելով յանցաւոր եմ ես : Ա՛հ,
բարեկամ , կանայք որչա՛փ արգահատող են :

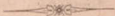
« Մնայք բարեւաւ , սիրելի՛ս , երջանիկ
եղէք , բայց երբեմն ժիւլիին վրայ մտա-
ծեցէք : »

— Ո՛հ , սիրելի ժիւլիս , հարկաւ քեզի
վրայ կ'մտածեմ . և վերստին պիտի տես-
նամ զքեզ :

Կիւսթավ համբուրեց նամակը , չ'կարե-
նալով խնդալը բռնել , Պ . Պէրլիի գիւրա-
հաւանութեանը վրայ , որ իր կնիկը երի-
տասարդի մը հետ տեսներով իսկ , տակա-
ւին զայն անմեղ կ'կարծէ :

Այսպիսեաց համար է որ սուրբ Գիւրքը
կ'վկայէ .

« Աչք ունին և ոչ տեսանեն : »

ԳԼՈՒԽ Թ.

ՀԱՐՍԱՆՆԻՔ ՄԸ

— Փարիզ վերագառնամք, կ'ըսէ կիւս-
թաւ, և ուղղակի Օլիվիէին տունը երթամք,
հոն խորագոյն կը մտածեմ՝ ժիւլին նորէն
տեսնելու միջոցը, եւ հարկաւ այս նպա-
տակիս կ'հասնիմ. որովհետեւ կ'ըսուի թէ
« Յարատեւութեամբ մարդ ամէն բանին
վախճանը կ'հասնի: » Բայց այս խօսքն ալ
կիսով իմն ստոյգ է. զի ես հազար ան-
գամ խելօք և պարկեշտ ըլլալ փորձեցի և
չկրցայ: Ինչո՞ւ մարդիկ իրենց կեանքը կը
մաշեն, առանց հասնելու այն նպատակին
զոր ձեռք բերելու կ'ջանան. մատենագիր-
ները հարստանալ կ'յուսան. օգապարիկի
հնարիչները, հաւերուն պէս թռուցանել
կ'ուզեն զմարդիկ. ճամբորդները աշխար-
հիս եզերքը կ'փնտռեն, մեքենագէտները,
կառքերը առանց ձիու թաւալեցնել կ'ջա-
նան. բնագէտները ելեքարականութեամբ
բուժել կ'ուզեն ջղային հիւանդութիւնները.
բարեմիտ մարդիկ, անապակ բարեկամու-

թիւն , հաւատարիմ սէր կ'փնտռեն . դեռ
այսպէս շատեր զորս մի առ մի չեմ կրնար
թուել : Ի վերջոյ բոլոր այս մարդկանց ջանքը
ի դերեւ կ'ելնէ :

Այս խորհրդածութիւններն ընելով , Կիւս-
թավ դէպ ի Փարիզ կ'ճամբորդէր . բայց
դեռ հինգ միոն ճամբայ պիտի երթար ,
խոնջութիւն զգաց : Այսու ամենայնիւ նոյն
իրիկունը Փարիզ հասնիլ ուղելով , երկու-
կողմը կ'նայէր թէ պարապ տեղ ունեցող
կառք մը կ'անցնի : Այս անգամ բազդը չը
յաջողեց . զի Լուվրի , Սէնլիի , Մօրֆօն-
թէնի բոլոր կառքերը լեցուն էին :

Երբոր Կիւսթավ քայլերը կրկնապատկե-
լու ջանալով , իրեն քաջալերութիւն կ'տար ,
ետեւէն աղմուկ մը լսեց , երեսը դարձը-
նելով , փոքր կառք մը տեսաւ . որուն մէջ
նստող խոշոր և միամիտ մարդուն գուարթ
կերպարանքը ուրախութիւն կ'ազդէր :

— Աղէ , ըսաւ մեր քաջը , պէտք է բազ-
դը փորձել : Այս մարդը թերեւս չ'պիտի
զլանայ ինձմէ իր քովէն տեղ մը տալու :
Օ՛ն , կառքը յարձակիմք : Այսպէս ըսելով
Կիւսթավ փոքր կառքին վազեց :

— Հէ , բարեկամ , հաւատա՛ ինձ , թէ

կարի յոյժ յողնած եմ. Մօրֆօնթէնի կառքին չհասայ. և հիմա որ Փարիզ պիտի երթամ, եթէ անհանգիստ չէք ըլլար, փոքր տեղ մը շնորհելով, շատ երախտապարտ կ'ընէք զիս :

— Ո՛հ, դիւրին բան է, ելէք, ձեզի համար տեղ մը կայ. իմ կառքս մեծ է կրքնամբ հանգիստ ըլլալ :

— Մեծապէս շնորհակալ եմ, պարօն :

Կիւսթալ միամիտ մարդուն քով նստելով, խօսակցութիւնը կ'սկսի :

— Էրմնօնվիլի մէջ մէկը կ'ճանչնամ, Լիւքա կոչուած մշակ մը :

— Ճիշդ անոր տունն էի :

— Շատ լաւ, ուրեմն անոնց վրայ կրնաք ինծի լուրեր տալ. Մայր Լիւքա միշտ կ'պօռայ :

— Հիմա ալ աւելի :

— Փոքրիկ Սիւզօնը կրթուիլ սկսե՞ր է : Կ'յուսացուէր թէ սիրուն պիտի ըլլայ. բայց ստուգիւ, երկու տարի կայ որ Էրմնօնվիլ գացած չեմ. և երկու տարուան մէջ ալ գեռատի աղջիկ մը վայելչապէս կ'աճի :

— Սիւզօն շատ գեղեցկապէս մեծցած է. շատ կրթեալ, կայտառ, ախորժելի և վերջապէս զարմանազեղ է :

— Ն՛, հ՛, ի՛նչպէս եռանդով կ'խօսիր :
Միթէ գո՛ւր էք նիգօլա թուփէ , որուն
հետ պիտի ամուսնացնէր Լիւքա իր աղջիկը :

— Ճիշդ , պարոն , ես եմ՝ նիգօլա , օ-
րիորդ Սիւզօնի նշանածը :

— Պ. թուփէ , շատ գոհ եմ ձեզի հան-
դիպելու համար : Հարկաւ Լիւքային տու-
նը լսած ըլլալու էք իմ անունս . ես անոր
հօրեղբօրորդին եմ , Բիէր Լէտրիւ :

— Ի՛նչպէս , գո՛ւր էք Պ. Լէտրիւ : Ո՛հ ,
շատ անգամ խօսած եմք ձեր վրայ :

— Փարուիմք ուրեմն , պարոն թուփէ :

— Մեծաւ հաճութեամբ , Պ. Լէտրիւ :

Կիւսթավ ջանաց իր խնդալու փափաքը
զսպելու : Մեծ վնաս մը չ'է , քանի մը ժամ-
ուան համար նիգօլա թուփէի անունը կը-
րել . մանաւանդ թէ միամիտ մարդուն
խարուիլը իրեն առիթ պիտի տար զուար-
ճանալու :

— Ա՛հ , պարոն թուփէ , ըսաւ Լէտրիւ ,
ստիպողական գործքերո՛ւ համար Փարիզ
կ'երթաք :

— Միայն թէ վաղը հոն գտնուելու եմ :

— Լաւ ուրեմն , ձեզի առաջարկութիւն

մը պիտի ընեմ, ես հիմա վիշխեթ կ'երթամ, սանուհիներէս մէկուն հարսնիքն ընելու համար : Այս առտու հանդիտի արարողութեանը երթալ կ'պարտէի, զբաղմունքս չը ներեցին, բայց սակայն կերակուրի պիտի հասնիմ : Պարոն, կ'ուզեմ որ դուք ալ հոն ըլլաք :

— Շատ բարեսիրտ էք Պ. Լէտրիւ, բայց այս հարսանեաց մէջ Լիւքայի ազգականներէն մէկը կայ :

— Ո՛չ, յինէ զատ մէկը չ'կայ : Բոլորն ալ արհեստաւոր մարդիկներ են, խաղախորդը, դարբինը, վարպետ գաղատոսը և վիշխեթի սղբակրին դործակատարը : Ո՛հ, ասոնք մեծ և բարի անձեր են :

— Է՛հ, շատ աղէկ պարոն Լէտրիւ, կ'երթամ :

— Ահա ասանկ ըլլալու է, կ'զբօսնումք, կ'ուտեմք, կ'պարեմք և միատեղ կ'տնկեմք :

— Շատ զուարթագին ընկեր մը կ'երեւաք ինձի :

— Հարկաւ, աղէկ նայեցէք ինձի, ես հտպիտ մ'եմ : Լիւքային տունը քեզի չ'ըսին :

— Արդարեւ պատմեցին ինձի ձեր խեղկատակութեանը վրայ որոնք խիստ ծաղ-

ըելի բաներ են : Գեղեցիկ է հարսը , պարոն Լէտրիւ :

— Իմ սանուհիս , ո՛հ , շատ սիրուն է . թէ և քիչ մը պառաւած , մազերը կարմիր և գիթը քիչ մը մեծ է , սակայն խարտեշագոյն և ժրագլուխ աղջիկ մ'է : Բընդեռի մը պէս վեր կ'վերցնէ մարդը , և համազգեստ չունեցող պահակազօրքի մը պէս հրացանի վարժումներ գիտէ :

— Բաբէ , որպի՛սի կին :

— Ա՛հ , էրիկը գործ ունի այս գիշեր . . .

Այսպէս խօսակցելով վերջից հասան :

— Մեղմութեամբ վարուինք , ըսաւ մեր երիտասարդը մտքէն , եթէ այս մարդիկ ինձմէ չ'ախորժին , փեղոյրս կ'առնեմ և կը մեկնիմ , մանաւանդ թէ հարսանեաց օր մը հրաւիրեալք ուրիշ բանով մը մտազբաղ չեն ըլլար :

Գինեվաճառի մը պանդոկին առջեւ վար իջան :

— Հոս է տունը , ըսաւ Լէտրիւ :

Կիւսթավ և Լէտրիւ մեծ սրահը ելան . կոշնականները վայելչապէս կ'պարէին , Լէտրիւ ներս մտածին պէս , պարը դադրեցաւ , ամէն ոք շրջապատեցին և սղմեցին զնա :

— Կնքահայրս , շատ կը վախնայինք թէ չըլլայ որ ճամբան վտանգի մը ենթարկած լինիք , ըսաւ մեծ և խոշոր կին մը , որուն հարս ըլլալը ճանչեց Կիւսթավ . ըստ նկարագրութեան Պ. Լէտրիւի :

— Եկուր փարուինք Լօլօթ , ըսաւ Լէտրիւ բազուկները իր սանին բանալով , այսօր մեծ օր մ'է , իմ փոքրիկս , հիմա կ'պարես , երեկոյին պիտի պարես , գիշերն ալ պիտի պարես . . .

— Այ , կնքահայրս միշտ կատակներ կ'ընէ :

— Պ. Լէտրիւ , ըսաւ փեսան , եթէ զանայիք ձեր ներկայութիւնը , շատ պիտի ներշնչանայինք :

— Ո՛հ , միթէ ես զա՞նց կ'առնեմ ձեր հարսանիքը Պ. Տէթայլ , հա՛ , աղէկ միտքս եկաւ , ես մէկը ունիմ ձեզի ներկայացնելու :

Մինչեւ այն ատեն ոչ ոք ուշագրութիւն ըրած էր Կիւսթավին , որ մէկ կողմ կեցած կ'ըննէր բոլոր տիկիները , և հաճութեամբ կ'զիտէր թէ հաղիւ երեք կամ չորս հատ ազուորներ կային . թողուց այս նկատողութիւնը , երբոր Լէտրիւ ձեռքէն բռնելով զինքը փեսային ներկայացուց :

— Պ. Տէթայլ , ահաւասիկ բարեկամ մը ,

զոր ձեզ կ'ներկայացնեմ', այս է Պ. Նիզուրա
Թուփէ, Լիւքայի աղջկան նշանածը. կ'ցա-
ւիմ' որ շատ չ'պիտի կենայ հոս :

— Ինչո՞ւ ուրեմն, կնքահայր, անշուշտ
պարոն Թուփէ իր ներկայութեամբը պիտի
պատուէ զմեզ :

— Շնորհակալ եմ, պարոն :

Այս փոխադարձ մեծարանքէ յետոյ, կեղծ
Թուփէ իր քաղաքավարական ձեւերովը ա-
կումբին հաճոյիցը արժանացաւ :

— Կերակուրը պատրաստ է, ըսաւ խո-
հարարապետը :

Կերակրոյ սրահը ելան, ուր յիսունի չափ
հարսանեակներ քիչ մը ներդութեամբ բազ-
մեցան :

Առջի սպասին, թաներ, կողեր և եր-
շիկներ. իսկ երկրորդին, համեմով որթի,
խողի և ճագարի միսերը կ'դառնային, հոս
չէին գիտեր մրգեղէն եւ թեթեւ կերա-
կուրներ :

— Ահաւասիկ զօրացուցիչ ճաշ մը, ըսաւ
Նիզուրա մտքէն, հարկաւ նոյն ինքն հարսը
պատուիրեր է այս կերակուրները :

Նախաճաշի միջոցին, երեք նուագածուք,
սրահին մէկ կողմը շինուած երաժշտարանի

մը մէջ գեղեցիկ կտորներ կը զարնէին :

Գինին սկսաւ գլուխները տաքցնելու , խեղկատակները թուլցան և ուրախութեամբ յուզուելով , սկսան ապակիները կոտրել : Պ. Լէտրիւ ծիծաղաչարժ բաներ ըրաւ . այս մարդը անդադար խօսող անարգ խեղկատակ մ'էր : Սոյն պահուն հիւթավ , քովի տիկնանց հետ ծանօթութիւն ընելու համար , խոշոր թխագոյն կնկան մը դառնալով , անոր գինի մատոյց և մէջը խառնելու համար , ջուրի գաւաթը ձեռքը առաւ :

— Ո՛հ , ես երբէք ջուր չ'եմ խմեր , պարո՛ն , էրիկս մեծ աղմուկ կ'ընէ եթէ ջուր խմեմ . որովհետեւ անկողինս կ'միզեմ : Երկու օր յառաջ սխալմամբ խմած էի . հարցուցէք Պ. Ռաթէլի , խեղճ մարդ որչափ թրջած էր :

— Ատ ուրիշ , ուրեմն շատ աղէկ կ'ընէք որ չէք խմեր :

Մեր երիտասարդը խարտեաչի մը կողմը դարձաւ : Տիկին Ռաթէլի խոստովանութիւնը աղէկ արդիւնք մ'ըրած չէր , Հինգ վայրկեան անոր հետ խօսակցելով , իմացաւ թէ պրի է , ստէպ նուագատեսիլներու կ'յա-

ճախէ և կիրակի օրեր գեղջկուհեաց կատակերգութիւնը կ'խաղայ :

— Օ՛ն , ըսաւ կեղծ Նիգօլա մտքէն , այրի կնկան մը հետ չ'եմ վախնար ո՛չ ամուսնական գժտութիւն մը ձգելու և ո՛չ ալ իբր հրապուրիչ ամբաստանուելու , մանաւանդ կին մ'որ ամէն կիրակի կատակերգութիւն կը խաղայ հարկաւ խոհեմ պիտի լինի , և նորեկի մը սիրահարութեանը չ'պիտի նմանի : Բայց դժբաղդաբար մեր երիտասարդը կ'մոռնար երբեմն Նիգօլա թուփէ ըլլալը :

Յանկարծ հարսը սուր աղաղակ մ'արձրկեց : Խեղկատակին մէկը Լօլօթի շրջազգեստին տակը մտնալով նորա զանկապանը բռնած և բոլոր ուժովը քաշած էր : Վասն զի օրիորդ Լօլօթ , իրեն ուղղուած փաղաքշական և անոյշ խօսքերէն մուցած էր ժպտաւէնը քակելու : Պ. Գատէ ճակնդեղի մը պէս կարմրեցաւ :

Կնքահայրը դիտել տուաւ փեսային թէ , շրջազգեստին տակը մութ ըլլալով , պարոն Գատէ բան մը տեսած չէ :

Այս լուսատու խորհրդածութիւնը հանդարտեց զՊ. Տէթայլ : Ազանդերը , սուրճը

և ըմպելիքները նորէն փայլեցուց ուրախութիւնը :

Հուսկ յետոյ պարի ժամանակը եկաւ : Ամէն ոք յիմարական ուրախութեամբ քրքրեիջ արձկեւելով, նաև զիրար հրեւելով, կրօմբեթեւելով վար իջան : Հարսանիքի օր մը այսպիսի բաներ ներելի են :

Սէնթ - Անթուանի արուարձանէն մի երբենագործ մանչ, բաւական ատենէ ի վեր կողմնակի աչօք կ'դիտէր զՊ. Նիգօլա . կիւսթավ առանց ուշադրութիւն ընելու նորա վառվռուն նայուածքներուն, խնդալը և պարը կ'շարունակէր : Երբենագործը ակնարկութեամբ հրաւիրեց տիկինը խաղալու համար, և այս վերջինն ընդունեց . բայց կիւսթավ որ աղմուկէն և տաքութենէն կ'թրմրէր, առաջարկեց խարտեշագեղ տիկնոջ պարտիզի մէջ շրջան մ'ընելու : Տիկինը հաւանեցաւ և Պ. Նիգօլային հետ վար իջաւ երբենագործին ըրած խոստումը մոռնալով :

Թեւ ի թեւ առած շրջագայեցին, եւ մութ պրակի մը տակը նստեցան . կիւսթավ համբոյր մը քաղեց . այրի կինը ժպտեցաւ . ուրիշ բան մ'ալ առնել ուզեց . զայրացաւ և մերժեց . Բանգի նա զգաստու-

Թիւնը չէր մոռնար : Ամուսնութեան , սիրոյ և հաւատարմութեան վրայ խօսեցան : Խեղճ կին , արդեօք՞ մոռցած էր թէ Պ . Նիգօլա օրիորդ Սիւզօնի նշանածն է : Ո՛չ . բայց իր գեղեցկութեան զօրութեամբ օրիորդ Սիւզօնը աչքէ հանելու կ'նկրտէր : Ո՛վ է այն կինը որ իր գեղեցկութեան կարողութեանը վրայ չ'վստահիր :

Յանկարծ երենագործ պատանին ասոնց առջեւը ելաւ . կատղած էր եւ աչքերը կատուի մ'աչքին պէս կ'չողչողար :

— Պ . Թուփէ , ըսաւ կռուփները գոցելով , անոռութիւն չէ պարելէ արգիլել տիկին մը որ ուրիշի մը խօսք տուած է :

Կիւսթավ իր ստիսին խօսքերը հանդարտովին մտիկ ընելով բարձրաձայն քրքիջ մը արձկեց : Երենագործը աւելի եւս գրգռեցաւ և Կիւսթավի դթին վրայ կռուփի հարուած մ'իջեցուց . մեր քաջը սաստկութեամբ ոտք ելաւ և իր հակառակորդին օձիքէն բռնեց . այս պարոնները սկսան կռուիլ և իրարու գլուխ պատռել :

Գինեվաճառի տղաքները , վարպետը , ըսպասուհիները վազելով եկան . աղմուկը մինչեւ պարի սրահը տարածուեցաւ . փեսան

որ տակաւին առաջին անգամ կ'խաղար իր կնկանը հետ խորհեցաւ թէ իրեն կ'վերաբերի խաղաղութիւնը ներմուծել ի մէջ հանդիսականաց : Ուստի Լօլօթի ձեռքը թողլով շտապաւ վար իջաւ : Կիւսթավ , հակառակորդը դետինը տապալած և նորա ստամոքսին վրայ մէկ ծունկը դրած էր . մէկ ձեռքովը կոկորդը կ'սղմէր , միւսովը ականջը կ'քաշէր : Խեղճ յաղթուածը օգնութիւն կ'խնդրէր : Բարեբաղդաբար պարողները եկած էին միախուռն . Կիւսթավը բռնեցին , երենագործը կիսամեռ վերուցին , և ջանացին հաշտեցնել զմիմեանս :

Մեր երիտասարդը որ այս կերպով բաւական զուարճացած էր , հարցուց Պ. Տէթայլի թէ ո՛ւր դրած են իր փեղոյրը :

— Բայց ինչո՞ւ , պարոն Նիգօլա , երթա՞ւ կ'ուղէք :

— Այո՛ , պարոն փեսայ , Փարիզի մէջ շատ գործեր ունիմ :

— Գոնէ ընթրիքին սպասեցէք :

— Շնորհակալ եմ . բնաւ ախորժակ չունիմ :

— Քանի որ այդպէս կ'սնդէք . կ'հարցնեմ Լօլօթի փեղոյրին տեղը : Բայց է կը :

նիկս , հարցուց փեսան բոլոր սրահները մտնելով :

Նրբանցքի մը մէջէն անցնելով , փոքր դուռ մը տեսան : Սպասուհի մ'ըսաւ թէ փեղոյրները և թիկնոցակները հոն են : Բայց դրան բանալին չ'գտան :

— Կեցէ՛ք , ըսաւ աղջիկը , տիրուհիս բանալի մ'ունի որ բոլոր այս դռները կը բանայ :

Աղախինը բանալեաց տրցակով մը վերադարձաւ . Պ. Տէթայլ դուռը բացաւ և ներս մտաւ , յանկարծ աղաղակ մ'արձրկելով ետ ետ քաշուեցաւ : Կիւսթավ գրլուխը յառաջացուց և տեսաւ Լօլօթը անկողնոյ մը վրայ պառկած և Պ. Գատէն անոր քովը . . .

Փեսան , առջի վայրկենին , երկմտեցաւ տեսած բանին վրայ . ձեռքի ճրագով աւելի յառաջ դնաց . պարոն Գատէ անկողնոյ տակ թաքչեցաւ . Կիւսթավ , չ'գիտեմ ինչու , շատ հետաքրքիր էր տեսնելու թէ Լօլօթ պիտի կրնա՞յ ղինքը ազատել . . .

Պարոն Տէթայլ ինքզինքը կորոյս . ճրագը ձեռքէն ինկաւ , և իսկոյն Լօլօթի հագուստէն կրակ առաւ : խեղճ նու , անուելի ա

ղաղակներ ընելով ոտք ելաւ և վազեց մեծ տաշտի մը մէջ մտաւ :

Պարոն Գատէ փախած էր :

Այս անկարգութեան մէջ, հիւսթավ իր փեղոյրը առնելով, տունէն դուրս ելաւ :

ԳԼՈՒԽ Ժ .

ԳԻՇԵՐԱՊԱՅԸ ԵՒ ԼՈՒԱՅԱՐԱՐ ԱՂԶԻԿԸ

— Ես միշտ առանց խորհելու կ'գործեմ, կ'ըսէր հիւսթավ Սէն-Մարթէնի առանէն իջնալով . եթէ քիչ մը խորհէի, բնաւ այս հարսնիքին չ'էի երթար, փոքրիկ այրին պարտէզը չ'էր իջնար և ամէնուն հետ կը պարէր . սա անմիտ երենագործը ինծի հետ չ'էր ծեծկուեր, քիթս և աչքերս ճմլուած չ'էին ըլլար . փեսան չ'էր երթար փեղոյրս փնտռելու մութ սենեկին մէջ ուր Պ. Գատէ ժամանակ ունեցած էր երկու երեք անգամ կապելու և քակելու իր սիրուհւոյն զանկապանները . և վերջապէս խեղճ Լօ-

լօթը ջուրին մէջ չ'էր մտնար : Սակայն , ինչո՞ւ կ'մտածեմ , պէտք է Օլիվիէին տունը երթալ . բայց հոն ալ , այսպիսի աղտոտ ու ցխոտ հագուստով պիտի տեսնուիմ : Ո՛չ , այսպիսի երեւնալ և նոցա հեգնութեան նշաւակ լինիլ չ'եմ ուզեր . պէտք է ուրեմն փողոցի մէջ պառկիլ : Անիծեալ հարսանիք :

Կիւսթավ Սէն - Մարթէնի դուռը հասած էր . հոն կեցաւ . չ'էր գիտեր թէ որ կողմ դառնալու է : Յանկարծ միաքը բան մը գալով , ժպտեցաւ և սկսաւ դէպ ի Շարլօ փողոցը վազել :

Կարծեմ կ'յիշէք օրիորդ Լիզ մը , որով փախած էր Պ. Կիւսթավ Ֆօզօնիէի փողոցը : Գնդապետը իր քեռորդին ձեռքակալած և օրիորդն ալ իր մօրը տունը տարած էր . բայց որովհետեւ անդադար երիտասարդ մը չ'փակուիր , նաեւ թափիչ աղջիկ մը կ'պարտի երթալ տանելու իր յաճախողաց ճերմկեղէնը , Կիւսթավ և Լիզ վերստին զիրար տեսած էին նախ շատ յաճախ և շատ կաթողին . յետոյ քիչ անդամ և քիչ եռանդով , հուսկ յետոյ , Կիւսթավ բոլորովին մոռցած էր փոքրիկ Լիզը :

Սակայն և այնպէս կ'սիրուի նորէն տեսնալ գեղանի աղջիկ մ'որ մեզի ճանչցուց սիրոյ բոլոր քաղցրութիւնները և զոր տակաւին կ'ներշնչէ երբ հանդպինք անոր : Նմանապէս կը պահուի բարեկամութիւն գեղեցիկ պատանւոյ մը համար որ թէ և փոփոխամիտ սակայն միշտ սիրելի կողմեր ունի :

Փոքր աղջկան առևանգումէն յետոյ, չորս տարիէ ի վեր շատ մը դէպքեր անցած էր : Մայրը մեռած էր և աղջիկը իր հաշւոյն կ'աշխատէր . բայց որովհետեւ կիւսթավի հետ եղած դէպքերը շատեր իմացած էին, և Սէնթ - Անթուանի սպասաւորները կ'համարձակէին ծաղրելու երբոր փոքրիկ թափիչը խանութին առջեւէն անցնէր . խեղճ աղջիկը ծաղու նշաւակ լինիլ չ'ուզելուն համար, գնաց սենեակ մը վարձելու Շարլո փողոցին մէջ : Այնուհետեւ օրիորդ Լիզ ազատ էր, և այնչափ պարկեշտութեամբ կ'ապրէր, որչափ կրնայ ապրիլ օրը քսան շահելով փեղոյր հագնիլ ուզող օրիորդ մը :

Պ. կիւսթավին յիշածը ահա այս օրիորդ Լիզն էր, զոր վերջին անգամ տեսնելուն, ուր բնակիլը իմացած էր :

Մեր քաջը ծառուղիներէն վազելով ան-
ցաւ . Շարլօ փողոցը եկաւ . բայց թիւը
մոռցած էր , ինչ ընելու է . բոլոր դռները
զարնելու է , բարէ , ասոր կ'զայրանան հի-
ւանդները որոնք անհանգիստ պիտի ըլլան .
կ'զայրանան այն անձինք որոնք ունենալ
կ'երազէին ինչ որ չունին երբէք . կ'զայրանայ
այն բանաստեղծը որ զինքը Ակադեմիայէն
ընդունուած կ'կարծէր . կ'զայրանայ այն
պառաւը որ զինքը մատաղացած կ'տես-
նար . կ'զայրանայ այն խաղամոլը որուն վի-
ճակահանութեան քառաթիւ մ'եւած էր .
կ'զայրանայ այն դժբախտը որ չ'գիտեր հե-
տեւեալ օրը ինչպէս հաց պիտի տայ իւր
զաւակաց . կ'ուրախանայ այն կինը որ քնա-
ցած էր իր սիրահարին հետ . կ'ուրախանայ
այն մարդը որուն անթերի երջանկութիւնը
մի վարդագոյն ասպագայ կ'խոստանայ նմա :
Բայց միահամուռ առմամբ , բազում են
զայրացողք քան ուրախացողք :

— Ահաւասիկ դուռ մը , զարնե՛նք . ուժ-
գին զարնե՛նք :

Երկրորդ յարկէն պատուհան մը կ'բաց-
ուի . բամպակէ գտակով ծածկուած գլուխ
մը կ'յառաջանայ :

— Ո՞վ է ան . ո՞վ կ'ուզէք :

— Կ'բարեհաճի՞ք յայտնել ինձ , թափիչ օրիորդ Լիզին բնակարանը :

— Օրիորդէն ալ կ'սկսիմ ձեռնէ ալ . երբէք այսպիսի բան մը տեսնուած չ'է . գիշեր ատեն բնակարան մը հարցնելու համար բոլոր տունը վրդովե՛լ :

— Բայց ստիպողական գործ մ'է :

— Եթէ պահնորդն անցնի , ստիպողականը կ'ցուցնեմ քեզի :

— Եթէ դուք ալ չ'ուզէք , պատուհանէն քարեր կ'տեղացնեմ :

Պարոնը քաշուեցաւ եւ բարկութեամբ գոցեց պատուհանը : Կիւսթավ առանց վրհատելու , տասնևհինգ քայլ յառաջացաւ , և կանաչ դրան մ'առջեւ կենալով , դռնաբախը թեթեւ իմն ձգեց . անմիջապէս վերնայարկէն պատուհան մը բացին :

— Ի՞նչ ես բարեկամ , հարցուց նորատիկին մը քաղցր ձայնով :

— Ա՛ռ քեզի դիպուած մ'ալ , նայինք ասոր վերջը ի՞նչ պիտի ըլլայ :

Եւ կիւսթավ խղճուած ձայնով մը « Այո » ըսաւ :

— Գիտես որ էրիկս Շաթօ ա՛Յլի գիշեր-

րապահն է, այսօր չպիտի գայ, յարմար
ատեն եկար. սպասէ՛ քիչ մը, բանալին վար
նետեմ, զի ես շապիկով եմ, չեմ կրնար
վար իջնալ :

Նորատի կինը պատուհանէն քաշուեցաւ :
Մեր ապշեալ երիտասարդն ալ ականջը կը
քերէր և շատ կ'վարանէր :

— Մանկամարդ կին մը, ըսաւ, գի-
շերուան մէջ իր տունը կ'ընդունի զիս :
Թէև գէշ չէ ասիկա. սակայն ինծի հա-
մար չէ որ տիկինը կ'սպասէր. և երբ կ'ի-
մանայ իր սխալանքը, ամօթապարտ և ա-
կընկոր պիտի լինի : Ասկէ ի դատ եթէ բա-
րեկամը վրայ գայ, ինչպէս որ հաւանական
է, այն ատեն վերստին կադ և կռիւ պիտի
սկսի, բոլոր թաղնորդը պիտի արթննայ :
Ո՛չ, պէտք է մերժել բանալին :

Ահաւասիկ շատ խօհեմ մտածում մը,
լիրբ երիտասարդի մը համար : Բայց, խօս-
քը մէջերնիս, կարծեմ մեր երիտասարդին
այս ուղիղ դատողութիւնը, մասամբ իւրբ
սա դիտաւորութենէ յառաջ եկած էր :
Այսինքն թէ՛ սիրուն պատանի մը, այն-
պիտի անվայել հագուստով և ճզմուած քի-

Թուլ չ'համարձակիր առաջին անգամ կնկան մը ներկայանալ :

Փոքր տիկինը նորէն երեւցաւ պատուհանը . բանալին՝ վար նետելու վրայ էր երբ կիւսթավ իր ձայնը որոշապէս լսելի ըրաւ :

— Ներողութիւն կ'իւնդրեմ, տիկին, կարծեմ գիրար կ'խաբեմք :

— Աստուած իմ, ասիկա ան չ'է :

— Կ'աղաչեմ, մի՛ հեռանաք առանց զիս լսելու :

— Պարոն , մի՛ գուցէ ուրիշ բաներ կարծէք . . . ես եղբորս համար կ'սպասէի , էրկանս հետ գժտած ըլլալուն համար , այս վայրկեանը ընտրած էի հետը տեսնուելու :

— Տիկին , չ'եմ տարակուսիր անանկ ըլլալուն , մանաւանդ որ կրնաք վստահիլ իմ պարկեշտութեանս և հաւատարմութեանս , քանզի կ'տեսնաք թէ՛ չ'ընդունեցի բանալին , զոր պիտի ձգէիք ինծի :

— Ասիկա ստոյգ է :

— Ուրեմն կ'բարեհաճի՞ք ինձ ըսել , այս փողոցին մէջ լուացարար թխագոյն աղջիկ մը :

— Փոքրիկ Լի՞զը :

— Նոյն ինքն , տիկին , կ'ճանչնա՞ք զայն :

— Այո՛, պարոն , ես անոր յաճախորդներէն մին եմ . ա՛հ . . . ո՛չ պարոն , ըսել կ'ուզեմ որ . ես չ'եմ ճանչնար զայն , բարեկամներէս մէկուն լուացարարն է :

« Տիկինը կ'վախնայ որ , իրեն անունը կը հասկնամ օրիորդ Լիզէն . » ըսաւ մեր երիտասարդը մտքէն , յետոյ շարայարեց .

— Կրնա՞ք ըսել ինձ , տիկին , այս լուացարարին տանը թիւը :

— Թիւը աղէկ մը չեմ գիտեր , բայց տունը կրնամ ձեզի ցուցնել . նայեցէք , պարոն , Սէնթ - Ֆուայի փողոցէն շիտակ . . . ա՛հ , Աստուած իմ , գիշերապահ մը . . . իմ էրիկս է . . .

Հոս , տիկինը որ Լիզին բնակարանը ցուցընելու համար ծռած էր , շտապաւ իր սենեակը մտնելով պատուհանը գոցեց :

Ստուգիւ , գիշերապահի խումբ մը կը տեսնայ Կիւսթավ , որք դէպ ի իրեն կ'գային : Ասոնցմէ մէկը նորատի կնկան էրիկն էր և հեռուէն տեսած էր իր կինը , պատուհանէն անձանօթ մարդու մը հետ խօսակցելը , խումբէն զատուեցաւ և մեր երիտասարդին վրայ վազելով պոռաց .

— Օ՛ն , տասնապետ , հասէ՛ք :

Պահնորդը մտնեցաւ , կիւսթափին օծի-
քէն բռնեց , մեր քաջը կռուիի հարուած
մը իջեցնելով , խեղճ մարդը գետափի մը
վրայ տապալեց և սկսաւ միւս փողոցը վա-
զելու : Տասնապետը հրամայեց իր զինուոր-
ներուն թէ վախճողը հալածեն . բայց այն
մարդիկ որ հրացան , սուր և պայուսակ կը
կրեն , չկրցին հասնիլ կիւսթափին , որ ա-
ւելի շուտ կ'վազէր : Ճամբուն վրայ բաց
դուռ մը տեսնելով , ներս մտաւ , դուռը
իր ետեւէն գոցեց , և չորս առ չորս կա-
մակոր սանդուղէ մը վեր ելաւ . յորմէ ցե-
րեկ ատեն առանց լաւ ուշադրութիւն ը-
նելու չէր կրնար ելլալ : Գիշերապահէն
խուսափելու համար տանիքներու վրայ խկ
ելլելով , քիւերու և ուրդերու վրայէն պի-
տի քայլէր :

Երբ գլուխը տաքցած է , մարդ այնպիսի
բաներ կ'ընէ , որ պաղարիւնութեամբ եւ
հանդարտ ատեն չպիտի համարձակէր դի-
մագրաւելու :

Կիւսթափ վերջապէս կեցաւ . վերնա-
յարկի սենեակը հասած էր , վեր ելլելու
համար ա'լ ճամբայ չկար . ո՞ւր պիտի եր-
թար , ինքն ալ չէր գիտեր . ըստ բախտին

առջեւէն դուռ մը հռեց, դուռը բացուեցաւ. սակայն հեռացաւ անկէ: վասն զի կան այնպիսի տեղուանք զորս կ'գուշակէ մարդ առանց աղէկ տեսնելու:

Տասնապետը տեսած էր այն տունը, ուրու մէջ կիւսթավ պահուեցաւ. դուռը կը դարնէր և կ'հրամայէր բնակչաց, ոճրագործը իրեն յանձնելու. սակայն ո՛չ ոք կը պատասխանէր նորա հրամաններուն:

Կիւսթավ վեցերորդ յարկէն կ'լսէր փողոցին մէջ եղած աղմուկը, երբոր աւելի աղէկ լսելու համար՝ հինգերորդ յարկը իջաւ շատ ծանօթ ձայն մը եկաւ ականջին:

— Ա՛հ, Աստուած իմ, ի՛նչ աղմուկ կ'ընեն այս գիշեր փողոցին մէջ, քնանալու ճար չկայ:

— Ան է, ըսաւ մեր երիտասարդը, ազատեցայ:

Քովի մէկ դուռը դարկաւ, ուսկից ձայնը կ'երնէր:

— Ո՞վ է ան:

— Ես եմ, Լի՛զ, կիւսթավն է, շուտ ըրէ բաց:

Դեռահաս լուացարարը իր անկողնէն վար

ցատկեց և վազեց դուռը բանալու : Երիտասարդը տեսածին պէս ահռելի աղաղակ մ'արձակեց : Կիւսթավ շտապաւ ներս մտնալով դուռը գոցեց և Լիզի անկողնոյն վըրայ նետուելով .

— Վերջապէս ազատեցայ , ըսաւ , հոս կրնամ խորխտալ գիշերապահի խմբին , նոյն իսկ տասնապետին և հարիւրապետին :

Լիզ իր գիշերային կանթեղը առնելով , կիւսթավին երեսը մօտեցուց :

— Բայց ստուգիւ ան է :

— Հարկաւ ես եմ , ո՞վ պիտի ըլլայ , կարծեմ շատ անճանաչելի եղած եմ :

— Ա՛հ , Աստուած իմ , ի՛նչ վիճակի մէջ , աչքը բոլորովին սևցած , երեսը արիւնոտ , հագուստը ցեխոտ : Ա՛հ , ի՛նչ սարսափելի դէմք , պերճ երիտասարդի մը համար :

— Երբոր գիտնաս բոլոր ինձի պատահածները , Բայց կը լսե՞ս դրան բախումը :

— Ուրեմն ձեզի՞ համար կ'ընեն այս աղմուկը :

— Այո՛ , սիրուհիդ իմ . վիլէզի մէջ խըռովութիւն հանեցի , երենադործ պատանւոյ մը նախանձը գրգռեցի :

— Կախի՞ր ըրիւր , չարագործ :

— Այո՛, թէև վերաւոր, սակայն յաղ-
թող եմ :

— Բայց այս դուռը զարնող անձինք ի՞նչ
կ'ուզեն :

— Ձիս բռնել կ'ուզեն . ասոնք խումբ մը
գիշերապահներ են, զորս յետին տաղնապը
դրի . որովհետեւ . . . աղէկ միտքս ինկաւ,
ասկէ երկու հարիւր քայլի չափ հեռու կա-
նաչ դրան մը վրայ՝ առաջին յարկը բնակող
կին մը կ'ճանչնաս :

— Այո՛, հարկաւ, տիկին Տիւպուր-
կըն է :

— Գեղեցիկ է այդ տիկինը :

— Շատ գեղանի, զուարթ և կայտառ :

— Ա՛հ, եթէ գիտնայի ասոնք : Էրիկը
ի՞նչպէս է :

— Քառասուն տարեկան բարեսիրտ մարդ
մ'է, և պատուանշաններ կը կրէ :

— Կարծեմ ուրիշ բան մ'ալ կը կրէ :

— Բայց ինչո՞ւ կը հարցնէք, տիկին Տիւ-
պուրկի հետ յարաբերութիւն մ'ունիք :

— Ո՛չ երբէք, փողոցին մէջ տեսնամ
չեմ ճանչնար զինքը . բայց մտիկ ըրէ, առ-
կաւին կ'լսես՝ դրան զարնուիլը :

— Ո՛չ :

— Տեսնելով թէ մէկը իրենց չ'պատաս-
խաներ, ձգեցին գացին :

— Պէտք է որ քիթդ և աչքդ լուամ :

— Գոհ եմ որ մինակ գտայ զքեզ, Լիզ :

— Ատ ի՞նչ խօսք է. ես արդէն մինակ
չ'եմ :

— Այո. բայց ասիկա չ'արգիլեր որ եր-
բեմն գիշերուան մէջ այցելութիւններ ըն-
դունիս :

— Ո՛հ, պարոն, ես բնաւ չեմ ընդու-
նիր այդ այցելութիւնները :

— Ուրեմն շատ պարկեշտ ես հիմա :

— Միթէ չ'էի՞ միշտ :

— Բայց աւելի համեստ ըլլալովը հան-
դերձ, մարդ՝ կրնայ փոքր ծանօթութիւն
մ'եւս ունենալ :

— Ո՛չ, ո՛չ, ես չ'եմ ուզեր երբէք փոքր
ծանօթութիւններ. քանզի մարդիկ այդ
մասին շատ նենգաւոր եւ խարբբայ են :

— Իրաւունք ունիս. բայց զգուշութիւն
ըրէ բիշ մը. բոլոր երեսս օղիով և ջրով
թրջեցիր :

— Միթէ գոհ չ'ես, որ զքեզ կ'իմնամեմ
և վերքերդ կ'պատեմ. Ա՛հ, շարագործ :

քեռիդ շատ իրաւունք ունի քեզ կշտամբելու :

— Սիրելիդ իմ Լիզ , ալ չե՞ս սիրեր զիս :

— Կ'ուզէի չ'սիրել . բայց ընդհակառակը միշտ կ'սիրեմ : Ա՛յ . . . ի՞նչ կ'ընես , ձեռքդ քաշէ , պարոն , եթէ ոչ օղին երեսդ պիտի թափեմ :

— Ա՛հ , Լիզ , գիշերուան հագուստով որչա՛փ ալ գեղեցիկ կ'երեւաս :

— Պ . կիւսթավ , ալ հերիք է , պիտի բարկանամ :

— Այսօր շատ փայլուն աչքեր ունիս :

— Բարկութիւնն է որ կ'փայլի . է՛հ , ի՞նչ է ան :

— Ձե՞ս տեսնար կը հանուիմ , որ պիտի պառկիմ , խիստ յոգնած եմ :

— Ես ո՞ւր պիտի պառկիմ :

— Դուն ալ իմ քովս :

— Ա՛հ , գէշ չ'ըլլար , խելօք պիտի կենաս ա՛ : Բայց քանի որ պարոնը յոգնած է վախնալու բան մը չ'կայ . կարծեմ կ'քնանայ շուտով պառկինք :

ԳԼՈՒԽ ԺԱ.

ՏԻԿԻՆ ՏԻԴՊՈՒՐԿ

Այնչափ պարկեշտութեամբ անցած գիշերէ մը յետոյ, Կիւսթալ արթնցաւ : Լիզ արդէն ելած էր . կաթ տաքցնելու և Կիւսթալին թաս մը սուրճ տալու համար կըրակ կ'փչէր :

— Սիրելի բարեկամուհիդ իմ, ի՞նչ կընես հոն :

— Ձեր նախաճաշին համար սուրճ կը պատրաստեմ :

— Շնորհակալ եմ, սուրճը շատ կ'սիրեմ . բայց երբ մարդ մը վաղէ, կռուի, վանատու կնկան մը համար հալածուի, այն ատեն պէտք ունի կերակրոյքան թէ սուրճի : Սա կապոյտ պարեգօտին մէջ քսակ մը կայ, անիկա ա՛ռ, մսավաճառին և համեմալաճառին քովը գնայ, ոչխարի կողեր, որթեր, խոզերչիկներ, խոզապուխտներ, ձուկեր, պանիր, պտուղներ և մանաւանդ գինիին լաւագոյնը առ :

— Ըսել է որ կոչուենք պիտի տաս : Բայց ես հիմա ճերմկեղէններս պիտի հարթէի , զորս այս առաւօտ կ'սպասեն յաճախորդներս :

— Վաղը կը տանիս :

— Եւ այս փոքր նկարակերտուհի՞ն՝ որ իր խոյրը կ'ուզէ այս իրիկուն Գօլիզէ երթալ պարելու համար :

— Առանց փեղոյրի թող պարէ :

— Բայց սա գեղանի օրիօրդը՝ որ իր բեհեղեայ շապիկը կ'սպասէ :

— Ան ալ վաղը թող առնէ : Օ՛ն , շուաբրէ , Լիզ , անօթութենէ պիտի մեռնիմ :

— Ահ , Աստուած իմ , ուզածը ընելու է : Լիզ դուրս ելածին պէս , կիւսթավ կը սկսի խորհիլ զոր ինչ կը պարտէր ընել :

— Սա կտաւէ տափատը և կապոյտ թեղանիքը հագնիլ և ասով Փարիզի փողոցներուն մէջ երեւնալ , երբեք չեմ ուզեր . բայց ինչպէս գտնալու է ուրիշ հագուստ : Լիզը Օլիվիէին աունը կ'զրկեմ և անկէ հագուստ բերել կ'տամ , նորա հագուստը ինձի յարմար կ'գայ . սակայն նայինք որ , ան ալաւելի հագուստ ունի : Պէնսօա Փարիզ բերած ըլլալու է Էրմինգիլի մէջ հագած ըզ-

դեսսս , եթէ ճամբան կորսնցուցած չէ :
ինչ որ ալ ըլլայ , տակաւին ստակ ունիմ ,
Փարիզի մէջ աղբակիր մը հինգ վայրկենի
մէջ մարդիզի մը պէս կրնայ հազնիլ :

Լիզ կողով մը պարէնով կ'վերադառնայ ,
Կիւսթավ պառաւ հասառուի մը ներքնակը
ստանձնելով , նախաճաշը կազմելու համար
Լիզին օգնելու կը պատրաստուի : Մեծկակ
կրակ մը կ'շինեն . կողերը , ձուկերը և եր-
շիկները կասկարային վրայ , կաթն ալ փոքր
ակուժի մը վրայ կ'դնեն . յետոյ պանիրը ,
պտուղները , կարկանդակները և շիշերը
սեղանի վրայ կ'յարդարեն . տասը վայրկե-
նէն ամէն բան պատրաստ ըլլալով սեղան
կ'նստին :

Կերակրոյա տեն , Լիզ Կիւսթավին անյագ
ախորժակին վրայ կ'խնդայ : Կ'սօսակցին ,
զիրար կը խուեն , փոքր աղջիկը ապտակ
մը յետոյ համբոյր մը կ'տայ :

— Ա՛հ , սիրելիս , կ'ըսէ Կիւսթավ իր
բոլոր ախորժակը յագեցնելէ յետոյ , բա-
ւական խոնթութիւն ըրինք , կատակը մէկ
դի , հիմա պէտք է այս տեղէն դուրս ել-
լելուս համար հնարքներ հայթայթել :

— Ո՞վ կ'արգիլէ ձեզ ասկէ դուրս ել-
լելու :

— Ուրեմն մոռցա՞ր որ գիւղացիի հա-
դուստով եկայ հոս :

— Ստուգիւ , ես ասիկա չ'մտածեցի ,
ձեզի հագուստ պէտք է . երթամ տունէն
բերե՞մ :

— Տո՞ւնը ուր է . չ'ե՞ս գիտեր որ քեռ-
ւոյս հետ կը բնակիմ . բայց ան ալ հի-
մա սրդողած է ինձի , պիտի թողում որ
ժամանակը մեղմացնէ նորա բարկութիւնը :

— Խեղճ գնդապետը , միշտ անդռհի
մէջ է քեզի համար :

— Շնորհակալ ըլլալու է ասկէ , զի
պաշտօնագագար զինուորական մը զբաղ-
մունքի պէտք ունի : Ինչ և իցէ դու Օլի-
վիէին քովը գնա . . . :

— Առ քեզի համեստ պատանի մ'ալ .
ով գիտէ հիմա որ խաղարանի , որ պարա-
հանդէսի մէջ կ'գտնուի : Ան է որ զձեզ
գլխէ հանեց , պարոն :

— Օ . . . դուն բարոյական դասերու
մէջ շատ յառաջացեր ես , Լիզ , եթէ քե-
ռիս հոս ըլլար վստահ եմ որ քեզի լկտի
ըսելուն համար ներում պիտի խնդրէր :

— Վա՛յ, այդպէս կ'կարծէ զիս ձեր քե-
ռին, սա ցնդած կապիկը նայէ, ի՞նչ ի-
րաւամբ զրպարտութիւն կ'ընէ. երբ զինքը
տեսնամ աչքերը պիտի խլեմ:

— Խնայեցէք քիչ մը քեռիս, օրիո՛րդ:

— Ահ, լկտի կըսէ ինձի, պատիւ կը
պահանջեմ անկէ, պոչը՛ կտրած աղուէս,
այն քաշած ախտերուն պատճառը լոկ պա-
տերազմը չէ՛:

— Օրիորդ Լի՛զ, պիտի լռե՞ս:

— Բայց ես չեմ ուզեր որ, իմ բարի
վարքս արատաւորել համարձակի ոք: Ես
որ այնչափ պարկեշտ եմ, դուրս չեմ ելլեր:

— Իրաւ է, դուն կոյսի մը պէս կ'ապրիս:

— Մէ՛յ մ'ալ ինձի լկտի ըսեն:

— Հերիք է արդ. հասկցանք: Ահա ա-
սանկ է. երբ կանանց մէկ զգայուն տեղը
հպիս, ալ չ'են լռեր, Օլիվիէին տունը պի-
տի երթա՞ս:

— Չեղի համար զգեստ պիտի ուզեմ,
այնպէս չէ՞:

— Այո՛. գլուխս եկած բաներն ալ պատ-
մէ անոր:

— Միայն թէ չեմ ըսեր որ դու գիշերը
քովս եիր:

— Ուզածդ ըսէ՛ . բաւական է որ ինձի հազուատ բերես : Բայց կ'վախնամ որ , Պէնօա դքերդ կը ճանչնայ և ետեւէդ կ'գայ :

— Ահա ես հիմա ձեր յանձնարարութիւնը ընելու կերթամ , սակայն իմ բացակայութեանս ատեն չ'ըլլայ որ դուռը բանաք . որովհետեւ մեծ ամօթ է ինձի համար , եթէ սենեկիս մէջ յաճախորդներուս ներքնակը հագած ՚րիտասարդ մը տեսնան :

— Գու անհոգ եղիր : Բայց մինակ ի՞նչ ընեմ կ'ձանձրանամ :

— Սա դարանին մէջ դրքերը կայ , որոնք շատ զբօսուցիչ են :

— Լաւ , բայց կ'աղաչեմ քիչ մը աճապարէ :

Լիզ , բանալին գրպանը դնելով , Փըթիթ գ'է.քիւրի փողոցը դնաց :

Մեր երիտասարդը վիպասանութիւնները թղթատեց , քանի մ'երես կարդաց , յետոյ համբերութիւնը հատնելով՝ սենեկին մէջ ճեմել սկսաւ . բնաւ չէր յիշեր թէ Փըթիթ գ'է.քիւրի փողոցը հեռու է . և թէ նորասէր երիտասարդի մը զարդարանքը պատրաստելու համար ժամանակ պէտք է :

Կամացուկ մը գուռը զարնուեցաւ :

— Այ, ձայն չ'հանենք, ըսաւ Կիւսթավ :

Դուռը երկրորդ անգամ զարնուեցաւ :

— Բացէք օրիորդ Լիլ, ես եմ, տիկին Տիւպուրկ :

— Տիկին Տիւպուրկ, գոչեց երիտասարդը . ա՛հ, այս պատեհութիւնը չեմ փախցըներ :

Այս ըսելով, գուռը կ'վազէ, և կ'բանայ այն կնոջ որուն հետ գիշերային խօսակցութիւն մ'ըրած էր . և զոր տեսնելու կ'փափաքէր :

Տիկին Տիւպուրկ կ'վախնար այն գէշ հետեւանքէն զոր կրնար յառաջ բերել իր գիշերային դէպքը, և հետաքրքիր էր իմանալ թէ ով էր այն ազնիւ երիտասարդը որ մերժած էր դեռատի կնկան մը բանային, նաև բաւական անհեղեղ էր գիշեր ատեն լուացարարի մը տունը վընտռելուն համար : Այս երիտասարդին վրայ քանի մը տեղեկութիւններ ստանալու համար բնականաբար հարկ էր փնտռուած աղջկան տունը երթալ որնոր ճիշդ իր լուացարարն էր : Ի մէջ կանանց հազար տեսակ փանաքի բաներ կ'ըսուի, զորս էրիկ մը

պարտի անգիտանալ : հետեւաբար տիկին Տիւպուրկ եկած էր , օրիորդ Լիզի հետ խօսակցելով , զգուշութիւն պատուիրել անոր , եթէ պարոնը զինքը հարցնէ : Տիկինը յանկարծադէմ շարժում մը ըրաւ կիւսթավը տեսնելով , զոր սակայն չճանչեց , քանզի գիշերը որոշապէս տեսած չէր երեսը . թէպէտև տանը քով մեծ լապտեր մը կար , բայց անոր մէջ ալ իւզ չկար , կարծես թէ լապտերները լոյս տալու համար դրուած չէն :

Տիկին Տիւպուրկ չէր կարծեր որ գիշերուան մէջ օրիորդ Լիզը տեսնել ուզող պարոնը՝ կէսօրէն ետքը տակաւին անոր տունը ըլլայ , ուստի կ'վարանէր ներս մտնելու : Բայց կիւսթավ կարելի եղածին շարիր ձայնը փոխելով , շատ քաղաքավար կերպով մը կ'հրաւիրէ տիկինը վայրկեան մը սպասելու , ըսելով թէ օրիորդ Լիզ պիտի վերագառնայ : Ասոր վրայ տիկին Տիւպուրկ ներս կը մտնայ : Մեր երխտասարդը զայն ուղածին պէս աչքէ անցնելէ ետքը , իր բնական ձայնովը կ'հարցնէ .

— Էրիկնիդ գետափին քով իյնալուն վը-

րայ , կարծեմ ալ եւս չէք սպասեր ձեր
եղբայրը :

Խեղճ տիկինը կ'շուարի , և երեսը թաշ-
կինակին մէջ կ'ծածկէ :

— Ահ , տիկին , հաւատացէք թէ իմ
միտքս ձեզի նեղութիւն և ամօթ պատճա-
ռել չ'է . նոյնինքն ես ներողութեան և ար-
գահատութեան դեռ շատ կարօտ եմ : Արդ-
եօք ի՞նչ կ'մտածէք այնպիսի երիտասարդի
մը վրայօք , որ դիշեր ասեն բոլոր դռները
կը զարնէ , ցերեկը լուացարարի մը տունը
կը պահուի այս ձեւով : Ձեր մեռացումը կը
հայցեմ , տիկին , իմ անմտութեանս վրայ .
և կ'աղաչեմ զիս չ'դատէք արտաքուստ :

Այս խօսքեր հանդարտեց տիկին Տիւ-
պուրկի ծփանքը :

— Արդարեւ , շատ սիրուն պատանի մը ,
ըսաւ մտքէն . իր ջատագովութենէն և անոյշ
խօսքերէն յայտնի է որ ասիկա բնաւ ան-
կիրթ մարդ մը չ'է . նա մանաւանդ լաւ վար-
ժուած է տարփական դէպքերուն :

Տիկինը վար առաւ թաշկինակը և ժրպ-
տելով Կիւսթավին երեսը նայեցաւ :

— Պարո՛ն , հասկցայ հիմա թէ դուք
էիք գիշերուան երիտասարդը : Ձեր հոս

գտնուելուն համար չեմ կրնար գէշ կարծիք ունենալ ձեր վրայ . ուրեմն բարեհաճեցէք հաւատալու թէ իմ եղբայրս էր որ կ'սպասէի երէկ գիշեր :

— Չեմ տարակուսիր , տիկին , բայց երջանիկ կը համարիմ ձեր եղբայրը որ ձեզի պէս քոյր մ'ունի :

— Կ'ցաւիմ որ գիշերապահը հալածեց զձեզ . էրիկս անգութ է այս մասին , ամենուրէք գողեր կ'տեսնայ :

— Ընդհանրապէս ասանկ են էրիկները :

— Նաև իմանալով գոհ եղայ թէ չ'կրրցին ձերբակալել զձեզ . սակայն կարծեմ այսօր հոս պիտի գան հարցաքննելու :

— Հանդարտ եղէք , տիկին , հոս չ'պիտի գտնան զիս :

— Էրկանս ըսի թէ , քիչ մը նեղութիւն զգալով , օդ առնելու համար պատուհանը բացած էի , անձանօթ մարդը իր ճամբան հարցուց ինձի . ասոր համար յանցանք մը չ'ունի , կ'յուսամ թէ օրիորդ Լիզ տեղեակ չ'է այս բաներուն :

— Ո՛չ , տիկին , բան մը չ'եմ ըսեր անոր :

— Ուրեմն , ալ հարկ չ'կայ զայն սպա-

սելու . որովհետեւ այս դէպքին խափան-
ման համար հոս եկած էի :

— Կդուշակէի արդէն , տիկին , և ասոր
համար է որ կատարելապէս վստահացուցի
զձեզ :

Տիկին Տիւպուրկ Կիւսթավին վայելչական
ողջոյն մ'ընելով , դուրս ելլելու վրայ էր ,
երբ օրիորդ Լիզ բազկին տակ ծրարով մը
վերադարձաւ : Տիկին Տիւպուրկ կարմրեցաւ .

— Ի՞նչ կ'ուզէք տիկին , ի՞նչ կ'հարցը-
նէք . կ'ըսէ փոքրիկ լուացարարը հեզնա-
կան գէմքով մը :

— Օրիորդ , էրկանս շապիկը սունելու ե-
կած էի :

— Բայց ես ձեզի ըսած էի թէ իրիկունը
պիտի բերեմ :

— Այո՛ , իրաւունք ունիք , սակայն հիմա
դուրս պիտի ելլայ և շապիկ չ'ունի , եթէ
դուք ժամանակ չ'ունիք ես կ'տանիմ . կար-
ծեմ ասոնք են :

Տիկին Տիւպուրկ սեղանի մը վրայէն ե-
րեք հատ շապիկ սունելով , անմիջապէս
սունէն դուրս ելաւ , առանց Լիզը լսելու
որ ետեւէն կ'սպռար .

— Տիկին , սխալ առիք շապիկները , ե-

կէք ձերինը տամ. արհեստաւորի մը շապիկները կ'տանիք : Ա՛հ , պարոն կիւսթավ , կ'ըսէ աղջիկը ներս մտնելով , չ'եմ գիտեր , ինչ կ'ընէիք այս կնկան հետ . այնչափ վըր-դոված է որ , ըրածը չ'գիտեր :

— Որչա՛փ շարամիտ ես , Լիզ :

— Սա բարեմիտը նայէ , ի՞նչու բացիք դուռը , քեզի արդիլած չ'է՞ի :

— Քու ձայնդ լսել կարծեցի :

— Աղէ՛ , ստախօ՛ս , ես դրաւ կ'դնեմ որ դուն կ'ճանչնայիր տիկինը :

— Աստուած գիտէ , առաջին անգամն է որ տեսայ :

— Եւ այս գիշերուան հարցումները ինչ էր . կը կարծէք որ ես զանոնք մոռցած եմ . ժամը չորսին իր տունը պիտի երթամ , նայինք եթէ զիս խաբեց . կ'հասկնամ :

— Օրիորդ , ոչ ոք կ'իննայէք , միշտ գէշ կը խօսիք այլոց վրայ . մէյմ'ալ կ'ուզէք որ ուրիշները ձեզի համար բան մը չ'ըսեն . բայց եթէ այս պարկեշտ կնկան նեղութիւն մը տալ ուզէք , գիտցած եղէք որ կ'բարկանամ ձեզի :

— Օ՛ , ի՞նչ մեծ կորուստ , պարոնք պիտի բարկանայ . երկու բնիոն չ'արժող եւ

ինքզինքը համեստ կեղծող կնկան մը հետ իմ տանս մէջ տեսնամ, և տակաւին ձայն չհանեմ: Ես աղէկ դիտեմ որ, ամէն տեսակ տարփածուներ ունիք, սակայն չեմ ուզեր որ անոնք իմ տունս գան: Ահ, սակարգուած կանայք, անա՛մօթ ժպիւրհներ, կը կարծեն որ ամենայն ինչ ներելի է իրենց. պէտք է որ ծանակ և խայտառակ ըլլան, իրենց պարզամիտ էրիկները խաբէնուն համար. գոնէ ինծի պէս օրիորդ մը իր տիրուհին է և ազատ է ուզածն ընելու:

Մինչդեռ օրիորդ Լիզ կը խօսէր, միւս կողմէն Կիւսթավ Լիզին բերած հագուստը կը հագնէր, որոնք պարահանդիսի անդրավարտիք մը, ձմեռային բաճկոն մը և զինակրի մը կօշիկներն էին:

— Օլիվիէ՞ն տուաւ այս հագուստները, հարցուց վերջապէս Կիւսթավ:

— Ո՛չ, ձեր բարեկամը հոն չէր, մինակ Պէնօան տեսայ, այն տուաւ ինծի այս ծրարը. ո՛րչափ ալ ապուշ ծառայ ունիք:

— Ուրեմն չեմ գարմանար:

— Հա՛, հա՛, հա՛, այս ծաղրելի և կարծ հագուստով, գիւղի փեսայի մը կ'նմանիք:

— Կերեւայ թէ անպիտանը իր հա-

գուստներէն մէկը խրկեր է ինձ, եթէ կամաւ ըրած է այս խաղը, պիտի տուժէ : Ի՞նչ ընեմ հիմա, օրիորդը կը բարեհաճի՞ ինծի կառք մը գտնելու :

— Այո՛, պարոն, միանգամայն կը տեսնամ թէ տիկին Տիւպուրկ գրան առջեւ ձեզ կ'սպասէ :

Լիզ վար իջաւ և անմիջապէս կառքով մը վերադարձաւ :

— Մնայք բարեաւ, օրիորդ :

— Երթայք բարեաւ, չարագործ, է՛հ, այդպէս առանց զիս գրկելո՞ւ պիտի մեկնիս :

— Ինծի դէմ բարկացած ես կարծեցի, եկուր ուրեմն, Օլիվիէին տանը հասցէն գիտե՞ս :

— Այո՛ գիտեմ :

— Լաւ ուրեմն, հոն եկուր զիս տեսնելու համար :

— Բայց ասանկ երիտասարդներուն քով ես ի՞նչ գործ ունիմ, աղէկ չ'են ըսեր ինծի . . . ինչ և իցէ կ'գամ :

Կիւսթավ գրան քով սպասող կառքին հեծնալով, դէպ ի Օլիվիէին տունը համբայ ելաւ :

ԳԼՈՒԽ ԺԲ.

ՀԱՅԿԵՐՈՅԹ ՄԸ

Օլիվիէ , կանխաւ իր ծնողքը կորուսած ըլլալով , դեռ պատանեկութեանը մէջ իր գործքերուն տէրը կը գտնուէր . կը սիրէր խաղը , գինին և կիները : Կ'ծառայէր պաշտօնատան մը մէջ՝ ուր կանոնաւորապէս դէպ ի ամսոց վերջերը կ'շարունակէր (ամսական առնելու համար) : Եւ երբոր ձեռք անցնէր իր ստակը , ալ այնուհետեւ ութ օր չէր տեսնուեր : Այս բացակայութեանը համար ստէպ կը յանդիմանէին զինքը , որովքիչ մ'ատեն լաւ կ'կատարէր իր պաշտօնը :

Կիւսթավ կառքէն վար իջած ժամանակ , Օլիվիէ վայն պատուհանէն տեսաւ , եւ բարձրաձայն ծիծաղելով իւր բարեկամին դէմն ելաւ :

— Բարեկամ , ըսաւ Կիւսթավ , ի՞նչ կայ որ կը խնդաք :

— Աս ինչ անշնորհք վիճակի մէջ ես Կիւսթավ . հայելւոյ մէջ նայէ մէյմը . եկուր

այսպէս Բալէ - Բօայեալը շրջան մ'ընենք .
նոր ճամբորդ մը պիտի կարծեն զքեզ :

— Սա անպիտան Պէնօան խրկեց այս հա-
գուստը : Ուր է նայիմ, Պէնօա :

— Հոս եմ, պարոն :

— Ապուշ, ինչո՞ւ քու հագուստդ խրկե-
ցիր ինձի :

— Ահ, պարոն, սխալմունք մ'եղաւ . Փա-
րիզ մտած ժամանակս Պ. գնդապետէն չը-
ճանչցուելու համար, ձեր հագուստը հա-
գած էի : Նաև ձեր տափառն ալ հագնիլ
կ'ուզէի, բայց չ'կրցայ մէջը մտնալ :

— Զիարդ և իցէ . յամհետէ ջանա՛ որ
ասանկ անվայել բաներ չ'ընես : Իմս սիրելի
Օլիվիէ պէտք է որ հիւրընկալես զիս : Բեռ-
ւոյս աչքին երեւնալէ յառաջ կ'ուզեմ որ
մոռնայ զիս ամուսնացնելու նպատակը . Օ-
լիվիէ, շատ պիտի խնդաս եթէ գլուխս ե-
կած բաները պատմեմ քեզի . հա՛, աղէկ
միտքս եկաւ, ձիերը ծախեցի՞ր :

— Շատո՞նց :

— Գոնէ լա՛ւ գնով :

— Է՛հ, գէշ չէ . ատոր հաշիւը վերջը
կը տեսնենք . առ այժմ, հագուէ, և եր-
թանք ճաշելու :

— Ո՛չ, ես ցորեկը դուրս ելլալ չեմ ուզեր :

— Ուրեմն շա՞տ կը վախնաս քեռիէդ :

— Չեմ ուզեր քեռւոյս բարկութիւնը գրգռել, վասն զի շատ խստաբարոյ է : Պէ՛տտա, կրնա՞ս մեղի համար կերակուր բերել :

— Կ'բերեմ, բայց կը վախնամ որ ճամբան քեռինիդ կ'տեսնայ :

— Սա հին լօղիկը հազիր, սա մեծ փեղոյրն ալ աչքբրուդ վրայ ա՛ռ, ահա սասանկ ծեր հրէի մը նմանեցար. շուտ ըրէ լաւ խոհարարի մը քով գնայ :

Կիւսթավ իւր բարեկամին հետ մինակ մնալով, կ'պատմէ անոր իր դիպաց մէկ մասը. սահելով սակայն այն կէտը որ տիկին Պէրլիի կը վերաբերէր : Մեր երիտասարդը, թէև անխորհուրդ, սակայն գիտէր գաղտնապահ ըլլալ, երբ խնդիրը ազնուական եւ պատուաւոր կնկան մը վրայ է : Այս մասին Պ. Կիւսթավ շատ տարբեր էր այն անձնագով երիտասարդներէն, որր ամենուրէք կ'պարծին իւրեանց գործերը. բայց պէտք չ'է հաւատ ընծայել այսպիսեաց խօսքբրուն. քանզի անոնք որ աւելի

կ'գովեն զիրենք, միշտ քիչ յաջողութիւն
գտնողներ են : Ստուգիւ աւելի շատագո-
վելի չէ՞ մեր երիտասարդը քան այն որ
իւր տենչանաց զիջանիլ չ'ուզող կին մը կը
ջանայ անպատուել : Այսպիսի մարդիկ շատ
են աշխարհիս մէջ : Անհաստատութիւնը,
թեթեւամտութիւնն եւ անմտածութիւնը
կրնայ ներուիլ քայց կեղծաւորութիւնը,
զրպարտութիւնը վատ և խարդախ մարդ-
կանց մոլութիւնն է :

Պէնսա, ծաղարարի մը, ոստրէվաճառի
մը և խոհարարի մը հետ վերադարձաւ :

— Օ՛ն, ըսաւ Կիւսթավ, այս ան-
գամ փառաւորապէս խնճոյք մ'ընենք, քայց
ուրիշ անգամ խնայողութեամբ վարուինք :

— Բարեկամ, կ'ըսէ Օլիվիէ գաւաթ մը
զինի տնկելով, գեղեցիկ դրացուհի մ'ու-
նիմ, որուն փանդեռի դաս կ'տամ, և ե-
րաժշտութիւնը շատ սիրելուն համար, ստէպ
նուագահանդէսներու կ'տանիմ :

— Նուագահանդէս, կ'ըսէ Կիւսթավ,
ասի իմ ուղած բանս է, դու գիտես որ ես
լաւ քնար կ'զարնեմ, հետդ տար զիս բա-
րեկամ :

Ճաշէն յետոյ, Կիւսթավ Սանթիէ փողոցը

երթալով Պ. Պէրլիի տունը հարցուց : Ինչ մ'ատեն դրան առջեւ պատեցաւ . ժիւլին տեսնելու համար պատուհանները կ'դիտէր , բայց մէկը չ'տեսաւ :

— Եթէ դիտնայ որ ես դրան առջեւ կը շրջագայիմ , կ'ըսէր մտքէն , հնարք մը կը գտնայ դուրս ելլելու : Ես չ'եմ կրնար ներս մտնալ , որովհետեւ իմ ներկայութիւնս անոր վիշտերը կ'նորոգէ :

Այս կերպով շատ օրեր անցան . կիւսթավ միայն գիշերները դուրս կ'ելլար , Սանթիէ փողոցը շրջագայելու : Իսկ Օլիվիէ առտուն պաշտօնատուն կ'երթար , փեղոյրը կը բանար , յերեկոյին՝ փանդեռի դասը կ'տար իր դրացի սիրուհւոյն : Օլիվիէ իր թոշակին քառօրդը միայն կ'ստանար , զի միւս երեք քառօրդները պարտատէրներու մէջ բաժնուած էին :

Կիւսթավ տեսնել սկսաւ , իր քսակին յատակը . բայց տակաւին կը յուսար ձիւրուն ստակը առնուլ : Մանաւանդ արդէն շատ ակնտածական նամակ մը գրած էր զրնգապետին որուն մէջ այսպէս կ'մեկնէր .

« Տիկին Պէրլիի վրայ ունեցած սէրս այնպիսի սաստիկ և հրապուրիչ կերպ մ'էր որ

վերջապէս ստիպեց զիս անխորհրդարար նորա սենեակը մտնելու . սակայն և այնպէս պէտք է խոստովանիլ թէ տիկինը չուզեց երբէք մասնակցիլ իմ յանցանքիս :»

Կիւսթավ չէր կարծեր որ քեռին դիւրախար ըլլայ , իր այս ստախօսութեանը . բայց սակայն կ'պարտէր ջատագովել զտիկին Պէրլի , և ստուգել ինչ որ սա բտած է իր էրկանը :

Օր մը Օլիպիէի մեկնելէն , յետոյ դուռը զարնուեցաւ : Նորեկը օրիորդ Լիզն էր :

Փոքր աղջիկը վարդագոյն փեղոյր մը , զարդարուն շրջագգետ մը և աղնիւ ցփսփ մը հագած եւ այնչափ պճնեալ էր , որ տեսնողը չէր կրնար հաւատալ անոր թափշուհի ըլլալուն :

Փարիզի մէջ ոչ ինչ այնքան պատրիշ է այլ միայն արտօքին երեւոյթը : Տեսարանի մը մէջ երկու մարդկան միջեւը նստած կ'ըլլար , որոնց զարդարանքը միևնոյն է . ուրեմն իրենց հարստութիւնն ալ քիչ տարբերութեամբ հաւատար է , ոչ երբէք . մէկը նախարար մ'է , իսկ միւսը ստորին ծառայ մը :

Ինչ ցաւալի բան , թէ մարդիկ չեն կր-

նար գնել գուշակիչ գործիք մը որպէս կը
գնեն թաշկինակ մը : Համբերութիւն . թե-
րեւս կ'ըլլայ նոյն օրը :

— Ահաւասիկ , պարոն , ըսաւ աղջիկը ,
ձեզ տեսնելու եկայ , կ'տեսնաք որ խոստ-
մնապահ եմ ես :

— Ստուգիւ , սիրելիդ իմ Լիզ , ճիշդ
յարմար ատեն եկար , զի ես տխուր խոր-
հըրդածութիւններ կ'ընէի :

— Խորհի՛ւ , կարծեմ առաջին անգամն է
որ կ'ընէք :

— Է՛հ , ինչ օգուտ , ծերոսնալս կ'զգայի :

— Քսան և մէկ տարեկան ծե՛ր :

— Ինչ և իցէ , այսօր հոս կեցիր , ըն-
տիր կերակուր մը կ'պատրաստենք , Օլիվիէ
բարեկամէս մի՛ քաշուիր :

— Նախամեծար կ'սեպէի ձեզի հետ մի-
նակ ըլլալ , բայց քանի որ անոր տունն ենք :

— Ո՛րչափ գեղանի ես Լիզ , մօտեցիր
քիչ մը :

— Թողէք պարո՛ն , Պէնօան մեզ կ'դիտէ :
Հա՛ , մօրաբրոջս այցելութիւն մը պիտի տա-
յի , ներեցէք , կերակուրէն յառաջ երթամ ,
չուտ կ'գամ :

— Գնայ , բայց մի՛ ուշանար :

Լիզ գուրս ելածին պէս, Կիւսթալ կան-
չեց իր ծառան .

— Պէնօ՛ւ, պէտք է այսօր համադամ
կերակուրներէ սեղան մը պատրաստել մե-
զի, փոքր աղջկունք շատ կ'սիրեն անուշա-
համ կերակուրները . ես ալ քիչ մը փոքր
աղջկանց ճաշակը ունիմ :

— Տէր իմ, եթէ քիչ մը կերակուր գրա-
նաք շնորհակալ եղէք :

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզես :

— Արդէն հինգ կերակուր պարտք ու-
նինք խոհարարին, առանց այս պարտքը
վճարելու կերակուր չ'պիտի տայ : Տակաւին
իմ կերածներս ալ զատ :

— Ինչո՞ւ համար ասիկա չ'ըսիր Օլիվիէի :

— Պ. Օլիվիէ միշտ ձեզի կ'խրկէ զիս երբ
խնդիրը ստակի վրայ է :

— Ի՞նչ . իմ քսակս անսպառ դրամա-
տո՞ւն մը կարծեր է, շատ առնելիք ունիմ
ես անկէ, ձիերուն ստակը դեռ չ'առինք :
Ոտքի ձայն կայ, կարծեմ ան է :

Սաուգիւ Օլիվիէ իր դրացի սիրուհւոյն
քովէն վար իջնալով, ուրախ դէմքով մը
ներս մտաւ :

— Աղէկ որ եկար, ըսաւ Կիւսթալ, բայց

ի՛նչ ունիս , ի՛նչ ցնծում երես , կ'երեւայ
թէ թոշակդ առեր ես :

— Ո՛չ բարեկամ , անանկ բան մը չ'տե-
սայ . իմ ուրախութիւնս սա է որ , դրա-
ցուհւոյս քովէն կ'գամ հիմա , ասի շատ
բարեբարոյ կին մ'է , բայց ոչ թէ ան-
ուանարկ :

— Է՛ , վերջապէս :

— Վերջապէս , կերակուրի հրաւիրեցի ,
պիտի գայ հիմա :

— Վա՛չ , շատ լաւ , մեր Լիզն ալ պիտի
գայ , քառակուսի սեղան մը կ'կազմենք ,
Սակայն պէտք է լաւ կերակուրներ պատ-
րաստել :

— Ես ալ ասոր համար քեզի եկած էի .

— Եթէ ոչ ես քեզի պիտի գայի ստակ
ուզելու համար , որովհետեւ խոհարարը
չուզեր կերակուր տալ առանց պարտքեր-
նիս վճարելու : Օ՛ն , գնայ հաշիւը դոցէ
և նորէն կերակուր ապսպրէ :

— Հաշիւը դոցե՛մ , բայց ինչո՞վ :

— Միթէ ձիերու ստակը չ'ունի՞ս :

— Ո՛հ , իմն խեղճ կիւտիալ , այս խըն-
դիրը տակաւին համարձակած չ'էի քեզի
յայտնելու . բայց , բարեկամ , յոյսդ կտրէ

անկէ , ան ստակները շատոնց հատաւ :

— Ի՞նչ ըրիր , խա՞ղի մէջ կորուսիր :

— Այո՛ , դերձակիս վճարելի տոմսակ մը ունէի , Ձեր գումարը կրկնապատկել ուզեցի :

— Օ՛ն անդը , լաւ կրկնաշահ մը ըրեր էք : Օլիվիէ , դուն չ'պիտի զգաստանաս :

— Բարէ՛ , եթէ վաստկած ըլլայի , դու հիմա չ'պիտի կշտամբէիր զիս :

— Է՛ , ի՞նչ ընենք հիմա , իմ քովս ստակ չ'մնաց :

— Իմ քովս բնաւ չ'գտնուիր , ի՞նչ ընենք ուրեմն այս տիկիններուն . խեղճ դըրացուհիս ինծի յայտնած էր թէ շատ կը սիրէ շահերէն զինին :

— Հը՛ , շատ շնորհակալ թող ըլլայ , եթէ կրնայ գտնալ սլարդ գինի մը : Բարեկա՛մ , այս կրճիմէն աղատելու համար պէտք է հնարք մը մտածել , Պէնսօ՛ա , արդեօք քիչ մը պահեստի ստակ ունիս :

— Այո՛ ունիմ :

— Արդարեւ , դու շատ սիրուն տղայ մ'ես Պէնսօա , գրեթէ օ՞րքան ունիս :

— Կարծեմ . . . բոսն --- ի մը չափ :

— Կորսուէ՛ , ապուշ , ես ալ բոսն մը կար-

ծեցի : Գոնէ հնարագէտ ալ չես որ կարենաս այս գործը ի գլուխ հանել :

Օլիվիէ կը շրջէր սենեկին մէջ , ոտքը զարնելով և անիծելով զքուէն և զկրկնաշահ : Կիւսթափն ալ խորագոյն կ'մտածէր : Իսկ Պէնօա , անշարժ երկու երիտասարդաց առջեւ , կ'սպասէր անոնց հրամանները , զորս պիտի հաճին իրեն տալու : Յանկարծ Կիւսթափի դէմքը փայլելով .

— Բարեկամ , ըսաւ Օլիվիէի , վերջապէս գտայ , լաւ սեղան մը պիտի կազմենք , բայց աղէկ մը չեմ գիտեր թէ ինչպէս պիտի վճարենք ստակը , սակայն վճարման կերպը ուտելէ յետոյ կ'խորհինք : Ասկէ վեց ամիս առաջ , կերակուր ուտելու համար կնկան մը ճաշարանը կը յաճախէի , այս սիրելի տիկինը , երիտասարդները շատ կ'սիրէր , հետեւաբար երեսս նայելով կը ժըպտէր և մեծ յարգանօք կ'խօսէր հետս . և ամէն ստակ տալուս « ինչո՞ւ կ'աճապարէք , վերջը տուէք » կ'ըսէր . յայնժամ ստակ ունենալուս համար , չ'կրցի ասկէ օգուտ քաղել . բայց հիմա որ կարօտութիւն ունիմ անոր հաւատարմութեանը , ուստի շուտով քովը կ'վազեմ , և « Տիկին , կ'ըսեմ , այսօր

նոր գիւղէն եկայ, քանի մը բարեկամներու հացկերոյթ պիտի տամ:» Վստահ եմ որ բարի տիկինը, այս պարագայիս մէջ ոչ ինչ պիտի զլանայ յինէ:

— Կեցցե՛ս բարեկամ, շատ յարմար է այս գիւտդ: Ես ալ անուշարարի մը քեռաղջիկը կ'ճանչնամ, որուն հետ քիչ մը բարեկամական հաղորդութիւն ունիմ, ասոր խանութը կ'երթամ, յուսով եմ որ պիտակներ և շաքարեղէններ պիտի առնեմ:

— Օ՛ն, աս ալ գէշ չ'է. աճապարենք ուրեմն մեր սիրուհեաց կոչունքին համար պէտք եղածը տնօրինելու:

Երկու երիտասարդները դուրս ելնելու վրայ էին, Պէնօա կեցուց զանոնք:

— Պարօններ, կարծեմ ձեր հացկերոյթին համար տակաւին բան մ'ալ կ'պակսի:

— Ի՞նչ է նայինք:

— Գինի:

— Ա՛յ, աղան իրաւունք ունի, գլխաւոր բանը աս էր. Օլիվիէ, կ'ճանչնաս նաեւ գինեվաճառի մը կլինը կամ քեռաղջիկը:

— Ո՛չ, բարեկամ:

— Սակայն խրախ մը դուարթագին չ'ըլլար առանց գինիի:

— Գարեջուր ծախող մէկը կ'ճանչնամ ,
գինիի տեղ գարեջուր առնենք չ'ըլլա՞ր , կ'ը-
սենք որ , ասիկա խիստ ազնիւ գինի մ'է :

— Անոնք չ'են խաբուիր , բարեկամ :

— Կամ թէ քան ալ կրնանք առնել :

— Որթի միտով քան չ'իմուիր :

— Ա՛հ , Կիւսթավ , մտքիս բան մ'եկաւ ,
գինի պիտի ունենանք , պէտք է որ ինծի
ձգես Պէնօան :

Կիւսթավ , իր ծառան Օլիվիէին քովը թող-
լով , ուղղակի խոշոր մայրիկին ճաշարանը
վազեց : Օլիվիէն ալ ըստ իւր նպատակին ,
խիստ երկայն թիկնոց մը հագաւ , մազերը
օծեց և լաւ սանտրեց . քթին ծայրը կար-
միր քսեց , գլուխը փոքր և սրածայր փե-
ղոյր մը դրաւ , և ձեռքն ալ խորագան մը
առնելով , հայելիին առջեւ ջանաց իրեն
տալու անոպայ և պարզամիտ անգղիացիի
մը դէմքը :

— Միթէ պարոնը կատակերգութի՞ւն
պիտի խաղայ , ըսաւ վերջապէս Պէնօա , որ
ասլշած կ'դիտէր տիրոջը բարեկամը :

— Ահա ես հագուեցայ , Պէնօա , կար-
դը քուկդ է :

— Ի՛նչ , պարոն , զի՞ս ալ ծպտել կ'ուզէք :

— Լուէ՛ և հնազանդէ՛ , օ՛ն , հագի՛ր սա հին կաշիէ վարտիքը :

— Պարոն շատ նեղ է աս , շեմ՝ կրնար մէջը մտնալ :

— Ձանք ըրէ քիչ մը , կ'մտնաս , ջանքը ամէն ինչ կ'կատարելագործէ . առ սա կարմիր բաճկոնը և այս դեղին թիկնոցը , սա գտակն ալ գլուխդ դիր :

— Պարոն ասոնց մէջ կ'խղդուիմ ես :

— Աւելի աղէկ , մեղի ալ խղդուածի պէս դէմք մ'ունենալ պէտք է : Պէնօա՛ , ինձի մտիկ ըրէ , որ սխալ բան մը չ'ընես : Ես Միլօրտ մ'եմ , դուն ալ իմ սպասաւորս ես :

— Միլօրտ ի՞նչ ըսել է :

— Միլօրտ , հարուստ անգղիացիներուն կ'ըսուի , ասոնք մեր յիշատակարանները , թատրոնները , և աղջիկները տեսնելու համար Փարիզ կ'գան . դիւրաւ կը ճանչցուին ասոնք . փողոցներու մէջ՝ իրենց այլանդակ և կոպիտ կերպարանքէն , խաղի մէջ՝ իրենց հայհոյանքէն , աղջկանց քով՝ իրենց անգղիական ոսկիներէն :

— Այո՛ պարոն , ես անցեալ օր փողոցին մէջ երկու հատ տեսայ ասկէ . որոնք երկու աքաղաղներու կռիւր տեսնելով , ու-

րախուժենէ կ'լային . քանզի իրենց երկիրը կ'յիշեցնէ եղեր այս կռիւր :

— Ահա այն անգղիացիներուն պէս , քեզի հետ գինեվաճառի մը խանութը պիտի երթանք , եթէ քեզի խօսին , միմիայն « Ես » (այո) պիտի պատասխանես :

— « Ես » . ասիկա շատ դիւրին է պարոն , կրնամ մտքս պահել :

— Ամենը այս չ'է , զքեզ գինեվաճառին խանութը թողով՝ ես հոս պիտի գամ , և մինչեւ իմ գալուս պիտի սպասես . եթէ առանց մեր թոյլտուութեան տուն վերադառնաս կամ թէ մեր հասցէն իմաց տաս , գիտցիր որ յիսուն գաւազանի հարուած պիտի ուտես . հասկցար :

— Այո՛ պարոն հասկցայ . չ'պիտի վերադառնամ :

— Ահա ասանկ : հիմա եկուր նայիմ ետեւէս :

Օլիվիէ և Պէնտա տունէն դուրս ելան . խեղճ տղան իր կաշիէ վարտիքովը հազիւ հազ կ'քալէր և իր մտքին մէջ առած դասը կ'ոերտէր . միանգամայն գաւազանի հարուածները և անգղիական ձեւերը շատ կը նեղէին զինքը :

Ճամբան կառք մը վարձելով, կեղծ և խառնախօս անգղիացին պատուիրեց կառավարին զիրենք Փարիզի լաւ գինեվաճառի մը խանութք տանելու : Կառապանը սկսաւ մտրակել իր ձիերը եւ քիչ ատենէն գինետան մ'առջեւ կանգ առին : Օլիվիէ վար իջաւ, եւ փորը ուռեցնելով խանութէն ներս մտաւ : Եւ որովհետեւ վաճառականները շատ կ'սիրեն օտարներու հետ առուտուր ընել, միւրտին բոլորտիքը ժողվեցան :

— « Ի՞նչ եու բլիզ » (եթէ կ'հաճիք) լաւագոյն գինի կ'ուզեմ :

— Միւրտ, ամէն տեսակ լաւ եւ հին գինիներ ունինք :

— Շատ հին և աղէկը կ'ուզեմ, գնոյն չեմ նայիր :

— Գոհ պիտի ըլլաք միւրտ, քա՞նի շիշ :

— Ինք շիշ դուրս և երեք շիշ շա՛քանկ :

— Այո միւրտ, փրփրած շա՛քանկ :

— « Այ վիլ » (կ'ուզեմ) որ խիցը երեսուցատքելու է :

— Առիքը անգամ կը ցատքի, Միւրտ :

Գինեվաճառը տասներկու շիշ գինին կառքին մէջ դնելէ յետոյ հաշուեցոյցը ներկա-

յեց միլօրտին , որն որ գնոյն վրայ առանց
դժուարութիւն մը ցուցնելու և առանց իր
գրպանը որոնելու .

— Պարոն վաճառական , ըսաւ , քսակս
պանդուկը մոռցեր եմ , ձեր ծառաներէն
մին հետս խրկեցէք որ այս փոքր հաշիւը
գոցեմ :

— Հոգ չէ միլօրտ : Ֆրանսօ՛ւա , այս անգ-
ղիացի պարոնին հետ գացէք , եօթանա-
սունուհինգ ֆրանք պիտի տայ ձեզի : Մի-
լօրտ կ'աղաչեմ մեզ չ'մոռնաք :

— Ծատ աղէկ , պարոն վաճառական ,
« կուտ մօրնինկ » (բարի լոյս) . երթանք
Պէնօա — սօ՛ն :

Օլիվիէ՛ հրամայեց կառավարին Ծանդ - Է -
լիզէի կողմը երթալու : Քիչ մը ժամանակ
երթալէ յետոյ , յանկարծ կեղծ միլօրտ
ձեռքը ճակտին զարկաւ , իբր թէ խիստ
կարեւոր բան մը մոռցեր է :

— Բարեկամ , ըսաւ Ֆրանսօաի , գլխա-
ւոր բանը մոռցանք , ինձի վեց շիշ ալ Սպա-
նիոյ գլինի պէտք էր , ծառայիս հետ գացէք
զանոնք ալ միլօրտներու պանդուկը բերէք :

Գինեվաճառի մանչը Պէնօա - սօնին հետ
մէկտեղ գացին : Օլիվիէ պատուիրեց կա-

ուսմանը զինքը Սէն-Մարթէնի կողմը տանելու : Հոն , կառքէն վար իջաւ և գինիներու կողովը բեռնակիր տղու մը տալով կիւսթափին քովը վերադարձաւ :

— Ի՞նչ սատանութիւն բանեցուցիր այս գինիները ձեռք բերելու համար , հարցուց կիւսթափ :

Օլիփիէ պատմեց իր բարեկամին իւր ծպտման և ճարտիկութեան յաջողութիւնը :

— Գիտես Օլիփիէ , ըսաւ կիւսթափ որ իւր բարեկամին հնարագիտութեանը վրայ այնչափ դո՛հ չէր երեւար , այս ըրած բանդ բոլորովին անվայել է . ծպտիլ եւ առանց ստակ վճարելու գինի բերել :

— Ինչո՞ւ , ստակը պիտի վճարեմ , միթէ գրաւ տալս ասոր ապացոյցը չէ՞ :

— Ի՞նչ աղէկ գրաւ , խեղճ Պէնօա :

— Բարեկամ որչափ ալ խեղճ և ապուշ ըլլայ , քսան տարեկան մանչ մը 75 ֆրանք կ'արժէ :

— Բայց կ'մտոնէ զմեզ :

— Անկարելի է , ես անոր դասը տուի . ժի վախնար բարեկամ , ձեզի կ'խոստանամ որ ամսականս առած ատեն կ'երթամ կ'ազատեմ տղան : Գո՛ւն ինչ ըրիր նայինք :

— Ես իմ դերս լաւ կերպով կատարեցի . խիստ ընտիր կերակուր մը պիտի գայ . բան մը պակաս չ'է . ստակը տալ ուզեցի , բայց սիրելի տիկինը մէկ ամիս վերջը վճարելու ստիպեց զիս :

— Ա՛հ , կիւսթավ , եթէ ասանկ տասնու մէկ տիկին եւս ունենանք , տարի մը աղէկ կ'ապրինք :

— Օլիվիէ , կատակը մէկդի , սեղանը կարգադրենք , հիմա տիկիները կ'գան : Ա՛հ , որչափ փցուն ես , պնակ մը դնել չես գիտեր : Ի՞նչ պիտի ըսեն մեր անուշիկները , երբ տեսնան թէ մեզի ծառայելու համար սպասաւոր մը չ'ունինք :

— Ի՞նչ պիտի ըսեն . ուրախութեան մէջ ազատ ըլլալու համար մեր մարդիկը խըրկած ենք կը կարծեն , եւ ասկէ դո՛հ ալ կ'ըլլան :

— Օլիվիէ , դուն ամէն բանին աղէկ կողմը կը տեսնես . բայց ես կ'վախնամ որ սա անմիտ Պէնսան սխալ բան մը կ'ընէ :

— Լուէ՛ , դուռը զարկին :

— Յառաջ էմքէն նայէ , կերակո՞ւրն է :

— Ո՛չ , դրացու հիս է :

Դրացի տիկինը ներս մտնելով , ուրիշ ե-

րիտասարդ մը տեսածին պէս, պարսաւեց
զինքը իր անպատեհութեանը վրայ: Բայց
այս պարոնները ապահովեցին զինքը թէ
քաղաքավարութեամբ պիտի վարուին, եւ
մանաւանդ ուրիշ օրիորդ մ'ալ պիտի գըտ-
նուի: Նոյն պահուն օրիորդ Լիզն ալ գա-
լով, ընտիր կերակուրներէ բաղկացեալ սե-
ղանի մը բոլորտիքը քառակուսի բազմեցան:

Այս պարոնները և այս տիկիները ի-
րենց զուարճութեան մէջ թողլով, մեք խեղճ
Պէնօա - սօնի գլխուն եկածը պատմենք:

Պէնօա - սօն կաշիէ գլխարկին և Օլիվիէին
վրայ անէծքներ կարդալով, Ֆրանսօայի հետ
միատեղ խանութ դարձան:

— Միլօրաք գինիէն գոհ չ'եղա՞ւ, հար-
ցուց վաճառականը Պէնօային:

— «Ես» պատասխանեց վերջինը:

— Ո՛չ պարօն, ըսաւ Ֆրանսօա, միլօրաք
տակաւին գինիին համը նայած չ'է. բայց
ճամբան միտքը եկաւ թէ իրեն վեց շիշ ալ
Սպանիոյ գինի պէտք է եղեր:

— Վեց շիշ Սպանիոյ գինի. բայց ո՞ր
տեսակը: Գիտէ՞ք պարօն սպասաւոր, ո՞ր
տեսակը կը սիրէ տէրդ. Մատէ՞րը, Քսէ-
րէ՞սը, Մալակա՞ն:

— « Ես , ես » :

— Հասկցայ , Մալաիկան է ուղածը . Ֆրանսոսա՛ , ա՛ն սա կողովը տար , հիմա փոխանակ 75 ի 93 ֆրանք պիտի առնես : Պ . Պէնօա - սօն , միջօրս հեռո՞ւ տեղ կ'ընակի :

— « Ես : »

— Միջօրաներու պանդոկը , ըսաւ Ֆրանսոսա կողովը առնելով . օ՛ն , բալեցէք պարոն Պէնօա - սօն :

Պ . Պէնօա - սօն ալ ինչ ընելիքը չ'էր գիտեր . որովհետեւ Օլիվիէ գաւազանի հարուածներու սպառնալեօք արդիլած էր իրեն տունը ցոյց տալու . ըստ որում Ֆրանսոսաի բան մը չ'պատասխանեց և կոթողի մը պէս փողոցին մէջ տեղը կեցաւ :

— Արդեօք այս ծառան համբան մոռցե՞ր է , ըսաւ վաճառականը համբերութիւնը հատնելով , ո՞ւր է միջօրաներու պանդոկը բարեկամ :

— « Ես , ես : »

— Կրողը տանի սա է-երը , կ'երեւայ թէ այս տղան գաղղիերէն չ'հասկնար . Ֆրանսոսա , կարծեմ մեծ միջօրաները Օթէլ Մէօրիսի կ'իջնեն , թերեւս աս ալ հօն ըլլայ :

Շուտ ըբէ՛ պարոն Պէնօա - սօնի հետ Մէօ -
ըիսի պանդոկը դնայ ,

Ֆրանսօա փողոցին մէջ ծառան հռելով ,
մղելով ոգեսպառ Մէօրիսի պանդոկը կու -
գայ , Հոն իւր լուսպահ ընկերին նշաններ
ընելով տիրոջը սենեակը կը հարցնէ : Պէ -
նօա - սօն շատ մը է - եր կ'շարայարէ :

Գինեվաճառի տղան պանդոկապետին կը
հարցնէ .

— Ո՞րն է միջօրտին սենեակը :

— Պանդոկին մէջ քսանի շափ Լօրտեր
կան , ո՞րը կ'հարցնէք դուք :

— Այս ծառային տէրը կ'փնտռեմ , ըսաւ
Ֆրանսօա Պէնօան ցուցնելով :

Պանդոկապետը Պէնօան աչքէ անցնելով .

— Երբէք այդպիսի մէկը տեսած չեմ ,
ըսաւ :

Ֆրանսօա կատղած և պտտելէ ձանձրա -
ցած առջեւը ձգեց Պէնօան և առանց աչ -
քէն հեռացնելու նորէն խանութ վերա -
դարձաւ :

Խանութպանը շատ դայրացաւ Ֆրանսօաի
դէմ և սկսաւ դաւաճանէ մը խարուած ըլ -
լայր իմանալու նաև ըսելու թէ ինչպէս ա -
մէն տեղ նոյնպէս անգղիոյ մէջ ալ գողեր

կան : Հուսկ ուրեմն , ճշմարտութիւնը երեւան հանելու համար անգղիերէն գիացող պարոնին մէկը կանչեց . բայց ի զուր աշխատեցին գաղղիերէն և անգղիերէն հարցումներով ծառայի բերնեն տեղեկութիւն մ'առնուլ . զի նա իր երէն զատ ուրիշ խօսք չէր գիտեր :

Գինեւաճառը երբ կ'ուղէր Պէնօան բանտարկել , յանկարծ գնդապետ մը խանութէն ներս մտաւ . Պէնօա , գնդապետ Մօրանվալը տեսածին պէս բացաւ իր լեզուն , գոչեց լալով և նորա ոտքը ինկաւ :

Գնդապետ Մօրանվալ , իր գինեւաճառ բարեկամը այցելելու եկած էր : Վաճառականը արկածը պատմելով ստակը կը պահանջէր . գնդապետը որ կ'յուսար իր քեռորդիէն այսպիսի բան մը , Պէնօաի համար երաշխաւոր ըլլալով , գինիի ստակը վճարեց , և իր ծառային հետ միատեղ դուրս ելաւ :

ԳԼՈՒԽ ԺԳ.

ԴԱՐՁԵԱԼ ԽԵՆԹՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Մեր երիտասարդ պարոնները, Պէնսան
և իրենց պարտատէրները մոռնալով, եր-
կու գեռատի և գեղանի աղջկանց սեղա-
նակցութեամբ զիրենք վերջին ծայր զուար-
ճութեան և բերկրութեան անձնատուր ը-
րած էին : Կերգէին, կ'ինդային և ամէն
իրենց բերնին եկածը զուրցելով, մերթ ընդ-
մերթ իրենց սիրելեաց երեսը համբոյրներ
կ'տպէին . բայց ոչ աւելի ինչ : Զի նորատի
կանայք՝ երիտասարդաց յանգուզն ձեռ-
քերը յետս կ'մղէին :

Ինչպէս որ գինեվաճառը միլօրալին ըսած
էր, շամփանեայի խիցերը ձեղունը կ'ցատ-
քէին, գինին գաւաթներու մէջ կ'փոփրէր
և արդէն բորբոքած սրտերը ըմպելեաց ազ-
դու զօրութենէն ալ աւելի տաքնալու վը-
րայ էր, երբոր դրան շատ մը սաստիկ հար-
ուածներ հիւսթալի Բաքոսական մէկ երգը
ընդմիջեցին : Երիտասարդք, ապշած իրար

նայեցան . և օրիորդք սոցա անհանգստութեան պատճառը իրենց աչքերէն դուշակելու ջանացին : Դուռը երկրորդ անգամ զարնուեցաւ :

— Պարօններ , ըսաւ օրիորդ Լիզ , չ'է՞ք լսեր :

— Ապաքէն կ'լսեմք , բայց չ'եմք գիտեր թէ պատասխան տալու է , տարաժամ այցելութիւն մ'է աս :

— Ա՛հ , հասկցայ ես , կնիկ մ'ըլլալու է որ պարօնները տեսնելու եկած է : Ինչ որ ալ ըլլայ , ես պիտի բանամ դուռը . նայինք գոնէ գեղեցիկ է այս վախ պատճառող կիներ :

Օրիորդ Լիզ , որ շատ հետաքրքիր էր . հիւսթալի և Օլիվիէի աղաչանացը հակառակ գնաց դուռը բանալու :

Այս միջոցիս , բարձրաձայն հայհոյութիւն մը մինչեւ սեղան լսուեցաւ . փոքր աղջիկը փոխեց իր գիտաւորութիւնը եւ դողդղալով դէպ ի հիւսթալ ետ դարձաւ :

— Ա՛հ , Աստուած իմ , ծեր գնդապետի ձայնն է , ես աղէկ կ'ճանչնամ անոր ձայնը :

— Ա՛հ , աս առտու զիս փողոցը տեսած ըլլալու է , ի՞նչ ընենք հիմա Օլիվիէ :

— Ուզածին չափ թող զարնէ չենք բանար :

— Քեռինիդ այնչափ գէշ մարդ է որ ,
ըսաւ փոքրիկ դրացուհին :

— Ահ , աիկին հոգս չէ , բայց զիս բիրտ
եւ տգեղ աղջկան մը հետ ամուսնացնել
կուզէ : Կ'լսէ՞ք ինչպէս ուժգին կը զարնէ
դուռը . մտիկ ընենք , կարծեմ կ'խօսի :

— Պիտի բանա՞ք , պարոն չարածճիներ ,
եթէ ոչ դուռը պիտի խորտակեմ :

— Ահ , Աստուած իմ , ըսածին պէս կ'ը-
նէ , ըսաւ Լիզ գնդապետէն պահուելու
համար սենեկին մէջ յարմար տեղ մը փընտ-
ռելով . Կիւսթավ ճակատը կը շփէր և իր
քեռւոյն ձեռքէն ազատելու համար հը-
նարք մը կ'որոնէր . փոքր դրացուհին գըն-
դապետին ձայնէն կ'դողար որմէ այնչափ
կը վախնային իր ընկերները . իսկ Օլիվիէ
միտքը ամփոփելու համար անդադար գա-
ւաթները կ'պարպէր :

— Վերջապէս ասկէ ուրիշ ճար չ'կայ ,
պիտի պառկիմ , ըսաւ Կիւսթավ թիկնոցը ,
բաճկոնը և վզնոցը հանելով :

— Մեր առջեւը ասանկ պառկիլ , ի՞նչ
խայտառակ բան :

— Տիկիներ , այսպիսի պարագայի մը մէջ . տղայութիւնը ստակ չ'ըներ , ասկէ ի զատ ձեզի յարգանք ընելու համար վարտիքս չ'հանեցի :

— Հիմա ասանկ պարապ խօսքերուն տեղը չ'կայ , ըսաւ Օլիվիէ , ի՞նչ է միտքդ նայինք :

— Իբր թէ ես երեկուրնէ ի վեր անկողնոյ մէջ ծանր հիւանդ եղեր եմ , դուն ալ զիս կ'հոգաս :

— Լաւ հասկցայ . բայց այս տիկիները ինչ ընենք :

— Զանոնք ալ տեղ մը պահելու է :

— Այո՛ , բայց ո՞ւր . այնչափ մեծ դարան չ'կայ : Հա՛ , աղէկ միտքս եկաւ , ճեմիչը կ'պահենք : Եկէք տիկիներ , երկուքնիդ ալ հոս կ'սղմիք :

— Այ , ըսաւ գրացուհին , ի՞նչ ընենք ճեմիչին մէջ , հոտէն կ'խղզուինք :

— Ինծի համար հոգ չէ , ըսաւ Լիդ , ես կամաւ կ'երթամ , զի արդէն գնդապետին գալուստը խիթ պատճառեց ինծի :

— Տիկիներ կ'աղաչենք , ասիկա երկայնատե՛նուան համար չէ :

— Օ՛ն , քանի որ ստիպողական է , ճե-

միշը մանանք . բայց գոնէ , պարոն Օլիվիէ շիշ մը նարդոս տուր մեզի :

— Առէք տիկին , ահաւասիկ :

Երկու նորատի կիներ , կիւսթավին անկողնոյն ետեւը գտնուող ճեմիշին մէջ պահուրտեցան : Կիւսթավ՝ աչքերուն վրայ բամբակէ գտակ մ'անցուցած և վերմակին տակ ծածկուած ժամանակ , Օլիվիէ կրցածին չափ շուտով կերակուրի մնացորդները եւ պնակները թէ անկողնոյն տակ և թէ սենեկին մէկ անկիւնը վերցնելով , ձեռքը թաշկինակ մ'առաւ և խիստ յուզեալ դէմքով մը դուռը բացաւ :

— Ա՛հ , վերջապէս կրցաք որոշում տալ դուռը բանալու այնպէս չէ՞ . պարոն գիտէ՞ք թէ որչափ անպատեհ բան է ասանկ երկայն ժամանակ դուռը չ'բանալ :

— Պ . գնդապետ դուք ազատ էիք դըրան առջեւ չ'սպասել :

— Միթէ կ'կարծէիք որ կ'առնեմ կ'բալեմ . քանի որ ճանչցուցի ինքզինքս :

— Ես ալ ասոր համար չ'ուզեցի բանալ :

— Ի՞նչ համարձակութեամբ :

— Ձեր գուլթը չ'չարժելու համար :

— Թողէք այժմ այդ բարբաջանքը . քեռորդիս ս'ւր է նայիմ :

— Լուեցէ՛ք , կ'աղաչեմ պարոն կամաց խօսեցէք :

— Ի՛նչ ըսել կ'ուզէք , ես իմ քեռորդիս տեսնալ կ'ուզեմ :

— Պիտի տեսնաք հիմա Պ . գնդապետ . երկրորդ սենեակը եկէք , և կ'աղաչեմ ոտքերնուդ ծայրովը քալեցէք :

— Կ'ծաղրէ՞ք զիս , պարոն Օ.իվիէ :

— Ա՛հ , պարոն , ծաղրելու սիրտ ունիմ . սա խեղճ կիւսթափը , եկէք պարոն գնդապետ տեսէք թէ Ի՛նչ վիճակի մէջ է :

Գնդապետը անկողնոյն քով մօտեցաւ . որուն մէջ կիւսթափ երեսը չոր թուղով շքփած էր , որպէս զի դեղին և ահռելի ըլլայ գէ՛ւրը : Օ.իվիէ կիւսթափին ձեփուած երեսը տեսնելով , խնդալէ կ'իժալանար եւ զինքը զսպելու կ'ջանար :

— Ի՛նչ է հիւանդութիւնը , ըսաւ գընդապետը քիչ մը թերահաւատ դիմօք կիւսթափը քննելով :

— Հիւանդութիւնը , պարոն գնդապետ , ըղեղի ջերմութիւն կամ տենդ մ'է որ կ'ե .

ընկայ թէ շատ ժանտահոտ . և քնասակար
պիտի լինի :

— Ուրեմն իր տենդը բուժելո՞ւ համար
էր որ այս առտու անգղիացիի հադուստով
ծպտած գինի կորզելու ելաք :

— Բնաւ չեմ ընդունիր այդպիտի բան մը :

— Աղէ՛ , պարոն , այլ եւս չ'եմ հաւա-
տար ձեր խօսքերուն : Հիւանդի մը շամ-
բանեա՞ կ'տան :

— Ո՛չ պարոն . բարեկամս հողալու զօ-
րութիւն ստանալու համար անիկա ես խը-
մեցի :

— Սա խեղճ Պէնօան ինչու հոն թողու-
ցիք , եթէ ես չ'հասնէի տղան պիտի բան-
տարկէին :

— Պարոն գնդապետ , Սուրբ Վէնսան տը
Բօլ առանց յանցաւոր ըլլալու թիապարտ
եղաւ . Օրֆէ իր կնոջը համար գեհէն գը-
նաց . պարոն Պէնօան ալ իր տիրոջը հա-
մար չը կրնար բանտարկուիլ :

— Օրֆէ և Վէնսան տը Բօլ պէտք չ'է ,
պարոն Օլիվիէ դուք էք որ իմ քեռորդիս
զլխէ կ'հանէք . բայց ինչո՞ւ չ'խօսիր :

— Պարոն , ջերմէն ետքը վաղանցուկ
թմրութեան մը մէջ կ'լինայ :

— Ուրեմն սա երեսին վրայի բաները
ինչ է :

— Ոչինչ պարոն , տենդի արդիւնքն է :

— Բժիշկ մը կանչեցի՞ք :

— Ո՛չ տակաւին :

— Ի՞նչու , քանի որ բարեկամսիդ հի-
ւանդ է :

— Պարոն գնդապետ ստա՞կ ուր է . բը-
ժըշկին պատուիրած դեղերը ի՞նչով պիտի
առնենք :

— Շատ բան , ապրելու համար ստակ
չ'ունենալ , Ամսթ չէ՞ ձեզի , տէրութեան մէկ
պաշտօնատարը պիտի ըլլաք :

— Պարոն գնդապետ հիմա անոնք աչ
անկուտի են :

— Գացէ՛ք պարոն Օլիվիէ , բժիշկ մը
կանչեցէ՛ք :

— Բժի՛շկ մը , և ինչո՞ւ համար :

— Նորօրինակ հարցում , գացէք պա-
րոն , հասկնալ կ'ուզեմ թէ նայինք քեռոր-
դիս ձեր ըսածին պէս հիւա՞նդ է : Ահ ,
ասո՞նք ինչ են , ի՞նչ անկարգութիւն . սե-
ղանի տակ պնակներ , աստ և անդ զգեստ-
ներ , խիցեր :

— Կատու մ'ունիմ , ան ըրեր է :

— Սա սեկէ շմբրոցը ի՞նչ է, ձեր կատուին համար աթոռին տակը դրիք :

— Ա՛հ, Աստուած իմ, վերջապէս գտայ, իմ լուացարարիս է ասիկա, աս անտուգընթէ երկու ժամ փնտուեց . խեղճ Ֆանշէթ, կ'կարծէր թէ փողոցը ձգած է :

— Ձեր լուացարարը պողովատէ կղպանքով շմբրոց կ'գործածէ :

— Այո՛ պարոն գնդապետ :

— Լաւ : Շուտ բրէք պարոն, գացէք . ձեր բացակայութեանը ատեն ես կ'հսկեմ քեռորդիս :

— Հարկ չկայ, պարոն, նա արդէն կը քնանայ :

— Բժիշկը պիտի կանչե՞ս դուն :

Գնդապետը կ'զայրանար և դիտաւորութիւնը փոխելու ճար չ'կար :

— Կիւսթավ և մեր տիկինները, ըսաւ Օլիվիէ մտքէն, զիրենք թող ազատեն . իսկ ես կարելի եղածին չափ բրի, ալ ինքզինքս կ'ազատեմ :

Օլիվիէի կեղծ և ծիծաղաշարժ խօսքերուն վրայ մեր անժամանակեայ հիւանդը բարձրաձայն քրքիջ մը փրցնելով, սաւանը ու վերմակը պիտի նետէր . բայց իր քեռ-

ւոյն մեկնիր յուսալով, հաղիւ հազ կ'զբա-
պէր ինքզինքը. վախնալով միանգամայն թէ
աղջիկները աղմուկ մը կ'հանեն ճեմիչին մէ-
ջէն: Եւր Օլիվիէի երթալը և դնդապետին
իր անկողնոյն քով նստիլը զգաց, այլ եւս
քաջութիւնը կորոյս, և քեռւոյն ուշադրու-
թիւնը գրաւելու և զուժը շարժելու հա-
մար ցաւազին հեծում մ'արձկեց:

— Դո՛ւք էք, քեռիդ իմ:

— Այո, քեռորդիս. կարծեմ ձեր ու-
րախութեան արդեւք եղայ, բայց ձեր ծա-
ռան է պատճառը:

— Ահ, Պէնօան ըսաւ ձեզի:

— Այո՛, իր լռութեան համար քսան
գաւազանի հարուած ուտելէն վերջը: Պա-
րոն, կ'երևայ թէ զառանցումնիդ անցաւ:

— Քիչ մը աղէկ եմ հիմա. վաղը ե-
թէ քալելու ոյժ ունենամ ձեր տունը պի-
տի դամ:

— Ո՛չ պարոն, այս իրիկուն պիտի տա-
նիմ զձեզ, հետի կամ կառքով: Ես ձեր
կեղծ հիւանդութեանց չեմ կրնար հա-
ւատ ընծայել, և . . . ա՛յ, այս դռնչի՞ւնը
ինչ է:

— Բան մը չէ քեռի, Օլիվիէի շնիկն է:

— Ենիկ , կատու , ուրեմն ամէն անա-
տուն հոս կայ :

— Բարեկամս շատ կ'օտրէ կենդանիները :

— Ի՛նչ մեծ դռնչիւն կ'հանէ ձեր շնիկը :

— Խեղճ կենդանին կաթը շատկեկ խմե-
լուն համար փորհար եղեր է :

— Բայց ո՛ւր է , քու անկողնոյդ տա՛կն
է . գարշահոտութիւնը մինչեւ հոս կ'գայ :

— Միչ մը շաքար սյրեցէք , քեռիդ իմ :

— Բարեկամդ դեռ չ'եկաւ , կարծեմ
գալիք ալ չ'ունի . օ՛ն , կիւսթալ հադուէ
և երթանք :

— Հաւատացէք թէ բնաւ քալելու ոյժ
չ'ունիմ :

— Բարէ , տս ինչ աղմուկ է , շնիկի գործ
չէ աս . ճեմիչին մէջ նայիմ :

Գնդապետը ոտք ելածին պէս կիւսթալ
քեռւոյն դէմ կենալու համար անկողնոյն
մէջ նստաւ :

— Ա՛ս ինչ է կիւսթալ , հիւանդը տա-
փատո՞վ կ'սլառկի , կարծեմ ժամանակ չու-
նեցաք գայն հանելու :

Պարոն Մորանվալ խաբերայութիւնը ե-
րեւան հանելու համար հակառակ իր քեռ-
որդւոյն պաղատանաց ճեմիչը բանալու վա-

գեց , բայց գուռը ներսէն գոցուած էր :

— Կերեւայ թէ , ըսաւ գնդապետը , Օլիվիէի լուացարար կինը ներսը իր շմբոցը կ'փնտռէ . ես ալ առանց այս Ֆանշէթը տեսնելու ասկէ չպիտի մեկնիմ :

Այս սպառնալիքը յոյժ զարհուրեց երկու դեռահաս տիկիները : Օրիորդ Լիզ կը փոխէր և իր խիթը կ'հանդարտէր , միանգամայն իր գուռս ելնել ուզող ընկերը կեցքնելու կը ջանար . գնդապետին ահռելի դէմքը , և նորա ցասումէն յառաջ գալիք վտանգները ստուարացնելով : Սակայն եւ այնպէս երկուքն ալ անհանգիստ էին , երբ որ Կիւսթավ նոցա անհանգստութիւնը դուշակելով , վեհանձնաբար զոհեց ինքզինքը . անկողնէն ելաւ և մէկ վայրկենի մէջ հագաւ :

— Պատրաստ եմ ձեզի հետեւելու , քեռիդ իմ :

— Ահ , խաբերայ , որչափ ալ շուտ անցաւ հիւանդութիւնդ :

— Քեռիդ իմ , կ'տեսնաք թէ այդ երկու անմեղ կանանց ամօթ չ'պատճառելու համար զանձս վտանգի ենթարկեցի :

— Ասկէ մեկնելէ յառաջ կ'ուզէի աղէկ մը մտրակել այդ անմեղ լկախները , բայց

այս անգամ կը ներեմ. օ՛ն, քալէ նայիմ
պարոն :

Կիւսթավ, փեղոյրը առաւ եւ ճեմիչին
վրայ վերջին նայուածք մ'ալ ձգելով, քեռ-
ւոյն հետ միատեղ դուրս ելաւ :

ԳԼՈՒԽ ԺԴ.

ԱՆԿԱՏԱՐԵԼՈՒԹԻՒՆ

Ահաւասիկ Կիւսթավ իր քեռւոյն տունը
վերադարձաւ : Նա իր անցեալ և ներկայ
վարքին համար սաստիկ և խիստ յանդի-
մանութիւն մը կ'յուսար : Բայց ո՛չ, գըն-
դապետը բան մը չ'ըսաւ իր քեռորդւոյն :

Ո՛ւսկից յառաջ կ'գար արդեօք, նորա
այս մեղմութիւնը . թերեւս ո՛ր գիտէ անօ-
գուտ կը համարէր խրատելը . կամ կ'վախ-
նար թէ յոյժ բարկանալովը իր յօգացաւու-
թիւնը նորէն կ'սկսի : Կիւսթավ իր քեռւոյն
ամբքման և ներողամտութեանը փոխարէն
որոշեց ժուժկալ և համեստ լինիլ, և ասոր

համար օրինաւոր վարք մ'ունենալով ութ օր քեռւոյն տունը մնաց :

Գնդապետը կ'դիտէր իր քեռորդին և կ'ըսէր թէ կիւսթավի նման երիտասարդ մը կը խոնարհի հեզութեան և քաղցրութեան առջև . սակայն կ'ապստամբի և կ'հետտի ընդդէմ բռնութեան և խստութեան : Ուրեմն քաղցրաբարոյ ըլլալ կ'ուղեմ և ոչ թէ սաստարար . կիւսթավ անզգամ երիտասարդ մ'է . բայց միանգամայն խանդաղատելի և դիւրազգայ . նա կիները կ'սիրէ , ես ալ սիրեցի ատենօք , նորէ՛ս հիմա ալ պիտի սիրեմ եթէ յօգացաւութիւնս թոյլ տայ ինձի : Ուրիշները կ'չտամբելէ յառաջ ի յուշ ամենք մեր բրածները : Ձանամք միմիայն որ կիւսթավ չար ընկերներ չ'ունենայ , զի այս է կորուստ երիտասարդաց . ուստի ամուսնացնենք զայն՝ եթէ կարելի է : Քանզի ամուսնութիւնը , անզգամութեան և ցանկութեան շիրիմն է :

Կիւսթավ այս չափաւորութենէ և ժուժկալութենէ նեղանալու կ'սկսէր , ուստի իր ձանձրոյթը փօրատելու համար առտու մը իր քեռւոյն քովը գնաց :

— Կիւսթավ , ըսաւ գնդապետը , կար-

Յեմ քիչ մը ճամբու եկար, ուստի ըստ նա-
խորդ գաղափարիս, ամուսնացնել կ'ուզեմ
զքեզ: Եւ այս անգամ քեզի պիտի թո-
ղում ընտրութիւնը: Վեզի հետ ազնուական
և պարկեշտ ընտանիքներու մէջ կ'երթանք,
հոն գեղեցիկ օրիորդներ կ'տեսնաս ի հարկէ
անոնցմէ մէկը կ'սիրես:

— Շատ աղէկ, քեռիդ իմ, կ'ընդունիմ:

Այ այնուհետեւ կ'իւսթավ սկսաւ քեռ-
ւոյն գացած տեղերը երթալ. ուր արդա-
րեւ շատ գեղանի օրիորդներ կ'տեսնար,
բայց չէր ուզեր անոնցմէ մին կին առնուլ
իրեն, իւրաքանչիւրին վրայ ըստգտանք մը
գնելով:

— Կ'իւսթավ, շիտակը դուն ամուսնա-
նալիք չ'ունիս, այն բոլոր ազնիւ կ'կները
քձնող կ'կարծես:

— Վեռիդ իմ, թէ և կայ բացառու-
թիւններ, բայց ընդհանրապէս բոլոր կա-
նայք պարանքը կ'սիրեն: Սակայն և այնպէս
խիստ բնական և ներքի է ասիկա. դի մեք
էրիկքս փոխանակ առարկնութեան և ար-
ժանաւորութեան՝ պարանք և վայելչութիւն
կը փնտռենք ի նոցանէ: Ուստի անոք ալ
իրենց գարնան ժամանակէն մինչեւ իրենց

ձմեռը կը ջանան հաճոյելի երեւիլ :

— Իրաւունք ունին , զի մեք ալ մեր կե-
նաց չորս եղանակին մէջ կ'խաբենք զնոսա .
ասոր ի՞նչ անուն պիտի տաս :

— Ասիկա հրապուրանք է , քեռ-իդ իմ :

— Հրապուրա՞նք , երբ դու կը դառա-
ծանուիս միահաղոյն վեց սիրահարի , երբ
դու կ'փաղաքչես ի միասին մօրը և աղջը-
կան , տիկնոջ և հարճին , մարքիզուհւոյն
և նաժշտին , ասիկա հրապուրա՞նք է . ասոր
ցոփութիւն և անառակութիւն կ'ըսուի : Ու-
րեմն զքեզ կանանց պարսաւադէտը կամ
բանակրկիտը մի համարիր , եւ երջանիկ
սեպէ ինքզինքդ թէ նոքա տակաւին կ'բա-
րեհաճին քո բաջաղանքդ մտիկ ընելու :
Ինչ և իցէ պիտի կարգուիս , դուն ան բսէ
ինձի . այո կամ ոչ :

— Այո քեռ-իդ իմ , երբ որ անթերի աղ-
ջիկ մը գտնամ :

— Կիւսթա՛վ , բնութեան մէջ կատարե-
լութիւն չկայ . մեք՝ համայն մարդկային
ազգս , թերութեամբ աշխարհ կ'գանք , զոր
դաստիարակութիւնը միայն կրնայ տկա-
րացնել և արմատախիլ առնել : Ես չեմ հա-
մամիս այն անձանց որք կ'ըսեն թէ « Մար-

դըս գառնուկի պէս անմեղ և մեղրի պէս
քաղցր կ' ծնի : » Եթէ ասանկ ըլլար , միթէ
երկու տարեկան տղու մը ոտքերը դոփելը ,
և բարկութենէ նուաղիլը կը տեսնուէ՞ր :
Միթէ մօրը գգուա՞նքն է , կամ ստնտուին
խնա՞մքն է , դեռ չորս տարեկան տղայ մը
ստախօս , գող , շատակեր եւ յամառ ը-
նողը : Այո՛ քեռորդիդ իմ , մեք թերու-
թեամբք կը ծնինք , որոնք մեծնալով մո-
լութիւններ կ'ըլլան : Բայց և այնպէս եթէ
իմաստութիւնը ստէպ կը սանձահարէ ըզ-
մեղ , մարդկային տկարամտութիւնն ալ կը
մեղկացնէ երբեմն , հետեւաբար անկարելի
է անթերի լինիլ : Ուր արդեօք կրնամք
գտնալ բարի և իրենց կիրքերը զսպող մար-
դիկ : Աշխարհիս ստեղծումէն ի վեր , չեմ
կրնար գտնալ այն ոսկեղէն դարը որուն
վրայ կը խօսին պատմագիրք : Աշխարհիս մէջ
առաջին կինը իւր էրիկը խաբեց և առա-
ջին զաւակը իւր եղբայրը սպաննեց . կա-
յենի և Աբելի սերունդք և Նոյի զաւակ-
ները հանապազ ջարդեցին զմիմեանս : Արդ-
եօք Նինուէի և Բաբելոնի մէջ փնառելու
է ոսկեղէն դարը : Միթէ Հռովմայեցւոց
քո՞վ գտնալու ենք կատարելութիւնը . նոցա

հասարակապետութիւնը չէ՞, որ յառաջ բերաւ կոտորածներ, յեղափոխութիւններ, մասնութիւններ, դաւաճանութիւններ, ըստըրկութիւններ։ Ուրեմն Հէնրի չորրորդի ժամանակը միթէ՞ ոսկեդար էր, ուր ապրստամբութիւնը, քաղաքական պատեւրազմները կը վողովէին զժողովուրդս։ Այս բարեսիրա թագաւորէն յետոյ, ո՞ւր պիտի տեսնանք այն ոսկեղէն դարը և այն կատարելութիւնը։

— Սիրելիք իմ քեռի, Սողոմոն իմաստունը մոռցաք։

— Ահ, այդպիսի իմաստուն մը քու գործիդ կ'գայ հա՛, երեք հարիւր կին և չորս հարիւր հարճ ունենալ. բարէ՛, ի՛նչ մարդ է եղեր այս Սողոմոնը։ Ահաւասիկ կիսութալ, միաքս տարիր այնպիսի տեղերու, ուր ես երթալ չէի ուզեր, դու կ'ուզես անթերի կին մը, ուրեմն չ'պիտի կրնաս ամուսնանալ։

— Ներսողութիւն քեռիդ իմ, ամուսնանալու համար բաւական է որ աղջկան մը սիրահարուիմ։ Այն որ մեք կ'սիրեմք, անթերի է մեր աչրին համար։

— Զանա՛ ուրեմն սիրահար մ' ունենա-

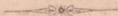
լու , ասիկայ շտա գիւրին է քեզի համար :

— Ա՛հ , քեռիդ իմ , տարփածու մը զըտ-
նալ գիւրին է , բայց կին մը դտնալ . . .

— Մի՛թէ տարփածու մը կին մը չէ՞ :

— Ստուգիւ , բայց . . .

— Օ՛ն ուրեմն , կիւսթա՛վ , քեզի պէս
անառակութեամբ կեանք վարող երիտա-
սարդ մը , ի՛նչ իրաւամբ դժուարութիւն
ցոյց կ'տայ կին մ'ընտրելու : Խեղճ քեռ-
որդիդ իմ , եթէ կսիկդ ուզէ , կրնայ ի դե-
րեւ հանել քո այդ զգուշութիւններդ :

ԳԼՈՒԽ ԺԵ

ՃԵՄԱՐԻՏ ՍԵՐԸ

Իրիկուն մը կիւսթա՛վ տուն վերադար-
ձին դրան առջեւ կին մը տեսաւ . բայց ա-
ռանց կարևորութիւն տալու , ներս կ'մըտ-
նար , երբ ետեւէն խիստ ծանօթ ձայն մը
եկաւ ականջին .

— Աստուած իմ, դո՞ւ ես, Սիւզօն :

— Այո՛ պարօն, ես եմ, ձեզ տեսնելու եկայ :

— Սիրելիդ իմ Սիւզօն, բայց ո՞րու հետ եկար հաս, ծնողքդ ի՞նչ պիտի ընեն հիմա :

— Ես անոնց բան մը չըսի : Երէկ, կիրակի օրուան համար որոշեցին մեր հարսնիւնը նիգօլայի հետ, ես ալ, գիտէք որ, բնաւ չսիրեցի զնա : ուստի այս առտու փախայ :

— Ի՞նչպէս գտար իմ տունս :

— Պ. Պէնօան ինձի փողոցը և թիւը ըսած էր : Մի՛թէ բարկացա՞ք իմ գալուս :

— Խեղճ Սիւզօն, քեզի բարկանալ կ'ըլլա՞յ. բայց . . . ո՞ւր պիտի պառկիս, քեզի սենեակ պէտք է :

— Ես ձեր սենեակը կը պառկիմ :

— Եթէ մինակ ըլլայի տարկա կարելի էր. բայց ես քեռւոյս տունը կ'ընակիմ :

— Ա՛հ, պարօն կիւսթավ, զիս չէք սիրեր ալ, ես կը հասկնամ, կը վռնտէք զիս ձեր բովէն :

— Մի՛ լար Սիւզօն, մի՛ լար. կրնա՞մ վըռնտել զքեզ, ո՛չ սիրելիդ իմ : Բայց դու տղայութիւն ըրեր ես ծնողքդ ձգելով, սա-

կայն քանի որ ես պատճառ եղայ ասոր ,
չեմ կրնար թողուլ զքեզ :

— Պարո՛ն , ինչ որ կ'ուզէք ըրէք , բա-
ւական է որ ես ձեր քոյլը ըլլամ :

— Ուրեմն , ես հիմա դուռը կ'զարնեմ ,
և կ'իսարաց կ'թողում , դռնապանը խօսքի
բռնած ատեն դու ներս կը սպրդիս :

Կիւսթավ կը վախնար բարապանէն , որ
Պէնօաի հայրն էր , և անոր պէս ալ բխա-
միտ , Մեր երիտասարդը դուռը զարկաւ և
ներս մտաւ . դռնապանը ըսաւ թէ փոքր
աղջիկ մ'եկաւ զինքը հարցուց : Այս սուղ
միջոցին , Սիւզօն ներս մտաւ և մինչեւ դա-
ւիթ սպրդեցաւ : Կիւսթավ երկրորդ յարկը
ելնելով , իր սենեկին մէջ լոյս տեսաւ : Սիւ-
զօնը մէկ դասիկոն ևս վեր հանեց , և ինքը
իր սենեակը մտաւ : Պէնօան աթոռի մը վր-
այ քնացած էր : Մեր երիտասարդը այս-
պէս խօրհեցաւ :

— Հիմա այս տղան արթնցածին պէս ,
վերի յարկը իր սենեակը պիտի երթայ ,
բնական է որ Սիւզօնը պիտի տեսնայ . ուս-
տի պէտք է զայն վար իջնցնել :

Մառան յանկարծ արթնցաւ :

— Պէնօա , քիչ մ'ուտելիք բեր ինձի :

Տղան վար իջածին պէս, Սիւզոն վերի յարկէն երիտասարդին սենեակը մտաւ և պահուեցաւ : Պէնսօա հաւ մը և շիշ մը գինիով վերադարձաւ : Եւ որովհետեւ Սիւզոն ներսը մութին կ'իտարխափէր, յանկարծ աթոռի մը տապալման ձայնը ելաւ :

— Պարոն լսեցի՞ք, ըսաւ ծառան գողալով, գող կայ ձեր սենեկին մէջ :

— Գնա՛, ապուշ, երազ կ'տեսնաս, քեռւոյս շունը ըլլալու է :

— Ո՛հ, Ծէ՛րեւ շատոնց իր բոյնը գնաց. ասիկա անպատճառ գող է, կ'երթամ ատրըճանակներս կը լեցնեմ և հայրս կ'արթընցնեմ :

— Ատանկ բան մը չ'ընես, Պէնսօա, ես գողէն չեմ վախնար :

Վերջապէս տղան գնաց, եւ կիւսթավ Սիւզօնի հետ մնալով ազատօրէն կրցաւ գրկել զնա. փոքրիկը զիջու գգուել տալու զիւրքը, կերակուր կերած ատեն, Սիւզօն պատմեց իր ճամբորդութիւնը, որ մինչեւ փարիզ հետիոտս եկած էր, առանց խոնջութիւն զգալու, քանզի սէրը՝ կ'կրրկնապատկէր իր քաջութիւնը և ոյժը :

— Խեղճ փոքրիկ, կ'ըսէր կիւսթավ մտքէն,

ո՛հ , ուրեմն այս աղջիկը շատ կ'սիրէ զիս : Ո՛գիտէ , թերեւս այսպէս կ'ուզէ ճակատագիրս , ո՛ն , վայելենք զներկայն և ապագային համար անհանգիստ չլինիմք :

Դեռատի օրիորդը պառկեցաւ իր տարփածուին գիրկը , որուն համար կ'տոչորէր :

— Գեռւոյս բարկութիւնը ահռելի պիտի լինի , եթէ տեսնայ սենեկիս մէջ գեղջկուհի մը . ուրեմն ի՛նչ ընելու է . Սիւզօնը ե՛տ խրկելու է իր ծնողաց տունը . այն օրիորդը որ այնչափ սիրուն , զգօն և գեղանի է . ո՛ր սիրտը կրնայ կամաւ մերժել նմանօրինակ դանձ մը : Ոչ , պէտք է պահել զնա որչափ որ մարթ է :

ԳԼՈՒԽ ԺԶ .

ՏԽՐԱՌԻԹ ՕՐ ՄԸ

Կիւսթավ արթնցած ատեն , դեռ կ'ըննանար Սիւզօն , յանկարծ դուռը դարձնուեցաւ :

— Թ՛վ է ան , հարցուց կամացուկ մը :

— Ես եմ՝ պարոն :

— Ի՞նչ կ'ուզես , Պէնօա :

— Տէր իմ , դուք որ միշտ կանուխ կ'ելնէիք , այսօր ժամը տասն է , դեռ չ'երաք . կարծեցի թէ գողերը բան մ'ըրին ձեզի . ասկէ ի զատ պարոն Մօրանվալ նախաճաշի կ'սպասէ զձեզ :

— Լաւ , դուն գնայ , ես հիմա կ'գամ՝ Պէնօան հեռացաւ :

— Ի՞նչ ընեմ հիմա , կ'ըսէր կիւսթավ հագնելով , քեռիս գիտ կ'սպասէ պէտք է քովը երթալ . Բայց Սիւզօնը ինչ պիտի ըլլայ , հարկաւ մինչեւ իրիկուն չ'պիտի քնանայ , պէտք է որ ճաշէ , ընթրէ , եթէ Պէնօա քիչ մը խորագէտ ըլլար , անոր կըրնայի յանձնել այս գործը : Խիտս դժուարին է այս գերը , պէտք է սենեկիս դուռը գոցել և բանալին քովս պահել . ուրիշ ճար չ'կայ :

Կիւսթավ համբոյր մը քաղեց իր դեռատի բարեկամուհւոյն այտերէն , որ քաղցրագէմ կ'քնանար , յետոյ գոցեց իր սենեակը բանալին գրպանը դրաւ և ճամբան իր ծառան տեսնելով .

— Պէնօա՛ , քսաւ : այլ եւս չ'պիտի մըս :

նաս իմ սենեակս, վասն զի երկու հաս ա.
ղաւնիներ առած եմ կ'փախցնես զանոնք :

— Բայց ձեր անկողինը, պարո՞ն, միթէ
աղաւնինե՞րը պիտի շտկեն զայն :

— Ես ինքս կ'շտկեմ, նաև ասիկա մէկու
մը չ'պիտի ըսես :

Կիւսթավ իր քեռւոյն քովը դնաց : Գըն-
դապետը շքեղ կերպով հագուած էր. քեռ-
որդին առջի բերան ուշադրութիւն չ'ըրաւ,
բայց յետոյ զարմացաւ երբ լսեց թէ քե-
ռին կ'հրամայէր իր կառքը պատրաստել :

— Գո՞ւրս պիտի ելլաք քեռիդ իմ :

— Այո՞, Կիւսթավ, քեզի հետ :

— Ինձի՞ հետ :

— Աչքերդ այնչափ մեծ բանալու բան
մը չ'է աս : Հիմա պէտք է որ ինձի ընկե-
րանաս, օ՞ն :

Կիւսթավ դժգոհ եւ ակամայ քեռւոյն
ընկերացաւ, բայց կ'յուսար որ նորէն շու-
տով պիտի վերագառնայ : Երկուքն ալ
կառքը հեծան. ձիերը քաղաքէն անցնելով,
քառարչաւ դէպ ի էլծօայի կայարանը կ'ըն-
թանային :

— Բայց ի՞նչ կ'ընէք քեռիդ իմ, գի՞ւղը
կ'աւանիք զիս :

— Ատոր պէս բան մը , շատ զբօսեցուցիչ տեղ մը կ'տանի՞մ' դժեգ : Ընդհակառակը , չե՞ս կրնար զրհել օր մը ինձի համար :

— Ի՞նչպէս օր մը , յերեկոյի՞ն պիտի վերադառնամք :

— Թերեւս գիշերն ալ պարոն կրանսիէրի տունը կ'անցնենք :

Կիւսթավ անձկութենէն և անհամբերութենէն՝ երկանիւ կառքէն դուրս ցատօքել կ'ուզէր , սակայն և այնպէս քանի մը խահական մտածումներ քիչ մը հանդարտեցուցին զնա : Նա չէր կրնար բարկացնել իր քեռին , ասկէ դատ , զինքը փողօցը նետելով , թերեւս կրնար վիրաւորիլ և փարիզ չհասնիլ : Ուրեմն պէտք էր համբերել և պատեհ առթի մը սպասել , Պ. Կրանսիէրի տունէն խոյս տալու համար :

Գնդապետը , կ'պատմէր իր քեռորդւոյն պարոն կրանսիէրի , իր հին բարեկամներէն և բանակի ընկերներէն մին ըլլալը , նորա քաջութիւնները : Սակայն Կիւսթավ բան մը չէր լսեր իր քեռւոյն պատմութենէն , նա Սիւզոնը միայն կը մտածէր , որ անսուտ պիտի անցնէր դօրն ի բուն :

— Տակաւին շատ հեռօ՞ւ է տունը , ընդ-

միջեց կիւսթավ Պ. Մորանվալի պատմութիւնը :

— Բարէ՛, միթէ ա՛յսպէս կարեւորութիւն կ'տաս իմ արկածներուս :

— Բայց, քեռիդ իմ, պատերազմի դաշտը չենք հիմա :

— Կիւսթավ, չգիտեմ քեզի ինչ եղաւ այսօր :

— Քեռիդ իմ, կառքին մէջ երեքալէն սրունքներս կ'ցաւի :

— Եթէ ինծի պէս, մեռելներու և հոգեվարներու ներքեւ վիրաւորած մնայիր, յայտնամ' այսպիսի փոքր ցաւերէն տրտունջ չ'էր յայտներ : Օ՛ն, հանդարտէ, ահա եկանք :

Գիւղի գեղեցիկ տան մ'առջեւ կեցան :

Գնդապետը, սրահին մէջ կիւսթավը իր բարեկամին ներկայեց, պարոն կրանսիէր մեծ յարգանք ըրաւ կիւսթավին, և որոնց այս վերջինը անմտադիր կերպով եւ զբաղեալ մտօք պատասխան տուաւ :

— Բարեկամդ իմ, ըսաւ գնդապետը Պ. կրանսիէրի, կ'աղաչեմ' ներեցէք իմ քեռորդւոյս, նա երբեմն չ'գիտեր ըսածը :

Այս գառն կատակէն կատակով վեր ե-

քիասասարդը , շրթունքները խածաւ , և ջանաց իր անհամբերութիւնը ամօքելու և իր սրտնեղութիւնը ծածկելու : Այս միջոցիս դեռատի կին մը սրահէն ներս մտաւ . նորա վայելչավայլ և պերճ կերպարանքը , զարմանազեղ և շքեղ դէմքը զնդապետի քեռորդւոյն ուշը գրաւեց :

— Ահաւասիկ իմ աղջիկս , ըսաւ կրանսիէր , իմ սիրելի էօթէնիս ձեզ կ'ներկայացնեմ :

Մարդ չուզեր տխմար և ապուշ երեխի դեղանի կնկան մը քով , ըստ որում մեր երիտասարդը սեղեխ և խրախալից եղաւ Պ. կրանսիէրի դստեր առջեւ :

Հանդիսականք , ծաղկանց փունջեր կ'ներկայէին առ տիկին էօթէնի Ֆօնպէլ :

— Քեռիդ իմ , որո՞ւ համար է այս խրախունքը , հարցուց կիւսթավ :

— Տիկին Ֆօնպէլի համար , որ այրի է , տաս հազար ոսկի եկամուտ ունի , ոչ միայն գեղեցիկ այլ նաև բարի և հանճարեղ կին մ'է :

կիւսթավ խոյս տալու համար հնարք մը կ'որոնէր :

— Արդարեւ , կ'ըսէր մտքէն , չտա ան .

վայել բան մը պիտի լինի տմարդօրէն դուրս
ելլել, այնպիսի տունէ մը՝ ուր առաջին ան-
գամ եկած եմ: Կերակուրը ուտելէ յետոյ
ժամադրութիւն մը կամ անհանգստութիւն
մը կ'կեղծեմ, և կամ առանց տեսնուելու
կ'փախչիմ: Գիտեմ, քեռիս կ'զայրանայ ա-
սոր, հոգս չէ, բայց տիկին Ֆօնպէլ, պիտի
ըսէ թէ ես անկիրթ մ'եմ, թէ անհեղեղ
մարդ մ'եմ: Խիստ անախարժ է գեղեցիկ
տիկինէ մը այսպէս դատուիլ: Սակայն ինչ
օգուտ, փոքրիկ Սիւզոնս անօթի է. թէպէտ
և սիրահար մը յուսով և յիշելով ալ կ'սնանի:

Կիւսթավ պարտիզին մէջ ժուռ գալով
այսպէս կ'մտածէր, տիկին Ֆօնպէլը տե-
սաւ, մօտեցաւ անոր և ակամայ քանի մը
յարգանք ուղղեց: Քանզի ճշմարիտ սէրը
չ'մոռացուիք երբէք, բայց և այնպէս Պ.
Կրանսիէրի դուստրը շատ հրապուրիչ էր,
տիկինը ժպտելով չուզեց ընդունիլ նորա
ժամադրութիւնը:

— Ոչ պարոն, ըսաւ, դուք չպիտի թո-
ղուք զմեզ, դուք զանց պիտի ընէք այսօր
ժամադրութիւն մը սը թէև յարգելի է ձեզի
համար, սակայն այս զոհողութիւնը յոյժ
կրօնատապարտ կ'ընէ զմեզ:

Հիմա ի՞նչ պէտք է ըսել, գեղանի կընկան մը՝ որ զձեզ կ'հրաւիրէ այնչափ քաղցրութեամբ, կամ ի՞նչ ընելու է Սիւղօնը, որ իրեն համար զամենայն ինչ թողուց։ Ո՛հ, ընթերցող, մի՛ կարծէք թէ իմ քաջ մտացածին էակ մը լինի, գրեթէ ամէն մարդ անոր կ'նմանին, մեք չ'եմք այն ժամանակին յորում մարդիկ կին մը միայն կ'սիրէին, կեցցե՛ն գաղղիացիք սիրոյ մէջ։ Թողումք գերմանացիները որք հառաչին եւ ժուռ գան իրենց սիրուհեաց հետ։ Անգղիացիները, որք կախուին իրենց բարեկամուհեաց հետ։ Հոլանտացիները, որք իրենց կանանց քթին ծխախոտ տօրոմեն իրր մեծարանք։ Սպանիացիք, որք իրենց կեանքը ցայգանուագ տալով անցնեն։ Ռուսիացիք, որք գաւազանի հարուածներով սիրահարութիւն ընեն։ Սգոչիացիք, որք իրենց կիները ծախեն։ Հնդիկք, որք տաս տարու աղջկան հետ կարգուին։ Վերջապէս՝ թողունք զիտալացիս, որք քաշեն իրենց երկրին վրայ երբեմն Սողոմ Գոմօրի կրակը. որ այժմ՝ փոխանակ երկնքէն տեղալու, Վէզիւվի ծոցերէն կ'ելնէ։ Թողումք, թողումք զայս ամենայն, և վերագառնամք Եփեսթա.

վի : նա բազմութեան հետ միատեղ կ'երթայ կանանչ չորեքկուսի վայրի մը՝ ուր նեղանք դրուած էր :

Սեղանի վրայ էօժէնիի քով կ'գտնուի , և հետեւաբար ընթրիքը անոր երկարատեւ չ'թուիր :

Ճաշէն յետոյ , տիկին ֆօնպէլ , կիւսթավին ձեռքէն բռնելով ,

— Ես գիտեմ , ըսաւ անոր , որ դուք շատ ընտիր ճաշակով կ'երգէք , եկէ՛ք , պարոն , խիստ զուարթօրէն պիտի անցնենք զայս գիշեր :

Մերժելու ճար չկար , ուստի հետեւեցաւ էօժէնիին . երգեր և ուրիշ խիստ ընտիր տաղեր երգեցին : Տիկին ֆօնպէլի աչքերը հաճոյական նշան մը կ'արտայայտէին , Բայց ժամացոյցը տասը զարկաւ , կիւսթավ շտապաւ ոտք ելաւ , դաւիթը իջաւ , և ախոռէն ձին առնելով , առանց ասպատանի , և առանց թամբի վրան հեծաւ , և խիստ աճապարանօք դէպ ի Փարիզ ուղղեց : Հազիւ երեք քառորդ ժամէն պանդոկին դաւիթը հասաւ : Խեղճ ձին այնչափ յոգնած էր որ դռնապանին ռրանը առջեւ ինկաւ . բարեբաղդաբար կիւսթավ միրաւորած չ'էր ,

ձիէն զատուեցաւ , և յաղղղեց զՊէնօա
գէսս ի մատան :

— Պէնօա՛ , շուտ ըրէ բայց շուտ , կար-
կանդակ մը , հաւ մը , անուշեղէններ , պա-
նիր և գինի բեր ինձի :

— Կարկանդակ , հաւ . . .

— Գեռ կեցեր ես , չլսեցիր ապո՛ւշ , սր-
չա՛փ ալ յոյլ ես :

Պէնօա առանց կարեւորութիւն տալու իր
տիրոջը ախորժակին վրայ , վար իջաւ , և
միայն հաւով մը վերադարձաւ : Կիւսթալ
գրան առջեւ դայն կ'սպասէր :

— Աս ի՞նչ է , մինակ ասիկա բերիր :

— Ես այդչափ բան մէկէն կրնամ բերել :

— Ապո՛ւշ , ինձի հետ եկուր :

Կիւսթալ հաւը սենեկին առջեւը դնե-
լով , Պէնօաին հետ մէկտեղ մատանը իջաւ .
հոն կարկանդակներ , հաստեայներ , բան-
ջարեղէններ , պտուղներ , պանիր և գինի
առաւ . Պէնօա ամի ի բերան տիրոջը երեսը
կ'նայէր :

— Կ'երեւայ թէ պարոնը շատ անօթի է :

— Անիկա քեզի պէտք չէ : Բայց քալէ
քիչ մը նզովից արմատ :

— Պարոն զգուշութիւն ըրէք, հիմա բան մը կոտորել պիտի տաք ինձի :

Այս կերպով սանդուխէն վեր ելած ատեն, յանկարծ շուն մը վար կ'իջնէ իւր երասխին մէջ հաւ մը բռնած՝ զոր կիւսթավ սենեկին առջևը գրած էր : Մեր քաջը կատրած ոտքը գետինը կ'զարնէ . Ֆէրէլէն ետեւէն կ'սպռայ . շունը, զարհուրած կը վազէ և Պէնօաի սրունքներուն մէջ կ'մըտնայ, որն որ իր ձեռքի բոլոր պնակներով, սանդուխէն վար կ'թաւալղլորի, եւ վրան գլուխը կերակուրներէ եւ գիւններէ կը ծեփուի :

Վերջապէս կիւսթավ սրոշեց թողուլ զՊէնօա, և բաւ համարելով կարկանդակը և մի քանի պտուղները, իւր նախասննեկէն ներս մտնելով դուռը գոցեց, պարզօնակը դրաւ, և գնաց դէպ ի անդ որ Սիւզօն զինքը կ'սպասէր : Փոքր գեղջկուհին ձեռքը թաշկինակ մը, անկողնոյն քով ախրադէմ նստած և աչքերը կարմրած էր :

— Ահաւասիկ եկայ, Սիւզօն, ահա եկայ : Լացի՞ր, սիրելիդ իմ :

— Այո՛, զրեթէ բոլոր օրը :

— Խեղճ փոքրիկ, անօթի ես հարկաւ :

— Նօթի, ո՛չ, այս առտու ախորժակ ունէի, բայց հիմա անցաւ . . .

— Ուրեմն կ'կարծէիր թէ այլ եւս չ'պիտի սիրեմ գրեց, Ա՛հ, սիրելիդ իմ, յանցանքը իմն չէ. քեռիս հետը տարաւ զիս. եթէ գիտնայիր ինձի որչա՛փ երկար թուեցաւ օրը :

Կիւսթավ թերեւս կ'ստէր քիչ մը, բայց կան այնպիսի պարագաներ, ուր թեթեւ ստախօսութիւն մը կարելոր է, նաև գովելի: Տմարդ չեղած պիտի լինէր եթէ ըսէր Սիւզոնի, « Գեղանի կին մը տեսայ, որով խօսակցեցայ, երգեցի և նա մոռցունել տուաւ ինձի ժամանակը. » թէպէտ և այս էր իրողութիւնը, բայց, ինչպէս որ կը տեսնէք, պէտք չէ միշտ յայտնել ամէն իրողութիւն :

Կիւսթավ, կ'տիպէր փոքրիկը ուտելու: Այս վերջինը կ'ժպտէր իւր բարեկամին, և նորա փոյթը տեսնելով, օրուան անձկութիւնը կ'մոռնար :

Սակայն մեր երիտասարդը այսպէս կը խորհէր :

— Այն որ պատահեցաւ այսօր, կրնայ պատահիլ ուրիշ շատ անգամ եւս, և ծանր

անպատեհութիւն յառաջ բերել : Պէտք է
թողուլ Սիւղօնը որ անցընէ իւր կեանքը
այնպիսի սենեկի մը մէջ , ուր չհամարձակի
բարձր խօսիլ կամ շարժիլ : Ասկէ զատ ,
գուրս չ'ելլալով , հիւանդ պիտի լինայ .
գիւղին մէջ վազելու , կանուխ ելլելու , շատ
աշխատելու սովորած մանկամարդ աղջիկ
մը ոչ կարէ հանդուրժիլ փարիղի ժահա-
հոտ և թանձր օդոյն : Օն ուրեմն , բա-
ցարձակապէս նա ոչ կարէ մնալ աստ . պէտք
է նմա վարձել փոքր սենեակ մը , որպէս
ղի ամէն օր կարենամք զիրար տեսնել ան-
վթար . անդ նա պիտի կրնայ երգել , խօ-
սիլ , օգ առնուլ և ուզածին պէս ուտել ,
խմել :

Երբ կիւսթավ մանրամասնաբար յայտնեց
այս խորհուրդը , Սիւղօն ձգեց իւր գա-
ւաթը և իւր պատառաքաղը և լուռ կե-
ցաւ . և արցունքի երկու մեծ կաթիլներ
երեսէն վար սահեցան . և նա կիւսթավին
ծնդացը նետուեցաւ հայելով նմա մի պա-
ղատական աչօք և գոչեց հեծկլտալով :

— Ահ , պարոն կիւսթավ . . . խօսք կը
տամ որ ձեզի վիշտ չ'պիտի պատճառեմ .

բոլոր օրը կերակուր չ'պիտի ուտեմ, ազմուկ չ'պիտի հանեմ:

Կիւսթավ չ'կարաց փոփոգել փոքր ազջիկը, բայց միայն նմա խոստանալով, իւր սենեկին մէջ պահել զինքը:

Այս խոստումը հատոյց Սիւզօնի իւր բոլոր ուրախութիւնը, գրկեց զԿիւսթավ, սենեկին մէջ կայտուեց, ցատքեց, հազար ու մէկ խենդութիւններ բրաւ, կարծելով թէ իւր երջանկութիւնը ապահոված է յայնքմհետէ:

Առաւօտեան ժամը ութին, Պէնօա իւր տիրոջը դուռը կը զարնէր: Կիւսթավ արթընցաւ և հարցուց թէ ինչ կուզեն:

— Պ. գնդապետը ձեզ կուզէ, ըսաւ Պէնօա:

Մեր յանցաւորը հազուեցաւ և սենեկին դուռը կղպելով, քեռւոյն քովը գնաց:

— Բարէ, պարոն, ըսաւ գնդապետը, ինչ էր պատճառը որ երեկ իրիկուն դուրս ելար ամարդօրէն այնպիսի սքանչելի տունէ մը՝ ուր քեզի մեծ յարգանք ըրին, ընդգէմ քո պաղ և անոպայ վարմունքիդ: Ընտաիր ձիւ մը վրայ հեծար, կարի յոյժ յոգնեցուցիր և ճաթեցուցիր այն խեղճ կեն-

դանին, տնապահի սենեկին ապակիները կոտրեցիր. տան մարդիկները ահ ու դողի մէջ ձգեցիր. հաւ մը և կարկանդակ մը ուտելու համար աճապարեցիր վերադառնալու: Բարէ՛, ի՛նչ ակտորժակ, արդէն շատ լաւ կերած էիր:

— Քեռիդ իմ, ճամբուն վրայ անհանդուրժելի սաստիկ քաղց մը զգացի: Տիկին Փօնպէլ բարկացա՞ւ ինձի:

— Ո՛հ, նա շատ ազնուասիրտ է. չբարկանալէն ի զատ, հանդարտեց միանգամայն զիս:

Կիւսթավ ձգեց իւր քեռին, և Պ. կրանսիէրի տունը ուղղեցաւ. հոն էօժէնին տեսաւ, և ջատագովեց զանձն իր առջի օրուան մեկնելուն վրայ: Կիւսթավ տեսաւ թէ տիկին Փօնպէլ յանկուցեալ էր, գաղտնի ուրախութիւն մը փորձեց. տիկինը արդէն կ'քծնէր անմէտ չերեւնալու համար, Բայց հակառակ այն հաճոյքի զոր կ'զգար իւր խօսակցութեան մէջ, նա կարճեց իւր այցելութիւնը և վերադարձաւ ի պանդոկ:

Ժամանակը աւելի հզօրագոյնս կ'ազդէ քան զյորդորս գնդապետի: Սիւզօն քաղցրաբարոյ, սիրելի և շատ ազնիւ էր, իւր

գգուանաց ներքեւ կ'ընկճէր զհիւսթավ :
Մեր երիտասարդը , էօժէնիի քով երթալու
համար պատրուակք կը հնարէր : Սակայն
էօժէնի , կը խնդար երբ երիտասարդը կը
հառաչէր . նա կ'ծագրէր երբ սա տխուր և
մտախոհ լինէր : Սիւզոն երբէք չ'էր յան-
դիմաներ զհիւսթավ իւր բացակայութեանը
վրայ . նա կ'հառաչէր և կ'լար երբ սա կը
մեկնէր , բայց նորա գալը լսածին պէս կ'ա-
ճապարէր աչքերը սրբելու , եւ իւր ար-
ցունքները ծածկելով , զուարթ և քաղցր
գիմօք կ'ներկայանար նմա :

Գնդապետը ուրախութեամբ կը տեսնէր
հիւսթավի սիրոյն նորոգիլը վասն էօժէնի :
Պ. կրանսիէր ըսած էր գնդապետին թէ իւր
աղջիկը կրնայ վերամուսնանալ :

Սիւզոն նամակ մը գրած էր իւր ծնողա-
ցը , որուն մէջ կը յայտնէր իւր զղջումը
այն վշտին համար որ իւր փախուստը նոցա
պատճառած էր : Կ'ըսէր թէ Փարիզի մէջ
է . բայց հասցէն իմաց չ'էր տար :

Առտու մը , գնդապետը գաւթին մէջ կը
շրջագայէր . կառքի ակոսին կողմէն իւր
քեռորդւոյն անուան արտասանումը լսեց .
պատին քովը մօտեցաւ առանց տեսնուե-

լու կեցաւ . և լսեց յետագայ խօսքերը Պէնսօսի և իւր հօրը միջեւ :

— Տղա՛ս , Պ . կիւսթավ չ՞ուզեր ուրեմն որ իւր սենեակը մտնան :

— Այո՛ , հայր իմ , ինձի անգամ արգիլեց :

— Է՛հ , ո՞վ կ'չինէ անկողինը , ո՞վ կը մաքրէ սենեակը :

— Չեմ գիտեր . ինձի ըսաւ որ երկու հատ աղաւնի ծախու առած է , որոնցմով կ'ղբօսնու :

— Ուրեմն ա՞յս է եղեր , որ ես երբեմն պատուհանի վարագոյրին ետեւէն բան մը կ'տեսնէի :

— Այո՛ . բայց կարծեմ այդ թռչունները մեզի պէս կերակուր կ'ուտեն եւ գինի կը խմեն :

— Բայց Պէնսօս կապիկ մը չ'ըլլայ ասիկա :

— Հաւանական է , հայր իմ . զի երբեմն ալ աթոռներու ձայնը կ'լսեմ . թռչունք ոչ կարեն մի այդպիսի աղմուկ հանել . շատ հետաքրքիր եմ սոցա ինչ ըլլալը տեսնելու :

— Բարէ՛ , սակայն ես պիտի իմանամ , ըսաւ գնդապետը մտքէն , կապիկք , որոց սակս կերակուր և գինի . . . ո՛հ , ներսը բան մը կայ անպատճառ : Տեսնե՛մք :

Գնդապետը՝ կ'ուզէր վերահասու լինել անմիջապէս, այնպիսի բաներու, որոնցմէ կասկածէր: Ուստի կիւսթավին սենեակը ելաւ, դուռը գոց էր. վար իջաւ:

— Պէնօա՛, գնա ինծի կտցաւոր բանալի մը գտիլ:

— Արդեօք պարոնը դարբին մ'ալ կուզէ՞:

— Ո՛չ, դու ըսածս կատարէ և լուէ:

Պէնօա գնդապետին ուզածը բերաւ. Պ. Մօրանվալ կիւսթավին սենեակը ելաւ. եւ այնչափ աղէկ շարժեց դուռը, որ կարաց պտուտակները անջատել. սողնակը ինկաւ, և նա թաքուն սենեկին մէջ մտաւ: Բայց ի զուր նայեցաւ ամէն կողմ՝, ո՛չ կապիկ կար և ո՛չ թռչուն. սակայն և այնպէս անկողնոյն վրայ հագուստներ տեսաւ, որոնք կիւսթավի չ'էին վերաբերեր:

— Հոս կին մը կայ, ըսաւ գնդապետը, բայց ո՞ր ծակը մտեր է:

Յանկարծ նայուածքը անկեան մը վրայ նետեց ուր Սիւղօն թիկնաթուռի մը ետեւը կծկուած էր: Գնդապետը, դեռատի աղջիկը տեսնելով անշարժ մնաց:

— Հոս ի՞նչ գործ ունիս, աղջիկ իմ, ըսաւ վերջապէս Պ. Մօրանվալ, Բայց Սիւ-

զօն աչքերը կ'դոցէր և բնաւ չ'էր շարժեր ,
Գնդապետը՝ թիկնաթոռը վերուց , և Սիւ-
զօնի ձեռքէն բռնելով .

— Անբոյժ եղէք , ես զձեզ չ'պիտի ու-
տեմ , ճշմարիտը խօսեցէք , քեռորդւոյս սե-
նեկին մէջ ի՞նչ կ'ընէք :

— Անոր հետ կ'բնակիմ , պարօն :

— Անոր հետ կ'բնակիք . բայց այս սե-
նեկին մէջ անկողինը մէկ հատ է :

— Միատեղ

— Ո՛ր , շատ լաւ , խիստ լաւ . ո՞րքան ա-
տենէ ի վեր կ'տուէ այս լաւամուսնութիւնը :

— Վեց շաբաթէ ի վեր , պարօն :

— Ի՞նչ , վեց շաբաթէ ի վեր . . . ու-
րեմն ի՞նչ կ'ընէիր օրն ի բուն :

— Երբ նա հոս լինի , անոր կ'նայիմ , կը
խօսիմ , երբ մինակ լինիմ , կարդալ և գրել
կ'սորվիմ :

Գնդապետը քննեց զՍիւզօն , նորա շը-
նորհքը և անմեղութիւնը հանդարտեցու-
ցին իւր բարկութիւնը , եւ վերսկսեց իւր
հարցմանց :

— Ո՛ւր ծանօթացար իմ քեռորդւոյս :

— Էրմնօնվիլի մէջ , պարո՛ն , Պ . Կիւս-
թավ մեր տունը իջած էր :

— Ա՛հ , քո ծնողաց տունը մնաց , և 'ի վարձատրութիւն նոցա ասպնջականութեան , հրապուրեց իւրեանց աղջիկը , հա՞ :

— Ո՛չ պարոն , ըստ պատահման , ես նորա սենեկին մէջ էի . . . և յետոյ սիրեցինք զիրեար :

— Եւ անկէց վերջն ալ միատեղ եղար , Բայց , նորա սէրը՝ ընտանիքդ ձգելու զոհողութիւնը աչքի առնելու չա՞փ էր :

— Այո , պարոն . նաև կ'ուզէին զիս նիգօլա թուրէի տալ . զոր ես բնաւ չեմ սիրեր : Ա՛հ , եթէ վերստին չ'տեսնէի զպարոն կիւսթավ , կ'մեռնէի :

— Բայց եթէ մա՛յրդ մեռնի , վշտանալով քո կորստեանդ . եթէ քո փախուստդ գերեզման տանի զնա :

— Ա՛հ , պարոն , մի՛ ըսէք ինձի այդ բանը :

Սիւզոն սկսաւ փղձկիլ և հեծկլտալ . գընդապետը սաստիկ յուզուած էր :

— Մի լար , դուստր լմ , հանդարտէ՛ , մի լար , սակայն , դու ո՛չ կարես բնակիլ աստ :

— Ա՛հ , պարոն , սպասուհի ըրէք զիս , ևս կ'ծառայեմ , կ'աշխատիմ ձեզի :

— Ո՛չ բնաւ , Աստուած չ'ընէ , քեզի պես

սպասուհի մը իմ տունս վեր ի վար կ'ընէ .
միանգամայն կ'կարծէ՞ք որ կիւսթավ գոհ
պիտի լինի որ դու իմ մարդիկներուս մէջ
լինիս :

— Ա՛հ , պարոն , գիւղ մի' խրկէք զիս ,
Նիգօլայի հետ կ'ամուսնացնեն :

— Այսչափ կ'ատե՞ս դուն այս Նիգօլան ,
եթէ Փարիզի կանանց նմանէիր , արգելք
չպիտի լինէր . . . ինչ և իցէ . հօրդ տունը
չպիտի վերադառնաս , կը հասկնամ , բայց
զքեզ հոս ուրիշ տեղ մը պիտի դնեմ , եւ
ուր ըլլալդ պիտի գրես ծնողացդ :

— Ուր որ երթամ , մի և նոյն բանն է ,
պարոն , քանի որ անկէ հեռու պիտի գըտ-
նուիմ :

— Տղայական խօսքեր են ատոնք , սէրը
կ'մեռնի , աղջիկ իմ , պէտք է զ'ապագան
մտածել . և եթէ դու աւելի փորձառու-
թիւն ունենայիր պիտի զգայիր թէ արդէն
կիւսթավին սէրը . . . իմ քեռորդիս անըզ-
գամին մէկն է . ի՞նչու քո մատաղութիւնդ
նորա սենեկին մէջ կ'փատեցնես : Ա՛հ , է-
րիկ մարդիկ չեն արժեր բնաւ այն ար-
ցունքները զորս դուք կը թափէք նոցա
համար :

Սիւզոն աչ բան մը չ'ըսաւ , նա երկչոտութեամբ Պ . Մօրանվալի նայեցաւ , Գընդապետը սենեակէն դուրս ելաւ . բայց տընապահը և իւր տղան սանդուխին վրայ կեցած էին , որպէս զի , գնդապետը ելածին պէս սենեակը մտնելով պիտի յագեցնէին իւրեանց հետաքրքրութիւնը :

— Դուք ի՞նչ գործ ունիք հոս , ըսաւ գնդապետը խտուրթեամբ :

— Պարոն . . . մեք . . . մեք պատրաստ եմք ձեր հրամանացը , պատասխանեց գընդապետը իւր բամպակէ խոյրը ակնածութեամբ հանելով :

— Չ'ըսէ՞ք որ , ես ելածիս պէս դուք ներս պիտի մտնայիք կապիկը տեսնելու համար : Տեղերնիդ գացէ՛ք , ես չ'եմ սիրեր շատախօսները : Կառքը պատրաստեցէք :

Գնդապետը նորէն Սիւզոնի քովը եկաւ :

— Օ՛ն , երթանք աղջիկս , պատրաստուէ :

— Ո՛հ , Աստուած իմ , ի՞նչ կ'ըսէ երբ վերադարձին չ'տեսնայ զիս : Բայց գոնէ , պարոն , զիս տեսնելու պիտի գայ , ուր ըլլալս պիտի ը՞սէք :

— Այո՛ , որդեակ իմ , նորէն պիտի տեսնէք զնա :

Այս միջոցիս կառք մը գաւթին մէջ մը-
տաւ , և սանդուխին դիմացը կեցաւ :

— Ի՞նչա՛մք , ըսաւ գնդապետը :

Փոքր աղջկան ծուռկերը տկարացան , բայց
գնդապետը չ'զայրացնելու համար արցունք-
ները բռնեց : Կառքը ճամբայ ելաւ : Ուրս
փողոցը , տիկինն Հէնրիի տունը եկան :

— Տիկինն , ըսաւ գնդապետը , ահաւա-
սիկ ձեզի կ'յանձնեմ այս օրիորդը , զոր չեմ
ուզեր վանատան մը մէջ դնել . թէ և շատ
տխուր կ'երեւայ , բայց նա կ'սպասմէ ձեզի
իւր փոքր վիշտերը . առաջին տարուան հա-
մար քսան և հինգ լուի . ըսէք , տիկինն ,
կ'ընդունի՞ք :

— Պարոն , ըսաւ փերեզակուհին , օրի-
որդը իմ տունս ընդունելու համար ձեր
յանձնարարութիւնը բաւական է :

— Ուրեմն , լմնցաւ գործը . մնաս բարով
փոքրիկ , աշխատէ՛ : Ի կրկին տեսութիւնն ,
Քիչ մ'ալ Կիւսթավին դառնամք :

Մեր քաջը օրուան մեծ մասը տիկին Փօն-
պէլի քովը անցնելէ զկնի , վերադարձաւ ի
պանդոկ . որ ատեն պարսնայք՝ Պէնտա և
իւր հայրը , իր սենեկին մէջ չորս կողմը կը
խուզարկէին : Կիւսթավ , իր սենեակը ե-

լաւ , դուռը բաց գտաւ . կարծելով թէ ինքը բաց ձգեր է , ներս մտաւ , բայց փոխանակ Սիւզոնի տնապահը եւ իւր որդին տեսաւ , որ այս վերջինը անկողնոյն տակը կը նայէր :

— Ի՞նչ կ'ընէք հոս , թշուառակա՛ններ , գոչեց կիւսթաւ , ի՞նչպէս ներս մտաք , շուտ պատասխան տուէք , անպիտա՛ններ :

Տնապահը և իր տղան պատճառանք մը չ'գտան զինքեանս արդարացնելու համար , կիւսթաւ , Պէնօաի ականջը քաշելով .

— Ինծի պիտի ըսես , խաբերայ , ո՞ւր է հիմա , ի՞նչ ըրին :

— Ո՞րը ինչ ըրին պարոն , ըսաւ Պէնօա գողալով , մենք չ'տեսանք ձեր կապիկն և աղաւնիները :

— Բայց ո՞վ բացաւ այս դուռը :

— Ձեր պարոն քեռին . առանձին ներս մտաւ , յետոյ կառքին մէջ բան մը տարաւ բայց չ'կրցինք տեսնել թէ ինչ էր :

— Դուրս ելէք :

Կիւսթաւ մինակ մնաց . սենեկին չորս կողմը փնտռեց թէ Սիւզոն գրուածք մը ձգեր է : Երբ Սիւզոն իր քովն էր կ'լքանէր զնա . բայց հիմա որ զայն իրմէ տարած

են , զգաց թէ իր սէրը կ'վերածնի . ուստի
կ'տոչորէր զայն նորէն տեսնելու : Ահա մի
անհեղեղութիւն մարդկային սրտի :

« Մարդ կ'ուզէ ունենալ զայն՝ զոր չունի ,
եւ երբ ունենայ՝ վայելելէ կ'դադրի : »

ԳԼՈՒԽ ԺԷ .

ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ ԳԻՇԵՐ ՄԸ

Կիւսթավ՝ իւր գիշերային բարեկամուհին
կորսնցնելուն վրայ , յոյժ նեղանալով , տու-
նէն դուրս ելաւ , նորա հետքը գտնալու
համար : Բայց մեծ քաղաքի մը մէջ մարդ
չ'գիտէր որ կողմ ելլալու է : Կիւսթավ
հարիւր քայլ չ'առած փողոցին մէջտեղը ան-
շարժ կեցաւ , անցորդաց արմուկի հար-
ուածներն ընդունելով , Յանկարծ կառքի
մը մէջէն , իւր անունը արտասանող ձայն
մը եկաւ ահանջին :

— Է՛հ , ուրեմն , այս կառքին մէջ է ,
ըսաւ . ասիկա Սիւղօնի ձայնն է անշուշտ ,

զոր քեռիս կարծեմ՝ Էրմնօնվիլ կը տանի ,
Օ՛ն , ետեւէն երթանք . եթէ գիշեր ըլլար
կառքին ետեւը կ'նստէի . սակայն ինչ հոգ ,
աչքէս չեմ փախցնեմ : Կառավարին շատ
մօտէն չ'երթանք :

Կառքը քաղաքէն ելաւ , Պէլլովիլի մեծ
ճամբէն գիւղ հասաւ . ձախ կողմը փողոց
մը մտաւ , ուր բաւական գեղեցիկ տան մը
առջև կանգ առաւ : Մեր երիտասարդն ալ
յիսուն քայլ անդին առանց տեսնուելու ան-
շարժ կեցաւ : Երկու տիկիներն և երիտա-
սարդ մը տունէն ներս մտան : Տիկիները
մեծ փեղոյրներ հագած էին որով Կիւս-
թավ չ'կարաց այնչափ հեռուէն տեսնել
նոցա երեսը :

— Կ'վախնամ թէ խարուեցայ , ըսաւ մեր
քաջը փողոցին մէջ վարանեալ մնալով , զի
այս տիկիներէն և ոչ մէկը Սիւզօնի հա-
սակը և հագուստը չունի , այսու ամենայ-
նիւ կարելի է որ քեռիս ծպտած լինի փո-
քրը աղջիկը , բայց գնդապետը կառքին
մէջ չէ . ես ի զուր թափառեցայ մինչև հոս
նաև ի զուր ժամավաճառ եղայ : Սակայն
և այնպէս , իմ անունս կանչեցին . ուրեմն
այս տիկիներէն մին կ'ճանաչէ զիս : Չեմ

զարմանար քանզի ես ալ կ'ճանաչեմ՝ շատերը , զմանս ալ մոռցած եմ . սակայն վերջապէս սոցա ով ըլլալը հասկնալ կուզեմ :

Այսպէս ըսելով Կիւսթավ տան կ'մտենար , և սաէպ պատուհանները կը դիտէր յուսալով տեսնել այն ձայնին տէրը : Պատուհանի մը բացուիլը և քաղցր ձայնի մը իւր անունը արտասանելը լսեց . այս ձայնը առջի լսածն էր . ո՛հ , այս անգամ տարակոյս չ'մնաց . կառավարին դրան մտեցաւ . դռնաբախը առաւ , պիտի զարնէր , բայց մի և նոյն ձայնը կեցուց զինքը :

— Մի՛ զարնէք , ձախ կողմը դարձէք և փոքր դրան առջեւ սպասեցէք :

Կիւսթավ աճապարեց ձախ կողմ դառնալու , հոն փոքր դուռ մը տեսնելով կանգ առաւ : Վերջապէս թեթեւ ոտքի ձայն մը լսեց որ աւաղի վրայէն կ'գար , այն ձայնը շուտ կ'քալէր . շրջազգեստի մը ձայնէն կարծեց թէ կին մ'է այն . այս միջոցին սիրտը ուժգին կ'զարնէր . ի՞նչու համար է այս յուզումը , այն որ կ'գայ , կարելի է որ տգեղ կամ ծեր լինի , բայց գեղանի ալ կարէ լինիլ : « Քանզի տարակուսի մէջ մարդ կ'սիրէ ամենահաճոյ գաղափարը

ըմբռնել . » է՛հ , Աստուած իմ , մեր երեւակայութեան երազները կը պատրաստեն մեր հոգին ի սէր , յուրախութիւն կամ ՚ի ցու : կան այնպիսի վայրկեաններ ուր միայն լալ կ'ուզեմք . կան ալ որ , ուր ամեն ինչ վարդազոյն կ'տեսնեմք , Հուսկ յետոյ , դուռը բացուեցաւ . կիւսթալ մտաւ ՚ի պարտէզ և գրկեց իւր բազկացը մէջ ոչ թէ Սիւզոնը , այլ զտիկին Պէրլի :

— Այդպէս պարոն , չճանչցա՞ք իմ ճայնըս , ըսաւ տիկին Պէրլի հառաչելով , բայց ստուգիւ շատոնց է որ չտեսաք զիս : Ապերախտ , երբ ես ամէն վայրկեան ձեր վրայ կ'մտածէի , ձեր սիրտը մի ուրիշ կընկան գբաղած էր :

Կիւսթալ չէր մտաբերեր թէ ինչպէս ջատագովելու է զինքը . զի կ'զգար թէ յանցաւոր է . և սակայն ժիւլի նորէն կ'արծարծէր երիտասարդին սրտին մէջ այն ըզգացումները զորս արդէն թելադրած էր նմա :

— Ներեցէք ինձի , այդ եպերանաց համար , բարեկամդ իմ , ոչ ունիմ իրաւունս մեղադրել զձեզ : Հեռու յինէ կընամ՝ յուսալ որ չճանաչիցէք զսէր ,

— Բայց ես շատ յանցաւոր եմ :

— Թողէք այդ , բարեկամդ իմ , այն յանդիմանութիւնները զորս մարդ կ'ընէ բուն իր անձին , ունին շատ աւելի ազդեցութիւն քան անոնք որք կ'լսուին :

Կիւսթավ կ'սեղմէր ժիւլին իր բազկացը մէջ , և նորա պարանոցի թաշկինակը վեր առնելով , փափուկ և շնորհալից կուրծքէ մը համբոյրներ կ'քաղէր . կարծես տուժել կ'ուզէր շատ մ'ամիսներու բացակայութիւնը . բայց ժիւլի արգիլեց նորա ձեռնածը գութիւնը :

— Ի՞նչ կ'ընէք , բարեկամդ իմ , կ'մտածէ՞ք թէ որչափ վտանգի կ'ենթարկէք զիս :

— Ի՞նչ , մինակ չէ՞ք :

— Այո՛ , բայց թերևս կ'տեսնան զմեզ : Հոս ես իմ տանս մէջ չ'եմ : Չ'ճանչցա՞ք այն տիկինը որ իմ հետս էր :

— Ո՛չ անշուշտ , ո՞վ էր այն կինը :

— Օրէլի , որով դուք պիտի ամուսնանայիք . և որ վեց շաբաթէ ի վեր կարդուած է այն երիտասարդին հետ զոր տեսաք կարծեմ , անոնց տունն եմ ես : Կը վախնամ որ , տիկին և Պ . Ֆրէժօն չ'գիտնան իմ բացակայութիւնս :

— Ես չեմ կրնար ձեզ թողուլ : Պ. Պէրլի
այս իրիկուն հոս պիտի գա՞յ :

— Ո՛չ, մինչեւ կիրակի օր Փարիզ պիտի
մնայ : Ես, սա տեսնուած սենեկին մէջ կը
պառկիմ. ձախ կողմը, պարտիզին մէջտեղը :

— Լա՛ւ, բանալին ինձի տուէք ես կ'եր-
թամ հոն կը պահուիմ :

— Չարագործ, առէք ահաւասիկ բա-
նալին : Ես հիմա անգար մը կեղծելով կը
ձգեմ զնոսա :

Տիկին Պէրլի, ծառուղւոյ մը մէջէն հե-
ռացաւ : Կիւսթավ նշանակուած տեղը գը-
նաց. փոքր գաւթէ մը ներս մտնելով, ան-
կէց վերնայարկը ելաւ :

Մեր երիտասարդը տեսաւ գեղեցիկ սեն-
եակ մը վայելուչս յարգարեալ և նորոգա-
պէս շքեղացուցեալ կահ կարասեօք : Ներս
մտաւ, կարծելով թէ այս է տիկին Պէրլիի
սենեակը : Ստուգիւ ոչ ինչ կ'պակսէր սեն-
եակին վայելչութեանը համար. շքեղ ան-
կողին մը, բազմոց, նստարաններ, մեծ
հայելիներ, թիկնաթոռներ, կրկնակ վա-
րագոյրներ եւ մի մեծ հայելի անկողնա-
րանի քով :

— Բարէ, ըսաւ նա, ի՛նչ սեթեւեթ, ինչ

պաճուճանք, ասիկա շքեղ դահլիճ մ'է, որ վայել է իրաւամբ մի գեղանի տիկնոջ. անշուշտ տիկին Ֆրէմօնի սենեակը չ'պիտի նմանի ասոր: Սա կսշտ և կեղծ Օրէլի մերժած ըլլալու է իր սենեակէն բոլոր անոնք որք կրնան մեղկել զգացումները կամ կը խուճապեցնեն զամօթխածուժիւն: Ես կարգահատեմ նորա էրիկը, քանզի ո՛չ ինչ այնքան չ'ախորժելի է քան թէ կոշտ մը:

Կիւսթավ դուռը գոցեց և թիկնաթոռի մը վրայ նետուեցաւ. և չկարաց ընդ չտեսառնուլ թէ Ժիւլիին համար չէր որ տունէն ելած էր, խեղճ Սիւզօն. բայց Կիւսթավ որոշեց հետամուտ լինիլ իւր հետադատութեանց: Արդէն շատէն գիշեր եղած էր, Կիւսթավ անհամբեր կ'սպասէր թիկնաթոռին վրայ. յանկարծ լոյս մը կ'փայլի պարտիզին մէջ և խառնակ և դժուարիմաց ձայներ Կիւսթավին ականջը կ'հասնին: Ոտք ելաւ դարմանօք և մտիկ ըրաւ: Ճանաչեց Օրէլի ձայնը, հաւանականաբար նոր ամուսնացեալք տիկին Պէրլիի ընկերանալ ուղած էին մինչեւ ի պատշգամ: Չայներն կը մօտենային: Պէտք է ամէն պարագայի մէջ զառաջս առնուլ վտանգին. ուստի Կիւս-

Թալ , անկողնոյն տակը պահուեցաւ :

Սանդուխին մօտեցան , կիւսթալ կարաց լսել :

— Ի՞նչպէս , Օրէլի , այս սենեկին մէջ պառկիլ կ'ուզէք :

— Այո՛ , մօրաքոյր իմ :

— Կնիկս , առանց ինծի հարցնելու , նորօրինակ բաներ կ'ընէ :

— Պարո՛ն , կարծեմ աղատ եմ պառկիլ , ուր որ ինծի հաճոյ թուի :

— Սակայն Օրէլի , այս սենեակը խոնաւ է :

— Ես չեմ վախնար խոնաւութենէ , եկէք մօրաքոյր իմ , տեսէք թէ ինչպէս զարդարած եմ :

Այսպէս ըսելով , Օրէլի ներս մտաւ , Ժիւլի հետեւեցաւ նմա դողալով . քանզի մուցած էր իւր բարեկամին ըսելու թէ վերի յարկը կ'պառկի , սակայն նայուածք մ'ապահովեց զնա . զի կիւսթալ հոն չէր :

— Է՛հ , ուրեմն , ես կ'երթամ պառկիլ , գլխու ցաւ մ'ունիմ , կարծեմ վաղը ուշ պիտի ելլամ :

Եւ տիկին Պէրլի ձգեց Օրէլին եւ նորա էրիկը , աճապարեց իւր սենեակը ելլելու :

ուր կ'կարծէր կիւսթաւը գտնալ : Բայց այս խեղճ երիտասարդը անկողնոյն տակ կ'տառապէր . խօսակցութիւնը իրեն կ'իմացնէր թէ տիկին Ֆրէմօնի սենեկին մէջն է :

Երկու ամուսնացեալք ներս փակուեցան և գացին պառկելու . հիմա լաւ է շտեմնուիլ քան փախուստ փորձել . զի եթէ իբր գող բռնուի , Օրէլին պիտի ճանաչէ զինքը , հետեւաբար վտանգի ենթարկած պիտի լինէր զժիւլի : Մեր երիտասարդը անկողնոյն տակ նախախնամութիւնը իրեն օգնութեան կ'կանչէր , որպէս զի պարոն և տիկին Ֆրէմօն անկողնոյ տակ չ'նային , և առանց շարժիլ և շունչ առնուլ համարձակելու ըստ պասելով :

— Նայինք , ըսաւ , վերջը ինչ պիտի ըլլայ . կը կարծէի թէ գիշերը սիրով պիտի անցնեմ , բայց հիմա այլոց սէրը պիտի լսեմ :

— Քիչ մը շուտ ըրէ , պարոն , ըսաւ Օրէլի :

— Կնիկ իմ , հանգոյց մը կայ . . .

— Կարեցէք . ոչինչ բանէ մը կ'շուարիք . կարծեմ այս գիշեր չ'լինար : Ա՛տ ինչ է , բամպակէ խոյր ալ կ'գնէք : Ա՛հ , որչա՛փ տգեղ կ'երեւաք ասով :

— Ասիկա գլուխս շատ տաք կ'սպահէ .
և այս խոնաւ սենեկին մէջ չեմ ուզեր հար-
բուխ վնիլ :

— Ներքին բաճկոնակդ մի հագնիր :

— Ընդհակառակը , միշտ պիտի հագ-
նիմ , քանզի ասիկա շատ մը հիւանդութենէ
զերծ կը պահէ :

— Բայց ես չեմ ուզեր խուրձ մը ֆ-
նէլէ քով պառկիլ , մորթս կը քերէ :

— Ամէն տեղս չեմ հագնիր , կնիմ իմ :

— Բարէ , ո՞րչափ մեծ փոփոխութիւն ,
կ'ըսէ կիւսթավ մտքէն . այս աղջիկը որ միշտ
աչքերը վար կ'առնէր երբ մէկը իրեն խօ-
սէր . . . Ստուգիւ , մարդ շատ անգամ ար-
տաքին երեւոյթէ կը խաբուի :

— Է՛հ արդ , պիտի պառկի՞ք պարոն ,
այս գիշեր :

— Ահա եկայ : Կ'նայիմ որ պատուհանի
փեղկերը աղէկ գոցուած են . զի գողերէ
աւելի ծերպերէ ներս սպրդող հովէ կ'վախ-
նամ , որ պարանոցի կարկամութիւն յառաջ
կը բերէ :

— Ա՛հ , Պ. Թրէմօն , եթէ ամուսնանալէ
յառաջ ըսէիք ինծի թէ հովէ և կարկամու-
թենէ կը վախնաք , նաեւ ֆ-նէլ- բաճկո-

նակ և բամպակէ խոյր կ'կրէք, ես ալ կը մտածէի քիչ մը :

— Բայց տիկին, կին մը ազնիւ և մաքուր բարք մը կ'սպասէ իւր էրիկէն, և ո՛չ ուրիշ բան :

Պ. Յրէմօն մօմը փչեց, և մօտեցաւ իւր սիրելի կողակցին :

— Ա՛տ ինչ է, պարօն, ինչո՞ւ մարեցիք ճրագը :

— Վասն զի զիտէք որ, ես չեմ կրնար լուսով քնանալ: Բարկացա՞ք ասկէ, սիրելի՛դ իմ:

— Բրտութիւն մը կ'ընէք վերջապէս :

Հինգ վայրկեան լռութիւն տիրելէ յետոյ, Օրէլի նորէն խօսք բանալով .

— Ա՛հ, այդպէս պիտի քնանա՞ք :

— Սիրելիդ իմ, այսօր շատ յոգնեցայ Փարիզի մէջ :

— Բայց ես յոգնած չեմ: Ի՞նչ կ'ուզէք, պարօն, ամուսնութեան առջի ամսոց մէջ, ա՞յդպէս պիտի վարուիք :

— Ստուգիւ, տիկին, կարգուած ատեն, ես երբէք չէի կարծեր որ, օր մը, մի այդպիսի լեզու գործածէք յիս: Դուք, տիկին, դուք որ, այնչափ զգաստ կ'երեւնա-

յիք , դուք որ անաչառ վարք մ' ունէիք ,
դուք որ զիս կ'սաստէիք , երբ քիչ մը յան-
դուզն վարուէի . նորէն դուք էք հիմա որ
կ'յանդիմանէք զիս քիչ մը հանգչիլ ուզե-
լուս համար :

— Այո՛ , հարկաւ , հասարակաց առջեւ
գիտեմ՝ պարկեշտ լինիլ . բայց գիտեմ նաև
թէ ինչու կ'ամուսնանայ մարդ : Կրօնքը՝
մեզ կ'պատուիրէ հաւանիլ և անձնատուր
լինիլ մեր էրկանց փափաքներուն : Նա՛ մեզի
թոյլ տուած է , ամուսնական հաճութեամբ
զուարճանալով , ծնանիլ էակներ ըստ նմա-
նութեան մերում : Դուք մի անկրօն էք ,
որ չէք հետեւիր Աստուածային պատուի-
րանաց :

— Մի՛ բարկանաք , տիկին , աղէկ գի-
տէք որ ես շատ կը սիրեմ զձեզ :

— Խօսքով միայն :

— Ահ , փարուինք ուրեմն , սիրելիդ իմ ,
որպէսզի խաղաղութիւնը վերահաստատուի :

— Երջանիկ սեպէ ինքզինքդ , որ հաւա-
նութիւն ցոյց կ'տամ :

Աստ կիւսթավ , չկարաց ըսել խօսակցու-
թեան շարունակութիւնը , զի անկողնոյն
շառաչիւնները կ'արգիլէին :

Երկու ամուսնացելոց խօսակցութիւնը լըմըննալով, գիշերուան լուսթիւնը չ'էր վըրդովեր այլ եւս. նաև անկողնոյ մէջ չէին դառնար. որմէ կիւսթալ վճռեց թէ քնացած են : Չէր կընար յուսալ մի աւելի նըպաստաւոր պատեհութիւն. ուստի որոշեց օգուտ քաղել նոցա քունէն : Հետեւաբար, կիւսթալ խիստ մեղմովին ձեռացը և ծընգացը վրայէն քալելով, սենեկին մէջ տեղը հասաւ. ոտք ելաւ, և մութին մէջ խարխաւիեց : Գծբախտաբար, ոտքերը աթոռի մը ընդհարկեցան, զոր չ'կարաց զգալ ձեռքովը : Այս աթոռին վրայ կոնք մը կար, որ սենեակին մէջ տապալելով, շաչիւնը արթընցուց քնացողները :

— Ո՞վ է ան, գոչեց պարոն Ֆրէմօն :

Մեր քաջը շտապաւ դուռը բանալով սանդուղէն վեր ելաւ : Մինչդեռ Օրէյի իր բոլոր ձայնովը « Գող կայ, հասէք » կ'պուռար, կիւսթալ վերնայարկը ելաւ, դուռը զարկաւ, կէս ձայնով կանչեց զԹիւլի, բայց պատասխան չ'եկաւ : Պ. Ֆրէմօն սանդուղէն վեր ելնելով պիտի ձերբակալէր զկիւսթալ, եւ կամ նորա գլխուն գնդակ մը պիտի ուղղէր : Ուստի մեր անզգամ պա-

բոնը , դարձեալ վեր ելաւ , տամալւոյն
դուռը բաց էր , ներս մտաւ և դոցեց : Պ.
Ֆրէմօն վար իջաւ և վազեց իւր ծառա-
ները հաւաքելու :

— Բայց ինչո՞ւ ժիւլի դուռը չ'բացաւ
Կիւսթավին :

— Վասն զի յայնժամ իր սենեակին մէջը
չէր . որուն պատճառը դիւրին է ձեզի բա-
ցայայտել :

Տիկին Պէրլի իւր սենեակը ելած ատեն ,
կ'կարծէր թէ Կիւսթավը հոն պիտի գտնայ .
որչափ զարմացաւ հոն չ'տեսնելով զնա . ա-
մէն կողմ' նայեցաւ , մինչեւ իսկ դարան-
ներու մէջ . չ'կայ Կիւսթավ . . . արդեօք
ո՞ւր լինիլ կարէ : ժիւլի պատուհանը բա-
ցաւ , պարտէզը նայեցաւ , շատ ուժով հա-
զաց : սակայն ոչ ոք կ'երեւար :

— Սպասելէ ձանձրանալով , մեկնած ըլ-
լալու է . . . բայց ո՛չ . Կիւսթավ այսպէս
չ'թողուր զիս . կարելի է վախցեր է հոս
գալու և նախամեծար համարեր է պարտի-
զին մէջ սպասել զիս : Այցելեմք պարտէզը :

Ժիւլի ճրագ մ'առաւ , շատ կամացուկ
վար իջաւ և գնաց նայելու բոլոր խռիւ-
ները , մացառները և պրակները , եւ կէս

ձայնով մը « Կիւսթավ » կանչեց : Պարտէզը շատ մեծ էր . և ժիւլի դեռ կէսը չ'որոնած՝ Պ. և տիկին Ֆրէմօնի աղաղակները լսեց . դողալով կանգ առաւ :

— Կորսուեցանք . երևան ելած է , ըսաւ :

Տիկին Պէրլի փութացուց իւր քայլերը դէպ ի պատշգամ , ծառուղւոյ մը ետեւը Օրէլի շապիկով եկաւ բազկացը մէջ նետուեցաւ :

— Ա՛հ , մօրաքոյր իմ , փախչիմք , տան մէջ գող կայ : Չ'լսեցի՞ք մեր ձայները :

— Լսեցի և անոր համար է որ պարտէզ իջայ . բայց դուք վստահ էք :

— Ո՛հ , հարկաւ , անկողնոյս տակ պահուեր էր . հիմա տանիքին վրայ է . բայց մօրաքոյր մի մօտենաք պատշգամին , այս մարդը կարելի է վերէն հրացան մը պարպէ :

Տիկին պէրլի Օրէլին չէր մտիկ ըներ , և դէպ ի իւր սենեակը կը յառաջանար . նա հոն հասաւ , դուռը բացաւ , և ներսը բուրովին սեւ մարդ մը տեսնելով աղաղակ մ'արձակեց : Այս սեւ մարդը Կիւսթավն էր , որ ծխնելոյզէն վար սահած էր :

— Դո՛ւք էք . խեղճ Կիւսթավ , ի՛նչ պէս եղաւ :

— Անոնց ձեռքէն խոյս տալու համար
ասկէ ուրիշ ճար չ'գտայ :

— Բայց զձեզ տամալոյն վրայ չ'տեսնե-
լով ի'նչ պիտի մտածեն :

— Թէ ես պարտէզը իջած եմ :

Ժիւլի պատուհանը բացաւ . Թրէմօն՝ պար-
տիզպանին եւ քանի մը դրացիներու հետ
կ'գար : Այս պարոնները ջահեր և հրա-
ցաններ ի ձեռին տանիքը կ'ելլային , խկոյն
տիկին Պէրլի կեցուց զնոսա :

— Պարոններ՛ր , գողը փախաւ , ես տե-
սայ , որ պարտիզին մէջ ցատքեց եւ այս
որմին վրայէն ելաւ :

— Սակայն , մօրաքոյր իմ , այս որմը շատ
բարձր է . պարոններ , կաղաչեմ խուզար-
կեցէք ամէն կողմը :

Կիւսթավ ներսը պառկած էր : Տիկին
Պէրլին ալ անմիջապէս դուռը գոցեց և գը-
նաց պառկիլ իր բարեկամին քով : Պ . Թը-
րէմօն և իւր ընկերները վար իջան , ուժով
դուռը դարկին :

— Բացէ՛ք , բացէ՛ք մօրաքոյր , ըսաւ Պ .
Թրէմօն :

— Սակայն ինչո՞ւ համար :

— Կրնայ ըլլալ որ գողը ձեր սենեկին ,

կամ ծխնեղոյզին մէջն է, զի ծխնեղոյզին
ծայրը կտարած է :

— Բարէ՛, մարդ չ'կայ սենեկիս մէջ :

— Նա պահուած է, մօրաքոյր իմ,
չուտ բացէք, ապա թէ ոչ կորսուած էք :

— Բայց պարոն, ես բողբոջի մերկ
եմ. վայրկեան մը սպասեցէք :

— Ժիւլի կ'հանուէր ստուգիւ, նա կիւս
թավին հադուսաները իր անկողնոյն մէջ
խոթելով, դրան մօտեցաւ :

— Պարոննե՛ր, պիտի բանամ, բայց ան-
միջապէս ներս մի՛ մտնաք, որպէս զի ան-
կողնոյս մէջ մտնելու ժամանակ ունենամ :

— Այո՛, մօրաքոյր, բացէ՛ք :

Ժիւլի բացաւ դուռը, և գնաց պառկիլ
նորէն կիւթավին քովը, որ մանկան մը շտի
կծկուած էր :

Փրէմօն և դրացիք ներս մտան, որոնե-
նեցին ամէն կողմը, ծխնեղոյզին մէջը, մին-
ջեւ անկողնոյ տակ նայեցան : Ոչ ոք . . . :

— Աղէկ կ'տեսնաք թէ հոս չ'կայ ըսաւ
տիկին Պէրլի, զի ես տեսայ նորա պատին
վրայէն մագլիլը :

— Բայց մօրաքոյր իմ, անոնք չատ աչ
կընան ըլլալ :

— Վերջապէս , հոս մէկը չ'կայ , կ'յուսամ որ քնանալու ազատ կ'թողուք զիս :

— Քնանա՛լ , ի՞նչպէս քնանալ կ'խորհիք դուք , երբ մենք շրջապատուած եմք գողերէ :

— Օ՛ն , երթանք , պարոնայք , ըսաւ Ֆրէմօն իւր դրացեաց , երթանք պարտէզին մէջ աղէկ մը նայինք :

— Բայց պարոն , ըսաւ պարտիզպանը , եթէ դողը պատէն վեր ելեր է , Պ. Գուրթօ վարժապետին տունը իջած պիտի լինի :

— Իրաւ է պէտք է երթալ արթնցնել , զՊ. Գուրթօ : Կարելի է հոն կ'ձերբակալեմք չարագործը :

— Է՛ , պարոններ , միթէ զիս առանձի՞ն պիտի թողուք , ես չ'եմ ուզեր մինակ մնալ այն գետնայարկը :

— Մեզի հետ եկէք , տիկին :

— Ի՛նչ , այսպէս կ'իսամերկ դու՞րս ելլամ : Ա՛հ , ես իմ մօրաբրոջս քով կ'կենամ . նա քաջասիրտ և արի է . անոր քով այնչափ վախ չեմ զգար : Մօրաքոյր իմ , կ'ուզէք որ ձեզի հետ պառկիմ :

— Ի՛նչ անմտութիւն :

— Ա՛հ , կ'աղաչեմ ձեզի մօրաքոյր իմ :

Գնացէ՛ք, պարոններ, բայց պարտիզպանք
իրբ պահապան առ մեզ թողէ՛ք :

Պ. Ֆրէմօնի խումբը գնացին զՊ. Գուր-
թօ արթնցնելու, թողլով զՕրէլի տիկին
Պէրլիի քով :

Կիւսթավին կացութիւնը դժնդակ և վը-
տանգալից էր յոյժ : Մեր քաջը ստացած
էր մի չար ոգի, և ոչ կարէր մարտնչիլ
ընդ նմա : Ժիւլի ալ աւելի դժգոհ էր քան
Կիւսթավ : Նա սարսուելով կ'դիտէր զՕրէլի,
որ կ'դնէր իր գլխուն թաշկինակ մը և կը
պատրաստուէր բաժանել իւր մօրաքեռ զան-
կողին . վայրկեան մը յետոյ, տիկին Ֆրէ-
մօն ամէն ինչ պիտի տեսնար : Անկողինը
բոլորովին պատին կցօրդ էր, հետեւաբար
անկարելի էր սպրդիլ անկողնոյն տակ : Ու-
րեմն ի՞նչ ընելու է :

Պէտք է յաճախ դիմագրաւել զանձն,
պաշտպանելու համար մի մեծ բան, պա-
տիւ :

Ուստի և հետեւաբար, ժիւլի ոտք ե-
լաւ այն պահուն՝ յորում Օրէլի պառկելու
կ'գար :

— Ո՛ւր կ'երթաք մօրաքոյր իմ՝

— Զայն մը լսել կարծեցի . կարծեմ

այդ պարօնները չ'նայեցան այս մեծ դարանին մէջ :

— Ա՛հ , մօրաքոյր իմ , դուք կ'սարսափեցնէք զիս : Մի՛ մօտենաք , ստուգիւ հոն մէկը կայ :

— Է՛հ ուրեմն պէտք է ստուգել :

— Բայց քիչ մը կեցէք . երթամ յառաջ պարտիզպանին ազգ առնեմ :

Երբ Օրէլի դուռը բացաւ և գնաց պարտիզպանը կանչելու , ժիւլի , դարանին մէջ դռնուած թուղթերուն ճրագը մօտեցուց , յորժամ պարտիզպանը վազելով կ'գար :

— Խաբուեր եմ , ըսաւ տիկին Պէրլի , բան մը չ'տեսայ :

— Հոգ չ'է մօրաքոյր . թողէք որ պարտիզպանն որոնէ ամէն կողմը :

Պարտիզպանը սենեակէն ներս մտաւ եւ տեսաւ մի թանձր ծուխ որ կ'ելլէր դարանին մէջէն :

— Ա՛հ , տիկիններ , գողը կրակ ձգեր է սենեկին մէջ :

— Կրակ , . . փախչիոնք , մօրաքոյր իմ , ծուխը պիտի խզէ զիս :

Արդարեւ ծուխը կ'սկսէր լեցնելու սենեակը : Օրէլի վար իջաւ սուր աղաղակներ

արձակելով, պարտիզպանն ալ վազեց ջուր բերելու : Ժիւլի կիւսթավին մօտենալով .

— Փախէ՛ք, բարեկամդ իմ, շուտ փախէ՛ք :

— Սակայն պէտք է որ հագուստներս առնեմ, կարծեմ ասոնք են . . .

Ժիւլի հրեց ղկիւսթավ սենեակէն դուրս ուր ծուխը գամ քան զգամ կ'լինար : Պարտիզպանը որ յայնժամ վեր կ'ելլէր, երկու գոյլ ջուր ի ձեռին, ետես մի երիտասարդ որ ծրարով մը մերկ կ'փախչէր . անմիջապէս գոյլին մէկը դետինը դրաւ, և միւսը կիւսթավին գլխէն ի վար թափեց : Խեղճ երիտասարդը, մինչև յոսկեր թրջած, կատաղեցաւ և ուժգին հրեց իր ոստիւր : Պարտիզպանը կորոյս հաւասարակչութիւնը և սանդուղէն վար գլորեցաւ : Հուսկ յետոյ, մեր քաջը շտապաւ փոզոցը ելաւ, և սկսաւ բոլոր ուժովը վազել :

Պ. Զրէմօնի տունէն նետընկէց մի հեռու լինելով, կիւսթավ կ'սկսի հագնիլ : Բայց նոր փորձանք մ'ալ, զի փոխանակ իր հագուստները առնելու, ծուխին մէջ աղէկ չ'տեսնելով, Ժիւլիին, ներքին բաճկոնակը,

բեհեզեայ վտաւակը , սնդուսէ շրջագգես-
տը և շղաշատեռէ գտակը ժողոված էր :

— Կ'ըսուի թէ , սիրահարաց աստուածը
կայ , ըսաւ մեր երիտասարդը մոխրագոյն
շրջագգեստը հագնիլ ջանալով , բայց կ'թուի
ինձ թէ այս գիշեր սատանան միայն խառ-
նուեցաւ իմ գործերուս : Օ՛ն , կնիկ ըլ-
լանք . զի ուրիշ ճար չկայ . գոնէ ամառ-
ուան մէջ ըլլայինք : Ա՛հ , որպիսի դժնդակ
հագուստ , ի՞նչ ընեմ այս ժապաւէնները ,
ծոպքերը , լարերը , Ա՛հ , ի՞նչ աղէտալի
գիշեր : Այս կինը շատ սուղի նստեցաւ ին-
ծի : Գեղանի կնկան մը հետ պառկիլ , ա-
ռանց . . . Օ՛ն անդր , աճապարենք լուս-
նալէ յառաջ Փարիզ հասնիլ . քանզի այս հա-
գուստով , ոստիկանութեան կ'յանձնուիմ :

Մինչդեռ այսպէս կը խորհէր մեր երի-
տասարդը , տիկին Պէրլի նորա համար մեծ
վտանգի մը կ'ենթարկուէր : Երբոր պար-
տիզպանը ուռոգեց զկիւսթավ յոտից մին-
չեւ ցգլուխ , ժիւլի տեսաւ պարտիզպանը
վար նետելով պարտէզին ճամբան ձեռք
առնուլը :

— Ազատեցաւ , ըսաւ նա , բայց ի՞նչ կ'ը-
սեմ , հագուստը անկողնոյս մէջ պահած էի ,

արդեօք սխալմամբ շրջագգե՞ստս առած է :

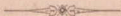
Իսկոյն ժիւլի մի յանդուզն որոշում ը-
րաւ : Կանայք հաշուի չ'են առներ բնա-
այն վտանգը , որով իրենց սիրահարը պի-
տի ազատի : Հետեւաբար տիկին Պէրլի վեր
ելաւ սանդուղէն , բոցը՝ կ'ըտլորէր արդէն
սենեակին մի մասը . նա աչքերը դոցեց ,
և իր շնչառութիւնը բռնելով , դէպ ի ան-
կողին յառաջացաւ , հագուստը գտաւ եւ
ուժով քաշեց . սակայն բոցի յորձանք մը
վրան նետուելով , խառնակ մազերը շուտով
բռնկեցան . սանդուղին առջեւը ինկաւ :
Ժիւլի պիտի կորնչէր , եթէ պարտիզպանը
եկած չ'լինէր իր օգնութեանը : Քաջ մարդը
վեր ելաւ , բազկացը մէջ առաւ զժիւլի ,
պարտէզը բերաւ և անդ նորա գլխուն ջուր
թափեց : Այս վայրկենիս սենեակին կահ կա-
րասիքը այրեցան , որոնցմով կիւսթավին
հագուստն ալ : Տիկին Պէրլի սթափեցաւ :
Բայց նա յոյժ կ'վշտանար , քանզի երեսին
ամէն կողմը երած էր , եւ իր բոլոր կե-
նացը մէջ պիտի կրէր այս այրումին նը-
շանները :

— Տգեղ պիտի լինի՞մ , ըսաւ ժիւլի , այլ
ևս զիս չ'պիտի սիրէ , սակայն իմ սիրտ միշտ

մի և նոյն է . բայց նա այսուհետեւ զանձն վտանգի չ'պիտի ենթարկէ ինձի համար :

Արդարեւ տիկին Պէրլի կորոյս իր բոլոր վայելչութիւնը :

Արդարութեամբ կը դառնայ ամենայն ինչ յայսմ աշխարհի :

ԳԼՈՒԽ ԺԸ .

ՄԻ ՏԵՍԱՐԱՆ Ի ԳՈՒՐԹԻԼ

Կիւսթավ , շրջազգեստը ցեխերու մէջէն կ'քայէր . և այս հագուստով պէտք էր շուտով երթալ . որովհետեւ Գուրթիլի թաղը մի ընդհանուր բնակարան էր գինովաց : Կիւսթավ քայլերը կ'կրկնապատկէր , դրժուարաւ մէկ ձեռքովը շրջազգեստը բռնելով , միւսովը վտաւակը , և ստէպ կ'ստիպուէր մէկը կամ միւսը թողլով , խոյրը բռնելու , զոր հողմը յափշտակել կ'սպառնար :

Պ . Ֆավօրի , մի հուժկու վայրենի , որ իր թմբկահարութեամբը և ստուար վերնա-

բամբուլը անուանի էր : Ժան - Ժան Գուրթ -
բօանթի հետ վէճ մ'ունէր , օրիորդ Նա-
նօնի պատճառաւ : Պ . Փափօրի շողմնդ ,
բայց հաստատամիտ էր : Նա՛ Նանօնի աչ-
քերը կ'համբուրէր , երբեմն իսկ կ'ընդու-
նէր ապտակ մը ի պատիժ իւր ժպրհու-
թեան : Սակայն և այնպէս ոսոխները իրա-
րու կ'ներտէին սպառնալից աչքեր . և մար-
մաջում մը կ'ղգային մարտնչելու : Քանզի
ամենէն անդութ մարդն իսկ , սիրոյ առջև
կ'մեղկանայ : Մարդկային մարմինը տկար
է : Չարագործը , հրապուրիչը , նաև սա-
տանան իսկ շատ կը սիրէ օրիորդաց մար-
մինը . և այս է պատճառ որ այնչափ հո-
գիներ կ'շեղին երկնային ճամբէն :

Պ . Ժան - Ժան բերել տուաւ շիշ մը ճեր-
մակ գինի , Նանօն ընդունեց անկէ մի գա-
ւաթ : Գինուոյ աղդեցութենէն պարոն Ժան -
Ժանի սէրը արժարծելով սկսաւ ձեռք նե-
տել օրիորդին : Գծբախտաբար , պարոն Փա-
փօրի , որ սէրը և նախանձը կը չարչարէին
ղինքը , պատուհանէն Նանօնը իր ոսոխին
բազկացը մէջ տեսնելով , կատղեցաւ , եւ
բիր ի ձեռին մոլեղնաբար վեր ելաւ :

— Է՛ , բաւական զուարճացաք , պէտք

է վերջ տալ եւ զգալ իմ մահակիս ծանրութիւնը :

— Ի՞նչ կ'ըսես դո՛ւ , վայրենի Բաթափլան , կ'կարծես որ պիտի վախցնե՞ս զիս քո մահակովդ :

— Պարոններ , ըսաւ Նանօն , զէնքերնիդ վար առէք , դուք երկուքնիդ ալ աղէկ մարդիկ էք , սակայն ես կ'ուզեմ Պ. Ժան-Ժանի տալ ձեռքս :

Ֆալօրի շրտնեցաւ , եւ իր սրտին ցաւը փարատելու համար շատ բաժակներ պարպեց . բայց ընդհակառակը , կ'առաւելուր իր տապը . վար իջաւ : Այս միջոցիս կին մը մեծ քայլերով , Պէլվիլէն վար կ'իջնար . իր գնացքը քիչ մ'արական էր :

— Ահա իմ բաժինս , ըսաւ վայրենին մօտենալով , բառ մը և գաւաթ մը գինի :

— Անցիր ճամբէն :

— Շատ գեղեցիկ էք , տիկին ,

— Օն անդր , մէկ կողմ կեցիր , նեղութիւն մի՛ տար :

Անձանօթ կինը ապտակ մ'իջեցուց :

— Հօ՛ , հօ՛ , ըսաւ Ֆալօրի , ուրիշ կերպ ընելու է :

Կինը կռուիլ ուզեց , բայց վայրենին զայն

գրկածին պէս գէպ ի իր բնակարանը վազել սկսաւ : Երկու գիւղացիներ , իրենց իշուն վրայ հեծած հաւկիթ և կաթ կ'բերէին ի Փարիզ : Վայրենիին որ նոցա գալը տեսած չէր , առջի իշուն վրայ ուժգնաբար զարնուելով , գիւղացին վար գլտորեցաւ և բոլոր կաթը առուակին մէջ թափեցաւ : Անծանօթ կիներ որ վայրենիին բազկէն ելած էր , սկսաւ փախչիլ , Ֆալօրին ալ ետեւէն : Կնկան շրջազգեստը իր ոտքերուն սլլուելով , միւս իշուն զարնուեցաւ , գիւղացին , ինքը և հաւկիթները կաթին վրայ գլտորեցան : Անծանօթ կիներ , կամ աւելի ճիշդը խօսելով , Կիւսթավ , անվարտի լինելով , Ֆալօրի խարուած ըլլալը տեսաւ , և սկսաւ փախչիլ . Կիւսթավն ալ կը փախչէր . գիւղացիներն ալ ետեւէն վազելով կը պոռային .

— Բռնեցէք , սա գող կիներ , որ մեր կաթը թափեց և մեր հաւկիթները կոտորեց :

Անցորդները կ'սնդային Կիւսթավին վրայ և չէին բռներ , շաղաշուտ տղայքներ գիւղացուոց հետ կ'վազէին . սակայն Կիւսթավ զարմանալի արագութեամբ կ'վազէր . շատ յառաջացաւ և շատ մը պտոյտներ ը-

ներէ յետոյ, վերջապէս ներս մտաւ խա-
նութէ մը զոր դեռաատի կին մը նոր կը
բանար :

— Կ'աղաչեմ, տիկին, սա խաժամութ
ամբոխի հալածումներէն փրկեցէք զիս :

— Սակայն չեմ ճանչնար զձեզ, տիկին
. . . պարոն . . . ա՛հ, Աստուած իմ, այս
դէմքը, բայց այո, դուք էք, Նիգօլա
թուփէ :

— Դուք ալ տիկին Հէնրի, Ուրս փողո-
ցին սիրուն փերեզակուհին :

— Այո, պարոն, ես եմ, ա՛հ, զարմա-
նալի հանդիպում :

Տիկին Հէնրի, Կիւթալը խանութին մէջ
թողլով, վերի սենեակը ելաւ, ուր Սիւզօն
կ'պառկէր : Տակաւին գիշեր մի միայն Սիւ-
զօն տիկին Հէնրիի քովն էր. սակայն եր-
կու զգայուն սրտեր խիստ շուտով զիրար
կըմբռնեն : Փերեզակուհին գիտէր ներո-
ղամիտ լինիլ այն յանցանաց համար, զորս
այս տարիքը կ'գործէ :

— Բայց ես կ'ճանաչեմ զայս Պ. Նիգօլա
նաև անոր հետ վիլէթի մի հարսնիքի մէջ
գտնուած եմ :

— Ստուգիւ, տգեղ և անմիտ չէ :

— Ընդհակառակը , սիրուն և հանճարեղ մի երիտասարդ է . սքանչելի կերպով կը պարէ :

— Նիգօլա՛ , ոչ տիկին կ'սխալիք , նա շատ փձուն է . հազիւ ա՛ն ա՛ն ո՛ր է երթալ գիտէ : Նա և վատասիրտ է ղերդ մի նապաստակ :

— Վատասիրտ , երենագործ մանչ մը գանալից ըրաւ :

— Ա՛հ , տիկին , եթէ դուք ճանաչէիք զՊ . կիւսթավ , պիտի տեսնայիք թէ ի՛նչ տարբերութիւն կայ անոր եւ այս տղեղ Նիգօլայի միջեւ :

— Կարելի է որ նա աւելի աղէկ է , բայց չեմ կրնար ըսել թէ Նիգօլա տղեղ է :

Սոյն գիշերը որչա՛փ երկար թուեցաւ Սիւղօնի : Ժամանակը քանիցս ծանրագին կ'անցնի երբ հեռու լինի մարդ իւր սիրելիէն :

Հետեւեալ առաւօտ , տիկին Հէնրի , մինակ վար իջաւ խանութը բանալու համար , ահա այս միջոցին կիւսթավ յանկարծակի ներս մտած էր : Տիկին Հէնրի փոքրիկին քովը ելաւ :

— Այն Նիգօլա թուփէն , զոր կ'ատես , վարը խանութիս մէջն է :

— Ո՛վ երկինք , գոչեց Սիւղոն , ա՛հ , տիկին կ'աղաչեմ , մի՛ ըսէք թէ ես հոս եմ :

— Մի վախնաք բնաւ , ես անոր չեմ ըսեր որ դու հոս ես :

Տիկին Հէնրի նորէն կիւսթավին քովը իջաւ . բայց Սիւղոն հանդարտած չէր բնաւ . Նիգօլայի փերեղակուհւոյն քով գալուստը , յաչս Սիւղոնի այն ապացոյցն էր որ իր նըշանածը տակաւին զինքը առնուլ կ'ուզէ : Ուստի ոտք ելաւ , շուտով հագուեցաւ . ամէն վայրկեան զարհուրանքը կ'աւելնար , կարծելով թէ Նիգօլա սանդուղէն կ'դայ . խուճապաւ գոյգերը ծրար մ'ըրաւ , գաղտնի սանդուղէ մը վար իջաւ , եւ անկից փողոցը ելաւ . յետոյ ծրարը թևին տակ սկըսաւ վազել :

Կիւսթավ կ'հանդչէր խանութին մէջ , ուրախութեամբ կ'տեսնէր թէ հետքը կորուսած են : Տիկին Հէնրի վերադարձաւ :

— Տիկին , ըսաւ կիւսթավ , շնորհք մ'ըրէք ինձի , առնական զգեստ մը հայթայթեցէք :

— Կ'ցաւիմ որ չեմ կրնար , քանզի պա-

տիւ ունիմ ես . ի՞նչ կ'մտածեն իմ վրայօքս ,
թաղին մէջ , եթէ յանօթ կամ ծախու առ-
նեմ մի արական հագուստ . ասկէ ի զատ ,
պարոն , դուք չէք կրնար հոս հանուիլ :

— Ուրեմն , տիկին , կ'ո՞ւզէք որ այս այ-
լանդակ հագուստով դուրս ելլամ :

— Բայց ինչո՞ւ այսպիսի ծպտեր էք :

— Ա՛հ , տիկին , պարագայները ստէպ կը
տիրեն առ մեզ . մեք պատահարաց խա-
ղալիքն եմք : Այս ինչ գրօսնելու համար
տունէն դուրս կ'ելլայ , և իր բարեկամին
մեռնիլը լսելով , յուզարկաւորութեան եր-
թալ կ'ստիպուի : Այն ինչ պարահանդէս
երթալու համար դուրս ելած ատեն , տա-
նիքէն մի կղմինտր կ'իյնայ գլխուն , և փո-
խանակ պարելու յանկողին կ'ծառայէ : Գա-
լով ինծի , տիկին , երէկ տունէն դուրս ե-
լայ , հագուստներս այրեցան . և թէպէտ
չատ անվայել եմ այս կերպով , սակայն ա-
ւելի աղէկ սեպեցի մի շրջազգեստ հագ-
նիլ քան մերկ մնալ : Ահաւասիկ թէ ինչու
ծպտած եմ առանց բարեկենդանի մէջ լի-
նելու :

— Բայց դուք հիմա էրմնօնվիլէն չէք
դար :

— Էրմնօնվի՛լ, և ի՞նչ գործ ունիմ' անդ :

— Միթէ պարոն Լիւքայի տունը չէ՞ք բնակիր :

— Ա՛հ, մեծապէս կ'սխալիք տիկին, լազիտցէք որ ես Նիգօլա թուփէ չեմ: Ես այս անունը առած էի Պ. Լէարիւի հարսնիքին մէջ չ՛ճանչցուելու համար :

— Ուրեմն անո՞ր համար է որ խեղճ Սիւզօն կ'պնդէք թէ . . .

— Սիւզօ՛ն, Սիւզօ՛ն, ա՛հ, սիրելիդ իմ տիկին Հէնրի, կ'ճանաչէ՞ք զայն :

— Այո պարոն :

— Փոքրիկ, բարեկիրթ, սիրուն, կայտառ, ա՛հ, տիկին, ո՞ւր է նա :

— Է՛հ, Աստուած իմ, ի՛նչ եռանդ, որպի՛սի աւիւն, բայց ո՞վ էք դուք ուրեմն :

— Ես այն երիտասարդն եմ, որուն համար Սիւզօն զոհեց զամենայն ինչ : Կիւսթալ, գնդապետ Մօրանվալի քեռորդին :

— Դուք Կիւսթալ, ա՛հ, իրաւ պարոն, կը դուշակէի :

— Սիւզօն ձեր քովն է կարծեմ. դուք կ'վախնաք անոր հետ խօսել տալու զիս, սակայն հանդարտ եղէք. մի միայն հինգ վայրկեան տեսնամ, կ'մեկնիմ :

Տիկինն Հէնրի իր սենեակը ելաւ . ի՛նչ մեծ
եղև զարմանքը երբ չ'դտաւ Սիւզոնը . շր-
ջեց բոլոր կողմը , այսր անդր նայեցաւ ,
կանչեց , անօգո՛ւտ ջանք : Փերեզակուհին
տխուր վերադարձաւ կիւսթավին քով :

— Ա՛հ , Աստուած իմ , աւասիկ մի ու-
րիշ չարիք . Սիւզոն մեկներ է :

— Մեկնած . . .

— Զձեզ նիդօլա թուփէ կարծելով , վեր
ելած էի ձեր դպրուստը իմաց տալու , կար-
ծեմ անոր համար փախած է . սակայն հան-
դարտեցէք , պարոն , նա հարկաւ պիտի
վերադառնայ իմ քովս , ձեզի կ'իմացնեմ :

— Շնորհակալ եմ տիկին . առ այժմ բա-
րեհաճեցէք ինձի կառք մը բերել տալ :

Կիւսթավ պահուեցաւ կառքին ունջը .
և վշտակից փերեզակուհւոյն շնորհակալ լի-
նելէ զկնի դէպ ի տուն ճամբայ ելաւ :

Կիւսթավ կառքէն վար իջաւ և շուտով
իր սենեակը ելաւ :

Գնդապետը իր քեռորդւոյն քովը եկաւ :
Կիւսթավ դեռ պառկած էր , եւ Սիւզոնը
փնտռելու համար հնարք կ'մտածէր , սա-
կայն ճակատագիրը իրեն կ'արգիլէր սոյն
դիտաւորութիւնը ի գործ դնելու : Քանզի

պարտիզպանին դոյլին ջուրը, դաշտերու մէջ շապիկով և թեթեւ շրջազգեստով վազելը, նորա առողջութիւնը համակ խանդարած էր :

Դո՛ւք, մեծդ Աղամէմնօն, որ ձեր զաւակը խղղուելու թոյլ կ'տայիք աստուածներու զօրավիգն ըլլալու համար, և դո՛ւք, յանդուգն Տելեմաք, որ Մինէրվ կ'ծածկէր զձեզ ամպի մը ներքեւ, երբ լինէիք մի մաքառումի մէջ : Կ'չնորհաւորեմ զձեզ թելադրուած լինելնուդ համար դիցն Հօմերէ : մեր ժամանակին մէջ, ձեր սնապարծութիւնը և արութիւնները բնաւ յարգոյ չ'պիտի լինէին :

Ուստի մեր երիտասարդը առանց ընդմիջելու մտիկ ըրաւ իր քեռւոյն խրատը. զի տենդը տկարացուցած էր զինքը : Անգութն Գրօմվիլ, որ կ'դողացնէր համայն աշխարհը, կ'ըլլար, կ'ըսեն, շատ քաղցր երբ ջերմէ բռնուէր : Գնդապետը բժիշկ մը կանչել տուաւ : Ժամէ մը յետոյ բժիշկը եկաւ, և ըսաւ թէ կուրծքի կաթուած մ'է իւր քեռորդւոյն հիւանդութիւնը : Գնդապետը յուսահատեցաւ . և յայտնեց բժշկին թէ եթէ Կիւսթավ մեռնի, ինքն ալ չ'կրնաք ասրիլ

նորա ցաւէն : Բժիշկը անձնաստանութեան մը պատճառ ըլլալէ վախնալով այլ եւս չեկաւ : Պ. Մորանվալ ուրիշ բժիշկներ կանչեց : Վերջապէս վեց շաբաթէ յետոյ կիւսթավ քիչ մ'ապաքինեցաւ :

Գնդապետը առտու մը հիւանդին քովը եկաւ .

— Գոհ եմ որ բաւական առողջացար , ըսաւ կիւսթավը գրկելով :

— Այո քեռիդ իմ , բայց արդեօք Սիւզօն ինչ եղաւ :

— Դեռ կ'սիրե՞ս այդ գիւղացի աղջիկը :

— Այո , քեռիդ իմ :

— Սակայն դու չե՞ս ըսեր որ հեռաւուրութիւնը կ'չիջուցանէ զսէր :

— Այո՛ , բայց երբ հարեւանցի լինի :

Կիւսթավ վերջապէս դուրս ելած ատեն , դռնապանը տեսաւ որ կ'վիճէր ԱՅ տարեկան կօշիկ ներկող տղու մը հետ , իր տուփը դրան առջեւը դնելուն համար :

— Չեզի ի՞նչ ըրաւ այս տղան :

— Պարոն , այս աղտոտ տփովը դրան գիմացը նստած կ'աղտեղէ . նայեցէք երեսը որչափ սեւ է :

Պարզամիտ տղան դուրսը կ'ծռէր և չէր

պատասխաններ: Կիւսթավ խանդաղատեցաւ:

— Պարոն Պէնօս, ինչո՞ւ կ'վաճառես այս խեղճը, քանի որ ստակ շահելու համար հոս նստած է: Փողոցը ազատ է ամենեցուն: Ես կ'ուզեմ որ նստի: Ա՛ռ փոքրիկ:

Կիւսթավ սկուգ մը նետեց խեղճ տղուն և հեռացաւ: Մեր երիտասարդը իր առողջութեանը հետ, վերստին կ'առնուր իր կայտառութիւնը և իր սիրային եռանդը: Նա դրեթէ իր ամէն վայրկեանը տիկին Յօնպէլի քով կանցնէր:

Երեք շաբաթէ յետոյ Կիւսթավ պիտի ամուսնանար Էօթէնիին հետ: Բայց ի՛նչ դէպքեր կրնան պատահիլ այս կարճ միջոցին մէջ իսկ:

ԳԼՈՒԽ ԺԹ.

ԿՆԿԱՆ ՆՆՆԳԵԳՈՐԹՈՒԹԻՒՆԸ

— Բարեհաճեցէք ինձի ընկերանալու այս գիշեր տիկին Սէն-Գլէրի տունը. ըսաւ առտու մը Էօթէնի Կիւսթավին, նուազահանդէս մը կայ:

— Ներեցէք, ես չեմ սիրեր ձեր տիկին Սէն - Գլէրը, այդ կինը միշտ կը նուաճէ զձեզ շափազանց մեծարանօք, կ'կարծէք որ անկեղծութեամբ կ'մտածէ, որպէս կ'խօսի :

— Դուք աղէկ գիտէք, կիւսթալ, որ ես կը մեծարեմ ընկերային հաղորդակցութիւնները . և տիկին Սէն - Գլէր յաշս իմ, անկեղծ կին մ'է, ուրեմն եկէք այս գիշեր հոն :

— Պատրաստ եմ ձեր հրամանին :

— Այո՛, գիտեմ որ այդպէս կ'ըսէք, մինչեւ որ ամուսնանայք . . . նայեցէք կիւսթալ, երբ ես կ'խօրհիմ ի վերայ այն փոփոխամտութեան զոր ամուսնութիւնը կ'ածէ ձեր վրայ . ա՛հ, կ'ողորամ . . . իցի՛ւ թէ այսպէս առանց ամուսնութեան մնայինք, Եթէ էրիկ մը սիրահարէ մ'աւելի իրաւունք չ'ունենար, յայնժամ ամուսնութիւնը մինչև վերջ հաճոյելի պիտի լինէր :

— Իմս սիրելի Էօմէնի, դուք գիտէք որ որչափ կ'սիրեմ զձեզ . ամուսնութիւնը ոչ թէ փոփոխամտութիւն, այլ կատարեալ հաստատամտութիւն պիտի ներմուծէ իմ սիրոյս մէջ, քանզի մարդ կ'պահէ մի տար-

փածու կամ մի հարճ ի հաճոյից , սակայն
կին մը ի հարկէ :

— Օն ուրեմն , կիւսթավ , ես ձեր կկնը
պիտի լինիմ , բայց շեմ ուղեր որ ձեր սէրը
անմիջապէս բարեկամութեան փոխուի :

— Անշուշտ , տարբեր սեռէ երկու ան-
ձանց մէջ հաղուագիւտ կ'տեսնուի ընտա-
նութիւններ որք բարեկամական լինին :

Կիւսթավ վերագարձաւ ի տուն իւր ,
միշտ տիկին Ֆօնպէլի վրայ խորհելով , զոր
սիրելէ չ'էր կրնար դադրիլ . սակայն էօժէնի
միշտ փաղարշական խօսքերով կ'ծաղրէր իր
սիրահարները : Ուստի , տիկիններ , ասիկա
մի նմանութիւն է աւետարանական բարո-
յականի . « Չ'ընել այլոց զայն՝ զոր դու չես
ուղեր : »

Կիւսթավ ահա այս մելամաղձոտ խոր-
հրդածութեան մատնուած , ներս մտած
ատեն , դրան առջեւ կը տեսնէ ներկարար
տղան որ քարին վրայ նստած և աչքերուն
վրայ թաշկինակ մը բռնած էր :

— Ի՞նչ ունիս , բարեկամ :

— Պարօն , ըսաւ Պէնօս իր տիրոջը մօ-
տենալով , պիտի ըսեմ ձեզի նորա լալուն
սխառճառը . Հօրս հետ ձեր ամուսնութեան

վրայ կ'սօսէինք . նաև ձեր փոքր մանկիկ-
ներուն վրայ , զորս պիտի ունենաք : Ահա
յայնժամ այս տղան մեզի մօտեցաւ բաւա-
կան ընտանեկան կերպով , և հարցուց թէ
ո՞վ է այն մարդը որ պիտի ամուսնանայ :
Գեռ մեք հազիւ թէ ձեր անունը տուած
էինք , յանկարծ գոյնը նետեց , դեղնեցաւ
եւ սկսաւ սուտ արցունք թափել , ինչպէս
որ կ'տեսնէք : Կարծեմ կ'վախնայ , որ ձեր
տիկին ամուսինը , իր տգեղութեանը համար
թոյլ չ'պիտի տայ դրան առջև նստելուն :

— Ի՞նչ է քու վիշտդ , բարեկամ , կ'վախ-
նաս որ ասկէ կ'վաճտե՞ն զքեզ . անքոյթ ե-
ղիբ . երբ ես կարգուիմ , քովս կ'առնեմ
զքեզ , դու իմ փոքր ծառաս կ'ըլլաս : Գո՞հ
ես ասկէ :

Պարզամիտ տղան չ'պատասխանեց , բայց
կիւսթավին ձեռքը համբուրեց : Մեր երի-
տասարդը խեղճ տղուն վշտին վրայ առանց
բան մ'իմանալու խիստ յուզուած էր . բայց
շուտով Էօժէնիի և իր ամուսնանալու յի-
շողութիւնը հալածեց նոյն յուզումը :

Յերեկոյին , կիւսթավ , Էօժէնիի հետ միա-
տեղ , տիկին Սէն - Գլէրի տունը գնացին ,
Ակումբը բաղմամբարդ էր . որք լաւ ընդու-

նեւութեամբ հիւրընկալեցին զկիւսթավ . որն որ տիկին Սէն - Գլէրի աչացը մէջ շարասիրտ ուրախութեան մը տպաւորութիւնը նշմարեց : Այս տիկինը թէև բաւական գեղանի , սակայն հաճելի չ'էր թուեր կիւսթավին , հետեւաբար կ'վախնար նորա քինապահութենէն :

Մօմերու նշոյլը , պաճուճեալ զարգարանքները , պճնեալ հագուստները և նրուագը յոյժ կ'շքեղացնէին ակումբը , կիւսթավ գնաց նստելու կնկան մը քով , որուն մեծ փեղոյրը գրեթէ իր բոլոր երեսը կը ծածկէր . անոր քանի մը աննշան բառեր ուղղեց , սակայն փեղոյրով կինը չը պատասխանեց :

— Ինչո՞ւ չ'խօսիր արդեօք , քսաւ մտքէն , ակումբի մը մէջ սովորութիւն է մեզի խօսողներուն պատասխան տալ , կարելի է խուլ է կամ հանի մ'է :

Ապա քիչ մը երկնցուց գլուխը և ջանաց տեսնել զնա փեղոյրին տակէն :

— Ասիկա գեռատի կին մ'է , բայց գեղեցիկ չ'է . երեսը խաղաւարտով և սպիններով արուած է :

Մեր երխտասարդը երեսը կը գարձնէր ,

երբ շատ քաղցր եւ ծանօթ ձայն մ'երլաւ
այն մեծ փեղոյրին տակէն :

— Ուրեմն , ստո՞յգ է , կիւսթավ , որ չը
կարողացաք ճանաչել զիս :

Էւ այս ձայնը թնդաց մինչև կիւսթավին
սրտին խորը : Սա անմիջապէս դարձաւ :

— Ա՛հ , ի՞նչ է . պատիր երեւոյթ մը չէ
աս : Սիրելիդ իմ ժիւլի , սերեցէք ինձի .
բայց ի՞նչ հիւանդութիւն եկաւ ձեր վրայ :

— Ասիկա հիւանդութիւն մը չէ , բարե-
կամ . կ' յիշէ՞ք այն ձախող զիշերը՝ յորում
այնչափ նեղութիւն քաշեցի զձեզ փրկելու :
Սենեակս մտայ ձեր զգեստները փնտռե-
լով , ձեր ետեւէն բերելու համար : Մա-
ղերս բռնկեցան և ծուխէն խղղուելով ինք-
զինքս կորուսի :

— Խեղճ ժիւլի , և ասիկա ինձի համար ,
վատարա՛խտ կին . . .

— Բարեկամդ իմ , չեմ գանդատիր . յան-
ցաւոր էի պատիժը կրեցի :

— Ա՛հ ժիւլի , որչափ կիներ ձեռնէ հար-
իւր անգամ աւելի յանցաւոր ըլլալով հան-
դերձ չեն պատժուիր :

— Ես կորուսի ձեր սէրը , բայց կ'յու-
սամ պահել ձեր բարեկամութիւնը . հիմա

էրիկս հոս պիտի գայ . ա՛հ, կիւսթավ, շատ
կ'վախնամ այս բանակցութենէ . տիկին Սէն-
Գլէր կ'ճանաչէր զՊ . Տէժարտէն , իմացած
է անկէ թէ դուք երբեմն զիս տեսնելու
կ'գայիք : Ուստի այս նենգամիտ կ'լինը Պ .
Պէրլիի քով զմեզ խայտառակելու համար
հոս հրաւիրած է :

— Իրաւունք ունիք . պէտք է խոյս տալ
այս շարասիրտ կնկան ձեռքէն :

Կիւսթավ գորովանօք ժիւլիին ձեռքը
սեղմելով սրահին դուռը եկաւ : Տիկին Սէն-
Գլէր որ կ'դիտէր երիտասարդին բոլոր շար-
ժումները նորա առջեւը ելաւ .

— Է՛, ո՛ւր պարոն , կ'թողո՞ւք զմեզ :

— Ո՛չ , տիկին , պատասխանեց կիւսթավ
իր բարկութիւնը ծածկելով , քիչ մ'օդ պի-
տի առնեմ :

Երբ կիւսթավ կ'նկրտէր տիկին Սէն-Գլ-
էրի ձեռքէն խոյս տալու , երկու նոր հիւ-
րեր սրահէն ներս մտան և իր ճամբան ցան-
կեցին : Այս երկու պատուաւոր անձինք Պ .
աը Պէրլի և Տէժարտէն էին : Յանկարծ ե-
րեկոյթը փոխուեցաւ . ժիւլի սկսաւ դու-
ղալ , իր ոյժը լքոյց զինքը . մարեցաւ եւ
իւր քովի պառաւ կնկան վրայ ինկաւ , որն

որ իր սկունդին հետ կը խաղար :

— Պարո՛ն, ըսաւ մեր քաջը , եթէ կ'ուզէք ինծի հետ խօսիլ , պատրաստ եմ ձեր հրամանին . ահաւասիկ իմ հասցէս :

Եւ կիւսթալ իր այցեւորմսք պարոն Պէրլինն ձեռքը դնելով , առանց պատասխանին սպասելու դուրս ելաւ :

Այս դէպքին հետեւեալ օրը , կիւսթալ դնաց կանուխ առ Էօթէնի , որմէ յանդիմանութիւն մը լսել կ'կարծէր : Տիկին Ֆօնպէլ թէեւ չըրաւ այնպիսի բան մը , սակայն իր վարմունքը փոխուած էր . պաղ և մըտախոհ լռութիւն մը կ'պահէր :

— Պարո՛ն , ըսաւ վերջապէս Էօթէնի , այս իրիկուն թատրոն պիտի երթամ կ'բարեհաճի՞ք ինծի ընկերանալու :

— Մեծաւ հաճութեամբ , տիկին :

Կիւսթալ տունն վերադարձին .

— Ի՞նչ կը նշանակէ այս անձնակամութիւնը , ըսաւ , սրդողած կ'երեւի , և տեսարան երթալ կ'առաջարկէ ինձ : Էօթէնի նորօրինակ եւ նախանձուտ կին մ'է , բարկանալ այնպիսի բաներու համար որոնք մեր բարեկամութենէն յառաջ տեղի ունեցած են :

Յերեկոյին կիւսթալ տիկին Գօնպէլի հետ
թատրոն զնացին : Երկու տիկիններ օթեա-
կէն ներս մտան . մին տիկին Սէն - Գլէր էր
եւ միւսը նորատի կին մը , որուն երեսը
համակ անձանօթ չէր կիւսթալին : Միւս
կողմէն , տիկինն ալ մեր երիտասարդը ճանչ-
ցած կ'երեւար : Իրարու նայեցան , ժպտե-
ցան : Տիկին Տիւպուրկն էր այս կինը որ
գիշերները իր եղբայրը կ'սպասէր : Յան-
կարծ Պ. Տիւպուրկն ալ եկաւ :

Տիկին Սէն - Գլէր որ կիւսթալի և Էօժէ-
նիի միջև երկպառակութիւն ձգել ու կ'ջա-
նար . դժբաղդաբար օրիորդ Լիզէն իմա-
ցած էր կիւսթալին խենդութիւնները եւ
գիշերուան դէպքը , ի վաղուց հետէ , իր
վրէժխնդրութեանը վրայ կ'խոկար : Եւ տի-
կին Գօնպէլի իմացուցած էր կիւսթալին
սեսեկին մէջ , Սիւղօնի դաղտնի բնակու-
թիւնը : Եւ ի՞նչու համար է բոլոր այս չա-
րակամութիւնը : Վրէժ լուծելու համար
կիւսթալէն որ զինքը կ'անարգէր և կ'խո-
տէր : Եթէ կ'ուզէք գիտնալ թէ հակառա-
կորդի մը երջանկութիւնը խանգարելու հա-
մար , մինչեւ ո՞ր կրնայ հասնիլ մարդկա-
յին հնարիմացութիւնը :

Ոխակալ կնկան մը սրտին մէջ նայեցէք :
Տիկին Սէն-Գլէր , խօսակցութեան մը
սկսելով ,

— Պարոն Սէն-Բէալ , ըսաւ նենդամը-
տութեամբ՝ տիկին Տիւպուրկի նայելով , կը
յուսամ որ ամուսնանալէ յետոյ գիշերա-
պահներու հետ չ'պիտի կռուիք :

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք տիկին :

— Ըսել կ'ուզեմ որ , ինծի պատմած են
ձեր խենդութիւններէն մէկը , որուն վրայ
չատ խնդացի :

— Ի՞նչ է ան , հարցուց Էօժէնի :

— Ծաղրալից գիպուած մը . պարօնը գի-
շերային ժամադրութիւն մ'ունեցեր է կըն-
կան մը հետ :

— Բայց տիկին . . .

— Աստուած իմ , ինչո՞ւ կ'զչարէք , պա-
րօն Սէն-Բէալ , դուք բոլորովին ազատ էք
ձեր գործոց մէջ : Վերջապէս , պարօնը իր
սիրահարին հետ պատուհանէն խօսած ժա-
մանակ անկէ գիշերապահի խումբ մը կ'անց-
նի , որոնց մէջ այդ կնկան էրիկը գտնը-
ուելով . . .

— Բաւական է արդ , տիկին , չեմ գի-

տեր ի՞նչ է ձեր նպատակը , այսպիսի շին-
ծու դէպքեր պատմելով :

Պ. Տիւպուրկ ուշադրութեամբ մտիկ կ'ը-
նէր զտիկին Սէն - Գլէր եւ խիստ յուզեալ
կ'երեւար . որոշեց վրէժ լուծել այս նա-
խատինքէ , բայտ որում հիւսթավին բաղկին
վրայ զարնելով՝ հրաւիրեց զնա իր ետեւէն
գալու : Անմիջապէս հիւսթավ հետեւեցաւ
Պ. Տիւպուրկի և երկուքն ալ թատրոնէն
դուրս ելան :

— Կրնամ հասկնալ , պարոն , ըսաւ վեր-
ջապէս հիւսթավ , թէ ի՞նչ ըսել կ'ուզէք
ինձի :

— Դուք աղէկ գիտէք պարոն թէ , իմ
պատիւս աղարտած էք . վասն որոյ ձեզի
պիտի հասկցնեմ որ լուտանք չեմ ըլլար
ես : Շատ դէշ և ծանր բան է կնկան մը
պատուոյն դպչիլ . դոնէ , երբ կ'անգիտա-
նաք պէտք չէր շարագունիլ : Բարէ , պա-
րոն , տուժելու էք :

— Բոլորո իին զրպարտութիւն է . որով-
հետեւ եթէ ստոյգ եղած ըլլար , երբէք
վտանգի չ'պիտի ենթարկէի ձեր տիկին ա-
մուսինը , զոր բնաւ չէի ճանչնար . մտու-
ծեցէք անգամ մը . պարոն , արդէն ծա-

նօթ սիրահար մը աղմուկ չ'ընէր :

— Վերջապէս, դուք ինձի անպատուութիւն մ'ըրած էք, պիտի մեծամարտիք :

— Բարէ, պարոն, խռովարկու կնկան մը խօսքերուն ինչպէս հաւատ կ'ընծայէք :

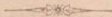
— Տիկին Սէն-Գլէր սուտ չ'խօսիր :

— Լաւ ուրեմն, պարոն, կռուինք :

Կիւսթավ եւ Տիւպուրկ ժամադրութիւն մը հաստատեցին հետեւեալ օրուան համար : Յորմէ հետէ մեր երիտասարդը փողոցին մէջ մինակ մնալով,

— Խեղճ տիկին, ըսաւ, քո ամուսինդ նորօրինակ մարդ մ'է. եթէ պատեհ առիթ ձեռք բերեմ, պիտի ջանամ նորա կարծիքը իրականացնել : Առ այժմ թատրոն վերադառնամք :

Կիւսթավ օթեակին դուռը բանալով տիկին Սէն-Գլէրը միայն գտաւ, որուն ցատումը պիտի թափէր, սակայն համբերեց և դուրս ելաւ խորհելով թէ նա այնպիսի սեռ մ'է զոր մարդ պատուել եւ ակնածել կը պարտի ամէն պարագայի մէջ :

ԳԼՈՒԽ Ի.

ՄԵՆԱՄԱՐՏ

Կիւսթավ, հետեւեալ օր առաւօտուն՝ իր ատրճանակները առնելով, տունէն դուրս ելաւ. փոքր պարզամիտը արդէն քարին վրայ նստած պատառ մը հաց կ'ուտէր զոր արցունքովը կ'թրջէր. Կիւսթավ մեղմովին անոր մօտեցաւ և ուսը դպաւ :

— Ի՞նչ ունիս, բարեկամ, ի՞նչու միշտ կ'լիսս. ի՞նչու չես ուզեր ինձի պատմել քու վիշտերդ. եթէ թշուառութեան մէջ ես, եթէ քո ծնողքդ դժբախտ են, ա՛ռ այս քսակը և մի՛ խնայեր :

— Ես բանի մը պէտք չունիմ, պարոն, պատասխանեց կէս ձայնով մը փոքրիկը, մերժելով այն քսակը զոր Կիւսթավ կուտար նմա :

— Հետեւէ՛ ինձ ուրեմն, ըսաւ փոքրիկին, քեզի պէտք ունիմ :

Պարզամիտ տղան անմիջապէս ոտք ելաւ և սկսաւ Կիւսթավին ետեւէն քալելու. քիչ

մը վերջը ճանդ էլիդէ եկան . ուր մեր պարոնը գտաւ իր հակառակորդը . և անդ իր փոքրիկ ընկերը ձգելով ինքը իւր ոտխին մօտեցաւ :

— Ս,հա եկայ , պարոն , բայց կ'աղաչեմ քիչ մը հեռուն երթանք :

Ուրիշ ծառուղւոյ մը մէջ երթալով , կիւսթավ հան կանգ առաւ . երկու հակառակորդք իրարմէ հեռացան :

— Ներեցէք , պարոն , գոչեց կիւսթավ . քանի որ զձեզ անարդուած կ'կարծէք պէտք է որ գուք սկսիք :

Պ. Տիւպուրկ իր ատրճանակը կիւսթավին ուղղելով աջ կողմէն զարկաւ . Մեր երկտասարդը գետինը ինկաւ : Պ. Տիւպուրկ հեռացաւ , և փոքրիկը շատ խռովեալ գրտաւ : Երբ Պ. Տիւպուրկ ըսաւ թէ իւր տէրը վիրաւորած է , փոքր մանչը սլացաւ անմիջապէս կիւսթավին դտնուած տեղը , ուր զայն գետինը պառկած եւ արեամբ լեցուած տեսնելով , մօտեցաւ անոր և ուզեց օգնել , բայց որովհետեւ ոյժ չունէր , ինքզինքը կորոյս և վիրաւորին քով ինկաւ :

— Բարէ , մումուաց կիւսթավ , կ'զգամ որ քալելու անկարող եմ , և ոչ ոք կ'անց-

նի , դեռ շատ կանուխ է . կիւսթավ կան-
չեց . . . մէկը չկար . քալել ուղեց , բայց
իր ոյժը կը Լքանէին զինքը . վերջապէս
ինքն ալ փոքրիկին քովը ինկաւ մարեցաւ :

Բարեբաղդարար հայր Պէնօա , որ շատ
հետաքրքիր էր , դուռը բանալէ յետոյ ,
շուտով իր տղան կանչած էր :

— Գաղտնիք մը , զաւակ իմ , Պ . կիւս-
թավ հիմա տունէն դուրս ելաւ . նայէ հոն
է . պզտիկ տղուն հետ կը խօսի . « հա դը-
նաց անկէ . փոքրիկը ետեւէն կ'երթայ . Պէ-
նօա , պէտք է նա և դուն ալ հետեւիս ,
բայց հեռուէն :

Պէնօա մինչեւ Շանգ - էլիզէ կիւսթավին
ետեւէն գնաց . ուր ատրճանակին ձայնը
լսելով , իր տիրոջը քով եկաւ . յետոյ կառք
մը բերաւ , իր տէրը կառքին մէջ դրաւ , և
խեղճ նուազեալ տղան հոն թողլով տուն
վերադարձաւ : Պ . Պէնօա վրէժխնդիր էր .
չսիրած մարդէն վրէժ առնուլ կուզէր : Տը-
դէտ մարդիկ սովորաբար չարայուշ են . մե-
ծանձն հոգւոց համար է չարեաց փոխարէն
բարիք հատուցանել , և ներել յանցանաց :

Բարեբաղդարար կիւսթավին վերքը թե-
թեւ էր . կը պատմէր իր քեռւոյն նախն-

Թաց օրուան բոլոր դէպքերը , երբ էօժէ-
նիէն նամակ մը բերին : Կիւսթավ կարդաց
զայն և իր քեռւոյն տուաւ :

Գնդապետը հետեւեալը կարդաց .

« Կիւսթավ .

« Ձեզի հետ ամուսնանալով , չեմ՝ ուզեր
ոչ զձեզ եւ ոչ զիս թշուառութեան մատ-
նել : Կ'զգամ՝ որ շատ կ'սիրեմ զձեզ , բայց
ձեր թեթեւամիտ և յողորդէ բնաւորու-
թիւնը անդադար պիտի յանձնէ զիմ հոգի
ամենագոյնի նեղութեանց : Երկու օրէ
ի վեր կ'իմանամ ձեր փոփոխամտութեան
ապացոյցները . և անցեալը կ'ողջացնէ զիս
ապագային համար : Մնայք բարեաւ . Ժիւ-
լիներ , Տիւպուրիներ , Լիզեր , գեղջկուհի-
ներ պիտի մխիթարեն զձեզ վասն կորստ-
եանն : »

ԷՕԺԵՆԻ

— Սիրելիդ իմ քեռի , այս անգամ ես
բնաւ յանցաւոր չեմ . տիկին Սէն - Գլէր եր-
կար ատենէ ի վեր կ'ջանար էօժէնիին սիր-
տը յինէ պաղեցնելու , վերջապէս յաջողե-
ցաւ : Սակայն քանի որ տիկին Փօնպէլ դիւ-
րահաւատ է , չեմ՝ ուզեր նորա ձեռքը ըն-
դունիլ : Ամուսինք , երջանիկ ապրելու հա-

մար պէտք չէ իրարու գաղտնեաց վերահասու լինին . մանաւանդ պէտք չէ ականջ դնել այն խօսքերուն , որոնք մեր հանգըստութիւնը կը վրդովեն :

— Կիւսթավ , ճակատապիտղ ամուսինի մեռնելու դատապարտած է զքեզ :

— Ո՛չ , քեռիդ իմ , ոչ , պիտի ամուսնանամ . սակայն քանի որ հոս Փարիզի մէջ չ'գտայ ինծի յարմար կին մը . ուրեմն կը ճամբորդեմ : Կ'երթամ ի Զուիցերիա , ուր կ'ըսեն թէ կանայք պարզամիտ և անկեղծ են . յԱնգղիա , ուր նոքա տարփանօք կը սիրեն իւրեանց ամուսինը . վերջապէս պիտի այցելեմ աշխարհիս չորս մասերը թերեւս կին մը գտնամ :

Յանկարծ ծառայ մ'եկաւ իմաց տալու թէ փոքր տղան կ'գայ և կ'թախանձէ զՊ . Կիւսթավ տեսնելու : Պարզամիտ մանչը վազելով եկաւ . Կիւսթավին ոտքը նետուեցաւ և սկսաւ լալ :

— Ա՛հ , փոքր կեղծաւոր , ըսաւ մտքէն Պէնօա , որչափ ալ ողջքիչ է . տիրոջս ծառան ըլլալ կ'ուզէ :

Գնդապետը տղան կ'քննէր և յոյժ դրահեալ կ'երեւար : Տասը օր վերջը Կիւսթավին

վերքը գոցուելով, իր ճամբորդութեանը վրայ խորհեց, և հաւանեցաւ Պէնօան հետը տանելու : Գնդապետը ուզեց ընկերանալ իր քեռորդուոյն մինչեւ Սէն — ժէրմէն : Կառքը հեծնալով, Կիւսթավ աչքովը փնտռեց փոքր մանչը, բայց տղան իր տեղը չէր :

Երկանիւ կառքը ճամբայ ելաւ, և երկու ժամէն Սէն - ժէրմէն կ'մտաննար, երբոր հովի պէս վազող կառք մը թեթեւ երկանիւին զարնուելով տապալեց զնա : Կառավարը իւր ձիերը մտրակելով փախաւ : Գնդապետը վիրաւորած չէր, սակայն Կիւսթավին մէկ օտքը ճնշուած էր : Ասկէ զատ ետեւի կողմէն ցաւազին աղաղակ մը լսեցին : Պ. Մօրանվալ ետես փոքր ներկարար տղան զոր վերուցին եւ օթեւան տարին, զի կառքէն իյնալով խեղճ տղան միշտ ընկած էր : Կիւսթավ ճանաչեց փոքր մանչը որ կառքին ետեւը նստած էր : Գնդապետը տղուն քով զնաց : Կիւսթավը սենեակ մը փոխադրեցին ուր անհամբեր կ'սպասէր, երբ Պ. Մօրանվալ ներս մտաւ :

— Ի՞նչ ունիք քեռիդ իմ, ըսաւ Կիւս-

Թավ վախնալով, խեղճ տղան շատ վիրա-
ւորած է :

— Ո՛չ վէրքը թեթեւ է :

— Ուրեմն ի՞նչու համար յուղեալ էք :
Բան մը կ'ծածկէք, յինէ, կ'աղաչեմ խօսեցէք :

— Է՛հ, բան մը չեմ ծածկեր, ի՞նչ կ'ու-
ղես որ ըսեմ : Ձե՞ս գիտեր որ շաղաշուտ
տղայք սովորութիւն ունին կառքին ետեը
հեծնալու . ինչ և իցէ, ես դայն կ'բուժեմ,
ապահով եղիր . գալով քեզի, որովհետեւ
վէրքդ այնչափ վտանգաւոր չէ, վաղը համ-
բայ պիտի ելլաս . մնաս բարեաւ ես Փարիզ
պիտի վերագառնամ :

Մի քանի վայրկեան յետոյ, Կիւսթավ լսեց
որ իր քեռւոյն կառքը պանդոկէն կը մեկ-
նէր : Եւ չէր իմանար նորա յանկարծակի
մեկնումին պատճառը : Ճաշէն յետոյ նա
պատուիրեց Պէնօաի, փոքր մանչէն լուր
բերելու համար : Ծառան դուրս ելաւ եւ
անմիջապէս ետ դարձաւ :

— Կ'երեւայ թէ աղէկ է տղան, պարոն,
զի մեկնած է : Պանդոկի սպասուհին ինծի
ըսաւ թէ ձեր պարոն քեռին հետը տարեր
է . կարծեմ այս սև տղան կախարդ մ'է :

Հետեւեալ օր, մեր երիտասարդը ձիուն

վրայ կենալու ոյժ ունենալով, Սէն - Ժէր-
մէնը կ'թողու իր ճամբորդութիւնը սկսելու
համար : Եւ փոխանակ իտալիոյ ճամբան
բռնելու դէպ ի էրմնօնվիլ կ'ուղղէ : Պէնօա
կ'ճանչնայ գղեակը, փոքր կամուրջը, եւ
հայր Լիւքայի տունը, որուն առջև կեցաւ
իր տէրը :

Կիւսթավ տան գաւիթը մտաւ : Մարի -
Ժան, երիտասարդը ճանչնալով,

— Ա՛հ, դ՞ուք էք պարոն Կիւսթավ :

Մեր պարոնը Լիւքայի ընտանիքը տեսնելէ
յառաջ խոշոր աղջկան հետ խօսիլ ուզեց :

— Սիրելիդ իմ Մարի - Ժան, ինչպէս էք
միշտ գոհ և ուրախ էք :

— Ո՛չ, պարոն, մեծ փոփոխութիւն կայ.
արդարեւ դուք չէք գիտեր ասիկա, օրի-
որդ Սիւզօն ձգեց զմեզ. բայց ներս մտէք
պարոն, տիկինը ձեզը պիտի պատմէ :

Կիւսթավ Մարի - Ժանի խօսքերէն նոցա
անտեղեակ լինելը իմանալով ներս կ'մտնայ
ուր կ'տեսնէ զհայր և զմայր Լիւքա : Գիւ-
ղացիք յօժարութեամբ կ'ընդունին զնա :
Տիկին Լիւքա լալով կ'պատմէ Կիւսթավին,
իր աղջկան աներևութանալը :

— Սիրելի պարոն, կշարայարէ մայր Լիւ-

քա , նիգօլա արդէն ամուսնացած է , վասն որոյ ալ չ'խորհիր Սիւզօնի վրայ : Գալով մեղի , արդարեւ խիստ կ'բարկանայինք յառաջուց նորա փախուստին վրայ , բայց հիմա որ գորովալից նամակներ գրելով , մենէ ներում կը խնդրէ , ա՛հ , պատրաստ ենք ներելու :

— Ալ չ'խորհինք Սիւզօնի վրայ , կ'ըսէ կիւսթավ մտքէն , ես անմիտ մ'եմ կարծելով թէ մի այդպիսի զեղանի օրիորդ ինծի հաւատարիմ կ'մնայ : Նա այլոց պէս ըրած է . հիմա չ'սիրեր զիս :

Եւ երիտասարդը թողլով հայր Լիւքային տունը դէպ ի իտալիա յուզի ինկաւ :

Մեր երիտասարդը , ութ ամիս իտալիոյ մէջ , վեց ամիս Սպանիոյ մէջ , տարի մը Գերմանիոյ մէջ , երեք ամիս Բոլոնիոյ մէջ վերջապէս վեց ամիս ալ Անգղիոյ մէջ մնաց :

— Գիտե՞ս , ըսաւ օր մը կիւսթավ Պէնօաի , որ երեք տարիէ ի վեր Փարիզէն բացակայ կ'գտնուինք . բաւական է արդ Պէնօա , բացորոշապէս նախամեծար կ'համարիմ , ֆրանսուհի մը , քան այլ օտարուհիք : Բանզի , իտալացիք կայտառ և չափազանց ցանկութեամբ բորբոքեալ են , և ստէպ սը-

լաքի հարուածներ կ'տան միմեանց : Սպանիացիք յոյժ նախանձոտ են , ղեղխութիւնը եւ մուրողութիւնը աւելի շատ է հոն , եւ սպանիոյ բնակիչք մեղմութեամբ կ'վարուին մուրացկաններու հետ : Գերմանացիք շատախօս ու խիստ պարամոլ են նաև Հալամոլ . Բոլոնիացիք պաղարիւն և անպիոյթ են : Անգղիացիք զգայուն , սովորութեանց ճշգրտիտ , և վտրք բաներու ուշադիր են . զինին և ձիարշաւը յոյժ կ'սիրեն . Անգղիոյ օրիորդները մի մեծ ազատութիւն կ'վայելեն , նոքա կրնան երիտասարդի մը հետ դուրս ելլալ , թառորոն կամ պարահանդէս երթալ , բայց ամուսնանալէն յետոյ , ալ չեն թողուր իւրեանց ամուսինը :

Կիւսթալ հրաժեշտ տուաւ թայմզի եզերաց եւ անտի շոգենաւ հեծնալով , Գալէ եկաւ : Ժլատ եւ ցանկացող էր վերստին տեսնելու իր հայրենիքը , քեռին , և իր բարեկամները :

ԳԼՈՒԽ ԻԱ.

ԳՈՒԾԱԿԱՎ ԵՒ Բ

Կիւսթավ արդէն քեռւոյն գրած էր իր վերադարձը, նաւէն Գալէ ելած ատեն, գեղեցկադէմ օժանդակ մը քովը մօտեցաւ:

— Պարոն կիւսթավը դ՞ո՞ւք էք:

— Ա,յո, բարեկամ, ի՞նչ կայ:

— Առէք սա նամակը:

Կիւսթավ առաւ և հետևեալը կարդաց:

« Սիրելիդ իմ կիւսթավ.

« Ճամբորդութենէ յողնած ըլլալով, անշուշտ կ'փափաքիս քիչ օրէն վերադառնալ ի Փարիզ. զքեզ կարի վաղ տեսնելու համար, իմ նոր ձիապանս կը խրկեմ քեզի, սուրհանդակի մի աղէկ կառքով. ժէրմէն քեզի առաջնորդ պիտի լինի, ուստի կը ցանկամ ողջագուրել զքեզ ընդհուպ: »

ԳՆԴԱՊԵՏ ՄՕՐԱՆՎԱԼ

Կիւսթավ կերակուր ուտելէ յետոյ ճամբայ ելաւ, ճամբորդութեան երկրորդ օրը,

երիկուան դէմ, հիւսթավ գլուխը կառքէն
դուրս հանելով .

— Ժէրմէն , ըսաւ , ո՞ւր եմք հիմա :

— Պարոն , կարծեմ ճամբան զարտու-
ղեր եմ :

— Ես կ'գուշակէի , ուրեմն միշտ քալէ ,
Ժէրմէն , առջեւի կայարանին , ճամբան կը
հարցնես :

— Բայց պարոն , ձիուն պայտն ալ ին-
կաւ , հիմա դժուարին է ընդոստ երթալ :
Չախ կողմէն լոյս մը տեսայ երթանք ճամ-
բանիս հարցնենք :

— Լաւ , և եթէ այդ տան մէջ հիւրըն-
կալեն զմեզ , գիշերը հոն կ'անցնեմք :

Ժէրմէն գնաց , քիչ մը ետքը վերադար-
նալով .

— Պարոն Սէն - Բէալ , ըսաւ , այն լոյսը
գեղեցիկ մեծ տունէ մը կ'ելլէ , ուր սիրով
կ'ընդունին զճանապարհորդս :

— Օ՛ն ուրեմն , երթանք :

հիւսթավ կառքէն վար իջնալով , հոյա-
կապ տան մ'առջեւ կ'գայ . տարիքոտ կին
մ'անմիջապէս դուռը կ'ըմանայ :

— Տիկին , կարծեմ կ'բարեհաճիք քանի
մը ժամ ձեր տունը ընդունիլ զիս :

— Այո՛ , պարոն , կրնաք ներս մտնալ :

Սպասուհին վերնայարկը կ'հանէ զկիւս-
թալ և զՊէնսոա , և անոնց , վայելուչ զար-
դարեալ սրահ մը կը բանայ :

— Կրնա՞մ արդեօք շնորհակալութիւնս
մատուցանել ձեր տիրոջը , նորա այս հիւ-
րասիրութեանը համար :

— Պարոն , մեր տէրը տիկին մ'է , որ կա-
մակար կ'հիւրընկալէ զուղեւորս . բայց եր-
բէք չ'տեսներ զնոսա :

— Շատ տարօրինակ բան :

Յանկարծ ժէրմէն , երերուն գէմքով մը
ներս կը մտնայ :

— Ա՛հ , պարոն , ճամբուն վրայ ակօս մը
կայ եղեր , զոր չ'տեսայ , կրբա՛աք , փոքր
կառքը կողմնակի թաւալեցաւ : Ա՛հ , Աստ-
ուած իմ , անիւը խորտակեցաւ , սեռը կոտ-
րեցաւ :

— Բարէ՛ , յիրաւի քեռիս շատ աղէկ գը-
տեր է քեզի պէս ձիապան մը , է՛հ ու-
րեմն , ժէրմէն , հիմա ո՞ւր պիտի անցնեմ՝
այս գիշերը :

— Հոս , պարոն , ըսաւ պառաւ սպասու-
հին , անքոյթ եղէք . այս տան մէջ ձեզի
համար բան մը պակաս չէ՛ : Վանդի տիկինը

ինձի պատուիրեց ձեզի ըսելու թէ, կրնա
մնալ հոս որչափ որ կ'ուզէք :

— Արդարեւ ձեր տիկինը շափազանց մար-
դասէր և աղնուասիրտ է եղեր : Ենորհա-
կալութեամբ կ'ընդունիմ այս գիշեր նորա
քաղցր հիւրընկալութիւնը :

Սպասուհին և ժէրմէն դուրս ելան :

— Հետաքրքրութիւնս կը գրգռէ այս
գաղտնի տիկինը, կ'ըսէ կիւսթավ Պէնօսի,
այս տիկինը որ այնչափ մարդասիրաբար
կ'ընդունի օտարականները և ինքզինքը չը-
ցուցնէր . . .

— Կ'երեւայ թէ շատ տգեղ է :

Ստուգիւ, մեք նորօրինակ եմք, երբ որ
բան մը մեր աչքէն կ'խուսափի և կ'թաք-
չի, կ'ջանամք և կ'մաշիմք զայն տեսնելու :

Կիւսթավ, կերակրոյ սրահը անցաւ : Ժամ
մը վերջը սպասուհին, գեղեցիկ սենեակ մը
տարաւ մեր երիտասարդը : Նա պառկեց,
բայց քունը չ'տարաւ. ելաւ պատուհանը
բացաւ, լուսինը թոյլ կ'տար լաւ կերպով
տեսնել ամէն բան. աջ կողմին վրայ սեն-
եակ մը տեսաւ :

— Անտարակոյս, ըսաւ, հոն կը բնակի
այն ասպնջական տիկինը :

Մեր երիտասարդը սենեակին մէջ թափանցել կ'ուզէր, բայց անմիջապէս իր հետաքրքրութեանը վրայ ամօթապարտ ըլլալով .

— Է՛հ, ի՞նչ կայ, ըսաւ, քանի որ տիկին մը չ'ուզեր օտարական մը տեսնել, ըսքանչելի կին մը ըլլալու է. ասոր մէջ մեծ գաղտնիք մը չ'կայ :

Կիւսթավ կ'զոցէր իր պատուհանը, երբ որ տաւիղի մը ձայները եկան ականջին . նորէն պատուհանին առջեւ կ'նստի և ուշադրութեամբ մտիկ կ'ընէ : Յանկարծ ձայն մը կ'խառնուի տաւիղի ձայնին . մեր երիտասարդը արտասովոր հաճոյք մը կ'զգայ այս երգը լսելով, զոր անշուշտ անժանօթ կինը կ'երգէր : Բայց, աւա՛ղ, տաւիղը եւ երգը կը գաղբի, զորս Կիւսթավ միշտ լսել կ'ուզէր : Նուագարանը, երբէք այսպիսի քաղցր ազդեցութիւն ըրած չէր իրեն : Ի զուր ժամ մը մտիկ ընելէ յետոյ, վերջապէս կը պառկի, և այն տիկինը ճանչնալու որոշում տալով կը քնանայ : Հետեւեալ օրը, Կիւսթավ շատ կանուխ կ'արթննայ, և վար իջած ատեն սպասուհւոյն կը հանդիպի :

— Կրնամ արդեօք պարտէզը շրջադայել :

— Այո, պարոն, ուր որ կ'ուզէք կըրնաք երթալ :

— Զուարճալի տուն, կ'ըսէ Կիւսթավ պարտէզ մտնելով, օր մ'ալ կենանք, կարելի է բազդը ինձի հանդէպ կը բերէ այս տիկինը :

Աքանչելի ծաղիկներով զարդարեալ բուստանի մը մէջ մտնելով, Կիւսթավ կը տեսնէ փոքր աղջիկ մը որ հազիւ երեք տարեկան կ'երեւար. մանկիկը յոյժ կայտառ և սիրուն էր. պարտէզին մէջ աստ եւ անդ վազելով, ծաղիկներ կը ժողվէր, իբր թէ փունջ մը շինելու համար :

— Ի՞նչ կ'ընես հոս, դասրիկ, կ'ըսէ Կիւսթավ դայն գրկելով :

— Ծաղիկ կը ժողվեմ մայրիկիս տալու համար, պատասխան տուաւ փոքր աղջիկը ժպտելով :

— Շատ կը սիրե՞ս դայն :

— Այո, հարկաւ. նաև իմ հայրս ալ :

— Իր հայրն ալ, ա՛յ, ահա պատասխան մը որ միտքս կը շփոթէ, այս հայրը կայ ուրեմն. բայց ինչո՞ւ համար իր կնոջը հետ միատեղ չ'է : Կարելի է նորա բացա-

կայութեանը համար է որ տիկինը մարդ-
չընդունիր :

Կիւսթավ ուրիշ հարցումներ ալ ըրաւ ազ-
ջըկան . սակայն մանկիկը չէր կրնար աղէկ
պատասխան տալ , իսկոյն երիտասարդին
ձեռքէն զերծաւ եւ տան ճամբան ձեռք
առաւ : Մեր երիտասարդը ակնկառոյց կը
նայէր փոքրիկին ետեւէն , որուն զարմա-
նագեղ և շնորհալից դէմքը , ընդ միտս կ'ա-
ծէին դժուարիմաց և մթին յիշողութիւններ :

— Պէնօա՛ , գոչեց Կիւսթավ , արդեօք ի՞նչ
ընելու է տան տիկինը տեսնելու համար :

— Ա՛հ , ես տեսայ զնա , պարոն , այս-
ինքն . անդաստակի մէջէն անցած ատեն ե-
տեւէն տեսայ , նաև ձայնը լսեցի , որ տա-
ւիղը հովանոց բերելու համար սպասուհւոյն
կը հրամայէր :

— Բարէ՛ , պիտի տեսնեմ զնա , ուրեմն :

Կիւսթավ պարտիղին խորը շքեղ հովա-
նոց մը նշմարեց , որուն ներքին կողմը հա-
զիւ թէ կը տեսնուէր : Մեր երիտասարդը
վաղվաղակի պարտէղ իջաւ , հովանոցին մօ-
տեցաւ . տկանջ դրաւ տակաւին ոչ ոք կար-
բայց իր ներկայութեամբը տիկինը չ'զայրա-
ցնելու համար , քիչ մը հեռացաւ և թանձ-

բախտ նշդարէնի մը ետեւը նստաւ : Յան-
կարծ ոտքի ձայն լսեց , փոքր նշդարենին
քիչ մը մէկդի ընելով , տեսաւ դեռատի կին
մը որ մանկիկի մը ձեռքէն բռնած հովա-
նոցէն ներս կը մտնար , որուն դէմքը կիւս-
թալ չկարաց տեսնել , վասն զի ստուար
քող մը իր երեսը կ'սքողէր :

Կիւսթալ հովանոցին մօտեցաւ . ներս
մտնալը անվայել պիտի ըլլար , քանի որ տի-
կինը մարդ չընդունիր . բայց գէթ մտիկ ը-
նելու թոյլտուութիւն կայ :

Տաւիղը հնչեց . տխուր և մեղամաղձոտ
երգ մը լսելի եղաւ , որուն խօսքերը մի
ուխտազանց երիտասարդի սիրովը տոչորող
սրտի մը ցաւը կարտայայտէր : Սակայն խեղճ
կնկան վիշաք երգը շարունակելու թոյլ չը-
տալով , տաւիղը մէկ կողմ նետեց , և սկը-
սաւ լալ : Կիւսթալ ջանաց ի յուշ ածել այն
տխրագին ձայնը զոր արդէն լսած էր . հո-
վանոցին բոլորտիքը չըջեց և ի զուր փոր-
ձեց վանդակաց մէջէն տեսնելու . զի ա-
մէնուրէք պատուհանները վարագոյրներով
դոցուած էին : Բայց ի՛նչ բարեբախտու-
թիւն . յանկարծ անձանօթ կինը պատու-
հան մը բանալու եկաւ : Կիւսթալ վանդա-

կին մէկը մեղմովին բացաւ և իր ակնկա-
ռոյց նայուածքը հովանոցին մէջ ներմու-
ծեց : Սակայն և այնպէս դեռատի կինը
թիկունքը , պատուհանին դարձած ըլլա-
լով , մեր երիտասարդը չկարաց տեսնել
նորա երեսը : Գոտրիկը իր մօրը ծնգացը
վրայ նստած նորա մազերովը կ'իսաղար :

— Մայրիկ , աչ չես երգեր . նորէն վըշ-
տացար . . . միշտ կ'լաս . . .

Դեռատի կինը չ'պատասխանեց այլ համ-
բոյրներ քաղեց նորա անմեղ սյտերէն , և
ապա իր թաշկինակը աչքերուն տարաւ :
Կիւսթավ կ'դողար , դժուարաւ կ'արտաչըն-
չէր . և իրեն այնպէս կ'թուէր թէ ինքն է
պատճառ որ այն տիկինը արցունք կ'հե-
ղու : Գոտրիկը իր մայրը թողլով .

— Սպասէ , մայրիկ , ըսաւ , դուն աղէկ
գիտես որ ես կարող եմ խափանել ար-
ցունքներդ :

Փոքր աղջիկը գնաց մի մեծ պատկեր
առնելու , զոր կիւսթավ դեռ տեսած չէր :
Փոքրիկը հազիւ հազ բերաւ այս նկարը ,
որ գրեթէ իրեն չափ մեծ էր . համբուրեց
զայն և իր մօրը տուաւ :

Նորատի կինը դրկեց իւր գոտրիկը եւ

զայն նկարի առջեւ ծնրադրել տալով :

— Աղօթէ՛ առ Աստուած , ըսաւ , որ պէս զի քո հայրդ տակաւին զիս սիրէ եւ մի օր վերադառնայ առ մեզ :

Կիւսթավ այլ եւս չ'կրցաւ իր անձին տէր ըլլալ . զի այս ձայնը շատ ծանօթ էր իրեն . նկարը աւելի լաւ տեսնելու համար պատուհանը ելաւ , ուսկից նա ծանչցաւ այս կարի նմանագոյն իր պատկերը :

Երիտասարդը անմիջապէս հովանուէն ներս մտաւ , դժուարաւ հաւատաց աչքերուն : Սիւղօնն էր այս կինը որ իր բազկացը մէջ նետուեցաւ . և իրեն ներկայացուց իր աղջիկը : Կիւսթավին սիրտը չ'կարաց հանդուրժել այս բոլոր զգայութեանց , որոնցմով ընկճեալ և ծանրաբեռնեալ աթոռին վրայ ինկաւ :

Այս միջոցին դահլիճի մը դուռը կ'բացուի և գնդապետ Մօրանովալ կ'երեւի :

— Իմս սիրելի Կիւսթավ , կ'ըսէ նա ուրախութեամբ իւր քեռորդին գրկելով , ուրախ եմ որ չ'կրցար աղջիկ մը բերել . քանզի ես հոս քեզի համար կին մը և մանկիկ մը կ'պահէի :

Կիւսթավ չ'կարաց տակաւին պատասխա-

ներ, նա բազկացը մէջ զՍիւզօն և իր աղջիկը բռնելով կ'համբուրէր զնոսա :

— Օ՛ն, հանդարտէ, ըսաւ գնդապետը ժպտելով, կարծեմ շատ հետաքրքիր ես իմանալու թէ ինչ եղաւ այն պղտիկ գեղջկուհին, զոր Փարիզի մէջ կորուսած էիր : Քիչ բառեր կը տեղեկացնեն զքեզ : Այն փոքր ներկարար տղան որ դրան առջեւ կը նստէր, Սիւզօնն է եղեր . . .

— Սիւզօ՛ն, գոչեց կիւսթաւ, և ես ընաւ չ՛ճանչցայ զքեզ . . .

— Ա՛հ, բարեկամդ իմ, ես այնչափ ծըպտած և այնչափ սեւցած էի որ դուք չէիք կրնար ճանաչել զիս :

— Եւ ինչո՞ւ ուրեմն այս ծպտումը :

— Միշտ քու քովդ ըլլալու և ամէն օր զքեզ տեսնելու համար : Տիկին Հէնրիի քովէն փախած ատենս այս հնարքը մտածելով, ինչ որ ունէի փոխանակեցի, ծախեցի ներկարարի մը հագուստը ձեռք բերելու համար : Աւա՛ղ . . . մայր էի . . . և արգանդիս մէջ մեր սիրոյ արգասիքը կ'կրէի, և երբ դու իմ քովէս անցնէիր, շատ կը փափաքէի ինքզինքս ըս բազկացդ մէջ նետելու . բայց քենէ բաժնուելու վախը,

կ'արգիլէր ինձի սրտիս մղման և թելադրութեան հաւանելու :

— Խեղճ փոքրիկը յինչ կ'վախնար , պատասխանեց զնդապետը , սակայն ես չեմ այնքան խստասիրտ որչափ կ'երեւամ առ երեւոյթս : Սիւզօն , Փարիզէն մեկնած ժամանակ մեր կառքին ետեւը կ'հեծնայ , որ տապալեցաւ ի Սէն-ժէրմէն : Երբ տղուն վիճակը տեսնելու դացի , որչափ զարմացայ տեսնելով թէ Սիւզօնն է եղեր այն մանչը : Դեռատի աղջիկը մեռնիլ կ'ուզէր , որովհետեւ դու կ'մեկնէիր առանց նորա . ես կը մխիթարէի զնա , յոյս տալով որ դու վերջստին պիտի տեսնաս զինքը : Արդարեւ շատ կ'հաւնէի Սիւզօնի կամարարութիւնը , սիրոյն զօրութիւնը , անկեղծութիւնը եւ մատաղութիւնը , վասն որոյ իմ տանս մէջ բնակեցուցի և մեծ խնամք տարի իր դաստիարակութեանը : Նա կ'ուսանէր զարմանալի դիւրութեամբ մը եւ իր բոլոր հաճոյքն էր , երբեմն ք" վրայօքդ ինձի խօսիլ : Նա յաշխարհ բերաւ այս փոքր մանկիկը , զոր իր մօրը պէս կ'սիրէի , վասն զի նորա քաղցրութիւնը եւ գեղեցկութիւնը ունէր : Օր մը Սիւզօն իմացաւ թէ իւր մայրը

ծանր հիւանդ է, իսկոյն անոր քովը վազեց: Մայր Լիւքա մեռաւ, ներելով իւր աղջկան այն յանցանքը զոր սէրը անոր դործել տուած էր: Սիւզօն ութ ամիս յէրմիօնովիլ մնաց, այս միջոցին մէջ սաստիկ տենդ մը առաւ տարաւ զպարզամիտն Լիւքա: Ես էրմիօնովիլ գացի եւ բաւական ներդուծիւն քաշեցի Սիւզօնը զհետ բերելու համար. քանզի այլ ևս չէր ուզեր թողուլ իւր գիւղը և իր ծնողաց շիրիմը: Բայց ձեր սէրը վերջստին բերաւ զայն: Վերջապէս, սիրելիդ իմ կիւսթավ, միշտ կ'գնահատէի սիրուհւոյդ առաքինութիւնները և սիրելի յատկութիւնները: Ո՛րչափ մեծարանօք կ'նայէր և կը խօսէր ինծի. քո նամակներդ որչափ անձկութեամբ մտիկ կ'ընէր. որոնց մէջ անդադար կը վախնար լսելու թէ չըլլայ որ դու ընտրութիւն մ'ըրած ըլլաս. որ զքեզ կատարելապէս զիւրեւ ամէ եւ նուաճէ: Հուսկ ուրեմն, վերադարձդ գրեցիր ինծի և ես քեզի խրկեցի ժէրմէնը որուն դասը տուած էի արդէն զքեզ հոս բերելուն համար: Ես կ'ճանաչէի քո սիրտդ, կիւսթավ, բայց կ'ուզէի զայն հզօրագոյնս եւ զգայի կերպով յուզելու, որպէս զի առաւել եւս

մեծարես բոլոր այն երջանկութիւնը զոր
ես քեզի վերապահած եմ: Երջանիկ ե-
ղիբ, բարեկամիւ իմ, ես քեզի կ'տամ ազ-
նիւ, մեծարոյ և անձնուէր կի՛ն մը, որուն
միտքը լաւ մշակած ըլլալով, անոր հետ
կրնաս խօսիլ սիրահարութենէ ուրիշ նիւ-
թերու վրայ:

— Սիրելիդ իմ քեռի, կ'ըսէ Կիւսթավ,
Սիւզոնի, ձեր եւ իմ աղջկանս քով գտայ
այն երջանկութիւնը զոր ի զուր փնտռել
կը ջանայի:

— Սիրելի դուստր իմ, կ'ըսէ գնդապե-
տը միացնելով երկու սիրահարները, դուք
ինձի յայտ առիք թէ առաքինութիւնը, հե-
ղութիւնը, հանճարը եւ գեղեցկութիւնը,
կրնան տոհմին եւ հարստութեան տեղը
բռնել:

2531

2532

